

วารสาร บัณฑิตแสงโคมดำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2563) Vol. 5 No. 2 (July - December 2020)

ISSN: 2651-1266 (Print) ISSN: 2697-5998 (Online)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

Vol. 5 No. 2 (July-December 2020)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา 56000

©ที่ปรึกษา (Advisors)

พระราชปรีดีติกร, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดี
	ฝ่ายกิจการนิสิต
พระราชปรีดี, รศ.ดร.	รองอธิการบดี
	วิทยาเขตพะเยา
พระราชปรีดีธนี, รศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย
	พุทธศาสตร์
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัย
	พุทธศาสตร์นานาชาติ
พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์
	วิทยาเขตพะเยา
พระครูธรรมธรรณญะเที่ยง พุทธสาโรโก	ผู้อำนวยการศูนย์ฝ่ายบริหาร
	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสุติศักดิ์ อภินันโท	ผู้อำนวยการส่วนงาน
	วางแผนและส่งเสริม
	การวิจัย
ศ. (พิเศษ) ดร. กาญจนา เกรียงชัย	อธิการบดีมหาวิทยาลัย
	นเรศวร
รศ.ดร. สุรพล สุธะพรหม	รองอธิการบดี
	ฝ่ายกิจการทั่วไป
รศ.ดร. ประพันธ์ ศุภพร	ผู้อำนวยการหลักสูตร
	พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร. วิทยาเขตพะเยา

©หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระมหาสุรชัย ขย้าภิตตโน, ดร. วิทยาเขตพะเยา

©ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ (Assistant Chief Editors)

พระมหาศิวกร ปณฺณาวชิโร วิทยาเขตพะเยา

พระมหาภัทรวัฒน์ มหาคุณสี วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาพงษ์ประภากรณ์ วิสุทธิถาณเมธี, ผศ.ดร.	วิทยาเขตพะเยา
ผศ.ดร. สหทัยา วิเศษ	วิทยาเขตพะเยา
พระมหาสมศักดิ์ ถาณโพธิ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาบุญศรี ถาณวุฑฒ์, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร. เอกฉัตร จารุเมธีชน	ข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
รศ.ดร. ปฐม บัญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร. ประยงค์ จันทร์แดง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ.ดร. กรชนก สนิทวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อ.ดร. สมศรี สัจจะสกุลรัตน์	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะเยา
อ.ดร. ธฤตต์วัชร ไชยเหมวงค์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี
อ.ดร. กนกวรรณ เอี่ยมชัย	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะเยา
อ.ดร. ภรณ์ แก้วบวร	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
Prof. Lalji 'Shravak'	Banaras Hindu University, India
Dr. Lim Hui Ling	Religious Scholar, Singapore

©เลขานุการกองบรรณาธิการ (Secretary of Editorial Board)

ร.ต.ต. ดร. สมยศ ปัญญามาก	วิทยาเขตพะเยา
--------------------------	---------------

©ผู้ช่วยเลขานุการกองบรรณาธิการ (Assistant Secretaries of Editorial Board)

ผศ.ดร. ชูชาติ สุทธะ	วิทยาเขตพะเยา
อ. นภาพร หงษ์ทอง	วิทยาเขตพะเยา

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส
พระปลัดพงษ์ศิริ พุทธิวิโส
พระมหากิตติพงษ์ กิตติธนาโน
นางสาววิรัชพัชร ปันสัยปาริฉัตร

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คณนง ไข่ทา
พ.ต.ท. ดร. ภัทรวุฒิ อัครภัทร
นายวัชร บัญปลอด

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร.
พระสุกฤษฏ์ ปิยสีโล
นายคมจักร ศรีวิราช
นายนพดล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

©กำหนดออกเผยแพร่ (Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความประจำปี
ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.
พระมหาสุรศักดิ์ ปรจจนตเสโน, ผศ.ดร.
พระปลัดกันทวี ฐานุตโตโร, ดร.
รศ.ดร. วันชัย พลเมืองดี
ผศ.ดร. สหทัยา วิเศษ
ผศ. พิศมัย วงศ์จำปา
ร.ต.ต. ดร. สมยศ ปัญญามาก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

รศ.ดร. เอกฉันท จารุเมธีชน
รศ.ดร. ประยงค์ จันทร์แดง
รศ.ดร. วีระ เลิศสมพร
ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผศ.ดร. อภิภูวัฒน์ โพธิ์सान
ผศ.ดร. คมกฤษ ตาชม
ผศ.ดร. ประทีป พิษทองกลาง
ผศ.ดร. อนันต์ อุปสอด
ผศ.ดร. บุญชู ภูศรี
ผศ.ดร. วินิจ ผาเจริญ
ผศ. จักรแก้ว นามเมือง
อ.ดร. สิงห์คำ รักป่า
อ.ดร. ภรณ์ แก้วบวร
อ. มนตรี หลินภู
จ.ส.อ. ดร. นิยม ยากรณ์

ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ข้าราชการบำนาญ
มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
นักวิชาการอิสระ, มณฑลทหารบกที่ 33 ค่ายกาวิละ

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) 6 บทความ ได้แก่ 1) การประเมินผลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดอ่างทอง โดยภัทรานิษฐ์ ไชยรังศรี เป็นงานวิจัยที่ทำให้ทราบระบบการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ในด้านการบริหารโครงการ ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการปฏิบัติหน้าที่การสอน ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในจังหวัดอื่นได้เป็นอย่างดี

2) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา และสมยศ ปัญญา มากร การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและแนวทางแก้ไข รวมถึงข้อเสนอในการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จ ไม่ว่าจะเป็นการขับเคลื่อนโครงการ รูปแบบการจัดการ การรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มแกนนำในหมู่บ้าน เป็นต้น การศึกษานี้ก่อให้เกิดรูปแบบหรือแนวทางที่ดีในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนต่อไป

3) การประยุกต์ใช้หลักอริยธำมะ 4 ในการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น โดยสิทธิพร เกษจ้อยพระวรชาติ ทะสา พระมหาสังจรรย์ ไร่สงวน ประเสริฐ ชมพรมมา และวิรุฑ์ นิลเพชร เป็นการวิจัยที่เน้นการประยุกต์หลักธรรมเรื่องอริยธำมะ 4 มาใช้ในการเรียนของนักศึกษา ผลการวิจัยช่วยยืนยันหลักธรรมในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อให้ นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้ การทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้ง การส่งเสริมให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน

4) การดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเดช แชน้ำแก้ว เป็นงานวิจัยที่ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า ผลการวิจัยทำให้ทราบสภาพปัญหาที่จำเป็นต้องรีบแก้ไข และการส่งเสริมสุขภาพของกลุ่มแรงงานอย่างจริงจัง ทั้งนี้ เพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากกลุ่มแรงงานทั้งในปัจจุบันและในอนาคตได้

5) รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย โดยพระปลัดระพิน พุทธิสารโร เป็นงานวิจัยที่ศึกษาแนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย รวมถึงการนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบ ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยทำให้ทราบแนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีพระสงฆ์เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ภายใต้วิถีทางศาสนา วัดและพระสงฆ์ที่รวมอยู่ในวิถีวัฒนธรรมเดียวกันในชุมชน

6) การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน: กรณีศึกษา อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยเดชา ตาละนิกร สำราญ ชันสำโรง วิสุทธิชัย ไชยสิทธิ ปิ่น อะทะเทพ และพระครูใบฎีกาทิพย์พนาภรณ์ ขยาภินนโท การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะและการประเมินผลการใช้สื่อภาษาอังกฤษด้วยตนเองสำหรับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน ผลการวิจัยก่อให้เกิดสื่อการเรียนรู้

ภาษาอังกฤษที่ออกแบบตามความต้องการของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ทำให้สื่อมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามที่ต้องการ

ส่วนบทความวิชาการ (Academic Articles) มี 6 บทความ ได้แก่ 1) การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมโลกาภิวัตน์ โดยณวิญ เจริญผล การศึกษานี้ทำให้ทราบผลกระทบที่มีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ภูมิปัญญาเหล่านี้ยังมีบทบาทต่อสังคม เช่น การเป็นวิถีทางเลือกในการพัฒนา การเป็นเครื่องมือการพัฒนาเศรษฐกิจ ทนหรือสินค้าทางวัฒนธรรม เครื่องจรรโลงจิตใจ เครื่องแสดงความมั่นคงของชุมชน อัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นและปัจจัยที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีพ

2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองที่ประชาชนคาดหวังในสังคมประชาธิปไตยของไทย โดยวิจิตร ฝาเจริญ การศึกษานี้ได้แสดงแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมทางการเมืองและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าและอำนาจนิยม สู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือแบบพลเมือง โดยมีสื่อกลางที่ทำหน้าที่สำคัญ คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสื่อสารมวลชน บทความนี้จะช่วยจุดประกาย บ่มเพาะความเป็นพลเมืองที่ดีแก่สังคมไทยรุ่นใหม่ให้เกิดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่สังคมคาดหวังไว้อย่างแท้จริง

3) ทศนะของนิสิตอาชีวศึกษาพุทธต่อสถานภาพของกลุ่มเพศวิถีในศาสนา กรณีศึกษาในพื้นที่สถาบันการศึกษาสงฆ์ โดยมีลลิกา ภูมธนะ ดิเรก ตัวลอย และพระปลัดระพิน พุทธิสาร การศึกษานี้มุ่งศึกษาทศนะเรื่องเพศวิถีของพระนิสิตนิกายเถรวาทในประเทศแถบอาเซียน ส่วนใหญ่สะท้อนแนวคิดที่ต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยและยอมรับในเชิงสังคมว่า เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม นิสิตบางประเทศสะท้อนวิถีที่เข้มข้นว่า ควรให้สื่อออกไป ขณะที่บางประเทศมองเรื่องสิทธิส่วนบุคคล แต่โดยภาพรวมแล้ว ไม่เห็นด้วยและไม่พึงใจต่อการที่กลุ่มบุคคลเพศวิถี ‘กะเทย’ ในศาสนาที่มีอยู่หรือได้รับอนุญาตให้มีในมหาวิทยาลัยสงฆ์

4) ชีวิตเป็นไปตามดวงจริงหรือ โดยอรอนงค์ ทองดอนใหม่ สุภานันท์ สำเภา และประยงค์ จันทรแดง บทความนี้ได้ศึกษาความหมาย รูปแบบและเหตุผลของความเชื่อเรื่องดวงที่จิ้งยังมีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ดวงเป็นใจกลาง เหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงที่เป็นตัวกำหนดชีวิตของคน ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายตามศาสตร์แห่งการดูดวง ความเชื่อนี้เป็นผลจากมนุษย์มีความสลับซับซ้อนและละเอียดอ่อน ภายใต้อาณัติของความไม่แน่นอนของชีวิตที่ไม่สามารถอธิบายในเชิงวิทยาศาสตร์ ดวงจึงเป็นทางเลือกที่ช่วยไขความลับของชีวิตให้กระจ่างแจ้งได้สำหรับคนที่มีความเชื่อดังกล่าว

5) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: แนวคิด หลักการและการส่งเสริม โดยอุไร วัจน ปุณยุตติปริดา บทความนี้ได้ศึกษาแนวคิด หลักการและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ถือว่า เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนในการบริหารการปกครอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกสำคัญในระบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมแยกเป็นได้หลายระดับ เช่น การให้ข้อมูล การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน การปรึกษาหารือ การวางแผนร่วมกัน การร่วมปฏิบัติ การควบคุมโดยประชาชน ส่วนแนวทางการส่งเสริมสามารถดำเนินการผ่านทางด้านระบบการศึกษา สื่อมวลชนและรัฐบาลโดยตรง

6) คุณค่าวรรณคดีไทยว่าด้วยเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยกรนิษฐ์ ขายป่า พิงพร ศรีแก้ว และศิวพร จตุกุล การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อสารข้อเท็จจริง วิเคราะห์คุณค่าและแสดงความ

คิดเห็นเกี่ยวกับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์และด้านวัฒนธรรม ซึ่งคนไทยทุกคนต้องช่วยกันอนุรักษ์ในฐานะตำราไทยคดีศึกษา เพราะให้ความรู้ทั้งทางอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นการบูรณาการความเชื่อด้านศาสนาและวัฒนธรรมอย่างลงตัว และมีเนื้อหาที่ร่วมสมัยกับสังคมปัจจุบัน

จากบทความเหล่านี้ เมื่อพิจารณาในแง่ขอบเขตเนื้อหาจะเห็นว่า ฉบับนี้มีความหลากหลายตามที่วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา สังคมศึกษา การสอนภาษาไทยและรัฐศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาได้เปิดสอนและนิสิตมีโอกาสดำเนินการค้นคว้าอย่างทั่วถึง บทความทั้งหมดนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคุณผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความอย่างเข้มข้น

ในนามกองบรรณาธิการ ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอก ตลอดจนผู้เขียนบทความทุกท่านที่ส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับประโยชน์และต่อยอดองค์ความรู้จากบทความทั้งหมดนี้

พระครูวรวรณวิฑูรย์, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[4]
สารบัญ	[7]
บทความวิจัย (Research Articles)	
● การประเมินผลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง Evaluation of the School Morality Teaching by Monk Project of Ang Thong Province ภัทรานิษฐ์ ไชยรังศรี Pathranith Chairungsri	202
● ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ Effectiveness of Integrated Waste Management of Ban Khai Muen Paew Sub-district Municipality, Muang District, Chaiyaphum Province ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา, สมยศ ปัญญามาก Thammarat Potisuwannapanya, Somyot Panyamak	223
● การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น The Fourfold Iddhipāda Application for Studying of Students on Social Work Subject, Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Khon Kaen Province สิทธิพร เกษจ้อย, พระวรชาติ ทะสา, พระมหาสัจจารักษ์ ไร่สงวน, ประเสริฐ ชมพหรมมา, วิรุธ นิลเพชร Sitthiporn Khetjoi, Phra Worachat Thasa, Phramaha Saccarak Raisa-nguan, Prasert Chompromma, Wiruth Ninpetch	240

สารบัญ (ต่อ)

- การดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า: 258
กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
Health-care of Myanmar Male Migrant Workers:
A Case Study of Nakhon Si Thammarat Province
เดโช แขน้าแก้ว
Daycho Khaenamkhaew

- รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย 277
Model of Application of Buddhist Economics in Prototype Community of
Thailand
พระปลัดระพิน พุทธิสารโ
Phrapalad Raphin Buddhisaṛo

- การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับ 294
ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน: กรณีศึกษา อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
Development of Self-access Learning Package to Enhance Communicative
English Skills of Community Tourism Entrepreneurs: A Case Study of
Doi Saket District, Chiangmai Province
เดชา ตาละนีก, สำราญ ชันสำโรง, วิสุทธิชัย ไชยสิทธิ,
ปัน อะทะเทพ, พระครูใบฎีกาทิพย์พนากรณ์ ชยาภินนโท
Decha Talanuek, Samran Khansamrong, Wisuttichai Chaiyasit,
Pan Athathep, Phrakrubaideeka Thippanakorn Jayābhinando

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมโลกาภิวัตน์ 313
The Existence of Local Wisdoms in the Globalization Era
ณวิญ เสริฐผล
Nawin Serthpol

- วัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองที่ประชาชนคาดหวังในสังคมประชาธิปไตยของไทย 332
The Civil Political Culture that People Expected in Thai Democratic Society
วินิจ ผาเจริญ
Winit Pharcharuen

สารบัญ (ต่อ)

- ทศนะของนิสิตอาเซียนพุทธต่อสถานภาพของกลุ่มเพศวิถีในศาสนา
กรณีศึกษาในพื้นที่สถาบันการศึกษาสงฆ์

Views of Buddhist ASEAN Students to Group of Gender in Religion:
A Case Study on Monks' Institution

มัลลิกา ภูมะธน, ดิเรก ดั่งลอย, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

Mallika Phumatho, Direk Duangloy, Phrapalad Raphin Buddhisa

348
- ชีวิตเป็นไปตามดวงจริงหรือ

Does Human Life Depend on Horoscope?

อรอนงค์ ทองดอนใหม่, สุภานันท์ สำเภา, ประยงค์ จันทร์แดง

Onanong Thongdonmai, Suphanan Samphao, Prayong Jandaeng

367
- การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: แนวคิด หลักการและการส่งเสริม

The Political Participation of People: Concepts, Principles, and Promotion

ภูริวัฒน์ ปุณยวุฒิปรีดา

Phuriwat Punyawutpreeda

384
- คุณค่าวรรณคดีไทยว่าด้วยเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

The Values of Thai Literature on Epic Poem of Khun Chang Khun Phaen

กรนิษฐ์ ชายป่า, พิงพร ศรีแก้ว, ศิวพร จติกุล

Koranit Chaipa, Pingporn Srikaew, Siwaporn Jatikul

401
- ภาคผนวก
- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

(1)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

(11)
- ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

(12)
- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

(29)

การประเมินผลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง

Evaluation of the School Morality Teaching by Monk Project of Ang Thong Province

ภัทรานิษฐ์ ไชยรังศรี

Pathranith Chairungsri

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Master of Public Administration Program in Public Administration,

Graduate School, Chandrakasem Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: pattranith1999@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการระดับการปฏิบัติตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระหว่างพระสอนศีลธรรมกับนักเรียน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี ในการวิจัยเชิงปริมาณมี 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ 1) กลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 262 คน และ 2) กลุ่มตัวอย่างพระสอนศีลธรรม จำนวน 95 รูป ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นสุ่มเป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับพระสอนศีลธรรม จำนวน 5 รูป ผู้ปกครองนักเรียนที่ร่วมโครงการ จำนวน 5 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน นักเรียนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.71$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการบริหารโครงการ ($\bar{X}=2.90$) รองลงมา คือ ด้าน

ประโยชน์ที่รับ ($\bar{X}=2.88$) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=2.60$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.48$) ส่วนพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการบริหารโครงการ ($\bar{X}=3.59$) รองลงมา คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}=3.38$) ด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอน ($\bar{X}=3.32$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=3.29$) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยภาพรวมนั้น ครูพระสอนศีลธรรมควรมีศักยภาพในการสอนและพัฒนาการสอนปรับเปลี่ยนปรุงแต่งให้เด็กนักเรียนเข้าใจมากขึ้น และ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งนักเรียนและพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังนี้ กลุ่มนักเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการบริหารโครงการ ($\bar{X}=2.90$) รองลงมา คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}=2.88$) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=2.60$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอน ($\bar{X}=2.48$) ส่วนกลุ่มพระสอนศีลธรรม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการบริหารโครงการ ($\bar{X}=3.59$) รองลงมา คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}=3.38$) ด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอน ($\bar{X}=3.32$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=3.29$) สรุปโดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารโครงการ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอน และด้านประโยชน์ที่ได้รับระหว่างพระสอนศีลธรรมกับนักเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การประเมินผลโครงการ; พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน; การสอนศีลธรรม

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) to study the administration of the monks' morality teaching program in schools in Ang Thong Province; 2) to compare the performance of administration of the program between monks and students. The study is conducted by a mixture of quantitative and qualitative methods. There are 2 groups of samples: 1) 262 students and 2) 95 teaching monks in the program that are selected by using the stratified random sampling method. The tool used for collecting data is questionnaire. Statistical methods for

analyzing initial data consist of frequency, percentage, average, standard deviation, and t-test used as hypothesis test. The qualitative research is based on structured in-depth interviews with 10 key informants who are from 5 teaching monks and 5 parents of students who participated in the program. All are selected by specific sampling. Data analysis is conducted by content analysis.

The results are found that 1) overall, the students rate the effectiveness of the administration of the Program at moderate level ($\bar{X}=2.71$), maximum average is program management ($\bar{X}=2.90$), followed by program benefits ($\bar{X}=2.88$), teaching and learning activities ($\bar{X}=2.60$), and minimum is teaching duty ($\bar{X}=2.48$). While, overall, the monks rate their own moral teaching at moderate level ($\bar{X}=3.40$), maximum average is program management ($\bar{X}=3.59$), followed by program benefits ($\bar{X}=3.38$), teaching duty ($\bar{X}=3.32$), and minimum is teaching and learning activities ($\bar{X}=3.29$). Overall, results from the key informants suggest that the monks should have potential in teaching and develop teaching by modifying for more understanding of students; 2) the comparative study of the level of compliance in the Program shows that both students and monks rate the aforementioned program are as follows: students give highest rating to program administration ($\bar{X}=2.90$), followed by program benefits ($\bar{X}=2.88$), teaching and learning activities ($\bar{X}=2.60$), and teaching duty ($\bar{X}=2.48$), respectively, while monks give highest rating to program administration ($\bar{X}=3.59$), followed by program benefits ($\bar{X}=3.38$), teaching duty ($\bar{X}=3.32$), and teaching and learning activities ($\bar{X}=3.29$), respectively. In a nutshell, there are statistical difference between students' and monks' perception at the level of 0.05 towards all four evaluation elements, including program administration, teaching and learning activities, teaching duty, and program benefits.

Keywords: Program Evaluation; Monks' Moral Teaching in Schools;
Moral Teaching

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาแบบก้าวกระโดดและรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมได้เปลี่ยนผันไปตามสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดผลกระทบในทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะเกิดการเสื่อมถอยของสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคมปัจจุบัน จากสถานการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้กลุ่มเยาวชนที่เป็นเด็กนักเรียนนักศึกษาอาจไม่ได้รับการขัดเกลาทางด้านจิตใจ อันเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่ชีวิตที่เติบโตอย่างมีคุณค่าและเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมได้ หากเยาวชนขาดศีลธรรมจริยธรรม สิ่งตามมา คือ การขาดความรู้สึกลึกซึ้ง ขอบขั้วดีและขาดสติ ซึ่งนักเรียนนักศึกษาเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกชักจูงโน้มน้าวในรูปแบบอันหลากหลาย ก่อให้เกิดการเสื่อมถอยของพฤติกรรมในกลุ่มเยาวชนเหล่านี้ ภาครัฐมองเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 73 โดยมีข้อความระบุว่า รัฐจะต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมของ

ศาสนามาใช้เสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต และในวรรคต้นของมาตรา 81 มีข้อความระบุว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษา อบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้เน้นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 67 โดยมีข้อความระบุว่า รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และส่งเสริมให้การสนับสนุนการศึกษา พร้อมทั้งเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา เนื้อหาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติการศึกษาที่กล่าวไปข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้มีการเรียนการสอนเนื้อหาพระพุทธศาสนา ในรายวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นใน พ.ศ. 2525 และกำหนดให้มีรายวิชาเลือกเสรีพระพุทธศาสนาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายใน พ.ศ. 2527 การสอนจริยธรรมตาม

หลักพระพุทธศาสนาเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับรากฐานทางวัฒนธรรม เป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์ (แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรม, 2558)

โดยการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษาไว้อย่างละเอียดครอบคลุมพระพุทธศาสนา ทั้งพุทธประวัติ หลักธรรมคำสอน ตลอดจนการนำคำสอนมาใช้ในการชีวิตประจำวัน ซึ่งเรียกว่า วิถีพุทธ การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาดังกล่าว ครูผู้สอนต้องมีภูมิความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี กระทรวงศึกษาธิการจึงพิจารณาเห็นว่า ขณะนี้คณะสงฆ์ไทยยังจัดการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาให้แก่กุลบุตรธิดาตลอดมา ซึ่งได้แก่บาลีศึกษาประโยค 1-2 ถึงประโยคป.ธ. 9 การศึกษาศรธรรมศึกษา การศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ซึ่งมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นหน่วยงานผลิตบุคลากรผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา หากให้พระภิกษุผู้สำเร็จการศึกษาของคณะสงฆ์ทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ก็จะเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงเสนอหลักการนี้เข้าสู่การพิจารณาของมหาเถรสมาคม ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม กระทรวงศึกษาธิการจึงดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2545 หลังจากได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้นได้มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา สำหรับคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีมติสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ คณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนจัดพระภิกษุเข้าไปเป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระยะเริ่มแรกกระทรวงศึกษาธิการได้ให้นโยบายกำหนดให้มีโรงเรียนวิถีพุทธ (โรงเรียนที่มีการศึกษาตามระบบปกติ แต่มีการนำหลักไตรสิกขามาร่วมกับการเรียนการสอน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) นำร่องจังหวัดละ 2 โรงเรียน ในปี พ.ศ. 2546 จนกระทั่งถึงปัจจุบันมีโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่า 15,000 แห่ง โรงเรียนวิถีพุทธถูกจัดตั้งขึ้นเนื่องจากมีความเชื่อมั่นว่า จะช่วยแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนได้ ในปัจจุบันสังคมไทยกำลังอ่อนแอเพราะปัญหาสังคมได้ระบาดหนักในเด็กและ

เยาวชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหายาเสพติด เรื่องทางเพศหรือเรื่องอบายมุขต่าง ๆ การแก้ไขปัญหานี้ต้องฟื้นฟูจิตวิญญาณของเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีของสังคม ที่ผ่านมาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปสอนในโรงเรียน มีผลลัพธ์เป็นที่พึงพอใจอย่างยิ่ง กระทรวงศึกษาธิการจึงขยายการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไปยังโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

สำหรับประวัติการจัดตั้งโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้กำหนดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 โดยมีข้อตกลงร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ในระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณผ่านทางกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน 10,000,000 บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน 800 รูป โดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกดังนี้ 1) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ

เรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา 2) เพื่อให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรมสามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขในสังคม (สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558)

ส่วนพัฒนาการของโครงการตลอดระยะเวลาการดำเนินงานตั้งแต่ปีงบประมาณ 2548-2550 ได้กำหนดมาโดยลำดับ คณะรัฐบาลมีมติเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปตั้งจ่ายที่กระทรวงศึกษาธิการ (สรุปผลงานประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ 2548-2550 สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม 2550) ในปีงบประมาณ 2551 กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ได้ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ โดยได้ออกร่างงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับไปดำเนินการ และต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้

มอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปดำเนินการโดยจัดเข้าไปในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่สังคม โดยได้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5 หน่วยงาน ดังนี้ 1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่าง ๆ 2) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษาหรือโรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนศีลธรรมอยู่แล้ว 3) กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมมีวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาแต่เริ่มแรก 4) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนพระสอนศีลธรรมที่เข้าไปสอนในโรงเรียน และ 5) คณะสงฆ์ทั้ง 18 ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

ในแง่การบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เมื่อมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับมอบภารกิจโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้ง

งบประมาณมาแล้ว ได้ดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์ คือ นักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอนศีลธรรมโดยตรงและคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ ได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบและได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์ สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการฯ และจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพแก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศเพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และเพื่อพัฒนาทักษะในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง พร้อมกับมีความประพฤติที่ดีงามอย่างเป็นระบบ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ร่วมส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาตรงตามความมุ่งหมายของพรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างเป็นรูปธรรม ปัจจุบันรัฐบาลมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งมีพระสงฆ์

ในแต่ละท้องถิ่นเข้าไปช่วยสอนศีลธรรมทั่วประเทศ จำนวน 18,000 รูป

ที่ผ่านมา มีงานวิจัยที่ศึกษาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เช่น งานวิจัยสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยพระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณและระวีง เรื่องสังข์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง *การติดตามการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่เป็นจริงและตามความคาดหวัง* การวิจัยนี้มีขอบเขตครอบคลุมพื้นที่แบบครบทุกภาค คือ โรงเรียนที่มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเข้าไปสอนตามเขตภูมิศาสตร์ 6 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามที่เป็นจริงและคาดหวัง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 51 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร การเรียนการสอน การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์และการประเมินผล ทั้งตามความเป็นจริงและตามความคาดหวังอยู่ในระดับมาก โดยการปฏิบัติหน้าที่ตามจริงของพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับต่ำกว่าที่คาดหวังไว้

ทุกข้อ ยกเว้นความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในข้อการได้รับมอบหมายในรายวิชาที่ตนเองถนัดที่มีระดับการปฏิบัติตามจริงและตามคาดหวังไม่แตกต่างกัน และงานวิจัยของพระจันทิจิตตสวโร (2555) ได้ศึกษาเรื่อง *บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง นครปฐม จังหวัดนครปฐม* เป็นการศึกษาถึงบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา 4 ด้าน คือ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียน การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมในโรงเรียนที่จัดทำขึ้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการประเมินผลทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ผลการวิจัยได้มีข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดสิ่งแวดล้อม มีป้ายแสดงรายชื่อนักเรียนที่มีจริยธรรมดีเด่นของโรงเรียน มีการใช้พุทธสุภาษิต คำคม คำกลอนและให้ความสำคัญกับกิจกรรมสามัคคีในหมู่คณะ กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ โดยส่งเสริมให้มีการฝึกปฏิบัติธรรม

และมีการปรับปรุงหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียนและเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนในแต่ละระดับชั้นเป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจำนวนหนึ่ง แต่พบว่ามีข้อจำกัดในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลโครงการแต่ละปีที่มีความกระจัดกระจาย ไม่มีการสรุปผลเกี่ยวกับการดำเนินงานเผยแพร่เป็นรูปธรรม รวมถึงรายงานการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นลักษณะในภาพรวมแบบมหภาคของแต่ละเขตหรือแต่ละเขตการปกครองคณะสงฆ์ในแต่ละภาค รวมถึงมีการติดตามประเมินโครงการหรืองานวิจัยโครงการนี้สำหรับจังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีศูนย์อำนวยการสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ เป็นต้น (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2557) ทำให้ขาดข้อมูลเชิงลึกและไม่ทราบปัญหาที่เฉพาะเจาะจงทำให้ยากต่อการตอบคำถามเกี่ยวกับความจำเป็นของโครงการ ความสำเร็จและทิศทางในการปรับปรุงโครงการประเมินโครงการ (Program Valuation) เป็นการใช้เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและน่าเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการ

และเพื่อการตัดสินใจว่าโครงการนั้นดีหรือไม่ ข้อสังเกตอีกประการ คือ แม้ว่าโครงการต่าง ๆ ได้มีการประเมินโครงการอยู่ด้วยในการดำเนินการ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินโดยผู้ดำเนินโครงการโดยตรง ไม่มีบุคคลภายนอกมาทำการประเมิน จึงทำให้ผู้อื่นไม่ทราบว่า โครงการเหล่านั้นดำเนินการไปอย่างไร ประสบความสำเร็จแค่ไหน (บุปผา คงสะอาด, 2549) และการประเมินนั้นอาจมีอคติ ไม่ได้แสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงโครงการ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการวิจัยเพื่อติดตามและการประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ซึ่งในฐานะที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอ่างทองที่มีหน้าที่หลัก คือ การสนับสนุน ติดตามประสานงานเพื่อขับเคลื่อนตามแผนการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงเห็นความสำคัญของการประเมินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทองเพื่อรวบรวมข้อมูลให้สามารถตอบสนองนโยบายดังกล่าวและให้ทราบผลการดำเนินงานของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ผ่านมา และเป็น

แนวทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การดำเนินงานของโครงการทั้งใน จังหวัดอ่างทองและภาพรวมทั้ง ประเทศ เพราะในส่วนภูมิภาคแต่ละ จังหวัดย่อมแตกต่างกันออกไปเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์และบริบททาง สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งช่วยสะท้อนผลสัมฤทธิ์ของโครงการ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงโครงการให้ ดียิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินผล โครงการจะถูกนำมาเป็นแนวทางใน การปรับปรุง แก้ไข ส่งเสริมและพัฒนา ให้เกิดประโยชน์ต่อโครงการพระสอน สอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีอยู่ทั่ว ประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหาร จัดการโครงการพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน จังหวัดอ่างทอง

2. เพื่อเปรียบเทียบการ บริหารจัดการระดับการปฏิบัติตาม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ระหว่างพระสอน ศีลธรรมกับนักเรียน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการ วิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิง คุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) มีการรวบรวมข้อมูล

จากเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์และ วารสาร โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการ วิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ประชากรและกลุ่ม ตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการ วิจัยโดยแยกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดย ประ ชากรในการศึกษาเป็นนักเรียนที่ร่วม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง จำนวน 756 คน และ พระสอนศีลธรรมจำนวน 123 รูป กลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ดำเนินการวิจัยได้กำหนด ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973: 1088) ความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 โดยคัดเลือก จากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ให้ ครบตามสัดส่วนที่กำหนด ประกอบด้วย (1) นักเรียนที่ร่วมโครงการพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่าง ทอง จำนวน 262 คน (2) พระสอนศีล ธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง จำนวน 95 รูป

2) การวิจัยเชิง

คุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรในการศึกษาเป็นบุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครง การฯ ประกอบด้วย (1) พระสอน ศีลธรรมในโครงการ (2) ผู้ปกครอง

นักเรียนที่ร่วมโครงการ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ดำเนินการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรและผู้ตอบแบบสอบถามและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย (1) พระสอนศีลธรรม จำนวน 5 รูป (2) ผู้ปกครองนักเรียนที่ร่วมโครงการ จำนวน 5 คน

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ภายใต้แนวคิดทฤษฎีรูปแบบประเมินผลโครงการตามรูปแบบ CIPP Model แห่งมหาวิทยาลัยโอไฮโอ ซึ่งเป็นการประเมินภาพรวมของนโยบายที่เน้นการให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Decision-oriented Evaluation Models) เป็นการประเมินโดยเน้นผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ คือ การปลูกฝังศีลธรรมและจริยธรรมให้กับผู้เรียน โดยเน้นหลักสำคัญที่พระสอนศีลธรรมและผู้เรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลและข่าวสารในการช่วยผู้บริหารตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยสามารถประเมินผลการนำนโยบายโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของจังหวัดอ่างทองไปสู่การปฏิบัติได้อย่างครอบคลุมทุกขั้นตอน

1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 ถึงเดือนตุลาคม 2562

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัย ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิดแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารโครงการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอนของพระสอนศีลธรรมและด้านประโยชน์ที่ได้รับหรือผลผลิตของโครงการ รวม 25 ข้อคำถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประยุกต์ตามแนวทางของลิเคิร์ท ซึ่งจัดระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้นมี 5 ระดับ และได้กำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนัก

เป็น 5 ระดับ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552: 75) โดยมีความหมาย ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มากที่สุด
4 คะแนน หมายถึง มาก
3 คะแนน หมายถึง ปานกลาง
2 คะแนน หมายถึง น้อย
1 คะแนน หมายถึง น้อยที่สุด

ผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยที่กำหนด ดังนี้ การแปลความหมายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติ ตามเกณฑ์ของเบสท์ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552: 75)

คะแนน	ความหมาย
ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20	ระดับการปฏิบัติมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40	ระดับการปฏิบัติปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60	ระดับการปฏิบัติน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80	ระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง

2.2 แบบสัมภาษณ์ โดยการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเรื่องการประเมินผลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย (1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังสถานศึกษา (2) แจกแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องตามจำนวนที่กำหนด (3) ติดตามผลของแบบสอบถามเพื่อรับแบบสอบถามกลับคืน (4) นำแบบสอบถามที่ลงรหัสและให้คะแนนแล้วไปบันทึกลงเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย (1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังสถานศึกษาและส่วนที่เกี่ยวข้องในสังกัดที่ต้องการสัมภาษณ์เพื่อแจ้งความประสงค์ในการขอสัมภาษณ์ตามหัวข้อที่กำหนดพร้อมกับส่งแบบสัมภาษณ์ให้บุคคลที่ผู้วิจัยประสงค์จะสัมภาษณ์ (2) นัดหมายวัน เวลาและสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์ ทั้งเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น (3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามที่นัดหมาย (4) ถอดเสียงบันทึกคำสัมภาษณ์พร้อมทั้งวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำมาประกอบการสรุปผลการวิจัยต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตามที่ต้องการ

แล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเพื่อพร้อมที่จะนำไปวิเคราะห์ และเมื่อข้อมูลมีความสมบูรณ์ จึงบันทึกผลลงในแบบสอบถาม บันทึกข้อมูลลงในเครื่องประมวลผล (Computer) และประมวลผลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการอธิบายข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามส่วนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบสอบถามโดยนำมาแจกแจงจำนวนความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ได้แก่ ด้านการบริหารโครงการ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอนของพระสอนศีลธรรมและด้านประโยชน์ที่ได้รับ โดยนำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามส่วนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์และรวบรวมข้อเสนอแนะในการปรับปรุง พัฒนาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ที่นำมา

จากแบบประเมินนำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ t-test เพื่ออธิบายถึงความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยด้านการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยการประเมินผลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง พบว่า

ด้านการบริหารโครงการพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนในด้านการบริหารโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่ 1 ท่านเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอยู่ในระดับปาน

กลาง รองลงมา คือ ข้อที่ 2 ครูพระสอนศีลธรรมนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์มาใช้ให้แก่ักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่ 4 จำนวนครูพระสอนศีลธรรมมีความเพียงพอต่อักเรียนอยู่ในระดับน้อยตามลำดับส่วนความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในด้านการบริหารโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ 3 ควรให้มีโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนตลอดไป และข้อที่ 1 ท่านเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ข้อที่ 2 ครูพระสอนศีลธรรมนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์มาใช้ให้แก่ผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ส่วนคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4 จำนวนครูพระสอนศีลธรรมมีความเพียงพอต่อผู้เรียนอยู่ในระดับน้อย และข้อที่ 5 โรงเรียนมีอาคารสถานที่ ห้องเรียนเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ตามลำดับ

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ความคิดเห็นของักเรียนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลาง คือ ข้อที่ 4 ครูพระสอนศีลธรรมมีเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ รู้จักการคิด วิเคราะห์และการแก้ปัญหาในระดับปานกลาง รองลงมา

คือ ข้อที่ 1 ครูพระสอนศีลธรรมสอนตรงตามหัวข้อเนื้อหาของหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาให้กับักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่ 4 ครูพระสอนศีลธรรมมีเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ รู้จักการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอนพบว่า ความคิดเห็นของักเรียนในด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ส่วนข้อที่ 5 ครูพระสอนศีลธรรมเตรียมการสอนเป็นอย่างดีอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ข้อที่ 2 ครูพระสอนศีลธรรมมีความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอนโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่ 6 ครูพระสอนศีลธรรมนำเอาภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ประกอบกับกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านประโยชน์ที่ได้รับ พบว่า ความคิดเห็นของักเรียนในด้านประโยชน์ที่ได้รับโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อที่ 8 ักเรียนรู้จักการ

เกรงกลัวในการทำบาป ส่วนความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในด้านประโยชน์ ที่ได้รับโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่ 7 นักเรียนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับปรุงแก้ไขการประพฤติ การปฏิบัติตนให้เป็นคนดีของสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการระดับการปฏิบัติตามโครงการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ระหว่างพระสอนศีลธรรมกับนักเรียน

ผลการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามโครงการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ทั้งนักเรียนและพระสอนศีลธรรมโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง ทั้งนักเรียนและพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมและรายด้านการบริหารโครงการ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอนและด้านประโยชน์ที่รับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การวิจัยนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลตามประเด็นสำคัญที่ค้นพบดังต่อไปนี้

ด้านงบประมาณ พบว่า ภาครัฐเร่งในการแก้ไข สนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอ รวมถึงค่าตอบแทนพระสอนศีลธรรมที่ยังไม่เพียงพอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ภาครัฐหรือหน่วยที่เกี่ยวข้องจัดสรรงบประมาณในโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการสอนของพระสอนศีลธรรมในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสุวัฒน บัณฑิตคุณ และคณะ (2558) ได้รายงานการประเมินการติดตามประเมินผลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สำนักงานพระสอนศีลธรรมมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการประเมิน พบว่า ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะด้านสภาพการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมที่มีผู้ระบุมากที่สุด ได้แก่ เงินค่าตอบแทนพระสอนศีลธรรมน้อยเกินไป ไม่พอต่อการเดินทางไปสอน รถรับส่งในการเดินทาง เป็นต้น

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งเพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้เพียงพอ พร้อมทั้งต้องมีคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่การสอน รวมถึงการเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักต่อสังคม

มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริหารจัดการไม่เหมาะสมต่อความต้องการของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตุ้มตา) (2554) ที่ศึกษาเรื่อง *ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้จังหวัดสระบุรี* ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอันดับแรก ได้แก่ ด้านวิธีการสอน รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ตามลำดับ และวิธีการสอนมีปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ เนื้อหาของวิชาเข้าใจยาก บางครั้งต้องเร่งรีบสอน พระอาจารย์มีน้ำเสียงเบาและพูดเร็วเกินไป มีคาบเรียนน้อยเกินไปในแต่ละสัปดาห์ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรใช้สื่อการสอนที่เข้าใจง่ายขึ้น ใช้เครื่องขยายเสียงขณะสอน ควรหาสื่อการสอนที่น่าสนใจมาเพิ่มและควรเพิ่มคาบเรียนในแต่ละสัปดาห์หรือเพิ่มเวลาสอนให้มากขึ้นด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประยอม กลยาโณ (เล่ม

ไม้) (2555) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา* ผลการวิจัยพบว่า ครูไม่เป็นกลาง มีความสนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไป ไม่มีคุณภาพ ขาดความน่าเชื่อถือ ไม่มีความพร้อมในการสอน ไม่สร้างความคุ้นเคยกับนักเรียน สอนเนื้อหามากเกินไป ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติ เนื้อหาไม่ครอบคลุม ไม่ชัดเจน ไม่ร่วมสมัยกับปัจจุบัน มีสื่อประกอบการเรียนการสอนน้อย สอนไม่เข้าใจ ไม่สนุกสนาน กิจกรรมมีน้อย

ด้านการติดตามประเมินผลพบว่า ภาครัฐและหน่วยงานขาดการติดตาม ประเมินผลอย่างจริงจัง จึงสมควร รวมถึงการสร้างกำลังใจและยกคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการประเมินผลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการติดตามอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมคิด พรหมจ้อย (2552) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นสิ่งที่ช่วยในการตัดสินใจคุณค่าของกระบวนการหรือวิธีการดำเนินงานและการบรรลุผลสำเร็จของงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนิวาสิตพวิมล ปิยวณโณ (2556) ศึกษาเรื่อง *ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีต่อการจัดการเรียน*

การสอนในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการสื่อทางการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผลและด้านการจัดกิจกรรมของนักเรียน ปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย รวมทั้งในรายด้านแต่ละด้านก็อยู่ในระดับน้อย

ด้านสื่อการสอน พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการอบรมพระสอนศีลธรรมให้มีความสามารถในการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน พร้อมทั้งจัดประชุมพระสอนศีลธรรมประจำจังหวัดให้มากกว่าหนึ่งครั้งต่อปี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักเรียนและพระสอนศีลธรรมมีแนวคิดเกี่ยวกับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทองต่างกัน ในเรื่องวิธีการจัดการเรียนสอนควรปรับปรุงการเรียนการสอนที่ชัดเจนในแต่ละครั้ง อบรมครูพระสอนศีลธรรมให้มีความสามารถในการใช้สื่อที่ใช้ประกอบการเรียนเพื่อจัดการกระบวนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวรดิตถานุกุต (สังเวย คเวสโก) (2554) ศึกษาเรื่อง

ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนมีความเห็นต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม รายด้านพบว่า ครูและนักเรียนมีความเห็นต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในด้านการเตรียมการสอน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอนุศาสน์ อาภากรโ (สิทธิสกุลชัย) (2555) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า สำหรับครูจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน สำหรับนักเรียนจำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษาและผลการเรียนแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูโพธิสุวรรณคุณ (มานพ จันทาโก) (2559) ศึกษาเรื่องบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมใน

โรงเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในจังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีการศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรมและการศึกษาบาลีที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในจังหวัดสุพรรณบุรีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุป

เมื่อกล่าวโดยสรุป จะเห็นว่างานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ข้อแรกเป็นการศึกษาระดับการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทองและวัตถุประสงค์ที่สองเป็นการเปรียบเทียบการบริหารจัดการระดับการปฏิบัติตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดอ่างทองระหว่างพระสอนศีลธรรมกับนักเรียน ทั้งสองวัตถุประสงค์เป็นการศึกษาระบบของโครงการในด้านการบริหารด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการปฏิบัติหน้าที่การสอนและด้านประโยชน์ที่ได้รับ ผลที่เกิดจากงานวิจัยนี้ ทำให้ค้นพบประเด็นสำคัญที่ได้อภิปรายผลไว้ คือ ด้านงบประมาณด้านการบริหารจัดการ ด้านการติดตามประเมินผลและด้านสื่อการสอน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่า

ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีประเด็นดังต่อไปนี้ 1) หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะเนื้อหาที่ให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน 2) หน่วยงานต้นสังกัดควรเร่งสนับสนุนด้านจำนวนพระสอนศีลธรรมให้มีจำนวนที่เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียนและหน่วยงานที่ต้องการสอนของพระสอนศีลธรรม 3) หน่วยงานต้นสังกัดควรเพิ่มปัจจัยด้านงบประมาณในการสนับสนุนโครงการให้เพียงพอ โดยเฉพาะนิยภัต (เงินเดือน) ของพระสอนศีลธรรมให้เพียงพอมากกว่านี้ 4) หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานต้นสังกัด รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในคุณภาพชีวิตของพระสอนศีลธรรมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน 5) หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมว่าได้ปฏิบัติหน้าที่การสอนเป็นอย่างไรในแต่ละปีการศึกษา นั้น ๆ เพื่อจะได้นำมาข้อมูลที่แท้จริงมาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น 6) หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มอัตรากำลังและกำหนดภาระหน้าที่ของพระปริยัตินิกายที่มีหน้าที่ออกนิเทศ ติดตามผลการปฏิบัติงาน

ของพระสอนศีลธรรมในแต่ละจังหวัด ศีลธรรมในโรงเรียนก็จะเป็นประโยชน์
 ให้มีความชัดเจน หากสามารถดำเนิน ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม
 การได้ตั้งที่กล่าวมา โครงการพระสอน ให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บิซซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บุปผา คงสะอาด. (2549). *การประเมินโครงการโรงเรียนแสนสุขในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรม. (2558). *แผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูนิวาสิตพินธุโสภณ. (2556). *ความคิดเห็นของครูพระสอนศีลธรรมที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ และคณะ. (2558). *การติดตามประเมินผลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ และระวีง เรื่องสังข์. (2557). *การติดตามการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่เป็นจริงและคาดหวัง*. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโพธิสุวรรณคุณ (มานพ จันทาโก). (2559). *บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ในจังหวัดสุพรรณบุรี*. *วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 5 (1), 31-47.
- พระครูวรดิตถานุกยุต (สังเวจ คเวสโก). (2554). *ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามปราณ จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระจันท์ จิตตสัโร (คอน). (2555). *บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง นครปฐม จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตมตา). (2554). *ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาในโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอสายไ้ จังหวัดสระบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทระกูล พุทธรกชิต และคณะ. (2555). *บทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดศูนย์ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. กาฬสินธุ์: วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาประยอม กลยาโณ (เล่มไม้ล). (2555). *การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุรัชย์ สุรชโย (หงษ์ตระกูล). (2555). *ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุศาสตร์ อาภากร (สิทธิสกุลชัย). (2555). *การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2552). *เทคนิคการประเมินโครงการ*, พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: จตุพรดีไซด์.
- สมพิศ สุขแสน. (2545). *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาเทคนิคการวางแผนและการประเมินผล*. อุดรดิตถ์: สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). *คู่มือปฏิบัติงาน มหกรรมส่งเสริมศีลธรรมและการประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนา*

มทกรรมส่งเสริมศีลธรรมและประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพุทธศาสนาปีที่ 3.

พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2557). รายงานผลการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

ประสิทธิผลการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบล บ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

Effectiveness of Integrated Waste Management of Ban Khai Muen Paew Sub-district Municipality, Muang District, Chaiyaphum Province

ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา¹, สมยศ ปัญญามาก²
Thammarat Potisuwannapanya¹, Somyot Panyamak²

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ¹,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา²
Faculty of Political Sciences, Chaiyaphum Rajabhat University¹,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus²,
Corresponding Author, E-mail: somyot_pan@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วและเพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขและข้อเสนอการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เป็นการวิจัยปรากฏการณ์วิทยา พื้นที่การวิจัย ได้แก่ พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นรายบุคคล

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิผลการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว มีจัดการขยะให้มีประสิทธิผลโดยดำเนินการ ดังนี้ (1) กลไกในการขับเคลื่อนในการดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม (2) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างชัดเจน (3) รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (4) รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มแกนนำในหมู่บ้าน ทั้งนี้ มีรูปแบบการบริหารประกอบด้วย 3 ระดับ คือ ระดับครัวเรือนหรือหมู่บ้าน ระดับเทศบาลและระดับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 2) แนวทางแก้ไขการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จ

ประกอบด้วย 1) ค้นหาปัจจัยในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2) ต้องกำหนดเป้าหมายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและปฏิบัติตามอย่างจริงจัง 3) หาค่าสถิติข้อมูลเพื่อกำหนดอัตราการกำจัดขยะแต่ละวันให้ชัดเจน 4) ต้องกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จที่ได้ตั้งเอาไว้ 5) การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเฉพาะด้านไว้อย่างชัดเจน ส่วนข้อเสนอแนะ เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ควรจัดอบรมการจัดการขยะมูลฝอยและการสร้างเตาเผาขยะ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารจัดการขยะ; การบริหารแบบเบ็ดเสร็จ;
เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

Abstract

The main objectives of this research are to study the effectiveness of integrated waste management of Ban Khai Muen Paew Sub-district Municipality, Muang District, Chaiyaphum Province. Secondary objective is to study the solutions and proposals for integrated waste management of Ban Khai Muen Paew Sub-district Municipality. This is a phenomenological research. The research area is in Ban Khai Muen Paew Sub-district Municipality, Muang District, Chaiyaphum Province. Data informants are 50 people who are conducted by in-depth interview and semi-structured interview individually.

The results of the research show that 1) the effectiveness of the integrated waste management of Ban Khai Muen Paew Sub-district Municipality has performed the integrated waste management in following: 1) mechanism of project or activity movement; 2) proper management of solid waste; 3) model of community participation in solid waste management; 4) listen to other people's opinions. In addition, it has three levels of management in following: household or village, municipality, and government and private agencies; 2) the solutions for integrated waste management of Ban Khai Muen Paew Sub-district Municipality are as follows: 1) finding the factors of solutions

systematically and continually; 2) aiming at a target of solid waste management and performing seriously; 3) finding the statistics or data for aiming the rate of waste disposal every day; 4) forming the rules and procedures for successful goal setting; 5) creating a handbook for working on each specific part. Furthermore, the proposals of management is required such as giving all people the chance to participate in management, setting up a training of solid waste management and making an incinerator.

Keywords: Effectiveness; Waste Management; Integrated Management; Ban Khai Muen Paew Sub-district Municipality

บทนำ

การจัดการขยะเป็นปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาทางสังคมที่ยืดเยื้อมานาน ซึ่งนับวันจะเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ถ้าหากทุกฝ่ายไม่ร่วมกันแก้ไขปัญหาก็อาจขยายตัวกระทบชุมชนขนาดกลางและขนาดเล็กได้ ปัจจุบันปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วได้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมาหลายประการ เช่น การเผาขยะที่มีการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์ก่อให้เกิดมลพิษ มีผลกระทบต่อสุขภาพ กลิ่นรบกวนจากขยะที่ย่อยสลายก่อให้เกิดความรำคาญ สำหรับปัญหาทางด้านสังคมจะเห็นได้จากข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ ที่รัฐหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบไม่สามารถจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างสมบูรณ์ทำให้มีปัญหามลพิษตกค้างมาก อันเนื่องมาจากข้อจำกัด

บางประการ สร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชนอย่างยิ่ง นอกจากนั้น ยังมีปัญหาชุมชนไม่ยินยอมให้ใช้สถานที่เป็นแหล่งกำจัดขยะที่ชุมชนอื่นเป็นผู้สร้าง การเกิดมลพิษทางดิน ทางน้ำ ทางอากาศและปัญหาด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน นอกจากจะส่งกลิ่นเหม็นทำให้อากาศเป็นพิษ กองขยะมูลฝอยยังเป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์และหลบซ่อนของสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรค ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพมนุษย์ เช่น หนู แมลงวัน แมลงสาบ และยุง ตลอดจนสิ่งมีชีวิตที่มองไม่เห็นที่เป็นเชื้อโรคต่าง ๆ (กรมควบคุมมลพิษ, 2553)

ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกพื้นที่ที่มีมนุษย์อาศัยอยู่เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรผนวกกับการขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมของ

มนุษย์ ยิ่งทำให้ปัญหาขยะเกิดขึ้นมากในปัจจุบัน ซึ่งพื้นที่ที่มีขยะเป็นจำนวนมากจะส่งผลเสียต่อมนุษย์และสถานที่เหล่านั้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ขยะเป็นแหล่งอาหารและแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงนำโรค ทำให้เกิดกลิ่นเหม็น สร้างความรำคาญต่อผู้ที่อยู่อาศัยละแวกนั้นและภาพลักษณ์ของสถานที่ดูสกปรก เป็นที่รังเกียจแก่ผู้พบเห็นและผู้ที่มีอาชีพบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของมนุษย์ (กนกรัตน์ นาวิการ และคณะ, 2552)

สำหรับปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศยังคงเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 27.8 ล้านตัน เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2560 มีปริมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.64 เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมืองและการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้นจึงส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยในหลายพื้นที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การจัดการขยะมูลฝอยในปี พ.ศ. 2561 มีแนวโน้มดีขึ้น ขยะมูลฝอยชุมชนได้ถูกคัดแยกที่ต้นทางและนำกลับไปใช้ประโยชน์ 9.58 ล้านตัน (ร้อยละ 34) เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 13 ส่วน

ใหญ่เป็นการใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิลและทำปุ๋ยอินทรีย์ ขยะมูลฝอยชุมชนอีกจำนวน 10.88 ล้านตัน (ร้อยละ 39) ถูกกำจัดอย่างถูกต้อง ส่วนที่เหลือเป็นขยะที่ถูกกำจัดอย่างไม่ถูกต้องประมาณ 7.36 ล้านตัน (ร้อยละ 27) แนวโน้มการจัดการขยะที่ดีขึ้นเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมการเป็นสังคมปลอดขยะ (Zero Waste Society) บนแนวคิด 3Rs คือ Reduce (ลด-คิดก่อนใช้) Reuse (ใช้ซ้ำ-ใช้แล้วใช้อีก) และ Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมควบคุมมลพิษ, 2559)

สำหรับปัญหาและสาเหตุของการดำเนินงานด้านการจัดเก็บขยะมูลฝอยเกิดจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ การขาดแคลนบุคลากรระดับปฏิบัติการที่มีความรู้ความสามารถในการเก็บขนและกำจัดมูลฝอยอย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพ การนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ยังน้อย กฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควร มีความยากลำบากในการจัดหาที่ดินสำหรับก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอย และที่สำคัญ คือ ความร่วมมือจากประชาชนยังมีน้อย ไม่มีการวางแผนการจัดการมูลฝอยร่วมกันระหว่างชุมชน ตลอดจนการขาดจิตสำนึก ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการจัดการมูลฝอย

รวมถึงประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ต่อต้านการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอย การขยายตัวของชุมชนเมืองและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่งผลผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม จำเป็นจะต้องได้รับการจัดการที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้ปัญหาขยายตัวและรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในด้านสุขอนามัยของประชาชนและส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม โดยกฎหมายได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล โดยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 และมาตรา 17 และบทบัญญัติของพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ในหมวดที่ 2 ส่วนที่ 3 มาตรา 66 มาตรา 67 และมาตรา 68 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้อย่างกว้างขวาง และเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในแทบทุกด้าน องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นที่ต้องดูแลและให้บริการแก่ประชาชน ทั้งความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ

หมู่บ้าน ตำบลในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ดังนั้น ปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่จึงถือเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยด้วย (ธงชัย ทองทวี, 2553)

ในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ที่จะศึกษาวิจัย พบว่า พื้นที่ของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เกิดปัญหาการจัดการจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จเนื่องจากขยะเป็นปัญหาทางสังคมที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อน การแก้ไขปัญหาจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการจัดการขยะ ความร่วมมือจากทุกฝ่ายและทุกคนในสังคม การบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จจึงต้องดำเนินการ ดังนี้ 1) ภาครัฐต้องกำหนดนโยบายการลดปริมาณขยะที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและบังคับใช้ให้เกิดผลจริงจึงปลูกฝังและรณรงค์สร้างจิตสำนึกของการลดและแยกขยะ ใช้มาตรการการจัดเก็บอัตราภาษีที่ไม่เท่ากัน กำหนดราคาสินค้าที่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง 2) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องกำหนดแผนการจัดการขยะที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนให้ลดและแยกขยะ พัฒนาระบบการจัดการกับขยะที่มีประสิทธิภาพ มีการบริการที่ดีและสอดคล้องกับการ

รณรงค์ หาความร่วมมือระหว่าง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อ แก้ปัญหา 3) ประชาชนต้องให้ความสำคัญ ร่วมมือลดและแยกขยะ รับผิดชอบ ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บและกำจัดขยะ 4) ชุมชนต้องจัดการขยะให้เบ็ดเสร็จไม่นำขยะออกจากชุมชน สร้างองค์กร พัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความ ประสงค์ที่จะศึกษาประสิทธิผลการ บริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของ เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยมุ่งเน้น ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการขยะแบบ เบ็ดเสร็จและเพื่อศึกษาแนวทางแก้ไข รวมถึงข้อเสนอการบริหารจัดการขยะ แบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้าน ค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอมือง จังหวัด ชัยภูมิ เพื่อจะได้นำผลการศึกษาที่ ได้รับจากการวิจัยมาปรับใช้เป็น แนวทางในการวางแผนดำเนินงานและ แก้ไขปัญหาดังกล่าวในระยะยาวใน อนาคต ทั้งผลการศึกษาที่ได้สามารถ นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสนอ แนะนำแนวทางในการพัฒนาการบริหาร จัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ ปัญหาขยะมูลฝอยในเทศบาลตำบล

บ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอมือง จังหวัด ชัยภูมิต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการ บริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของ เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อหาแนวทางแก้ไขและ ข้อเสนอการบริหารจัดการขยะแบบ เบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่าย หมื่นแผ้ว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็น การวิจัย ปรากฏการณ์วิทยาเพื่อทำความเข้าใจ ปรากฏการณ์ของประสิทธิผลการ บริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของ เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ผ่าน การบอกเล่าและมุมมองของผู้ให้ข้อมูล ที่มีประสบการณ์ตรงกับปรากฏการณ์ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่สามารถสะท้อน ภาพของปรากฏการณ์ได้อย่างแท้จริง และชัดเจน (Merriam & Grenier, 2002; Neuman, 2006) โดยมี ขั้นตอน ดังนี้

1. การดำเนินการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้สืบ ค้นความหมายของประสิทธิผลการ บริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จและ ความสัมพันธ์ในปรากฏการณ์จากผู้ให้

ข้อมูล ประกอบด้วยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านและผู้นำทางศาสนา ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับปรากฏการณ์ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้แบ่งตามรูปแบบของการศึกษาจำนวน 50 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 10 คน

1.2 ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำทางศาสนา ในพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 40 คน

2. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นรายบุคคล ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์

แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview or SSI) เป็นรายบุคคล เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ยอมรับประเด็นที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาปรับแนวทางสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง (ชาย โพธิ์สิตา, 2547)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและลักษณะเครื่องมือ

2.3 ลักษณะและเนื้อหาของเครื่องมือ มีลักษณะและเนื้อหาของครอบคลุมประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ประกอบด้วย 1) รูปแบบการบริหารจัดการ 2) แนวทางแก้ไขและข้อเสนอการบริหารจัดการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จและศึกษาจากบทความวารสารวิชาการ สืบค้น

ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่มี
ผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 การเก็บรวบรวม
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้กำหนดวัน
เวลาและสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
หลักและผู้ให้ข้อมูลเพื่อเสริมผู้ให้ข้อมูล
หลัก หลังจากนั้นได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการจดบันทึกการ
สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูล
เพื่อเสริมผู้ให้ข้อมูลหลักและการ
บันทึกเสียง

4. การประมวลผลและการ
วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การ
รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัย
ทำการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์
ข้อมูล ดังนี้

4.1 การตรวจสอบข้อมูล

4.1.1 การตรวจสอบ
ข้อมูลระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม
ผู้วิจัยตรวจสอบและยืนยันข้อมูล
ระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้
วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า
(Triangulation Method) (Denzin,
1970; Patton, 1990; McMillan &
Wergin, 2002) การยกคำพูดโดยตรง
(Direct Quote/Verbatim) และการ
ยืนยันผลจากแหล่งข้อมูล
(Participant Feedback/Memmmber
Check) (Maxwell, 1992)

4.1.2 การตรวจสอบ
ข้อมูลหลังเก็บข้อมูลภาคสนาม นำ

ข้อสรุปที่ค้นพบตรวจสอบความ
สอดคล้องเชิงโครงสร้าง (Pattern
Matching) โดยการนำแบบแผนที่
ค้นพบดังกล่าวไปตรวจสอบกับข้อมูลที่
เก็บรวบรวมมาได้เพื่อตรวจสอบความ
เที่ยงตรงเชิงทฤษฎีว่า แบบแผนที่
ค้นพบมีความสอดคล้องกับข้อมูลจริง
หรือไม่ เพื่อให้งานวิจัยมีความ
น่าเชื่อถือ (Maxwell, 1992) และ
ผู้วิจัยยังได้ยกคำพูดโดยตรงของผู้ให้
ข้อมูลบางคนในประเด็นที่สำคัญมา
ประกอบในรายงานผลการวิจัย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 การวิเคราะห์
ข้อมูลระหว่างเก็บข้อมูลภาคสนาม
ระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้ทำ
การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้การเก็บ
รวบรวมได้ข้อมูลตรงกับประเด็น
คำถามการวิจัยและเพื่อวางแผนงาน
เก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งต่อไป โดยยึด
ตามแนวคิดของบอกแดนกับบุคเลน
(Bogdan & Biklen, 2003) และแมค
มิลเลียนกับชัมเมอร์ (McMillan &
Schumacher, 1997)

4.2.2 การวิเคราะห์
ข้อมูลหลังเก็บข้อมูลภาคสนาม หลัง
เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการ
วิเคราะห์ข้อมูล โดยยึดแนวคิดของ
แมคมิลเลียนกับชัมเมอร์ (McMillan
& Schumacher, 1997) และสเตราส์

กับ คอ์บิน (Strauss & Corbin, 1998) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

5. การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ในการบรรยายข้อเท็จจริง ตลอดจนได้นำเสนอข้อมูลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้เข้าใจถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัย

เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 5,344 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรในพื้นที่ของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วทั้งหมดจำนวน 5,244 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,705 ครัวเรือนสามารถแยกเป็นหมู่บ้านได้ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านค่ายหมื่นแผ้ว หมู่ที่ 2 บ้านวังก้านเหลือง (บางส่วน) หมู่ที่ 9 บ้านโค่งยาง (บางส่วน) และหมู่ที่ 10 บ้านค่ายเจริญ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ในด้านบุคลากรและงบประมาณ ด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการขยะและด้านแผนงานโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ

ที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องของการจัดการขยะ แม้จะมีฝ่ายพัฒนาชุมชนที่มีหน้าที่ชัดเจนในการดูแลเรื่องของการจัดการขยะดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติยังเป็นเพียงหลักการและทำได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เช่น การจัดให้ผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรให้ความรู้ซึ่งยังขาดบุคลากรที่เพียงพอในการเป็นที่ปรึกษาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงในการผลักดันให้ชุมชนเกิดการจัดการด้านขยะอย่างเป็นรูปธรรม ในการดำเนินกิจกรรมการเก็บขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วในปัจจุบันไม่ได้นำเทคโนโลยีเข้ามาบริหารจัดการในเรื่องขยะมูลฝอยในชุมชน โดยเทศบาลได้มีแนวคิดว่าการจัดหาพื้นที่ว่างในชุมชนในการทิ้งขยะจะเป็นการทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนเสื่อมโทรมและไม่มีชุมชนหรือหมู่บ้านใดต้องการให้ที่พักขยะหรือพื้นที่ทิ้งขยะอยู่ใกล้บ้านเรือนตนเอง เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วจึงสนับสนุนและปลูกฝังให้ชาวบ้านในแต่ละชุมชนบริหารจัดการขยะมูลฝอยด้วยตนเอง โดยเทศบาลได้มีการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่สนใจไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเพื่อนำข้อมูลที่ได้

จากการศึกษาดูงานมาดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนมาขยายผลและดำเนินการจัดตั้งกลุ่มจัดการขยะในชุมชน ส่วนแผนการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2562 ของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วได้มีแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อม โดยมีโครงการหรือกิจกรรม แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางการควบคุมมลพิษจากขยะ น้ำเสีย ฝุ่นละออง กลิ่นและเสียง ซึ่งมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้เป็นบางครั้ง

สำหรับการผลการวิจัย เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์นี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เกิดจากปัญหาหลายประการ แต่มีกลไกในการขับเคลื่อนที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ได้แก่ การดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากผู้บริหารของเทศบาลตำบลบ้านค่าย

หมื่นแผ้วและหน่วยงานภายในเป็นผู้กำหนดปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหาขยะจากชุมชนแต่ละชุมชนแล้วนำมาดำเนินการเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดความสำเร็จไว้ชัดเจน ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และได้นำตัวแบบการจัดการขยะมูลฝอยเข้าสู่การประชุมแบบมีส่วนร่วมของกิจกรรมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มแกนนำในหมู่บ้าน โดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ประกอบด้วย 3 ระดับ ซึ่งเป็นข้อค้นพบใหม่สำหรับงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย

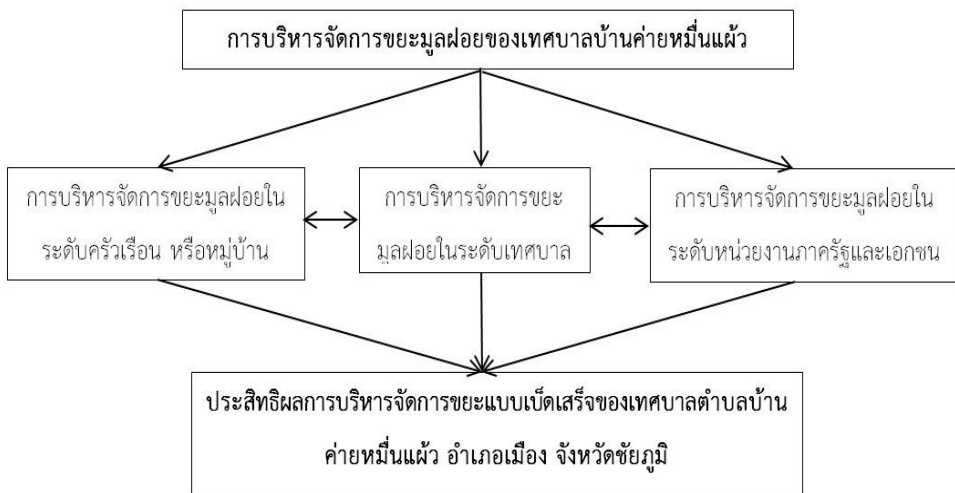
1.1 การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือนหรือหมู่บ้าน ประกอบด้วย 1) ดำเนินการจัดให้มีถังขยะหรือถุงดำเพื่อแยกขยะ โดยแยกเป็นขยะเปียก ขยะอันตรายและขยะแห้ง แยกใส่ถังหรือถุงดำที่เตรียมไว้ 2) ดำเนินการนำขยะที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ไปใส่ถังหรือภาชนะที่เทศบาลเตรียมไว้รองรับโดยเฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน 3) ดำเนินการบริหารจัดการขยะที่ต้องการทิ้งไปใส่ถังหรือถุงดำเพื่อนำไปกำจัด 4) ดำเนินการจัดให้มีกลุ่มจัดการขยะของชุมชนเพื่อดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยของ

หมู่บ้าน ทั้งขยะที่สามารถใช้ประโยชน์ และขยะที่ต้องการทิ้ง 5) ดำเนินการจัดให้มีถังขยะและถุงดำให้เพียงพอต่อครัวเรือน และบริหารจัดการขยะที่สามารถขายและใช้ประโยชน์ได้เพื่อนำรายได้มาบำรุงหรือพัฒนาในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับชุมชน 6) ดำเนินการนำขยะไปขายสร้างรายได้ของหมู่บ้าน โดยจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร

1.2 การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับเทศบาล ประกอบด้วย 1) บรรจุโครงการเกี่ยวกับขยะไว้ในแผนประจำปี 2) จัดหาพื้นที่สำหรับรองรับขยะที่ใช้ประโยชน์ประจำหมู่บ้าน พร้อมทั้งถังรองรับขยะอย่างเพียงพอ 3) ณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้ในการจัดการขยะในสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อ

ปลูกจิตสำนึกแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง 4) ให้คำปรึกษา สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มและโครงการในการบริหารจัดการขยะในชุมชน

1.3 การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย 2) ควรมีโครงการจัดพื้นที่ให้มีการรับซื้อขยะที่สามารถแปรสภาพมาใช้ใหม่ได้ (Recycle) 3) ควรมีการรณรงค์ให้ความรู้แก่ชุมชนและคนในสังคมในระดับครัวเรือน 4) ควรจัดทำระบบกำจัดแบบคัดแยก 5) ควรส่งเสริมนโยบายระบบบริหารจัดการขยะเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ภาพ 1 แสดงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลบ้านคำหมื่นแก้ว

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางแก้ไขและข้อเสนอการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เกิดจากปัญหาสภาพแวดล้อมในการบริหารจัดการขยะตั้งแต่อดีตที่สะสมเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่ผู้บริหารของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วหลายยุคสมัยพยายามแก้ไข แต่ปริมาณขยะมูลฝอยก็ยังเพิ่มปริมาณมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง แนวทางในการแก้ไขปัญหาก็ต้องค้นหาสาเหตุอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งต้องดำเนินนโยบายของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วในการกำหนดเป้าหมายการบริหารจัดการอย่างจริงจัง โดยอาศัยสถิติข้อมูลเพื่อกำหนดอัตราการกำจัดขยะแต่ละวันให้ชัดเจนและต้องกำหนดขั้นตอนที่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จที่ได้ตั้งเอาไว้ โดยมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเฉพาะด้านไว้อย่างชัดเจน ทำให้เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการขยะเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากข้อสรุปในการระดมความคิดเห็นร่วมกันของผู้นำชุมชนในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการ

บริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการการรับรู้ข่าวสารสถานการณ์ขยะและนโยบายของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วอย่างทั่วถึง

2. ควรจัดอบรมการจัดการขยะมูลฝอย รวมถึงการปลูกจิตสำนึกและออกพื้นที่พบปะประชาชนอย่างทั่วถึง เน้นให้ความรู้ในเรื่องการคัดแยกการแปรรูปและรณรงค์ทำความเข้าใจกับชุมชนในเรื่องการเก็บขยะและการจัดตั้งกลุ่มขยะชุมชน

3. ควรจัดถังรองรับขยะหรือถุงดำบริการให้แก่ประชาชนเพื่อหลีกเลี่ยงการทิ้งขยะไม่เป็นที่หรือป้องกันไม่ให้มีแมลงวันตอม สัตว์คุ้ยเขี่ยและสามารถคัดแยกขยะได้

4. ควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับบริหารจัดการขยะโดยรวมของเทศบาล

5. ควรมีเตาเผาในพื้นที่ของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผล ผู้วิจัยขออภิปรายตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จเกิดจากองค์ประกอบหลายประการ แต่มีกลไกในการขับเคลื่อนที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ได้แก่ การดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว เนื่องจากผู้บริหารของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วและหน่วยงานภายในเป็นผู้กำหนดปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหาขยะจากชุมชนแต่ละชุมชนแล้วนำมาดำเนินการเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดความสำเร็จไว้ชัดเจน รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว 3 ขั้นตอน คือ 1) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือนหรือหมู่บ้าน 2) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับเทศบาลและ 3) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของผดุงศักดิ์ นัยดีบ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแห อำเภองาว จังหวัด

ลำปาง พบว่า แนวความคิดในเรื่องของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน/ตำบล มาจากการศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่นที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะและการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีระบบ มีความจำเป็นมาก เพราะการกำจัดขยะอย่างเป็นระบบจะทำให้ชีวิตของประชาชนมีคุณภาพดีขึ้นไม่มีโรคระบาดที่เกิดจากการสะสมของขยะ ทั้งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวารุณี ป้อมไธสง (2559) ได้ศึกษาเรื่อง*การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์* พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหาอยู่ในระดับมาก และด้านการมีส่วนร่วมติดตามผลประเมินผลการจัดการอยู่ในระดับน้อย ส่วนนอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหา รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามผลและประเมินผลการจัดการสำหรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ อยากให้มีถังขยะหน้าบ้านทุกหลังคาเรือน รองลงมา คือ อยากให้เทศบาลมีรถ

เก็บขยะและอยากให้เทศบาลจัดให้มี
ธนาคารขยะตามลำด้าย

ส่วนแนวทางแก้ไขและข้อเสนอการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิพบว่า แนวทางแก้ไขและข้อเสนอในการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย 2) เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วควรมีโครงการจัดพื้นที่ให้มีการรับซื้อขยะที่สามารถแปรสภาพนำกลับมาใช้ได้ 3) ควรมีการรณรงค์ให้ความรู้แก่ชุมชนและคนในสังคมในระดับครัวเรือน 4) ควรจัดทำระบบกำจัดแบบคัดแยก และ 5) ควรส่งเสริมนโยบายระบบบริหารจัดการขยะเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องดำเนินการตามนโยบายของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว โดยกำหนดเป้าหมายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและปฏิบัติตามอย่างจริงจัง โดยอาศัยสถิติข้อมูลเพื่อกำหนดอัตราการกำจัดขยะแต่ละวันให้ชัดเจน ต้องกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จที่ได้ตั้งเอาไว้ โดยมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเฉพาะด้านไว้อย่างชัดเจน ทำให้

เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการขยะเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปริญญ์ สถานสถิต (2561) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการคัดแยกขยะเพื่อเพิ่มปริมาณขยะมูลฝอยพลาสติกที่ศึกษาโรงกำจัดขยะ จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจุบันปัญหาขยะมูลฝอยนับเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขจัดการอย่างถูกวิธี ซึ่งนับวันจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่มาจากเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล โรงงานกำจัดขยะมูลฝอยแห่งนี้มีพื้นที่ประมาณ 97 ไร่ ในการคัดแยกเบื้องต้นจะให้คนเข้ามาคัดแยกและขายขยะคืนให้โรงงาน จากนั้น จึงคัดแยกโดยใช้เครื่องร่อนเอาเศษดินและเศษหินออก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพิศพร ทศนา (2558) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหาควรให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะและตระหนักถึงความสำคัญในการจัดเก็บขยะที่ถูกต้อง

สรุป

เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 5,344 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรในพื้นที่ทั้งหมด 5,244 คน แยกเป็นครัวเรือนทั้งหมด 1,705 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 981.28 คนต่อตารางกิโลเมตร สามารถแยกเป็นหมู่บ้านได้ 4 หมู่บ้าน ซึ่งปัญหาการจัดการขยะในปัจจุบัน พบว่า แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยที่สำคัญของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วมาจากหลายแหล่ง เช่น ขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเกิดจากประชาชนในชุมชนเป็นผู้ผลิตจากการอุปโภคบริโภคประจำวัน ตลาดสด แหล่งชุมชน ขยะที่เกิดจากรถเร่ขายของในชุมชนและจากบุคคลภายนอกที่สัญจร สำหรับการกำจัดขยะครัวเรือนส่วนใหญ่ พบว่า ไม่ได้คัดแยกขยะอย่างจริงจังก่อนนำไปทิ้งในสวนหรือบริเวณบ้าน การเผาทิ้งกลางแจ้ง การฝังกลบ การโยนทิ้งทั่วไป การนำไปทำปุ๋ยหมักหรือนำไปทิ้งในพื้นที่อื่น จะจัดการ

กันเองภายในครัวเรือน เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้วจึงได้ดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือนหรือหมู่บ้าน 2) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับเทศบาล และ 3) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ส่วนแนวทางแก้ไขและข้อเสนอการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย 2) เทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว ควรมีโครงการจัดพื้นที่ให้มีการรับซื้อขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ 3) ควรมีการรณรงค์ให้ความรู้แก่ชุมชนและคนในสังคมในระดับครัวเรือน 4) ควรจัดทำระบบกำจัดแบบคัดแยก และ 5) ควรส่งเสริมนโยบายระบบบริหารจัดการขยะเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ นาวิการ และคณะ. (2552). การศึกษาพฤติกรรมและความคิดเห็นการจัดการขยะของประชาชนในพื้นที่เกาะลิบง จังหวัดตรัง. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*. 1 (2), 45-61.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2553). *รายงานประจำปี 2553 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและกรมควบคุมมลพิษ. (2559). *แผนปฏิบัติการ “ประเทศไทย ไร้มลพิษ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ชาย โพธิ์สีดา. (2547). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. นครปฐม: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ธงชัย ทองทวี. (2553). *สภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ปรัชญ์ สถานสถิต. (2561). *การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการคัดแยกขยะเพื่อเพิ่มปริมาณขยะมูลฝอยพลาสติก กรณีศึกษาโรงกำจัดขยะ จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ผดุงศักดิ์ นัยดีบ. (2556). *การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแห อำเภองาว จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พิศพร ทศนา. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เทศบาลนครพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- วารุณี ป้อมไธสง. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอลำพูน จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- Bogdan, R. C. and Biklen, S. K. (2003). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods*, 4th ed. MA: Allyn and Bacon.
- Denzin, N. K. (1970). *The Research Act Sociology: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. London: The Butterworth Group.
- Maxwell, J. A. (1992). Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *Harvard Educational Review*. 62 (3), 279-300.

- McMillan, J. H. and Schumacher, S. (1997). *Research in Education: A Conceptual Introduction*, 4th ed. New York: Longman.
- McMillan, J. H. and Wergin, J. F. (2002). *Understanding and Evaluation Education Research*, 2nd ed. New Jersey: Pearson Education.
- Merriam, S. B. and Grenier, R. S. (2002). *Qualitative Research in Practice: Examples for Discussion and Analysis*. California: Jossey-Bass.
- Neuman, W. L. (2006). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, 6th ed. Boston: Pearson International Edition.
- Patton, M. Q. (1990). Qualitative Evaluation and Research Methods. *Harvard Educational Review*. 62 (3), 279-300.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักศึกษา
สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น

The Fourfold Iddhipāda Application for Studying of Students
on Social Work Subject, Mahamakut Buddhist University,
Isan Campus, Khon Kaen Province

สิทธิพร เกษจ้อย¹, พระวรชาติ ทะสา², พระมหาสัจจรักษ์ ไธสงวน³,
ประเสริฐ ชมพหรมมา⁴, วิรุธ นิลเพชร⁵
Sitthiporn Khetjoi¹, Phra Worachat Thasa²,
Phramaha Saccarak Raisa-nguan³,
Prasert Chompromma⁴, Wiruth Ninpetch⁵

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus

Corresponding Author; E-mail: piakealexander@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 การวิจัยนี้เป็นเชิงสำรวจ คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ภาคปกติ ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 140 รูป/คน โดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ประมวลผลโดยใช้สถิติแบบพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.57$) 2) การศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ พบว่า (1) ด้านฉันทะ ควร

ปรับการเรียนสอนให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาและความต้องการโดยรวมของนักศึกษาเพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ในสาขาวิชาที่เรียน (2) ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเสริมในการเรียนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้ (3) ด้านจิตตะ ควรมีการทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้งเพื่อทดสอบการเอาใจใส่และความตั้งใจในการศึกษาในแต่ละรายวิชา (4) ด้านวิมังสา ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสม

คำสำคัญ: ธรรมประยุกต์; อิทธิบาท 4; มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน; สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

Abstract

This research has the objectives to study the fourfold Iddhipāda application for studying of students on social work subject and to study the suggestion of fourfold Iddhipāda for developing the process of teaching. It is a survey research. The data are collected from 140 students-the first to fourth year regular social work students of Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Khon Kaen Province, including monks and laymen. The tool is conducted by questionnaires and data analysis is based on descriptive statistics: percentage, mean, and standard deviation.

The results are as follows: 1) the fourfold Iddhipāda application for studying of students on social work subject is overall a high mean level ($\bar{X}=3.57$) and 2) there are four suggestions from this study to develop learning methods and the ability of the students: 1) Chanda: it is to change and adopt teaching methods following course description and overall of the students' need to motivate students' desire to study; 2) Viriya: it is to provide learning activities to enchant and motivate the students to study; 3) Citta: it is to test after teaching to know about students' attention and their understanding in every subject; 4) Vimamsā: it is to support the students to share their opinion about learning for improving learning methods appropriately.

Keywords: Applied Dhamma; Iddhipapa 4; Mahamakut Buddhist University, Isan Campus; Social Work Subject

บทนำ

การที่คนอยู่ในสังคมหมู่มา ย่อมมีความคิดอ่านเขียนที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นสังคมภายนอกหรือสังคมภายใน บุคคลที่มาร่วมกันทำงานด้วยโครงสร้างและการประสานงานด้วยวิธีการหรือหลักการที่ชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดเป้าหมายไว้ องค์กรหรือหน่วยงานมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เยาว์วัย กล่าวคือ ในวัยเด็กได้รับการเลี้ยงดูมาในชุมชนในสังคมซึ่งประกอบด้วยครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน เป็นต้น เมื่อเติบโตขึ้นก็ได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาและต่อมาได้ประกอบอาชีพในองค์กรทั้งภาครัฐหรือภาคเอกชน (ธุรกิจ) องค์กรซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนและงานทั้งสององค์ประกอบนี้มักจะอยู่ควบคู่กันเสมอ อาจกล่าวได้ว่า องค์กรหรือหน่วยงาน คือ รากฐานของการดำเนินชีวิตอันเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมและเป็นศูนย์รวมของคน ดังนั้น องค์กรหน่วยงานหรือธุรกิจและมนุษย์เป็นปัจจัยควบคู่ที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในการศึกษาเล่าเรียนก็เช่นเดียวกัน นักศึกษาย่อมมีจุดมุ่งหมาย คือ การ

เรียนจบได้รับปริญญาและถือเป็นก้าวแรกสู่การเริ่มต้นในชีวิตการทำงาน ความรับผิดชอบที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อนักศึกษาทุกคน เพราะการที่นักศึกษาจะประสบความสำเร็จในการเรียนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การเรียนของตน นักศึกษาที่มีความรับผิดชอบ ย่อมทำงานทุกอย่างตามเป้าหมายได้ทันเวลา เกิดความก้าวหน้าในการเรียน รวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น แต่ถ้าขาดความรับผิดชอบแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้และยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่น จึงกล่าวได้ว่า ความรับผิดชอบมีความสำคัญและควรปลูกฝังแก่นักเรียนนักศึกษาทุกคน ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีมีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลและจำเป็นต้องปลูกฝังให้นักศึกษาเพื่อให้เป็นนักศึกษาและพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า คนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคง นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 10 ยังได้กำหนดให้มีการพัฒนาเยาวชนไว้หลายด้าน ที่สำคัญด้านหนึ่งคือ ความรับผิดชอบในหน้าที่

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เดิมชื่อว่า สภาศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2533 ณ วัดศรีจันทร์ (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามมติของสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ต่อมาได้รับอนุมัติให้เป็นวิทยาเขตแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2540 ภายหลังได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ จัดตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยราชวิทยาลัย มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีชื่อว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ต่อมาวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2542 ได้ย้ายจากวัดศรีจันทร์ (พระอารามหลวง) ไปอยู่ที่บ้านโนนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อเป็นสถานศึกษาด้านพระพุทธศาสนา 2) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ 3) เพื่อให้ศาสนทายาทได้เป็นกำลังในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสม

สมกับกาลสมัย 4. เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้า วิจัยทางพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและประติมากรรมทางพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงเป็นสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่เปิดสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาควบคู่กับสาขาสามัญ โดยเน้นทั้งวิชาและจรณะ คือความรู้และความประพฤติที่ดีงาม ในด้านจัดการศึกษาได้เปิดรับสมัครทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เพื่อศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ ส่วนในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเปิดรับสมัครเฉพาะภาคนอกเวลาราชการ (เสาร์-อาทิตย์) สาขาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี คือ 1) คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ 2) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ 3) คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย สาขาวิชาการสอนภาษาไทย สาขาวิชาการสอนสังคมและการสอนพระพุทธศาสนาในระดับปริญญาโท คือ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา และในระดับปริญญาเอก คือ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ทั้งนี้ นักศึกษาทุก

ระดับจะต้องเรียนวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคบคู่กับวิชาการสมัยใหม่เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาตามหลักปรัชญาที่ว่า ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน สภาวิชาการ กลั่นกรองและเห็นชอบหลักสูตรครั้งแรก ในการประชุมครั้งที่ 1/2554 วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2554 สภามหาวิทยาลัยอนุมัติหลักสูตรในการประชุมครั้งที่ 1/2554 วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2554 และเริ่มเปิดสอนภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จนมาถึงปัจจุบัน หลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ได้รับการประเมินเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ความสำคัญของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นการศึกษาเพื่อการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมและการพัฒนาสังคม การยอมรับความหลากหลายในมิติต่าง ๆ การสร้างสังคมให้มีความสุขไม่เลือกปฏิบัติ เคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนและสิทธิการเข้าถึงสวัสดิการสังคมของทุกภาคส่วน การรับใช้สังคมและการสร้างจิตสำนึก

ในการรับผิดชอบหน้าที่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ทักษะและทักษะในด้านสังคมสงเคราะห์ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมสงเคราะห์สังคมส่วนรวมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม 2) เพื่อปลูกฝังความรู้ความเข้าใจปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีและทักษะทางสังคมสงเคราะห์ให้เอื้อต่อการพัฒนาสังคมสงเคราะห์และประเทศชาติ 3) เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน จรรยาบรรณในการปฏิบัติงานหลักการและวิธีการในการพัฒนามนุษย์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมด้านสังคมสงเคราะห์เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ร่วมกันโดยผาสุก 4) เพื่อประยุกต์หลักการ วิธีการและทักษะทางสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) เพื่อประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการงานสังคมสงเคราะห์ 6) เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น (หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต, 2559: 4)

จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลของคะแนนการสอบวัดผลในรายวิชาต่าง ๆ รวมทั้ง ผลการสอบถามอาจารย์ประจำสาขาวิชาและอาจารย์

ผู้ทำการสอน พบว่านักศึกษาบางกลุ่มยังขาดความรับผิดชอบในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ได้แก่ การเข้าเรียนไม่ตรงเวลา การนำงานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนขึ้นมาทำขณะอาจารย์กำลังบรรยาย ส่งงานไม่ทันภายในเวลาที่กำหนด ขอบพูดคุยขณะอาจารย์บรรยาย การไม่ติดตามงานและแก้ไขงานให้ถูกต้อง พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อนักศึกษา ทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่อยู่ในระดับที่ไม่พึงประสงค์และทำให้เกิดปัญหาตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาต่อตนเองคือ เรียนไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังเอาไว้และยังเป็นปัญหาที่กระทบไปถึงครอบครัวอีกด้วย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ได้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนด้วยการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ซึ่งเป็นแนวทางการเรียนและการทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 306: 277; เล่ม 21 ข้อ 276: 391) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ เพราะเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง 4 ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผล

สำเร็จในชีวิต การเรียนและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักอริยบทธรรมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เพื่อนำผลจากการ ศึกษาในครั้งนี้ไปปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและการส่งเสริมให้นักศึกษาได้นำหลักอริยบทธรรมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการฝึกปฏิบัติงานเพื่อเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพและอาชีพอื่น ๆ ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำหลักอริยบท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

2. เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นเชิงสำรวจ กลุ่มประชากรตัวอย่างในการวิจัย คือนักศึกษาคณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ภาคปกติ ทั้งฝ่ายบรรพชิต/คฤหัสถ์ชั้น

ปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบสอบถามแบบปลายเปิดเพื่อทราบถึงข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านฉันทะ 2) ด้านวิริยะ 3) ด้านจิตตะ และ 4) ด้านวิมังสา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

โดยแบบสอบถามทั้งหมดได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงโครงสร้างและเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้น นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจแก้จากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำทดสอบ (Try-out) จำนวน 30 ชุด โดยทดสอบกับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์

แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) และได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.90

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษา ดังนี้ ร้อยละ 47.90 เป็นเพศชายและร้อยละ 52.10 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 11.50 มีอายุต่ำกว่า 19 ปี ร้อยละ 81.30 มีอายุ 20-25 ปี และมีอายุตั้งแต่ 26 ปีขึ้นไป ร้อยละ 7.20 ร้อยละ 25.0 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 22.90 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 20.70 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 และร้อยละ 31.40 ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4

สำหรับผลการวิจัย เมื่อจำแนกกล่าวตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ข้อที่ 1 ด้านการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาของนักศึกษา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.57$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า 1. ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.67$) 2. ด้านวิริยะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.43$) 3. ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.54$) และ 4. ด้านวิมังสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.63$)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ด้านแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนานักศึกษาสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ พบว่า ผลการศึกษาจากแบบสอบถามแบบปลายเปิดได้พบข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ ปรับการเรียนสอนให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาและความต้องการโดยรวมของนักศึกษา เพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ในสาขาวิชาที่เรียน 2) ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้ 3) ด้านจิตตะ ควรมีการทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้งเพื่อทดสอบการเอาใจใส่และความตั้งใจในการศึกษาในแต่ละรายวิชา และ 4) ด้านวิมังสา ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาโดยภาพรวม ดังนี้ ร้อยละของเพศชายจะ

น้อยกว่าเพศหญิงเล็กน้อย อายุส่วนใหญ่มากกว่า 19 ปี และชั้นที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ชั้นปีที่ 4 ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า จำนวนนักศึกษาของสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ภาคปกติมีจำนวนที่ใกล้เคียงกันในแต่ละชั้นปีและส่วนมากนักศึกษาของสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เพราะในสมัครเข้าเรียน จำนวนของผู้สมัครเข้าเรียนทุกสาขาวิชาเพศหญิงจะมากกว่าเพศชาย รวมถึงสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในประเด็นของอายุของนักศึกษา นักศึกษาส่วนมากจะมีอายุระหว่าง 20-25 ปี เพราะในประกาศรับสมัครนักศึกษาจะกำหนดอายุของนักศึกษาไม่เกิน 23 ปี ด้วยเหตุผลเรื่องของการปรับตัวของนักศึกษาในการอยู่กับเพื่อน ๆ ในชั้นปีเดียวกันและการเข้าร่วมกิจกรรมกับนักศึกษาต่างชั้นปี ส่วนนักศึกษาที่เป็นบรรพชิตจะไม่มีกำหนดอายุในการเข้าศึกษา เนื่องจากพระภิกษุและสามเณรมีการเรียนรู้และปรับตัวเรื่องของพระตามพระธรรมวินัยที่ได้กำหนดเรื่องของผู้อาวุโสไว้อย่างชัดเจนและอีกประการหนึ่งพระภิกษุและสามเณรที่เป็นนักศึกษาจะเป็นที่เคารพและเป็นที่พักพิงให้กับนักศึกษาคฤหัสถ์เป็นอย่างดีและเพื่อให้นักศึกษาปกติ

คฤหัสถ์และบรรพชิตได้มีความคุ้นเคยกัน สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์จะจัดกิจกรรมภายในสาขาก่อนเปิดภาคการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้ทำความรู้จักกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ให้กับนักศึกษาใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานิรมล สุวรรณโคตร (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง*การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยนเรศวร* พบว่า นิสิตมีการปรับตัวด้านกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับมาก เพื่อให้นิสิตมีการปรับตัวด้านนี้ได้ดียิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยควรมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและส่งเสริมให้นิสิตสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีและการมีความสามัคคีเพื่อให้นิสิตสามารถปรับตัวได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 ด้านการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.57$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า

1. ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความตั้งใจในการเรียนเพื่อต้องการเป็นนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพในอนาคต กล่าวคือมีความเอาใจใส่ใจในการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตลอดระยะเวลาที่ศึกษา และต้องการประกอบอาชีพในสาขาวิชาชีพที่ได้เล่าเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสถิต รัชปต์ย (2554) ได้ศึกษาเรื่อง*การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาของนักศึกษาคฤหัสถ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด* ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาได้ประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการศึกษา ด้านฉันทะอยู่ในระดับมาก เพราะในการเรียนทุกครั้งผู้สอนจะเริ่มต้นด้วยการอธิบายขอบข่ายเนื้อหาวิชาที่เรียน คำเนื้ถึงเป้าหมายที่ตนเองและนักศึกษาต้องการ คือ ความสำเร็จการศึกษา ทำให้ผู้เรียนไม่มีอคติต่อครูผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นและสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อสถาบันของตนเอง เมื่อมีความชอบใจแล้วจะมีความเพียรพยายามที่จะทำให้ตนเองประสบความสำเร็จตามที่ตนเองตั้งใจไว้และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาบรรจง ดิสรโณ (ศรีสุข) (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง*ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน*

ปรียัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การจัดการเรียนสอนให้สอดคล้องกับคุณธรรมมุ่งเพื่อให้ นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาทธรรม 4 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน รักพอใจ คือ ฉันทะ เมื่อเกิดความรักและพอใจในการเรียนการสอนแล้วจะเกิดความขยันหมั่นเพียรพยายาม ตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ จิตใจจดจ่อตรวจสอบใคร่ครวญด้วยปัญญา

2. ด้านวินัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ นักศึกษามีความเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้ในรายวิชาที่เรียน หาประสบการณ์จากเพิ่มเติมด้วยตนเอง และสังคมที่เป็นอยู่ เพื่อหวังความสำเร็จในหน้าที่การศึกษาและการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนันท์ กิตติสัทโท (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการทำงาน กรณีศึกษาผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านดงเย็นจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ธรรมะที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 เป็นธรรมะที่แสดงให้เห็นถึงหลักการการทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามจุดหมายที่กำหนดไว้และสามารถนำไปใช้ในการประกอบกิจการและอาชีพได้ทุกประเภท ส่วนผลจากการศึกษาในพื้นที่ตำบลบ้านดงเย็นของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำหัตถกรรม

เครื่องปั้นดินเผา นั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างชาวตำบลดงเย็นได้ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการทำงานครบทุก 4 องค์ประกอบ คือ มีความพึงพอใจ มีความรักในอาชีพการงาน (ฉันทะ) มีความขยันหมั่นเพียรมุ่งมั่น (วิริยะ) มีการเอาใจใส่ดูแล (จิตตะ) และมีการพิจารณาหาช่องทางในการปฏิบัติงานให้เหมาะสม (วิมังสา) ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ทำให้ชาวตำบลดงเย็นได้ทำงานในอาชีพที่ตนเองรักอย่างต่อเนื่อง สามารถประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวในการทำงานโดยเฉพาะในข้อที่ 2 คือ วินัย หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพและยังสอดคล้องกับลักษณะ สรวิวัฒน์ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แยกแต่ละด้าน คือ วินัย จิตตะและวิมังสา โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาตามเพศ ระดับการศึกษาและประสบการณ์การสอนพบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและแต่ละด้าน และยังสอดคล้องงานวิจัยของพระมหาพรหมเชษฐ เขมโก (พิมพ์

ปิด) (2554) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารบุคลากรตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการบริหารงาน บุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและครูตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยคือ ด้านวิริยะ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา วิธีการประยุกต์อิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหาร ครูจัดกิจกรรมแทรกเพื่อให้ นักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของหลักอิทธิบาท 4 ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอบรมคุณธรรมจริยธรรมทุกวัน หน้าเสาธง แทรกเรื่องราวของบุคคล หรือนักเรียนผู้ประสบความสำเร็จในการเรียนได้คะแนนระดับดีเยี่ยม ได้รับรางวัลการแข่งขันต่าง ๆ ก็เพราะใช้ อิทธิบาท 4 นอกจากนี้ในการสอนของครูก็แทรกคุณธรรมเรื่องอิทธิบาท 4 ในโอกาสต่าง ๆ เช่น ค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม

3. ด้านจิตตะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ นักศึกษาเอาใจใส่ในกิจวัตรการศึกษาเล่าเรียน เวลาอาจารย์สอนก็จะตั้งใจเรียน ไม่เล่นหรือหยอกล้อกันทำให้ผล

การเรียนออกมาในระดับที่น่าพอใจ เหตุผลอีกประการหนึ่ง ก็คือ หลักสูตร สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นหลักสูตรวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานทำให้นักศึกษามีเป้าหมายในการเรียน คือ การสอบผ่านใบประกอบวิชาชีพ ซึ่งทำให้นักศึกษามีความตั้งใจในการเรียนและใส่ใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุพันธ์ แสนสี (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนกีฬา จังหวัดขอนแก่น ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดขอนแก่น พบว่า คิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนกีฬาจังหวัดขอนแก่น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสาและด้านฉันทะ สุดท้าย คือ ด้านวิริยะ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอรวิภา จรุงจารุวัฒนา และคณะ (2559) เรื่องการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลห้วยยา อำเภอมะเอยีร์ จังหวัด

เชียงใหม่ พบว่า การบูรณาการหลัก
อิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการ
ศึกษาตามอัธยาศัย โดยนำหลักอิทธิ
บาท 4 ไปสอดแทรกในแผนการเรียนรู้
และเนื้อหาของรายวิชาต่าง ๆ จัดให้มี
การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง นอก
จากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอบรม
จริยธรรมในชั้นเรียน ค่ายคุณธรรม
การศึกษาชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางพระ
พุทธศาสนา เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิด
การเรียนรู้ มีความเข้าใจหลักอิทธิบาท
ธรรมภายหลังการบูรณาการหลักอิทธิ
บาทธรรมกับการเรียนการสอนของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการ
ศึกษาตามอัธยาศัย กับผู้เรียนที่มีผล
การเรียนต่ำ ขาดเรียนบ่อย ไม่ตั้งใจ
เรียน ส่งการบ้านช้า พบว่า ผู้เรียน
สามารถแก้ไขปัญหาในการเรียน มี
ความสนใจในการเรียน มีความเพียร
ตั้งใจทำกิจกรรมในชั้นเรียนและมีผล
การเรียนดีขึ้น

4. ด้านวิมังสา โดยภาพ
รวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็น
เพราะนักศึกษาใช้สติปัญญาพินิจ
พิจารณา ไตร่ตรองหาเหตุผลและ
ตรวจสอบข้อบกพร่องในการศึกษาอยู่
เสมอ รู้จักค้นคว้าทดลอง หาทางแก้ไข
ปรับปรุงตนให้มีความก้าวหน้าในการ
เรียนและการทำงานอยู่เสมอ ดังคำ

กล่าวว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิต
ฝักใฝ่ และใช้ปัญญาสอบสวน แต่หาก
จะให้ความหมายที่ลึกซึ้งของอิทธิบาท
4 กล่าวเป็นหลักปฏิบัติได้ว่า *อยากทำ
มันให้ดีที่สุด มีอะไรต้องทำมันให้สำเร็จ
ทำงานอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ และใช้
ปัญญาจัดการ นำงานสู่จุดหมาย* ซึ่ง
สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของผอ
ทอง สุจินพรัหม (2559) เรื่องการนำ
หลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการ
บริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา
ตามทรรศนะของบุคลากรในโรงเรียน
มัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัด
ศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ
ศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 พบว่า
ผู้บริหารมีการประยุกต์ใช้หลักการ
ด้านวิมังสา คือ การทบทวน ไตร่ตรอง
อยู่ในระดับมาก ในเรื่องปฏิบัติงานด้วย
ความซื่อสัตย์สุจริต อดทนต่อปัญหา
ต่าง ๆ ในที่ทำงาน อุทิศเวลาในการ
ทำงานอย่างเต็มที่และขมใจรักษา
อารมณ์ของตนเองได้อย่างมั่นคงและ
สอดคล้องกับสมพร อินทรพาเพียร
(2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้หลัก
อิทธิบาท 4 ในการเรียนของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
สันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่
พบว่า การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ใน
การเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี
ที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม
จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน

อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิมิงสา ด้านวิริยะและด้านจิตตะ สำหรับด้านวิมิงสามีการเตือนตน การเอาใจฝึกฝนต่อการศึกษา และตรวจสอบผลการเรียนอยู่เสมอ และยังสอดคล้องกับฉันทะ ภัทราธิปไตย (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการเรียนรู้ของของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดขอนแก่น* พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านวิมิงสา คือ การพิจารณาใคร่ครวญที่ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุกวัน เพราะวิธีการสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดเนื้อหาให้กับนักเรียน จะต้องมีการปรับการสอนให้ดี เพื่อให้นักเรียนต้องแสวงหาความรู้และไตร่ตรองทบทวนบทเรียนที่เรียนมาเพื่อวิเคราะห์ข้อผิดพลาดและปรับปรุงให้ถูกต้อง

ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ด้านแนวทางการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาการศึกษา โดยจำแนกอภิปรายแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ ควรมีการปรับการเรียนการสอนให้น่าสนใจเพื่อให้นักศึกษาเกิดความรักในวิชาที่

เรียนให้มากยิ่งขึ้น การอธิบายถึงความสำคัญของงานด้านสังคมสงเคราะห์ซึ่งเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน ควรอธิบายและชี้ให้เห็นว่าการสังคมสงเคราะห์แตกต่างกับการแจกของ เพราะทัศนคติของผู้เรียนหรือคนทั่วไปมักเข้าใจว่า การเรียนสังคมสงเคราะห์เป็นการเรียนเพื่อแจกของ จึงมีความจำเป็นที่ต้องสร้างความเข้าใจให้นักศึกษาทราบว่า สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นสาขาวิชาชีพหนึ่งที่ได้รับการรับรองด้านกฎหมายและมีสภาวิชาชีพในการดูแลการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมพร อินทรพาเพียร (2560) เรื่อง *การปรับใช้หลักอริยบท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่* ว่า นักเรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนต้องมีความพึงพอใจและรักในการเรียนโดยการกระตุ้น การแนะนำและการเอาใจใส่ของครูผู้สอน

2) ด้านวิริยะ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมเสริมในการเรียนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้ เพราะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เป็นศาสตร์และศิลป์ คำว่า เป็นศาสตร์ คือ นักศึกษาต้องเรียนรู้ภาคทฤษฎีและ

องค์ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สังคมสงเคราะห์ คำว่า เป็นศิลป์ คือ นักศึกษาต้องเรียนรู้การปฏิบัติงาน ร่วมกับคนทุกระดับและทุกประเภท เพราะงานด้านสวัสดิการสังคมและ สังคมสงเคราะห์เป็นสิทธิที่ทุกคนพึง ได้รับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พ.ศ. 2560 ดังนั้น จึงมีการ กำหนดในหลักสูตรสาขาวิชาสังคม สงเคราะห์ศาสตร์หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559 ให้มีการเพิ่มชั่วโมงในการ ฝึกปฏิบัติโดยแบ่งออก เป็น 3 รายวิชา คือ SO1237 การฝึกทำรายการณศึกษา SO1237 การ ฝึก ปฏิบัติ สังคม สงเคราะห์ระดับกลุ่ม และ SO1238 การฝึกสังคมสงเคราะห์ในระดับชุมชน และเพิ่มการวิจัยใน 2 รายวิชา คือ SO1208 ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ 1 ซึ่งเป็นการวิจัย เชิงปริมาณ และ SO1209 ระเบียบวิธี วิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 2 ซึ่งเป็น ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเป็น การส่งเสริมให้นักศึกษาได้ใช้ ผลการวิจัยในการฝึกปฏิบัติงานและ นำเสนอเป็นโครงการในระดับชุมชน และจังหวัด เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่ม และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ของสุพันธ์ แสนสี (2558) เรื่องการ ประยุกต์ใช้หลักกฏธิบาท 4 เพื่อ ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหาร

จัดการโรงเรียนกีฬา จังหวัดขอนแก่น ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ การปฏิบัติงานจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องมีการทดลองปฏิบัติก่อนที่จะมีการ ปฏิบัติงานจริงอย่างสม่ำเสมอและ จะต้องฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพราะ การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะทำให้ เกิดความถนัดในหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย

3) ด้านจิตตะ ควรมีการทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้งเพื่อทดสอบ การเอาใจใส่และความตั้งใจใน การศึกษาในแต่ละรายวิชา สาขาวิชา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่ ต้องปฏิบัติงานกับคนทุกระดับ เพราะ สวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ เป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้ นักสังคม สงเคราะห์ต้องเรียนรู้และประยุกต์องค์ ความรู้จากหลายศาสตร์ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา ปรัชญา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และการศึกษา กล่าวได้ว่า สังคมสงเคราะห์เป็นสหวิชาการและเป็นสหวิชาชีพ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่ง ยิ่งในการทดสอบหลังการเรียนเพื่อเป็น การทดสอบความเข้าใจของนักศึกษา หลังจากได้เรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ของลักขณา สิริวัฒน์ (2559) เรื่องการ ประยุกต์ใช้ข้อธิบาท 4 ในการจัดการ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู ระดับประถมศึกษา พบว่า ครูต้อง

ปลูกฝังหลักอิทธิบาท 4 ในขณะสอน เนื้อหาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยให้ลงมือทำกิจกรรมที่หลากหลาย อันเป็นการฝึกการรับรู้และทักษะ เพราะทั้งการเรียนรู้และทักษะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ไปสู่พฤติกรรม การเรียนที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี

และ 4) ด้านวิมังสา ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุง การเรียนการสอนที่มีความเหมาะสม เพราะการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นการปฏิบัติงานเพื่อให้ความช่วยเหลือมนุษย์ เนื่องจากทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึง สวัสดิการแห่งรัฐ มนุษย์หรือผู้รับ บริการมีความหลากหลายมีปัญหาที่ ซับซ้อน การเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นการสอนในภาคทฤษฎีที่ต้องนำไป ปฏิบัติในรายวิชาฝึกภาคปฏิบัติ ซึ่งใน ระหว่างเรียนนักศึกษาได้มีโอกาสใน การเข้าไปสังเกตการณ์ในหน่วยงาน ด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคม สงเคราะห์ ซึ่งการที่นักศึกษาได้เข้าร่วม สังเกตการณ์จะให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์จริง ยก ตัวอย่าง ในรายวิชาสังคมสงเคราะห์ใน กระบวนการยุติธรรม นักศึกษาได้มี โอกาสเข้าไปเรียนรู้กระบวนการ ปฏิบัติงานของนักสังคมสงเคราะห์ใน ระบบกระบวนการยุติธรรมและนำมา

แลกเปลี่ยนในการเรียนสอนเพื่อเป็น การปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหา บรรจง ดิสรโณ (ศรีสุข) (2560) ได้ ทำการศึกษาเรื่อง*ศึกษาการประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการ เรียนการสอน ของโรงเรียนปริยัติคุณ รสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัด สุรินทร์* พบว่า ผู้บริหารและครูควรมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายใน และภายนอกของนักเรียนไปด้วยกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารและครูควรส่งเสริม ให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ พัฒนาด้วย การลงมือปฏิบัติจริง เมื่อนักเรียนมี ประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เรียนรู้ จะ สามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญ ด้วยตนเอง นำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ ในวิถีชีวิตประจำวันได้ เกิดการพัฒนา ทักษะการคิด การตัดสินใจ ตลอดจน การกระทำได้อย่างถูกต้อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

นักศึกษามีความตั้งใจในการ เรียนในสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์และ พรอมในการเรียนการสอน มีความเต็ม ใจในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสาขา วิชา มีความขยัน อดทนและตั้งใจ ฝึกฝนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาชีพสังคม สงเคราะห์เพื่อให้เกิดความชำนาญและ หมั่นศึกษา หาประสบการณ์ในการ ปฏิบัติงานให้เพิ่มพูน ทั้งยังเอาใจใส่ไม่ ปล่อยใจให้ผู้อื่นในการศึกษาและ

การทำหน้าที่ของตัวเองอย่างรอบคอบ และจริงจัง ทั้งยังนำความรู้จากการฝึกปฏิบัติงานและการเรียนในสาขาวิชา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ไปใช้ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน สวัสดิการสังคมในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาและการให้คำแนะนำเพื่อนในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยใช้หลักการให้คำปรึกษาที่ได้ศึกษาไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี

สรุป

โดยสรุปแล้ว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ คือ เพื่อการศึกษาการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และเพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนานักศึกษา โดยมีกรอบแนวคิดหลักในเรื่องอิทธิบาทธรรม ดังนั้น แนวคิดหลักด้านเนื้อหาของการวิจัยจึงว่าด้วยองค์ประกอบ 4 ด้านของหลักธรรม เมื่อกล่าวโดยภาพรวมจะเห็นภาพสะท้อน ดังนี้ 1) ด้านฉันทะ การเรียนการสอนต้องปรับให้น่าสนใจ เพื่อให้นักศึกษาเกิดความรักรายวิชา มากยิ่งขึ้น ควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เพื่อให้เห็นความสำคัญในการเรียนสาขาวิชานี้

รวมทั้งการแนะนำเกี่ยวกับอาชีพหรือหน่วยงานที่สามารถเข้าทำงานในอนาคต

2) ด้านวิริยะ เป็นกระบวนการสร้างกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพยายามที่จะเรียนรู้เพื่อต่อยอดความรู้ในด้านสังคมสงเคราะห์ การเชิญหน่วยงานทางสวัสดิการสังคมในจังหวัดหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคมสงเคราะห์และให้นักศึกษาได้มีการร่วมสังเกตการณ์ในการปฏิบัติงานกับหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคมสงเคราะห์

3) ด้านจิตตะ เป็นกระบวนการทดสอบหลังบทเรียนทุกครั้งเพื่อทดสอบการเอาใจใส่ในการศึกษาในแต่ละรายวิชา ทั้งนี้ เพื่อให้การเรียนการสอนเข้มข้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกภาคปฏิบัติ การทดสอบควรให้นักศึกษาได้ทดสอบเพื่อทบทวนองค์ความรู้เป็นภาคปฏิบัติด้วย เพราะสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์เป็นสาขาวิชาที่ต้องปฏิบัติงานกับมนุษย์ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน โดยนำผลการวิจัยมาเป็นนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์

4) ด้านวิมังสา เป็นกระบวนการที่ทำให้นักศึกษาได้แสดงความ

คิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อความเข้าใจในแต่ละรายวิชาที่เรียนให้มากขึ้น เพราะการถามตอบเป็นการจุดประกายความคิดให้นักศึกษาได้คิดนอกกรอบ เนื่องจากการปฏิบัติงานเพื่อบริการด้านสวัสดิการสังคมและงานสังคมสงเคราะห์ นักศึกษาต้องพบ

กับสถานการณ์ที่มีความหลากหลายและกลุ่มผู้ใช้บริการที่มีความแตกต่าง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาได้ติดตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมในมิติที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

- ณิชาภัทร เงินจตุรัส. (2555). การประยุกต์หลักอริยบท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิรมล สุวรรณโคตร. (2553). การปรับตัวของนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยนเรศวร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ผอบทอง สุจินพรหม. (2559). การนำหลักธรรมอริยบท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทฤษฎีของบุคคาลกรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด. 5 (2), 102-111.
- พระมหาบรรจง ตีรโณ (ศรีสุข). (2560). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยบทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมือง สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพรหมเชษฐ์ เขมโก (พิมพ์ปัด). (2554). การบริหารบุคลากรตามหลักอริยบท 4 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนันท์ กิตติสัทโท. (2551). การประยุกต์ใช้อริยบท 4 ในการทำงานศึกษากรณี ผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11, 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลักขณา สิริวัฒน์. (2559). การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูระดับประถมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 10 (2), 163-170.
- สถิต รัชปต์. (2554). การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาของนักศึกษาคุุฬลั มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมพร อินทรพาเพียร. (2560). การปรับใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุพันธ์ แสนสี. (2558). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนกีฬา จังหวัดขอนแก่น ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต. (2559). สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- อรวิภา จรุงจรรูวัฒนา และคณะ. (2559). การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตวิจัย. 7 (2), 183-194.

การดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า: กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

Health-care of Myanmar Male Migrant Workers: A Case Study of Nakhon Si Thammarat Province

เดโช ข่าน้ำแก้ว

Daycho Khaenamkhaew

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: daycho_kha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า รวมถึงสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า จำนวน 227 คน วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่า เพื่อนร่วมงานคนไทย ผู้ประกอบการ/นายจ้างและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ รวมทั้งสิ้น 21 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า แรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่าส่วนใหญ่อายุ 36-45 ปี การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี แรงงานทักษะไร้ฝีมือ ประสบการณ์การทำงานในประเทศไทยน้อยกว่า 10 ปี รายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาท และมีสถานภาพโสด การดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$; $SD=0.67$) ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับช่วงอายุอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$; $SD=1.10$) รองลงมา คือ การได้รับการดูแลและการรักษาพยาบาลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$; $SD=1.16$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพักผ่อน

คลายความเครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$; $SD=0.98$) สำหรับสภาพปัญหา คือ มีพื้นที่จำกัดและขาดอุปกรณ์ออกกำลังกาย/เล่นกีฬา เมื่อป่วยซื้อยามากินเอง เพราะกลัวเสียเงินและไม่อยากเดินทางไปโรงพยาบาล ขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพเพราะไม่มีภาษาพม่า เครียดแล้วดื่มสุรา ส่งเสียงดังและทะเลาะวิวาท แนวทางการพัฒนา คือ ออกกำลังกาย/เล่นกีฬาให้เหมาะสมกับวัยในพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อเจ็บป่วยควรไปหาหมอรักษาตามสิทธิประกันสังคมและปรึกษาเรื่องสุขภาพจากหมอโดยสื่อหลากหลายภาษา ผ่อนคลายความเครียดโดยการดูหนัง ฟังเพลง อ่านหนังสือ และไหว้พระสวดมนต์ ส่วนการดื่มสุราควรลดลงให้เหลือเพียงเพื่อการเจริญอาหารเท่านั้น

คำสำคัญ: การดูแลสุขภาพ; ผู้ชายสัญชาติพม่า; แรงงานข้ามชาติ

Abstract

The purpose of this research is to study on health-care of Myanmar male migrant workers, and the problems and developmental guidelines for health-care of Myanmar male migrant workers. It is a mixed method; for quantitative research, questionnaires are used to collect data from 227 Myanmar male migrant workers. The data are analyzed by using frequency, percentage, mean, and standard deviation; for qualitative research, in-depth interview with 21 key informants from Myanmar male migrant workers, Thai friends, employers, and government officers are used. The data are analyzed by using descriptive analysis.

The findings reveal that: most of Myanmar male migrant workers are in a range of age 36-45 years, below bachelor's degree, unskilled workers, work experience in Thailand less than 10 years, an average monthly income of 5,001-10,000 Baht, marital status in single. Health-care of Myanmar male migrant workers, overall is at a moderate level ($\bar{X}=3.39$; $SD=0.67$); The highest level of exercise as appropriate for the age range at a high level ($\bar{X}=3.63$; $SD=1.10$); followed by care receiving service, and medical care at a high level ($\bar{X}=3.61$; $SD=1.16$); and then the level of stress relaxation by various methods at a moderate level

($\bar{X}$ =3.21; SD=0.98). The health-care problems of these workers are that limited space and lack of equipment to exercise/play sports, when they got sick they bought medicine to eat themselves because they were afraid to lose money and do not want going to hospital, lack of knowledge of health-care because there is no Myanmar language to communicate, and when they were under emotional stress, they drank, made a loud noise, and quarreled each other. The developmental guidelines for solving the problems are that exercise/playing appropriate sports in open area, meeting doctor to treat according to social security rights and consulting the health problem by multi-language media, relieving emotional stress by watching movies, listening to music, reading books, and praying to the triple gem. For drinking, it should reduce amount of alcohol consumption for appetizing only.

Keywords: Health-care; Myanmar Male; Migrant Workers

บทนำ

ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่และมีอัตราการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในระดับสูง แต่กลับขาดแรงงานในลักษณะงานที่ไม่พึงประสงค์ เช่น งานที่ลำบาก งานสกปรกและงานที่อาจเป็นอันตรายได้ง่าย ทำให้ผู้ประกอบการมีการนำแรงงานข้ามชาติจำนวนมากจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อชดเชยการขาดแคลนแรงงานไทย (นฤทธิ์ ฤทธิ์คำพร และคณะ, 2561) ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างรวดเร็วจากประเทศต้นทางไปยังอีกประเทศในรูปแบบของการจ้างแรงงานข้ามชาติในช่วงเวลาของการเข้าสู่ประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องจัดการแรงงานข้ามชาติอย่างเป็นระบบ รวมถึงการจัดการปัญหาแรงงานข้ามชาติให้มีผลลัพธ์ที่ยั่งยืน (ศิริชัย เพชรรักษ์ และชยสร สมบุญมาก, 2559) แต่หากไม่เข้าใจความสำคัญของปัญหาหรือไม่เตรียมความพร้อมก็必将เกิดผลกระทบต่อประเทศไทยโดยภาพรวมสำหรับภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราชมีแรงงานข้ามชาติจาก 3 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาวและพม่า รัฐบาลได้กำหนดมาตรการเพื่ออนุญาตให้

แรงงานข้ามชาติได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศและทำงานได้ โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติจำนวนมากเข้ามาทำงานในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีทั้งแรงงานกึ่งฝีมือในสายการผลิตที่ต้องใช้ทักษะพื้นฐานและแรงงานไร้ฝีมือเป็นแรงงานระดับล่าง ซึ่งไม่ต้องใช้ความรู้เพียงทำงานตามคำสั่งของนายจ้างเท่านั้น (สำนักงานจัดหางานจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2561) ในขณะที่สถานการณ์ปัญหาสุขภาพของแรงงานข้ามชาติที่มีจำนวนและความหลากหลายของสภาพปัญหาเพิ่มมากขึ้น โดยแรงงานข้ามชาติได้เข้ามาอยู่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประชากรในประเทศไทย ซึ่งไม่สามารถปฏิเสธถึงผลกระทบทางสุขภาพและการพัฒนาระบบเพื่อรองรับปัญหาสุขภาพที่แยกขาดจากกันได้ การศึกษาสถานการณ์ด้านสุขภาพและโรคที่สำคัญของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย ระบุว่า การตรวจคัดกรองสุขภาพคนงานพบภาวะด้านสุขภาพเป็นอันดับต้น ๆ ในแรงงานข้ามชาติ และจำนวนไม่น้อยที่ไม่อยู่ในระบบประกันสุขภาพ จึงเป็นความเสี่ยงสำหรับแรงงานข้ามชาติที่อาจเจ็บป่วยได้ (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2562)

จากการสำรวจความต้องการแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าในสถานประกอบการทุกประเภทในจังหวัด

นครศรีธรรมราช ถือเป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดมาตรการแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อกำหนดความต้องการให้สอดคล้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรได้รับ โดยเฉพาะการบริการด้านสุขภาพ เช่น การได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา การรับการดูแล การได้รับสวัสดิการทางการแพทย์และการผ่อนคลายความเครียด (เดโช แชน้ำแก้ว และคณะ, 2562) โดยเฉพาะแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า ส่วนใหญ่การบริการด้านสุขภาพยังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากแรงงานเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นผู้ชายซึ่งต้องแข็งแรง ไม่กลัวงานหนัก เน้นการทำงานมากกว่าการดูแลสุขภาพ รวมถึงแรงงานบางคนมีปัญหาเกี่ยวกับการดื่มสุราและการไม่ออกกำลังกาย จึงส่งผลต่อการบริการด้านสุขภาพ (อาจินต์ สงทับ และวุฒิชัยทองสามสี, 2560) จึงจำเป็นต้องส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการแสดงบทบาทเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมการดำเนินงาน (พระครูสิริสุตานุยุต, 2559) รวมถึงนำไปพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาหรือแก้ปัญหาสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่าที่มีความ

หลากหลายและสลับซับซ้อน โดยใช้องค์ความรู้จากการวิจัยในการกำหนดทิศทางและบูรณาการการทำงานที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ รวมทั้งใช้ข้อมูลในการตัดสินใจและขับเคลื่อนการทำงานในแต่ละระดับ (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2562)

จากความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจเรื่องการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่า กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้คำถามการวิจัยที่ว่า การดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่ามีค่าเฉลี่ยระดับใด สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่าเป็นอย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาด้านการบริการสุขภาพสำหรับแรงงานข้ามชาติในจังหวัดนครศรีธรรมราชหรือประเทศไทย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะต่อสู้กับความท้าทายของปัญหาสุขภาพแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่า กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่า กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2561 – กรกฎาคม พ.ศ. 2562 พื้นที่วิจัย ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่า กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ แรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่า แต่เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน คำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของคอเครน (Cochran) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (Cochran, 1997) คือ ใช้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อยจำนวน 196 คน เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 227 ตัวอย่าง ซึ่งถือว่า ผ่านเกณฑ์ตามที่เงื่อนไขกำหนด คือ ไม่น้อยกว่า 196

ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น โดยการสุ่มแบบบังเอิญ เป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรเท่าที่จะหาได้และสามารถให้ข้อมูลตามที่ต้องการได้ (สุทธิพร บุญมาก, 2560)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนการสร้าง ได้แก่ ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ ผู้ชายสัญชาติพม่าจากหนังสือ เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ จากนั้น สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้ตามวิธีการสร้างแบบสอบถามเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา ทักษะฝีมือแรงงาน ประสบการณ์การทำงานในประเทศไทย รายได้ต่อเดือนและสถานภาพการสมรส

ตอนที่ 2 ข้อมูลการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า เพื่อสำรวจความคิดเห็น และเป็นคำถามแบบปลายปิดในประเด็น (1) การออกกำลังกายตามความเหมาะสมสำหรับช่วงอายุ (2) การได้รับการดูแลและการรักษาพยาบาล

(3) การเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพที่ดี (4) การรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ (5) การผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ มีระดับคะแนน 5 คะแนน คือ 5=มากที่สุด, 4=มาก, 3=ปานกลาง, 2=น้อย และ 1=น้อยที่สุด และการแปลความของคะแนนเฉลี่ย คือ เห็นด้วยมากที่สุด=4.51-5.00 เห็นด้วยมาก=3.51-4.50 เห็นด้วยปานกลาง=2.51-3.50 เห็นด้วยน้อย=1.51-2.50 และเห็นด้วยน้อยที่สุด=1.00-1.50 (Somerana, 2020)

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะ จำนวน 5 ข้อ เกี่ยวกับ (1) การออกกำลังกายตามความเหมาะสมสำหรับช่วงอายุ (2) การได้รับการดูแลและการรักษาพยาบาล (3) การเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพที่ดี (4) การรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ (5) การผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นคำถามปลายเปิด

เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้วได้ดำเนินการเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือโดยได้ดำเนินการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม

และทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถามเสนอตรวจสอบอีกครั้ง และทดลองเครื่องมือ (Try-out) จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยการวิจัยได้ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.775 (สุทธิพร บุญมาก, 2560) โดยค่ามาตรฐานของ Cronbach ไม่ต่ำกว่า 0.7 (दनัย ปัตตพงศ์, 2558) และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้แจกจ่ายให้กลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุมัติหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย จากนั้น นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชเสนอต่อผู้ประกอบการ/นายจ้างของแรงงานสัญชาติพม่าเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกจ่ายแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ล่ามจำนวน 227 ฉบับและรับแบบสอบถามกลับคืนมา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ การศึกษา ทักษะฝีมือแรงงานประสบการณ์การ

ทำงานในประเทศไทย รายได้ต่อเดือน และสถานภาพการสมรส ทำการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ จำนวนและร้อยละ โดยใช้ตารางประกอบคำอธิบาย (2) การบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญชาติพม่า กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้ตารางประกอบคำอธิบาย

การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญชาติพม่า กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ (1) แรงงานสัญชาติพม่า จำนวน 7 คน เลือกเจาะจงที่ทำงานในจังหวัดนครศรีธรรมราชมาไม่น้อยกว่า 10 ปี เข้ามาทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และยินดีเข้าร่วมในการวิจัย (2) เพื่อนแรงงานคนไทย จำนวน 3 คน เลือกเจาะจงบุคคลพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและทำงานร่วมกับแรงงานข้ามชาติมาไม่น้อยกว่า 10 ปี (3) ผู้ประกอบการ/นายจ้าง จำนวน 5 คน เลือกเจาะจงบุคคลที่จ้างแรงงานสัญชาติพม่ามาทำงานในจังหวัด

นครศรีธรรมราชอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 10 ปี และ (4) เจ้าหน้าที่ภาครัฐจำนวน 6 คน เลือกเจาะจงเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับ การดูแลและบริหารจัดการแรงงานในจังหวัด นครศรีธรรมราช จำนวน 21 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ แรงงานสัญชาติพม่า เพื่อนแรงงานคนไทย ผู้ประกอบการ/นายจ้างและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกขึ้นเพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญชาติพม่า มีแนวคำถามการสัมภาษณ์ในประเด็น (1) การออกกำลังกายตามความเหมาะสมสำหรับช่วงอายุ (2) การได้รับการดูแลและการรักษาพยาบาล (3) การเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพที่ดี (4) การได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ (5) การผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ ใช้คำถามจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในลักษณะยืดหยุ่นและสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างไว้ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวมา

ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมเพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับกลุ่มชาวพม่าเป็นผู้ช่วยแปล โดยติดต่อเป็นการส่วนตัวก่อน อธิบายถึงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ของการวิจัย และขั้นตอนต่าง ๆ พร้อมทั้งแนบเอกสารข้อมูลก่อนสัมภาษณ์ นัดวันเวลาสถานที่ที่จะทำการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 ชุด ประกอบด้วยชุดที่ 1 ใช้สัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่า จำนวน 7 คน ชุดที่ 2 ใช้สัมภาษณ์เพื่อนแรงงานคนไทย ผู้ประกอบการ/นายจ้าง จำนวน 8 คน และชุดที่ 3 ใช้สัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 21 คน โดยดำเนินการ ดังนี้

3.1 การเตรียมสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งเตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

3.2 การดำเนินการสัมภาษณ์ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัยอีกครั้ง

ขณะเดียวกันก็ขออนุญาตให้เครื่องบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์และขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงภาพประกอบในขณะการสัมภาษณ์ รวมทั้งมีการแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ภาพประกอบ และเสียงที่บันทึกไว้นั้น ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับและหากประเด็นใดที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ประสงค์ให้บันทึกภาพและเสียง ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกตามความประสงค์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า โดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแรงงานสัญชาติพม่า เพื่อนร่วมงานคนไทย กลุ่มผู้ประกอบการ/นายจ้างและกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ รวมจำนวนทั้งสิ้น 21 คน เพื่อนำสาระสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่าส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 36-45 ปี (94 คน, ร้อยละ 41.42) ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (224 คน, ร้อยละ

98.68) เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (126 คน, ร้อยละ 55.51) มีประสบการณ์การทำงานในประเทศไทยน้อยกว่า 10 ปี (169 คน, ร้อยละ 74.45) รายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาท (195 คน, ร้อยละ 85.90) และมีสถานภาพโสด (190 คน, ร้อยละ 83.70)

2. ระดับการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่ากรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่าโดยรวมระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$; $SD=0.67$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการออกกำลังกายตามความเหมาะสมสำหรับช่วงอายุอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$; $SD=1.10$) รองลงมา คือ การได้รับการดูแลและการรักษาพยาบาลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$; $SD=1.16$) การเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31$; $SD=1.01$) การได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22$; $SD=1.09$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$; $SD=0.98$)

2. สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่ากรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 สภาพปัญหา ผลการวิจัยพบว่า การออกกำลังกายและการเล่นกีฬาไม่สามารถทำได้ทุกพื้นที่ทุกเวลา เนื่องจากพื้นที่จำกัด ไม่มีอุปกรณ์ และบางวันต้องทำงานนอกเวลาจึงไม่ค่อยได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬา เมื่อเจ็บป่วยหรือไม่สบายมักซื้อยากินเอง ไม่ยอมไปโรงพยาบาล เพราะไม่อยากเดินทาง กลัวเสียเงินและรอนาน ไม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เพราะต้องทำงานและไม่ค่อยมีภาษาพม่า ทำให้อ่านหรือฟังไม่เข้าใจ บางคนผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการผิด ๆ เช่น เครียดแล้วดื่มสุรา ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ทะเลาะวิวาท

2.2 แนวทางการพัฒนาผลการวิจัยพบว่า แรงงานพม่าสามารถออกกำลังกายตามความเหมาะสมสำหรับช่วงอายุได้ เช่น วัยรุ่นเล่นฟุตบอล/ตะกร้อ ผู้สูงอายุเดิน/วิ่ง เล่นกีฬาร่วมกับเพื่อนแรงงานพม่า เพื่อนแรงงานคนไทยและเล่นกีฬาตอนเย็นหลังจากเลิกงานที่สนามหญ้า บริเวณพื้นที่โล่งหน้าที่พักหรือลานดินกว้างเพื่อความสนุกสนานและได้ออกกำลังกายร่วมกัน สำหรับการรักษาพยาบาลสถานประกอบการ/นายจ้างได้ทำประกันสังคมให้กับแรงงานข้ามชาติทุกคนก่อนที่มาทำงาน ถ้าเจ็บป่วย/ไม่สบายสามารถไปหาหมอตามสิทธิการรักษาพยาบาลได้ ไม่ควรปล่อยปละ

ละเลยหรือซื้อยากินเอง ทั้งนี้ การไปโรงพยาบาลไม่จำเป็นต้องเจ็บป่วยเท่านั้น แต่สามารถไปปรึกษาหมอเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ ซึ่งมีข้อแนะนำที่ดี น่าเชื่อถือ ส่วนภาษาเพื่อสื่อสารจำเป็นต้องมีสื่อภาษาที่หลากหลายสำหรับการผ่อนคลายความเครียดสามารถทำได้หลากหลายวิธี เช่น ดูหนัง ฟังเพลง อ่านหนังสือ ไหว้พระ สวดมนต์ ส่วนการดื่มสุราสามารถดื่มได้ตามความเชื่อเรื่องการเจริญอาหาร แต่ไม่ควรดื่มมากจนจนขาดสติหรือกระทบต่อการทำงาน

อภิปรายผล

1. แรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่าส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 36-45 ปี ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีประสบการณ์การทำงานในประเทศไทยน้อยกว่า 10 ปี รายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาท และมีสถานภาพโสด สอดคล้องกับการศึกษาของเดโช แชน้ำแก้ว และคณะ (2562) ที่สรุปว่าแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่เป็นเพศชายโสดและเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ทั้งนี้ เพราะเป็นงานที่ต้องใช้แรงหรือพละกำลังเป็นส่วนใหญ่ และเพิ่งเข้ามาทำงาน จึงทำให้มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี ส่วนการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จึงมีรายได้ต่อเดือน

ประมาณ 5,001-10,000 บาท ตามที่กฎหมายระบุไว้

2. การดูแลสุขภาพของแรงงาน ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$; $SD=0.67$) ส่วนใหญ่ยังไม่ดีเท่าที่ควร สอดคล้องกับการศึกษาของณัฐพรพรหมประสิทธิ์ (2560); ศิริชัย เพชรรักษ์ และชยสร สมบุญมาก (2559); อาจินต์ สงทับ และวุฒิชัย ทองสามสี (2560) ได้สรุปในทิศทางเดียวกันว่าการดูแลสุขภาพระดับปานกลางเนื่องจากแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญญาติพม่าถูกมองว่าเป็นผู้ชาย เน้นการทำงานมากกว่าการดูแลสุขภาพ รวมถึงแรงงานบางคนมีปัญหา เช่น การดื่มสุรา ไม่ออกกำลังกายและการทะเลาะวิวาท ผู้วิจัยเห็นว่า ต้องส่งเสริมในด้านบริการสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย การให้ความรู้ด้านสุขภาพ ส่งเสริมการเล่นกีฬาและผ่อนคลายความเครียด เช่น ฟังเพลง ดูหนัง พบปะพูดคุยกับเพื่อน

การออกกำลังกายตามความเหมาะสมสำหรับช่วงอายุอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$; $SD=1.10$) เป็นกิจกรรมที่ดีสามารถช่วยให้ร่างกายแข็งแรงตามช่วงวัย สอดคล้องกับการศึกษาของจรรเพ็ญ ภัทรเดช (2559) ที่สรุปว่า การออกกำลังกายที่เหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.39$;

$SD=0.86$) เป็นการส่งเสริมความรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อการออกกำลังกายเป็นประจำและการรับรู้คุณค่าของการออกกำลังกาย แต่การศึกษาครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของบรรจง พลไชย (2558) ที่สรุปว่า พฤติกรรมการออกกำลังกายในระดับน้อย ($\bar{X}=2.43$; $SD=0.72$) ผู้วิจัยเห็นว่า ควรออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยและเลือกวิธีออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสุขภาพ

การได้รับการดูแลและการรักษาพยาบาลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$; $SD=1.16$) เนื่องจากได้รับสวัสดิการพื้นฐานและเป็นสิ่งที่ดีสำหรับความสนใจในการดูแลและการรักษาพยาบาล สอดคล้องกับการศึกษาของพรราวพิชชา เถลิงพล (2563) ที่สรุปว่า การใช้บริการด้านสุขภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.49$) เป็นสิทธิการรักษาของผู้ใช้แรงงานข้ามชาติที่ลงทะเบียนประกันสุขภาพ และการศึกษาค้นคว้ายังสอดคล้องกับการศึกษาของสหทัย รัตนจระณะ และคณะ (2558) ที่สรุปว่า การได้รับการดูแลและการรักษาทางการแพทย์เป็นความรู้สึกของผู้ป่วยที่ประกอบด้วยความรู้สึกในเชิงบวกทำให้ส่งผลดีต่อการทำงาน ผู้วิจัยเห็นว่า การเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างสะดวกสบายและเป็นระบบในสถานพยาบาลที่รัฐจัดให้กับแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญญาติ

พม่าจะช่วยให้การจัดการสุขภาพ
แรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า
เป็นไปอย่างดียิ่ง

ประเด็นต่อมา การเล่นเกม
เพื่อสุขภาพที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X}=3.31$; $SD=1.01$) สอดคล้องกับ
การศึกษาของคณิต เขียววิชัย และ
คณะ (2558) ที่สรุปว่า การมีส่วนร่วม
และความสนใจในกีฬาอยู่ในระดับปาน
กลาง ($\bar{X}=2.64$; $SD=0.70$) และ
การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษา
ของสรารุณี พงษ์พิพัฒน์ และคณะ
(2560) ที่สรุปว่า การเล่นเกมเพื่อ
สุขภาพที่ดีและร่างกายแข็งแรง ผู้วิจัย
เห็นว่า กิจกรรมการออกกำลังกาย เช่น
ฟุตบอล ตะกร้อ แบดมินตัน เป็นการ
ส่งเสริมสุขภาพและส่งเสริมความ
สัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลโดยการกีฬา

ส่วนประเด็นการได้รับความรู้
และเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอยู่
ใน ระดับ ปาน กลาง ($\bar{X}=3.22$;
 $SD=1.09$) การศึกษาครั้งนี้ไม่สอด
คล้องกับการศึกษาของมัญจวรรณ ลี
ยุทธานนท์ และคณะ (2562) ที่สรุปว่า
การสร้างความรู้ความตระหนักในการดูแล
สุขภาพการประเมินสุขภาพการรับรู้
สถานะสุขภาพของตนและการกระตุ้น
การดูแลสุขภาพในระดับมาก ($\bar{X}=4.49$;
 $SD=0.44$) ทำให้ต้องส่งเสริมให้
ได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการ
ดูแลสุขภาพสำหรับแรงงานข้ามชาติ

ผู้ชายสัญชาติพม่า สอดคล้องกับ
การศึกษาของโครงการพัฒนา
นวัตกรรมเชิงระบบเพื่อส่งเสริม
สุขภาพจิต (2560) ที่สรุปว่า ควร
ส่งเสริมให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ สภาพ
ร่างกายและจิตใจที่ดีในสังคม ผู้วิจัย
เห็นว่า ควรส่งเสริมประเด็นความรู้และ
เข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้มาก
ขึ้น เพราะสุขภาพที่ดีหรือร่างกายที่
แข็งแรงจะเป็นความสุขที่ส่งผลต่อ
ความสำเร็จในการทำงานและชีวิต

สำหรับการผ่อนคลายความ
เครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ อยู่ในระดับ
ปาน กลาง ($\bar{X}=3.21$; $SD=0.98$)
การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษา
ของสมสุข นิธิอุทัย และคณะ (2560)
ที่สรุปว่า การจัดการความเครียดอยู่ใน
ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.66$) โดยผ่อน
คลายความเครียดในร่างกาย คือ การ
นวดผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การเดินรำ
เป็นต้น และการจัดการความเครียดใน
จิตใจ คือ การนั่งสมาธิและฟังเพลง
และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ
ดุขฎิ อุดมอิทธิพงศ์ และพลภัทร์ โล
เสถียรกิจ (2560) ที่สรุปว่า หากได้รับ
ความเครียด ควรใช้เทคนิคการผ่อน
คลายด้วยกิจกรรมสันทนาการจะช่วย
ให้ความคิดเชิงลบหายไปและเกิด
อารมณ์เชิงบวกมากขึ้น นอกจากนี้ ยัง
สอดคล้องกับการศึกษาของธนิมพร

ทองลง (2561) ที่สรุปว่า การผ่อนคลายความเครียดโดยการสวดมนต์ ปลุกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ นอนหลับ ผู้วิจัยเห็นว่า การผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการที่กล่าวมาหรือแม้แต่พูดคุยกับเพื่อนร่วมงานแบบสร้างสรรค์ จะช่วยให้ผ่อนคลายเครียดและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างร่างกายและจิตใจ

3. สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช มีสภาพปัญหาเกิดขึ้น คือ ไม่สามารถออกกำลังกายและการเล่นกีฬาได้ทุกพื้นที่ทุกเวลา เนื่องจากพื้นที่จำกัดขาดอุปกรณ์และทำงานนอกเวลา เมื่อเจ็บป่วยซื้อยากินเองและไม่ยอมไปโรงพยาบาล เพราะไม่อยากเดินทางกลัวเสียเงินและรอนาน ไม่ได้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ เพราะไม่มีภาษาพม่าจึงอ่านหรือฟังไม่เข้าใจ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการดื่มสุราแก่เครียด การส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นและการทะเลาะวิวาท ถือเป็นการผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการที่ผิดสอดคล้องกับการศึกษาของสร้อยสุดา เกสรทอง และคณะ (2560) ที่สรุปว่า สภาพปัญหาด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติ คือ เป็นไข้และปวดเมื่อยกล้ามเนื้อหลังจากการทำงานหรือไม่

สบายเล็กน้อยมักซื้อยารับประทานเอง เชื่อมโยงกับปัญหาความเครียดและปัญหาด้านภาษาในการสื่อสารจึงส่งผลให้แรงงานข้ามชาติเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ประกอบกับส่วนใหญ่ไม่ตระหนักถึงสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน

สำหรับแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามความเหมาะสม เช่น วิ่ง รัน เล่นฟุตบอล/ตะกร้อ ผู้สูงอายุเดิน/วิ่ง หลังจากเลิกงานในพื้นที่หน้าที่พักหรือพื้นที่โล่ง สำหรับการรักษาพยาบาล นายจ้างได้ทำประกันสังคมให้กับแรงงานข้ามชาติทุกคนก่อนเข้าทำงานแล้ว หากเจ็บป่วยสามารถไปหาหมอตามสิทธิการรักษาพยาบาลได้และจำเป็นต้องมีสื่อช่องทางหลายภาษาผ่อนคลายความเครียดด้วยการดูหนัง ฟังเพลง อ่านหนังสือและไหว้พระสวดมนต์ ส่วนการดื่มสุราควรดื่มเพื่อเจริญอาหารและต้องไม่กระทบต่อการทำงาน สอดคล้องกับกิตติยา ฝ่ายเจริญ และคณะ (2562) ที่สรุปว่า แนวทางการจัดบริการสุขภาพและการให้ความรู้ที่จำเป็น โดยมีกลุ่มตัวแทนในการสื่อสารข้อมูลที่ไม่ขัดต่อวัฒนธรรมและความเชื่อของกลุ่มแรงงานในพื้นที่มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการป้องกันตนเองจากการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

รวมถึงเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมในเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยร่วมกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ คือ แรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่ามีการออกกำลังกายตามความเหมาะสมสำหรับช่วงวัย มีการดูแลและรักษาพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ การเล่นเกมหลากหลายประเภทเพื่อสุขภาพที่ดี ได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีได้ แม้จะมีปัญหาในด้านพื้นที่ในการเล่นกีฬาและออกกำลังกายที่มีจำกัด รวมถึงการขาดอุปกรณ์ก็ตาม

ในการเล่นกีฬา บางครั้งไม่สามารถออกกำลังกายได้เนื่องจากต้องทำงานนอกเวลา อีกทั้งแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่ายกยอออกกำลังกายเอง เพราะไม่อยากเดินทางไปโรงพยาบาลและกลัวเสียเงินมาก ประกอบกับการสื่อสารบางครั้งไม่เข้าใจกันระหว่างหมอกับกลุ่มแรงงาน เพราะการสื่อสารข้อมูลความรู้ไม่มีภาษาพม่า จึงทำให้อ่านหรือฟังไม่เข้าใจ บางครั้งมีความเครียดแล้วหันมาดื่มสุรา ส่งผลเสียงดังและทะเลาะวิวาท จึงถูกมองว่า เป็นแรงงานที่น่ากลัว

ส่งผลให้เพื่อนร่วมแรงงานหรือคนในชุมชนไม่อยากร่วมงานหรือไม่คบค้าสมาคมด้วย จึงมีแนวทางพัฒนาการดูแลสุขภาพของกลุ่มแรงงาน คือ การเล่นเกมหลังจากเลิกงานในพื้นที่ที่เหมาะสมกับวัย หากเจ็บป่วยควรไปหาหมอเพื่อรักษาตามสิทธิประกันสังคม ในลักษณะ *ป่วยไข้ใช้สิทธิประกันสังคม* หรือต้องการปรึกษาหมอเรื่องสุขภาพ และขอคำแนะนำที่น่าเชื่อถือได้ในลักษณะ *ความรู้จากสื่อหลายภาษา* ที่ทำให้กลุ่มแรงงานอ่านและฟังแล้วเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สำหรับช่วงเวลาที่มีความเครียดก็สามารถผ่อนคลายในลักษณะ *กิจกรรมสนุกคลายเครียด* เช่น ดูหนัง ฟังเพลง อ่านหนังสือและไหว้พระสวดมนต์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาการดูแลสุขภาพของกลุ่มแรงงานข้ามชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

สรุป

จากการวิจัยซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพ รวมถึงสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า พบว่าแรงงานส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 36-45 ปี การศึกษาดำรงปริญญาตรีเป็นแรงงานไร้ฝีมือ มีประสบการณ์การ

ทำงานในประเทศไทยน้อยกว่า 10 ปี รายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาท และมีสถานภาพโสด สำหรับการบริการด้านสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ขายสัญญาชาติพม่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$; $SD=0.67$) ยังไม่ดีเท่าที่ควร ต้องส่งเสริมการออกกำลังกายตามความเหมาะสมสำหรับช่วงอายุและควรออกกำลังกายเป็นประจำ เพราะจะช่วยให้ร่างกายแข็งแรงตามช่วงวัยเหมาะสมกับสุขภาพ ส่วนการได้รับการดูแลและการรักษาพยาบาลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$; $SD=1.16$) เนื่องจากได้รับสวัสดิการพื้นฐานและการเข้าถึงบริการสาธารณสุขตามระบบประกันสุขภาพ การเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31$; $SD=1.01$) เป็นการส่งเสริมสุขภาพและยังเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ด้วยการเล่นกีฬา การได้รับความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22$; $SD=1.09$) ควรส่งเสริมความรู้เข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้มากขึ้น สำหรับการผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$; $SD=0.98$) เช่น การนวดผ่อนคลาย กล้ามเนื้อ เต้นรำ นั่งสมาธิ ฟังเพลง ช่วยให้ผ่อนคลายเครียดและเสริมสร้าง

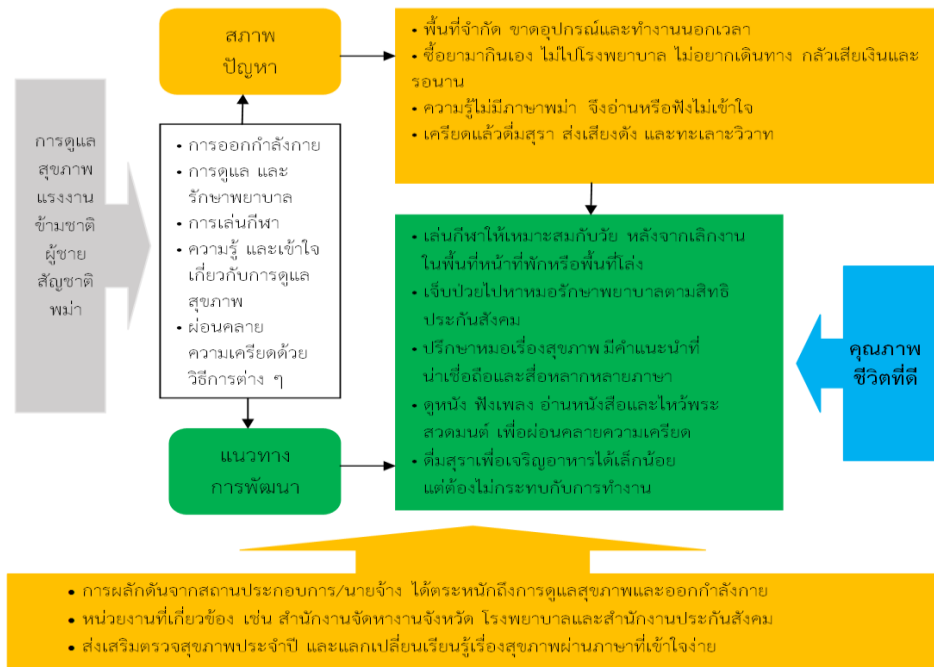
ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างร่างกายและจิตใจ

กลุ่มแรงงานมีการดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย การรักษาพยาบาล การเล่นกีฬาและมีความรู้เข้าใจในการดูแลสุขภาพและผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็จริง แต่ก็มีสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น คือไม่สามารถออกกำลังกายและเล่นกีฬได้ทุกพื้นที่ทุกเวลา เนื่องจากพื้นที่จำกัด ขาดอุปกรณ์และทำงานนอกเวลา เมื่อเจ็บป่วยซื้อยากินเองและไม่ยอมไปโรงพยาบาล ทั้งยังเครียดแล้วดื่มสุรา ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นและทะเลาะวิวาท ซึ่งเป็นการผ่อนคลายความเครียดด้วยวิธีการที่ผิด จึงจำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนา คือการออกกำลังกายและเล่นกีฬาตามความเหมาะสม สำหรับการรักษาพยาบาลนายจ้างได้ทำประกันสังคมให้กับแรงงานข้ามชาติทุกคนก่อนเข้าทำงานแล้ว

ส่วนข้อเสนอแนะจากการวิจัยกลุ่มแรงงานมีการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง จึงควรใส่ใจการดูแลสุขภาพให้ดียิ่งขึ้นและให้ต่อเนื่อง โดยอาศัยการผลักดันจากสถานประกอบการ/นายจ้างและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดหางานจังหวัด โรงพยาบาล และสำนักงานประกันสังคม ควรแนะนำกลุ่มแรงงานให้ตระหนักถึงการ

ดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพประจำปี และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสุขภาพผ่านภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อให้กลุ่มแรงงานสามารถดูแลและสร้างเสริมสุขภาพได้ดี

ยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี ดังภาพรูปแบบการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่าต่อไปนี้

ภาพ 1 รูปแบบการดูแลสุขภาพของแรงงานข้ามชาติผู้ชายสัญชาติพม่า

บรรณานุกรม

กิตติยา ฝ่ายเจริญ และคณะ. (2562). การศึกษาปัญหาสุขภาพและการจัดบริการสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับแรงงานข้ามชาติเมียนมาร์ กรณีศึกษาโรงงานผลิตภาชนะเคลือบแห่งหนึ่ง ในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารควมคุมโรค*. 45 (3), 270-280.

คณิต เขียววิชัย และคณะ. (2558). การศึกษาความสัมพันธ์ของระดับความสนใจการเล่นกีฬากับระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*. 7 (2), 51-65.

- โครงการพัฒนานวัตกรรมเชิงระบบเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต. (2560). *การส่งเสริมสุขภาพจิต: แนวคิดพื้นฐานและแนวทางปฏิบัติ*. เชียงใหม่: โครงการพัฒนานวัตกรรมเชิงระบบเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต.
- จรรยาพร ภัทรเดช. (2559). อำนาจในการทำนายการรับรู้ประโยชน์และคุณค่าการออกกำลังกายต่อทัศนคติการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ จังหวัดสงขลา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*. 3 (1), 158-173.
- ณัฐราพร พรหมประสิทธิ์. (2560). บทบาทหญิงชายในการศึกษาระดับประถมของประเทศเมียนมา. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*. 17 (2), 27-47.
- ดนัย ปัตตพงศ์. (2558). *เอกสารวิชาการด้านศาสตร์การวิจัยและสถิติประยุกต์*. สืบค้นเมื่อ 9 มิถุนายน 2563, จาก <http://it.nation.ac.th/faculty/danai/download/statistics%20talks5.pdf>
- ดุชนิ อุดมอิทธิพงศ์ และพลภัทร์ โล่เสถียรกิจ. (2560). การจัดการความเครียดของพยาบาล: บทความฟื้นฟูวิชาการ. *วารสารสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา*. 11 (1), 45-61.
- เดโช แชน้ำแก้ว และคณะ. (2562). แร่งงานข้ามชาติ: คุณภาพชีวิตและการสร้างคุณค่าบนประสบการณ์ ณ ถิ่นปลายทาง กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์*. 6 (1), 305-325.
- ธันมพร ทองลอง. (2561). แหล่งความเครียดและพฤติกรรมการจัดการความเครียดของชาวบ้านวัยกลางคนในชุมชนชนบท จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ*. 21 (1), 89-95.
- นฤทธิ์ ฤทธิ์คำรพ และคณะ. (2561). การพัฒนานโยบายและมาตรการคุ้มครองสิทธิแรงงานต่างด้าวในภาคประมงทะเล. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*. 5 (2), 250-273.
- บรรจง พลไชย. (2558). พฤติกรรมออกกำลังกายและปัจจัยเอื้อต่อการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองนครพนม. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*. 25 (1), 117-131.
- พระครูสิริสุตานุยุต. (2559). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 1 (1), 11-24.
- พรารพพิชา เกลิงพล. (2563). ประสิทธิผลการบริหารจัดการระบบประกันสุขภาพของกลุ่มแรงงานต่างด้าวในจังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 5 (1), 254-267.

- มัญจวรรณ ลียุทธานนท์ และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบถวายนความรู้การดูแลด้านสุขภาพสำหรับพระภิกษุสงฆ์. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา*. 25 (2), 104-117.
- ศิริชัย เพชรรักษ์ และชยสร สมบุญมาก. (2559). ตลาดแรงงานของไทยในอนาคต. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 2 (3), 99-113.
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (19 พฤศจิกายน 2562). *วิกฤตสถานการณ์ปัญหาสุขภาพประชากรข้ามชาติ “ความจริง” ที่ยังไม่เคยรับรู้*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.hsri.or.th/media/news/detail/12190>
- สมสุข นิธิอุทัย และคณะ. (2560). การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการความเครียดในภาวะวิกฤตชีวิตของผู้สูงอายุ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*. 9 (2), 73-92.
- สร้อยสุดา เกสรทอง และคณะ. (2560). ปัญหาสุขภาพจากการทำงานในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ (แรงงานต่างด้าว) จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารควบคุมโรค*. 43 (3), 255-269.
- สราวุฒิ พงษ์พิพัฒน์ และคณะ. (2560). การบริหารจัดการศูนย์กีฬาและวิทยาศาสตร์การกีฬาในมหาวิทยาลัย. *ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 1 (1), 52-61.
- สัททยา รัตนจรรยา และคณะ. (2558). การพยาบาล: มุมมองของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*. 8 (4), 140-152.
- สำนักงานจัดหางานจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2561). *บทสรุปผู้บริหารเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านแรงงานในจังหวัดนครศรีธรรมราช*. นครศรีธรรมราช: สำนักงานจัดหางานจังหวัดนครศรีธรรมราช.
- สุทธิพร บุญมาก. (2560). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อาจินต์ สงทับ และวุฒิชัย ทองสามสี. (2560). การพัฒนาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 11 (2), 191-206.
- Cochran, W. G. (1997). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.

Somerana, L., et al. (2020). Quality of Work Life and Organizational Climate Factors Affecting Work Efficiency of SME Business Employees in Suphanburi Province, Thailand. *International Journal of Innovation, Creativity, and Change*. 12 (11), 286-296.

รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบ ในประเทศไทย

Model of Application of Buddhist Economics in Prototype Community of Thailand

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

Phrapalad Raphin Buddhisa

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย (2) เพื่อศึกษาวิธีการและแนวทางในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย (3) เพื่อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาจากชุมชนต้นแบบด้านการประยุกต์ใช้ในจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย มีพระพุทธศาสนาเป็นฐานราก แนวคิดทางพระพุทธศาสนาจึงได้รับการประยุกต์ตีความและให้คำอธิบายร่วมกับพฤติกรรมทางเศรษฐศาสตร์ เป็นกลไกร่วมกับวิถีชุมชนดังปรากฏในชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วิถีพอเพียงในชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำแนวคิดมาสู่สาธารณะ อาทิ พุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) สำนักสันติอโศก 2) วิธีการและแนวทางในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในประเทศไทย โดยใช้หลักคิดทางศาสนาและใช้แนวทางบูรณาการด้านประเพณีจากชุมชนบ้านไผ่แง หมู่ที่ 1 ตำบลวังน้ำเย็นและชุมชนไผ่ลัม หมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์ลัม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ภาคเหนือ) และบ้านแม่กวก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านอ้อน อำเภोगาว จังหวัดลำปาง ทั้งสองชุมชนเป็น

กลุ่มตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์จัดการภายในชุมชนด้วยแนวคิดพอเพียง สมดุล ปัญญา สามัคคีและความสุข จนกระทั่งได้รับรางวัลหมู่บ้านอยู่ดีมีสุข ในระดับจังหวัด รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย มีการประยุกต์ด้วยหลักธรรมผ่านวิถีความเชื่อทางศาสนาและวิถีของการดำเนินชีวิต ซึ่งประยุกต์ด้วยการพาทำนាំให้ดูผ่านรูปแบบของกิจกรรม ทั้งสองชุมชนมีวิถีของวัดและวิถีของศาสนาเป็นเครื่องกำหนด รูปแบบและแนวทางการประยุกต์จึงดำเนินไปภายใต้วิถีทางศาสนา วัด พระสงฆ์และรวมอยู่ในวิถีวัฒนธรรมภายในชุมชน

คำสำคัญ: รูปแบบการประยุกต์ใช้; พุทธเศรษฐศาสตร์; ชุมชนต้นแบบ

Abstract

The purpose of this research article is 1) to study the ways and models of Buddhist economics in Thailand; 2) to study the methods and guidelines for applying Buddhist economics in a prototype community in Thai society; and 3) to propose a model of application of Buddhist economics in a prototype community in Thai society. The research is based on qualitative research through studying the concepts and theories from relevant documents and research work, including a prototype community of application in Suphan Buri and Lampang Provinces.

The results are found that: 1) the ways and models of Buddhist economics in Thailand are as Buddhist-based conceptualization. Buddhist concepts have therefore been applied, interpreted, and given an explanation together with economic behaviors. It is a joint mechanism with the community way of life as shown in the sufficiency economy community such as Veracity Saving Group and Sufficiency in the Community. There are monks who lead the concept to the public such as Buddhadasa Bhikkhu, Phra Phrom Khunaporn (P. A. Payutto), and Santi Asoke; 2) the methods and guidelines for applying Buddhist

economics in a prototype community in Thai society consist of the religious concepts and traditional integration of Ban Phai Nge Village, Moo 1, Wang Nam Yen Sub-district and Phai Lom Community, Moo 1, Pho Lom Sub-district, Bang Pla Ma District, Suphan Buri Province (Northern Region), Baan Mae Kwa Village, Moo 1, Ban Aon Sub-district, Ngao District, Lampang Province. Both of regions are the successful representatives in applying the principles of Buddhist economics in community management with the concept of Sufficient, Balanced, Wisdom, Harmony, and Happy until they have received the village award called “Yu Dee Mee Suk” at the provincial level and received the royal award from HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn on sufficiency economy; 3) a model of application of Buddhist economics in a prototype community in Thai society has applied to the principles by taking to religious methods and way of life. They have applied for learning by doing through activities. Both of communities have the temple and religious ways to determine and make the forms to apply under religious way, temples, monks, and merge into cultures in the community.

Keywords: Model of Application; Buddhist Economics; Prototype Community

บทนำ

ยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง ข้อมูลข่าวสารผ่านเทคโนโลยี ส่งผลเป็นการเรียนรู้ที่ปัจจุบันฉับไว การดำเนินชีวิตที่เร่งรีบกลายเป็นปัจจัยสำคัญในสมัยของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ค่านิยมการบริโภคกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติที่

สูงขึ้น การลงทุนมากขึ้น มาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นในปัจจุบันส่วนเสริมของการดำเนินชีวิตเพิ่มมากขึ้น โดยเข้าใจว่าสิ่งที่บริโภคนั้นเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต โลกวัตถุนิยมและบริโภคนิยมถูกให้น้ำหนักเกินกว่าความพอดีและเป็นจริงเกินความพอดีกับรายได้และอาชีพ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ตัณหา ซึ่งกลายเป็นปัจจัยชี้้นำ จนกระทั่งละเมิดมาตรฐานจริยธรรมสังคม พร่อง

จริยธรรม ผิดกฎหมาย สู่การค้าที่เอาเปรียบ ทั้งส่งผลต่อผู้บริโภคที่ขาดสำนึกในการบริโภค บริโภคโดยขาดความรับผิดชอบ มิได้ตระหนักเข้าใจถึงการได้มา ผลจึงกลายเป็นความเสื่อมถอยคุณธรรมของมนุษย์และความสงบสุขของสังคม (ติรณ พงศ์มพัฒน์, 2560: 20) เงินกลายเป็นปัจจัยหลักและถูกทำให้เป็นสิ่งสำคัญสุดในชีวิตมนุษย์ การแสวงหารายได้ที่ไม่สอดคล้องกับรายจ่าย ด้วยความเชื่อว่าการแสวงหาจะทำให้คนมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับหลักสุขของคฤหัสถ์หรือคิหิสุข (กามโกคิสุข) ตามคติในทางพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้ถึงอัตติสุข ให้มนุษย์แสวงหาความสุขจากการมีทรัพย์ คือ รู้จักแสวงหาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตนและโดยชอบธรรม จนกระทั่งส่งผลเป็นโภคสุข คือเป็นความสุขจากการได้มาแล้วใช้จ่ายด้วยความเป็นสุขในทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบ เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยงและบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งในหลักปฏิบัติควรเป็นเช่นนั้น คือ มนุษย์แสวงหาอย่างถูกต้องและใช้จ่ายอย่างมีความสุข แต่ในข้อเท็จจริง กลับตรงข้าม เพราะเมื่อมีรายได้มากขึ้น แต่มนุษย์กลับมีความสุขที่ถดถอย คุณภาพชีวิตลดลงด้วยเหตุผลในเรื่องของความไม่สมดุลทั้งในส่วนของการรายได้และรายจ่าย

มนุษย์ทุกคนต้องการความพึงพอใจสูงสุดที่ได้บริโภคสินค้าและบริการ แต่ความพึงพอใจก็ไม่มีที่สิ้นสุด ควบคุมได้ยาก ยากมี ยากเป็น ยากเสพ เมื่อความต้องการมากเกินไปจะพึงได้ ทำให้คุณค่าทางด้านจิตใจเสื่อมลง ซึ่งมีผลกระทบถึงระบบการจัดสรรวัตถุดิบและโครงสร้างทางสังคมในส่วนอื่น ๆ (สำราญ อัมจิตต์, 2547: 85-86)

ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้รับผลกระทบจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ความขาดเสถียรภาพทางรายได้ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกลายเป็นปัญหาหนึ่งของประเทศไทย วิธีการพัฒนาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันไม่ได้เกิดประโยชน์กับทุกคน ความเท่าเทียมในสิทธิอันพึงได้ไม่เสมอภาค ผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้น แต่อยู่กับกลุ่มทุนหรือกลุ่มผลประโยชน์เดียวกัน เช่น งานในภาคการผลิตเพื่อส่งออก ส่วนผู้คนที่ยังคงพึ่งพาเศรษฐกิจในประเทศ เช่น เกษตรกรที่มีแปลงเพาะปลูกขนาดเล็ก กลุ่มนี้มักได้รับประโยชน์น้อยกว่าเมื่อเทียบสัดส่วนกัน ความยากจนเป็นปัญหาที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำและช่องว่างทางสังคม ซึ่งยังพบได้ทั่วไปในชนบทโดยเฉพาะในสังคมวิถีเกษตรของประเทศไทย

โลกสมัยใหม่ที่มีโลกตะวันตก เป็นผู้นำขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยความคิดวัตถุนิยมและบริโภคนิยม โดยอาศัยความโลภเป็นตัวกระตุ้น มีประโยคว่า Greed in Good หรือความโลภเป็นของดี เพราะความอยากกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา คิดค้นคว้าหาความรู้เพื่อสร้างความร่ำรวย ทำให้โลกเจริญ คำว่า เจริญในที่นี้ คือ สามารถผลิตวัตถุดิบของและเทคโนโลยีต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันความโลภก็นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ แย่งชิง ชัดแย้งรุนแรง และทำลายสิ่งแวดล้อม ดังที่เกิดสงครามต่าง ๆ รวมทั้งสงครามโลก 2 ครั้งในศตวรรษที่แล้ว (ประเวศ วะสี, 2559: 18) การพัฒนาตามแนวทางวัตถุนิยมบริโภคนิยมแนวตะวันตกที่ขับเคลื่อนด้วยโลกจริต นำไปสู่การเสียสมดุลอย่างรุนแรงทุก ๆ ทาง ทั้งชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ทุนนิยม คือ ระบบสังคมที่ยึดหลักการยอมรับสิทธิของปัจเจกชน (Individual Rights) รวมทั้งสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (Property Rights) เป็นระบบที่ทรัพย์สินทุกอย่างมีผู้ครอบครองเป็นเจ้าของอย่างเป็นการส่วนตัว (Rand, 1967: 19) ส่วนมากทุกคนมีชีวิตหรือปรารถนาที่จะมีชีวิตเพื่อตนเอง ข้อเท็จจริงนี้ไม่ได้รับทวนชีวิตทางสังคม แต่สนับสนุนชีวิตทางสังคม เพราะการทำให้ชีวิตของปัจเจก

บุคคลสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจะเป็นไปได้ก็ต้องอาศัยสังคม สิ่งเหล่านี้ คือ ความหมายที่แท้จริงของคำสอนที่ว่า ความเห็นแก่ตัว (Egoism) เป็นกฎพื้นฐานของสังคม (Shand, 1990: 75) การรู้จักช่วยเหลือแบ่งปัน เกื้อกูลต่อกันในสังคมทั้งในการบริโภค การผลิต การพัฒนาที่ยั่งยืน การคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมเป็นการดำเนินการทางเศรษฐศาสตร์แนวพุทธที่ตั้งอยู่บนความสมดุลของสรรพสิ่ง (Layard, 2005: 70) ทำให้คนจนมีความสุขมากขึ้น (หรือมีความทุกข์และความยากลำบากลดลง) จนกระทั่งรายได้มากจนถึงระดับหนึ่งแล้ว เงินทองอาจจะมีผลน้อยมากหรือซื้อความสุขไม่ได้ (Layard, 2005: 70) มนุษย์เป็นผู้สร้างความทุกข์ขึ้นมาเอง และเมื่อมนุษย์เป็นผู้สร้างความทุกข์เพราะเหตุที่ไม่พยายามเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ มนุษย์ก็สามารถจะทำให้ตนเองพ้นทุกข์กลับไปทำความเข้าใจธรรมชาติตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง (อภิชัย พันธเสน, 2558: 2)

วิถีเกษตรแบบยังชีพไม่สามารถตอบสนองความต้องการภายใต้กระแสของค่านิยมและบริโภคนิยมได้ การบริโภคเกินกว่ารายได้ การย้ายถิ่นจากชนบทสู่สังคมอุตสาหกรรม วิถีเกษตรแบบดั้งเดิม

ถูกละเลย แนวคิดสมดุลภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงถูกนำมาปรับประยุกต์ภายใต้สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2470-2559) ซึ่งสอดคล้องกับประชากรส่วนใหญ่ภายใต้วิถีเกษตรกรรม เพื่อส่งเสริมให้สังคมไทยประชากรไทยมีความเสมอภาคภายใต้ปัจจัยการผลิตที่มีอาหารเป็นปัจจัยสำคัญดังคำพูดที่ว่า เงินทองเป็นมายาข้าวปลาเป็นของจริง (พระครูพัฒนกิจตฺตสุนทร (สมศักดิ์ หนูดุก), 2560: 81-92) ความเสมอภาคดังกล่าวเป็นของจริง ความไม่เสมอภาคยังเป็นลักษณะพิเศษของสถานการณ์การพัฒนาของไทยที่สำคัญและน่าเป็นห่วง ในขณะที่ไทยประสบความสำเร็จอย่างสูงเชิงเศรษฐกิจศาสตร์มหภาคและตามเกณฑ์โดยรวมของ MDG บางภูมิภาค บางกลุ่มและกลุ่มชายขอบของสังคมยังคงถูกทอดทิ้งหรืออยู่ในสภาพที่เปราะบางอย่างน่าเป็นห่วง ประเด็นความไม่เสมอภาคด้านรายได้ การคุ้มครองทางสังคมและการเข้าถึงบริการสาธารณะเป็นข้อห่วงใยเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญ

ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศซึ่งพลเมืองส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและอยู่ใต้วิถี

วัฒนธรรมระบบคิดทางพระพุทธศาสนาตลอดต่อเนื่องยาวนาน มีการส่งเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (มณูญ มุกข์ประดิษฐ์, 2545) การประยุกต์ใช้ กระทั่งเป็นรูปแบบ (Model) ของประเทศไทยดังปรากฏต่อสาธารณะ (พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, 2549: บทคัดย่อ) รวมไปถึงการกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจต่อเกณฑ์ของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประโยชน์ของการจัดการชุมชนตามวิถีพุทธและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อน ดังนั้น ภายใต้กรอบคิดความเป็นวิถีชุมชนที่มีวัดและพระพุทธศาสนาเป็นฐานรากของสังคมไทยในองค์กรวม รวมทั้งมีวัดและพระสงฆ์ตั้งอยู่ในชุมชนนั้น หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นฐานของสังคมได้ถูกประยุกต์เข้ากับหลักการใหญ่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่ดี มีสุข” ประหนึ่งถูกทำให้เป็นหลักการกลางทางสังคม ในการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนชุมชนในภาพกว้างระดับประเทศ ซึ่งส่งผลเป็นพลวัตทางสังคมเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศชาติ ดังนั้น ผลการวิจัยนี้จะได้ศึกษาแนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์

วิธีการและแนวทางในการประยุกต์ใช้ รวมทั้งเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาวิธีการและแนวทางในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในประเทศไทย
3. เพื่อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วารสารและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลักการและองค์ประกอบทางพุทธเศรษฐศาสตร์และหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมหลักการแห่งเศรษฐศาสตร์

รวมไปถึงใช้การศึกษาภาคสนาม (Field Study) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารชุมชน 2) แนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย 3) แนวทางในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชน 4) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกภาคสนามและแบบสังเกตกระบวนการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในประเทศไทย

การรวบรวมข้อมูล

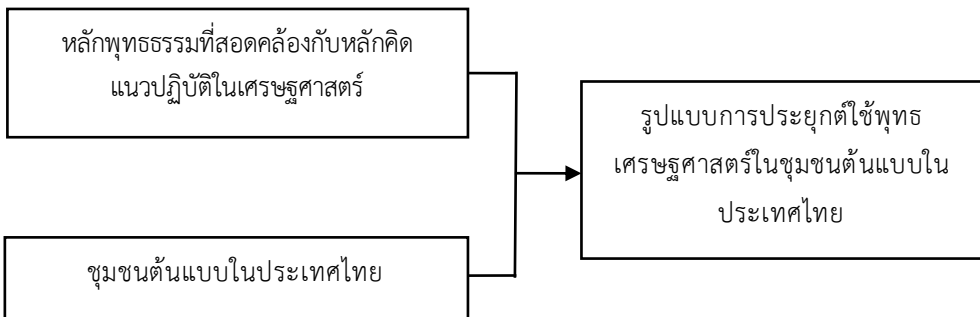
ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารมาวิเคราะห์ การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม มาอธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริงเพื่อตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้น นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียงเป็นลักษณะพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ตามโครงสร้างเนื้อหา ประกอบภาพถ่ายและพรรณนาความประกอบ ในการประยุกต์

ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย ผ่านแนวคิด หลักปฏิบัติทางเศรษฐศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมหลักการแห่งเศรษฐศาสตร์และนำข้อมูลทั้งหมด มาสรุปการวิจัยให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัย การอธิบายผลการวิจัยตามข้อเท็จจริง

และการให้ข้อเสนอแนะในการวิจัย โดยการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มและพิมพ์ เผยแพร่รายงานการวิจัยต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมี กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

1. แนวทางและรูปแบบพุทธ เศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย มี พระสงฆ์ผู้เป็นผู้นำแนวคิดมาสู่ สาธารณะ อาทิ พุทธทาสภิกขุ พระ พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) สำนัก สันติอโศก ซึ่งพบว่ามีชุมชนพึ่งตนเอง ตามแนวพุทธที่เน้นการดำเนินชีวิต แบบพอเพียงกระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยมีรูปแบบที่ (1) พระสงฆ์เป็นผู้นำ เป็นต้นแบบดำเนินการพึ่งตนเองตาม แนวพุทธ เช่น ชุมชนสันติอโศก พร้อมเครือข่ายกับการขับเคลื่อน ชุมชนผ่านวิถีเกษตรแบบพึ่งตนเอง

ชุมชนพึ่งตนเองโดยการนำของ พระสงฆ์แบบพระราชาธรรมนิเทศ (พระพยอม กลฺยาโณ) แห่งวัดสวน แก้วที่ใช้การเกษตรเป็นตัวนำในการ ช่วยเหลือประชาชน (2) การ ผสมผสานหลักพระพุทธศาสนากับ การดำเนินชีวิตผ่านสถาบันการเงิน ขนาดเล็ก กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต แห่งวัดไผ่ ล้อม จังหวัดตราด พระอาจารย์มนัส ขนติธมโม แห่งวัดโพธิ์ทอง จังหวัด จันทบุรี เป็นต้น (3) การส่งเสริมและ กระตุ้นให้ทำโดยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และรัฐ ดังปรากฏในชุมชนต่าง ๆ

เช่น ชุมชนวัดสะพาน อำเภอมือง จังหวัดชัยนาท ชุมชนบ้านบ้านพุพระ หมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัว อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มเศรษฐกิจ ชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี โดยชุมชนเหล่านี้มีแนวทางพุทธเศรษฐศาสตร์โดยการนำของพระสงฆ์ นักบวชในศาสนาหรือผู้นำชุมชน มีแนวทางในการจัดการโดยใช้ทุนทางสังคม ในเรื่องน้ำใจแบ่งปัน มาเป็นเครื่องขับเคลื่อน การเคารพ ผู้ใหญ่ การช่วยเหลือเกื้อกูล การนำสถาบันทางสังคมอัน หมายถึง ครอบครัว ศาสนาและวิถีวัฒนธรรมใช้ระยะเวลาในการทำงานเชิงชุมชน ใช้ความอดทน ความมุ่งมั่น ความเพียรพยายามอย่างจริงจังจึงประสบผลสำเร็จ ทั้งหมดนี้แนวคิดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นกลไกในการแสวงหาความรู้ (ปัญญา) มีการฝึกอบรม นำคนที่มีความรู้ทางด้านเกษตรชุมชนมาเป็นผู้ช่วยหรือให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิต เกิดเป็นผลิตภัณฑ์และการส่งเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีได้ เป็นความลงตัวและเหมาะสมในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

2. การประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในประเทศไทยในตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่ดำเนินการจนกระทั่งประสบความสำเร็จอันประกอบด้วยชุมชน

บ้านไผ่ หมู่ที่ 1 ตำบลวังน้ำเย็น และชุมชนไผ่ล้น หมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์ล้อม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ภาคเหนือ) บ้านแม่กวัก หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านอ้อน อำเภองาว จังหวัดลำปาง โดยเป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสู่การเป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ในการจัดการชุมชน มีการประยุกต์แนวคิดสามัคคีธรรม (สามัคคี) ช่วยเหลือกันและกัน (ทาน-จาคะ) โดยประยุกต์หลักของปัญหา (ทุกข์) สู่ปัญญา (ปัญญา) หาทางออกต่อการผลิตร่วมกันในฐานะปัจจัย 4 ต่อการดำเนินชีวิตที่มีเป้าหมาย พอเพียง พอดี และสมดุล (มัชฌิมาปฏิปทา) โดยมีฐานของวัด ศาสนา ชุมชน ผู้นำชุมชนที่รวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเสริมหลังการเพาะปลูกในการทำนา เช่น การทำปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์ ไก่ วัว แพะและเลี้ยงปลา ในส่วนของการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ อาทิ การปลูกผักสวนครัว การตั้งกลุ่มปลูกดาวเรือง การตั้งกลุ่มแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร เช่น กล้วยฉาบ กล้วยทอดของจังหวัดลำปาง การเลี้ยงปลาและผลิตจากปลา เช่น ปลาแดดเดียว น้ำปลาของจังหวัดสุพรรณบุรี การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีทางศาสนา ความเชื่อกับหลักพุทธธรรมเป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ภายใต้แนวคิดสมดุล พอเพียง ใช้

ปัญหาสู่ปัญญาในการผลิตและการบริโภค สามัคคีธรรมในการอยู่ร่วมกัน พัฒนาคุณภาพชีวิต ดำเนินชีวิตแบบมีส่วนร่วมจนได้รับรางวัลหมู่บ้าน “อยู่ดี มีสุข” ในระดับจังหวัดและได้รางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

3. รูปแบบการเรียนรู้การประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในประเทศไทย โดยทุกรูปแบบที่ปรากฏในชุมชนจะเริ่มวิธีการ ดังนี้ (1) กำหนดเป้าหมายตามพุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยความสมดุลและความสุขอันเป็นเป้าหมายของมนุษย์ในองค์รวม (2) การเรียนรู้สู่การปฏิบัติเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ว่าด้วยการนำองค์ความรู้เก่ามาผสมผสานประยุกต์สู่การปฏิบัติตามเงื่อนไขของเศรษฐศาสตร์ชุมชนแบบเดิม (3) การปรับตัวภายใต้พุทธเศรษฐศาสตร์เป็นการปรับตัวภายใต้สถานการณ์อย่างใหม่ การเรียนรู้อย่างใหม่และประสบการณ์ใหม่ภายใต้การผลิตแบบดั้งเดิมกับการผลิตเพื่อการบริโภคสู่คุณภาพการผลิตและคุณภาพชีวิต (4) การบริหารจัดการพุทธเศรษฐศาสตร์สู่การจัดการบริหารองค์รวมอย่างเป็นระบบ โดยในทุกกระบวนการของรูปแบบจะผสม

ประยุกต์ด้วยหลักธรรมและปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างผ่านวิถีทางศาสนาและความเชื่อทางสังคม กิจกรรมชุมชน ทั้งสองชุมชนมีวิถีของศาสนาเป็นเครื่องกำหนดและประยุกต์ภายใต้วิถีทางศาสนา

อภิปรายผล

1. *แนวทางและรูปแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย* จากการสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนตัวอย่างในประเทศไทยด้านการจัดการชุมชนและแนวทางและรูปแบบของพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย จะพบว่า การจัดการชุมชนล้วนเกิดขึ้นภายใต้การแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มาจากหลักคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่า สมดุลพอเพียง (มัชฌิมา) ไตรตรองแล้วจึงปฏิบัติ (อปริหานิยธรรม) สามัคคีธรรมหลักปัญญาสู่ปฏิบัติการของพุทธเศรษฐศาสตร์ โดยมีแนวทางในการปฏิบัติโดยพระสงฆ์ นักบวชและผู้นำชุมชนที่เสียสละเพื่อชุมชนส่วนรวมในการจัดการชุมชนด้วยรูปแบบการประยุกต์หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์มาเป็นหลักในการปฏิบัติและดำเนินงาน ดังปรากฏและสอดคล้องกับงานวิจัยของจรรยา รัตนกาล (2556) เรื่องการประยุกต์หลัก

พุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภอยุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และงานของยุทธพงษ์ แสงโสดา (2544) เรื่องบทบาทพระสงฆ์กับการแก้ปัญหาสังคมไทย ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดจันทบุรี งานวิจัยของพระครูพิศาลธรรมรักษิต (2554) เรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านแม่ใส งานวิจัยของเจ้าอธิการเจริญ กิตติคุณ (2553) หรือหลวงพี่ช้างแห่งพรหมพิราม เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เชิงพุทธภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง วัดกรับพวงเหนือ ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก และงานวิจัยของพระธนนันท์ ฐานุตตโร (ชัยชาติ) (2559) เรื่องการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นต้น

2. วิธีการและแนวทางในการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในประเทศไทย จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ชุมชนที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านดีเด่นในระดับจังหวัด อันประกอบด้วย (ภาคกลาง) ชุมชนบ้านไผ่ หมู่ที่ 1 ตำบล

วังน้ำเย็น อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี (ภาคเหนือ) บ้านแม่กัว หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านอ้อน อำเภองาว จังหวัดลำปาง แนวทางการประยุกต์ใช้โดยนำแนวคิดเรื่องพอเพียงเรื่องความสมดุล (มัชฌิมา) การแสวงหาความรู้ (ปัญญา) สู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม ความก้าวหน้าในผลได้และผลิตภัณฑ์ชุมชน การประยุกต์ใช้ภายใต้แนวคิดในเรื่องความสมดุลและก่อให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของกิ่งแก้ว บัวเพชร (2552) ในงานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาของอภิรักษ์ ยอดมณี (2546) เรื่องการพึ่งตนเองของชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงงานวิจัยของพระครูพิพัฒน์กิตติสุนทร (สมศักดิ์ หนูดุก) (2560) เรื่องการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็งในอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา งานวิจัยของเสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์ (2560) เรื่องความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี งานวิจัยของ

ปัทมา โกเมนทร์จรัส (2559) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา งานวิจัยของร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน (2556) เรื่ององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านดอนหมุ่ ชุมชนบ้านตำแย ชุมชนราชธานี อโคก และชุมชนฝักฝนเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

3. รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนตัวอย่างในประเทศไทย มีการประยุกต์ด้วยหลักธรรม ประยุกต์ผ่านวิถีความเชื่อทางศาสนาและวิถีของการดำเนินชีวิต ประยุกต์ด้วยการพาทำนำให้ดู ประยุกต์ผ่านกิจกรรมโดยมีพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อน ภายใต้วิถีทางศาสนา วัด พระสงฆ์และการควมรวมในวิถีวัฒนธรรมภายในชุมชน ด้วยการปฏิบัติ ดังนี้ (1) การประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติพอเพียง พอดี สมดุลภายใต้ของวิถีทางศาสนา (2) การจะประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบ่งปัน (ทาน-จาคะ) ความรู้และทำตามให้เกิดการเรียนรู้ภายใต้วิถีแห่งปัญญาสู่การบริหาร

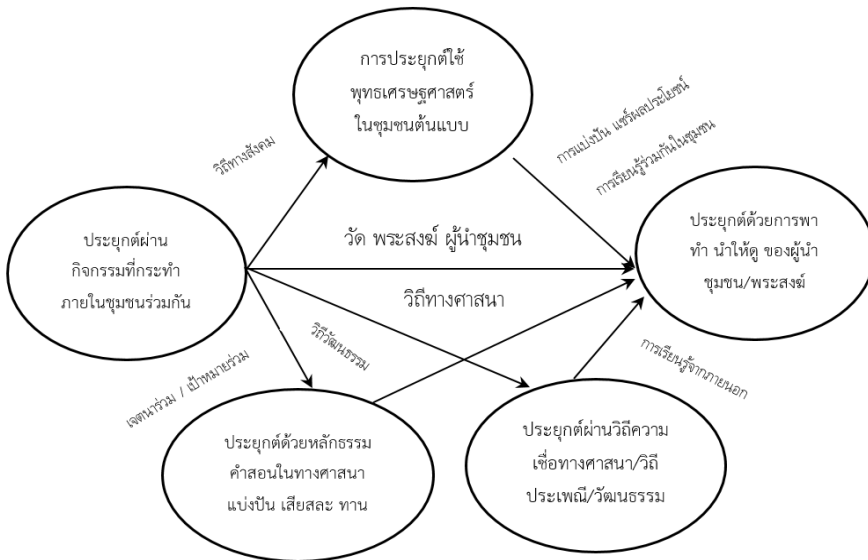
จัดการภายในชุมชน (3) การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ส่งต่อภายในชุมชนและสังคม (4) สร้างกระบวนการและสงเคราะห์และการเรียนรู้เชิงระบบอย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการเผยแผ่ในองค์กรรวมทั้งก่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของธนา วุฒิ พิมพ์กิและจันทนา ฤทธิ์สมบุรณ์ (2557) เรื่องการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดจันทบุรี งานวิจัยของอุษณีย์ สุวรรณ (2558) เรื่องบทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอมือง จังหวัดชัยนาท งานวิจัยของสุกานดา กลิ่นขจรและขวัญกมล ดอนขวา (2560) เรื่องประสิทธิภาพในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังโดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานวิจัยของสมพิศ ปูนจตุรัส และคณะ (2561) เรื่องชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของชุมชนบ้านเสากระโดง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และในงานของนวรรตน์ บุญภิละ (2560) เรื่องการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณี

บ้านถ่อนนาลับ หมู่ที่ 1 ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี และงานวิจัยของสำราญ จูช่วย (2557) เรื่องวิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรีที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้างต้น ทำให้ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจและสามารถพัฒนาเป็นแผนภาพแสดงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิด

การประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบ ประกอบด้วย 1) ประยุกต์ผ่านกิจกรรมที่กระทำภายในชุมชนร่วมกัน 2) การประยุกต์ด้วยการพาทำนำให้ดูของผู้นำ พระสงฆ์และ 3) การประยุกต์ผ่านวิถีความเชื่อทางศาสนา/วิถีประเพณี/วัฒนธรรม 4) การประยุกต์หลักธรรมคำสอนในทางศาสนา แบ่งปัน เสียสละและทาน จาก การวิเคราะห์ข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้างต้นแล้ว ทำให้ได้ข้อค้นพบสรุปองค์ความรู้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุป

การขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทยสู่การปฏิบัติสำหรับชุมชนชาวพุทธนั้นว่า

มีความสำคัญและจำเป็น ซึ่งจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนสู่พื้นที่และการปฏิบัติในองค์กรรวม ด้วยเหตุผลดังนี้ (1) เป็นการขับเคลื่อนในแง่นโยบายสู่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการประยุกต์ใช้แนวคิดทางด้านพุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต่าง ๆ ผู้การปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริง โดยมีวิถีทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีเป็นฐานในการดำเนินกิจกรรมขยายผลสู่ระดับชุมชนวงกว้าง (2) พระสงฆ์และชาวพุทธได้ทำงานมากขึ้นในการประดิษฐ์และตีความคำสอนในพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์ เป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ที่จะทำให้คำสอนมีคุณค่าสู่การปฏิบัติได้ ส่งผลเป็นคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ปฏิบัติตามและคุณธรรมในการใช้ชีวิตผสมผสานกับ

พุทธเศรษฐศาสตร์แบบไม่เอาเปรียบแบบสร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม (3) เป็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ในการบริหารชุมชนให้เกิดกลไกเพื่อการปฏิบัติในองค์กรรวม (4) เป็นการจัดการชุมชนที่ประสบความสำเร็จและนำมาเป็นต้นแบบในการบริหารชุมชนให้กับชุมชนอื่นต่อไป (5) ได้มีการประยุกต์ใช้ระบบสามัคคีธรรมซึ่งจะก่อให้เกิดความเกื้อกูล ให้เกิดความสามัคคีธรรมในการดำเนินชีวิต ตามแบบอย่างของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว บัวเพชร. (2552). *การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนศิรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- เจ้าอธิการเจริญ กิตติคุณ. (2553). *การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เชิงพุทธภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง วัดกรับพวงเหนือ ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ติรณ พงศ์มพัฒน์. (2560). *เศรษฐศาสตร์บนทางสายกลาง*. นนทบุรี: โรงพิมพ์วัชรินทร์ พี.พี.

- ธนาวุฒิ พิมพ์กิ และจันทนา ฤทธิ์สมบุรณ์. (2557). การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัย มสด.* 10 (1), 1-21.
- นวรรตน์ บุญภิละ. (2560). การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีบ้านถ่อนนาลับ หมู่ที่ 1 ตำบลถ่อนนาลับ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ.* 4 (2), 66-75.
- ประเวศ วะสี. (2559). พระพุทธศาสนาทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย. สมุทรปราการ: ออฟ เซ็ทพลัส.
- ปัทมา โกเมนทร์จำรัส. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนตำบลสองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.* 10 (3), 84-98.
- พระครูพิพัฒนกิตติสุนทร (สมศักดิ์ หนูดุก). (2560). การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็งในอำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.* 8 (2), 81-92.
- พระครูพิศาลธรรมรักขิต. (2554). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง: กรณีศึกษากลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านแม่ใส. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธนนันท์ ฐานุตโตโร (ชัยชาติ). (2559). การบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารธรรมทัศน์.* 16 (1), 1-13.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2549). การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียง โดยเปรียบเทียบกับหลักพุทธศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. (2545). มัชฌิมาปฏิปทาในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุทธพงษ์ แสงโสภา. (2544). บทบาทพระสงฆ์กับการแก้ปัญหาสังคมไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน. (2556). องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านดอนหมู ชุมชนบ้านตำแย ชุมชนราชธานีโอศกและชุมชนฝึกฝนเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 4 (2), 104-130.
- สมพิศ ปูนจัตรัส และคณะ. (2561). ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของชุมชนบ้านเสากระโดง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*. 5 (2), 164-178.
- สำราญ จุช่วย. (2557). วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรีที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารปาริชาติมหาวิทยาลัยทักษิณ*. 27 (3), 107-116.
- สำราญ อิมจิตต์. (2547). *เศรษฐกิจพอเพียงในพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.
- สุกานดา กลิ่นขจร และขวัญกมล ดอนขวา. (2560). ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังโดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*. 7 (2), 1-9.
- เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2560). ความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*. 11 (25), 88-98.
- อภิชัย พันธเสน. (2558). *พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎีและการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- อภิรักษ์ ยอดมณี. (2546). *การพึ่งตนเองของชุมชนไม่เรียง อำเภอดงยาง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุษณีย์ สุวรรณ. (2558). บทบาทสตรีในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนวัดสะพาน อำเภอมะเอยีร์ จังหวัดชัยนาท. *วารสารวิชาการ Veridian E Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 8 (2), 372-391.
- Layard, R. (2005). *Happiness: Lessons from a New Science*. London: Penguin Books.

Rand, A. (1967). *Capitalism: The Unknown Ideal*. New York: Penguin Books.

Shand, A. H. (1990). *Free Market Morality: The Political economy of the Austrian School*. London: Routledge.

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร
ภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน:
กรณีศึกษา อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
Development of Self-access Learning Package to Enhance
Communicative English Skills of Community Tourism
Entrepreneurs: A Case Study of Doi Saket District,
Chiangmai Province

เดชา ตาละนีก¹, สำราญ ชันสำโรง², วิสuttiชัย ไชยสิทธิ³,
ปิ่น อะทะเทพ⁴, พระครูใบฎีกาทิพย์พนาภรณ์ ขยาภินนโท⁵

Decha Talanuek¹, Samran Khansamrong², Wisuttichai Chaiyasit³,
Pan Athathep⁴, Phrakrubaideeka Thippanakorn Jayābhinando⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus
Corresponding Author; E-mail: decha.tal@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน 2) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน 3) เพื่อประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสารภาษาอังกฤษ 2) ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียนชุดสื่อการเรียนรู้ และ 4) แบบประเมินความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อชุดสื่อการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (T-test)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุดสื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองได้ออกแบบตามความต้องการในการประกอบอาชีพของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ที่ 0.89 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 2) ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียนด้วยการใช้สื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เมื่อทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที มีค่าเท่ากับ 24.20 แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และ 3) ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.40$) องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1. การสร้างชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน เป็นสื่อที่ออกแบบตรงกับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน 2. ชุดสื่อมีหน่วยการเรียนรู้ที่ได้รับการออกแบบจากการศึกษาบริบทชุมชนเฉพาะ ทำให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้ได้เร็ว มีประสิทธิภาพและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 3. กลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาในด้านที่ตรงกับความต้องการของตนเอง

คำสำคัญ: สื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง; การสื่อสารภาษาอังกฤษ; ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน

Abstract

The research has its objectives: 1) to construct a self- access learning package of community tourism entrepreneurs; 2) to develop communicative English skills of community tourism entrepreneurs; and 3) to evaluate the results of using self-access learning package of community tourism entrepreneurs. This is a quasi-experimental research. The populations are 30 community tourism entrepreneurs which are processed in a purposive sampling. The research instruments consist of 1) the questionnaire for surveying needs in developing community tourism entrepreneurs' communicative English skills; 2) the self- access learning package; 3) pretest and posttest; and 4) the form for evaluating community tourism entrepreneurs' opinion towards self- access learning package. Descriptive statistical methods are used in analyzing data: percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The research results of the study reveal that 1) the self-access learning package designed according to community tourism entrepreneurs' needs with content validity at 0.89 and entire reliability coefficient at 0.79; 2) the pretest and posttest results show that the community tourism entrepreneurs have higher scores of communicative English skills after learning with t-test at 24.20 and significant level at 0.01; 3) the results concerning the opinion of community tourism entrepreneurs towards the self-access learning package are at good level ($\bar{X}=4.40$). The new body of knowledge is as follows: 1) the construction of a self-access learning package to develop English communication skills is designed from the needs of community tourism and can be used in daily life; 2) the self-access learning package is designed for the study of a specific community context. This allows the populations to learn quickly and efficiently and can learn by themselves; and 3) the populations are developed with their own needs.

Keywords: Self-access Learning Package; Communicative English Skills; Community Tourism Entrepreneurship

บทนำ

รัฐบาลไทยเห็นความสำคัญของการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังจะเห็นจากยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ว่าด้วยการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในประเทศเป็นสำคัญส่งเสริมการลงทุนที่ยั่งยืน และสร้างความสมดุลของการเจริญเติบโตในทุกมิติ ทั้งด้าน

เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการลงทุนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน การปรับโครงสร้างภาคบริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 66) ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญด้านการท่องเที่ยว คือ การมุ่งเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพสู่ธุรกิจเชิง

สร้างสรรค์ ใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ในการพัฒนาสินค้าและบริการ และส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจบริการที่มีศักยภาพเพื่อบุกเบิกตลาดใหม่ที่มีศักยภาพในต่างประเทศ อีกทั้งมุ่งพัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคบริการโดยรวมของประเทศ ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบและสิทธิประโยชน์ให้เอื้อต่อการลงทุน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการประกอบธุรกิจ พัฒนาและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง จัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน เสริมสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อยและบุคลากรภาครัฐเพื่อร่วมกันพัฒนาและเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตและบริการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ

นอกจากยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว ยังปรับแผนด้านการท่องเที่ยวไปสู่การปฏิบัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงมีการประกาศแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

แห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งกำหนดให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐเพื่อจัดทำแผนงานหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ โดยกำหนดนโยบายของแผนไว้ว่า เป็นการพัฒนาให้ประเทศไทยคงความเป็นผู้นำทางการท่องเที่ยวของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอย่างต่อเนื่อง โดยให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการพัฒนาควบคู่ไปกับสาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเพื่อเป็นการเร่งรัดให้เกิดการกระจายรายได้และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมและเข้มแข็งในการบริหารจัดการในธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นโดยตรง และเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรของไทยให้คงความสมบูรณ์ ตลอดจนคงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ชัดเจนโดยได้ประกาศวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับโลก สามารถสร้างรายได้และกระจายรายได้โดยคำนึงถึงความเป็นธรรม สมดุลและยั่งยืน”

จากวิสัยทัศน์นี้ จะพบว่าเป้าหมายของการจัดการด้านการ

ท่องเที่ยวของไทย คือ การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว โดยเน้นด้านการสร้างและกระจายรายได้ ทั้งยังคำนึงถึงความสมดุลของทรัพยากรและความยั่งยืน

สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติและมีความเจริญทางเศรษฐกิจในลำดับต้น ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยว ซึ่งวิภาวัลย์ วรพุฒิพงศ์ (ประชาชาติธุรกิจ, 2562) ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่กล่าวว่า เศรษฐกิจเชียงใหม่ภาพรวมปี พ.ศ. 2562 จะเร่งตัวขึ้นจากปี พ.ศ. 2561 ตามปัจจัยรวมของประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวการเกษตรและการลงทุน ทั้งยังเป็นหัวเมืองใหญ่ในเขตภาคเหนือ มีการขยายตัวของธุรกิจ เป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่รองรับการขยายตัวด้วยเส้นทางการคมนาคมและความเจริญทางด้านเศรษฐกิจจากองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ ที่เข้ามามีการลงทุนเพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความหลากหลาย ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาเชียงใหม่เป็นจำนวนมากและพบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติมีความนิยมที่จะหาที่พักแบบเคหะพำนักร (Homestay)

เพื่อต้องการเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่พบว่า ผู้ประกอบการมีความสนใจในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสื่อสาร เนื่องจากเห็นว่า มีความจำเป็นในการประกอบธุรกิจ กอปรกับจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มากขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมา

จากข้อมูลเชิงประจักษ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นโอกาสในการช่วยส่งเสริมพัฒนาศักยภาพในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษของผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของชุมชนท่องเที่ยว ทั้งเป็นการสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-experimental Research) โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ชนิด ดังนี้

2.1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยลักษณะคำถามเป็นแบบวัดประมาณค่า (Rating Scale) มีทั้งหมด 3 ตอน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระยะเวลาที่ได้ศึกษาภาษาอังกฤษในระบบโรงเรียน

ตอนที่ 2 การสำรวจทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ การฟังและ

การพูด ของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน มีจำนวน 4 คำถาม ได้แก่ ข้อที่ 1 ท่านคิดว่า ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ (การพูดและการฟัง) ของท่านอยู่ในระดับใด ข้อที่ 2 ท่านคิดว่า ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ (การพูดและการฟัง) ของท่านเพียงพอต่อความต้องการในการสื่อสารหรือไม่ ข้อที่ 3 ปัจจุบันท่านกำลังศึกษาภาษาอังกฤษเพิ่มเติมหรือไม่ ข้อที่ 4 ท่านเคยศึกษาภาษาอังกฤษหรือค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งใดบ้าง

ตอนที่ 3 การสอบถามความต้องการมีต่อการพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน มีจำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ 1. การต้อนรับและการรับจองห้องพัก 2. การแนะนำและให้ข้อมูลที่พัก 3. การบริการอาหารและเครื่องดื่ม 4. การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว 5. การแจ้งออกจากที่พัก

2.2 ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง จำนวน 5 หน่วย ที่สร้างขึ้นจากความต้องการของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนโดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ เป็นชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน

2.3 แบบทดสอบวัด

ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารก่อนและหลังของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนอำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สร้างแบบทดสอบทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษครอบคลุมเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของคู่มือทั้ง 5 ด้าน ชนิดจำกัดคำตอบ (Restricted-respond Type) มีจำนวนทั้งหมด 50 ข้อ จากนั้น นำแบบทดสอบทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

2.4 แบบประเมินความพึง

พอใจของใช้คู่มือเพื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองสำหรับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนอำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะของคำถามเป็นแบบวัดประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดน้ำหนักคำตอบการให้คะแนนตามวิธีการสมมติ (Arbitrary Weighting Method) โดยสอบถามความพึงพอใจ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านภาษา ด้านกิจกรรมฝึกฝนการใช้ภาษา ด้านการออกแบบสื่อการสอนและด้านการใช้ประโยชน์

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจากวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ถึงผู้นำชุมชนท่องเที่ยว อำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขอรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้น ผู้วิจัยจัดเตรียมแบบสอบถามและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้องและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนรายงานด้วยการพรรณนาประกอบตัวอย่าง 2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยการจัดเนื้อหาประเด็นต่าง ๆ เป็นหมวดหมู่ 3) วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม แบบประเมินข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนหน่วยการเรียนรู้ มา

วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4) เปรียบเทียบความสามารถทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษก่อนและหลังการเรียนรู้โดยใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการทดสอบค่าที (T-test) 5) นำผลการวิเคราะห์มาจัดหมวดหมู่เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองสำหรับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีผลวิจัย ดังนี้

1.1 ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนมีความจำเป็นในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการประกอบอาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลางและพอใช้ มีทักษะการสื่อสารไม่เพียงพอต่อความต้องการในการสื่อสาร เพราะไม่มีทักษะพื้นฐานภาษาอังกฤษที่เพียงพอ มีความรู้สีกอวย ไม่กล้า

สื่อสาร จำคำศัพท์ไม่ได้ ระยะเวลาที่ได้ศึกษาภาษาอังกฤษในระบบโรงเรียนประมาณ 1-6 ปี ปัจจุบันส่วนมากไม่ได้ศึกษาภาษาอังกฤษเพิ่มเติม บางคนจะศึกษาด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น แผ่นซีดี เว็บไซต์และแอปพลิเคชัน

1.2 ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนมีความต้องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนประเมินศักยภาพด้านทักษะการสื่อสารภาษาของตนเอง ส่วนใหญ่เห็นว่า ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง พอใช้และควรปรับปรุง ประสิทธิภาพด้านทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ กล่าวคือ ผู้ประกอบธุรกิจธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน มีลักษณะการดำเนินธุรกิจที่ต้องพบปะกับชาวต่างชาติเป็นประจำ มีความจำเป็นที่ต้องสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษทั้งกับชาวต่างชาติที่พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักและชาวต่างชาติที่ไม่ได้ใช้เป็นภาษาหลัก อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบธุรกิจส่วนมากไม่ได้ศึกษาภาษาอังกฤษเพิ่มเติม เนื่องจากมีภารกิจหน้าที่ที่ต้องทำ หากศึกษาก็จะศึกษาด้วยตนเองทางสื่อเทคโนโลยี รองลงมา คือ ค้นคว้าเพิ่มเติมด้วย

ตนเองจากตำราหรือคู่มือทั่วไปที่ไม่มี
เพียงพอกับความต้องการทำไรนัก

1.3 เนื้อหาทักษะภาษาอังกฤษที่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวใน
ชุมชนต้องการพัฒนา คณะผู้วิจัยได้
ทำการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ โดยการลง
พื้นที่เป้าหมายและข้อมูลจาก
แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลทั่วไป
ข้อมูลพื้นฐานทักษะภาษาอังกฤษ และ
ความต้องการในการพัฒนาทักษะ
ภาษาอังกฤษ แล้วนำผลการวิเคราะห์
มาสร้างหน่วยการเรียนรู้ด้วยตนเองที่มี
ลักษณะเฉพาะและสอดคล้องกับสภาพ
ปัจจุบันและความต้องการของกลุ่ม
ตัวอย่าง ได้จำนวน 5 ด้าน โดย
ความเห็นของผู้ประกอบธุรกิจ
ท่องเที่ยวในชุมชนที่เป็นผู้ประกอบการ
ธุรกิจร้านอาหาร สามารถเรียงลำดับ
จากด้านที่ต้องการพัฒนามากไปหาน้อย ดังนี้ (1) ด้านการแนะนำสถานที่
ท่องเที่ยว (2) ด้านการบริการอาหาร
และเครื่องดื่ม (ทักษะ 2 ด้านนี้ ผู้
ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน
ต้องการพัฒนาอยู่ในระดับดี) (3) ด้าน
การแจ้งออกจากที่พัก (4) ด้านการ
ต้อนรับและการรับรองห้องพัก (ทักษะ
2 ด้านนี้ ผู้ประกอบธุรกิจต้องการ
พัฒนาอยู่ในระดับดีมาก) และ (5) ด้าน
การแนะนำและให้ข้อมูลที่พัก (ทักษะ
ด้านนี้ ผู้ประกอบธุรกิจต้องการพัฒนา
อยู่ในระดับดี)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อ
พัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ
ของชุมชนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวใน
ชุมชน อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัด
เชียงใหม่ มีผลวิจัย ดังนี้

2.1 การออกแบบชุดสื่อ
การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้
ออกแบบชุดสื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ
เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ โดยมี
ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา ประกอบด้วย
5 หน่วย ดังนี้ หน่วยที่ 1 การต้อนรับ
และการรับรองห้องพัก หน่วยที่ 2 การ
แนะนำและให้ข้อมูลที่พัก หน่วยที่ 3
การบริการอาหารและเครื่องดื่ม หน่วย
ที่ 4 การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว หน่วย
ที่ 5 การแจ้งออกจากที่พัก ใน
การออกแบบชุดสื่อการเรียนรู้ด้วย
ตนเอง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ
โดยการลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อเก็บ
ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานทักษะ
ภาษาอังกฤษและความต้องการในการ
พัฒนา และผนวกองค์ความรู้ที่ได้เข้า
กับข้อมูลทุติยภูมิจากการรวบรวม
เอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำ
ข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์ จากนั้น
นำผลการวิเคราะห์มาสร้างหน่วยการ
เรียนรู้ด้วยตนเองที่มีลักษณะเฉพาะ
สอดคล้องกับบริบทและความต้องการ
ของของกลุ่มตัวอย่าง หน่วยการเรียนรู้
จำนวนทั้ง 5 หน่วย มีเนื้อหาที่กลุ่ม

ตัวอย่างมีความต้องการในการเรียนรู้และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

2.2 ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อเนื้อหาชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำดัชนีความสอดคล้องที่มีความเหมาะสมในการนำมาพัฒนาบทเรียนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ที่ 0.97 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86

2.3 การเปรียบเทียบความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้

คะแนนก่อนการเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 19.03 และได้คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 34.80 เมื่อทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที (T-test) มีค่าเท่ากับ 24.20 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียนโดยการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยการเรียนรู้ของชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีลักษณะเฉพาะสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของกลุ่มตัวอย่างอย่างแท้จริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีผลวิจัย ดังนี้

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านเนื้อหา	4.44	0.42	ระดับดี
2. ด้านภาษา	4.34	0.51	ระดับดี
3. ด้านกิจกรรมฝึกฝนการใช้ภาษา	4.32	0.44	ระดับดี
4. ด้านการออกแบบ	4.39	0.53	ระดับดี
5. ด้านการใช้ประโยชน์	4.47	0.46	ระดับดี
ค่าเฉลี่ยรวม	4.40	0.36	ระดับดี

ตาราง 1 การประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

จากตารางจะเห็นว่า ผู้ประกอบธุรกิจมีความคิดเห็นต่อชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ (1) ด้านเนื้อหา (2) ด้านภาษา (3) ด้านกิจกรรมฝึกฝนการใช้ภาษา (4) ด้านการออกแบบ และ (5) ด้านการใช้ประโยชน์ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อชุดสื่อการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=4.40$, $S.D.=0.36$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจมีความคิดเห็นว่า ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสะดวกต่อการนำไปใช้ในทุกสถานการณ์ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.57$, $S.D.=0.57$) และเนื้อหาของชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ($\bar{X}=4.53$, $S.D.=0.57$) อยู่ในระดับดีมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณารายด้านมีความคิดเห็นในระดับดีทุกด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย 4.47 ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 4.44 ด้านการออกแบบ มีค่าเฉลี่ย 4.39 ด้านภาษา มีค่าเฉลี่ย 4.34 ด้านกิจกรรมฝึกฝนการใช้ภาษา มีค่าเฉลี่ย 4.32

อภิปรายผล

ในการอภิปรายผล ผู้วิจัยขออภิปรายตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การสร้างสื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองสำหรับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จะเห็นว่า ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนส่วนมากที่มีความต้องการพัฒนาทักษะ (การฟังและพูด) ภาษาอังกฤษจะเป็นเพศหญิง เมื่อพิจารณาโดยอาชีพแล้ว ผู้หญิงในสังคมชนบทส่วนใหญ่ทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน ทำอาหารให้สมาชิกในครอบครัวและจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีเวลาในการศึกษาภาษาอังกฤษในระบบโรงเรียน 1-6 ปีขึ้นไป อย่างไรก็ตาม ระดับทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ (การฟังและพูด) ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและพอใช้ ไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ จึงมีปัญหาในด้านจำคำศัพท์ไม่ได้ ไม่กล้าสนทนาภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติ แม้จะผ่านการศึกษาภาษาอังกฤษในระบบโรงเรียนมาแล้วก็ตาม แต่หลังจากจบการศึกษาก็ไม่ได้ศึกษาภาษาอังกฤษเพิ่มเติม เนื่องจากมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อมีความจำเป็นต้องเรียนรู้จึงศึกษาด้วยตนเองผ่านตำราหรือคู่มือเป็นครั้งคราว ซึ่งส่วนใหญ่ต้องการศึกษาภาษาอังกฤษเพิ่มเติมในด้านการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพร้านอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของลลิตา ภูทอง (2553: 89) ที่วิจัยเรื่องการศึกษาสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้นำและสมาชิกชุมชนในเขตจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารได้ คิดเป็นร้อยละ 32 ในขณะที่ผู้ไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร คิดเป็นร้อยละ 68 กลุ่มตัวอย่างสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษในด้านทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง และทักษะการอ่านและการเขียนอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของปวันรัตน์ นิกรกิตติโกศล (2559: 116-118) เรื่องการพัฒนานวัตกรรมสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้ประกอบการมีความต้องการเรียนรู้ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพิ่มเติมด้านคำศัพท์และบทสนทนาเพื่อฝึกทักษะภาษาอังกฤษมากที่สุด และมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษมากที่สุด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับอัญชลี อติแพทย์ (2553: 45) ที่วิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ตำบลท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผู้ให้บริการด้าน

การท่องเที่ยวส่วนมากเป็นผู้สูงอายุขาดความจำในเรื่องการใช้ภาษาและคำศัพท์ ขาดทักษะในการพูด ทำให้ไม่กล้าหรืออายที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ขณะที่สุนิดา ปานดำรงสถิต (2556: 37) ได้วิจัยเรื่องความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรในสถานประกอบการธุรกิจโรงแรมจังหวัดปทุมธานี พบว่า การใช้ทักษะภาษาอังกฤษด้านการพูด การอ่าน การฟังและการเขียน ส่วนใหญ่จะใช้ทักษะในด้านการพูดมากที่สุดและใช้ในด้านการเขียนน้อยที่สุด มีการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารกับลูกค้ามากที่สุด และใช้การสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานน้อยที่สุด ส่วนยุพาภรณ์ พิริยศิลป์ (2557: 24) ได้วิจัยเรื่องความต้องการทางด้านภาษาอังกฤษของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดขอนแก่น พบว่า ทักษะทางด้านภาษาอังกฤษที่จำเป็นและสำคัญในสาขาอาชีพจากกลุ่มกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียน มีความจำเป็นเท่ากันในสาขาอาชีพทางด้านการท่องเที่ยว

จากงานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการใช้ประกอบการธุรกิจระหว่างนักท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการต้องการพัฒนาทักษะ

การพูดมากกว่าทักษะอื่นใด ส่วนปัญหาที่พบประการหนึ่ง คือ การมีทัศนคติไม่กล้าพูดกับเจ้าของภาษาหรือนักท่องเที่ยว ซึ่งดูเหมือนว่า ความต้องการที่จะพัฒนาทักษะการพูดกับทัศนคติการไม่กล้าพูด ยังขัดแย้งกัน ดังนั้น การนำภาษาอังกฤษไปใช้ในการประกอบการธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวในชุมชนหรือการท่องเที่ยวด้านใดก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า การปรับทัศนคติการใช้ภาษาของผู้ประกอบการเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ประเด็นนี้จะเห็นว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษจะใช้ชุดการเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสารด้วยตนเองของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนที่พัฒนามาจากความต้องการของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนเอง อันเป็นการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ชุดการเรียนรู้ได้ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความเห็นว่าแหล่งศึกษาภาษาอังกฤษหรือค้นคว้าเพิ่มเติมควรเป็นการศึกษาด้วยตนเองจากการใช้ตำราหรือคู่มือเป็นหลักเนื่องจากมีช่วงเวลาในการทำงานที่

แตกต่างกันออกไป อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างบางส่วนเป็นผู้สูงอายุ ไม่สันทัดการใช้สื่อเทคโนโลยี ชุดสื่อการเรียนรู้มีเนื้อหาและรูปแบบกำหนดโดยความต้องการของผู้เรียนที่เน้นบริบทด้านธุรกิจท่องเที่ยว เช่น การต้อนรับและการรับรองห้องพัก การแนะนำและให้ข้อมูลที่พัก การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวและการแจ้งออกจากที่พัก เนื้อหาทั้งหมดจึงมีความเหมาะสม สอดคล้องกับระดับของผู้เรียน ดังที่ฮัทชินสันและวอเตอร์ส (Hutchinson & Waters, 1989) ระบุว่า การเรียนภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ มีความแตกต่างกับการเรียนภาษาอังกฤษทั่วไป ทั้งในด้านผู้เรียนซึ่งส่วนมากเป็นผู้ใหญ่และในด้านเวลาที่มีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนแน่นอน และระบุว่ากระบวนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะจะเริ่มต้นจากการพิจารณาถึงความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญ แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษต้องเริ่มจากการที่ “ผู้เรียนอยากจะเรียน” ไม่ใช่ “ผู้สอนอยากจะสอน” และการพัฒนาชุดสื่อการเรียนรู้ต้องพิจารณาทั้งส่วนเนื้อหาและการสอนเหมือนที่นูแนน (Nunan, 1999) กล่าวถึงการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนออกเป็น 2

ประการ คือ 1. ความต้องการในเนื้อหาในการเรียนและการทำงาน 2. ความต้องการในขั้นตอนการสอน ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาทักษะการใช้ภาษา เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงานของผู้ประกอบการ ประเด็นนี้สุเมธ แยม นุ่น (2552: 11-18) ได้วิจัยเรื่อง *สหกิจศึกษา: รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ* ซึ่งทำให้เห็นชัดเจนถึงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ว่า มีความสัมพันธ์กับการทำงาน ในงานวิจัยนี้พบว่า การเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work Integrated Learning: WIL) ที่มีรูปแบบการสลับเวลาเรียนกับเวลาทำงาน (Sandwich Course) เป็นการสร้างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experimental Learning) ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ (Work-based Learning) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ทำงานในสถานประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนมีโอกาสประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนรู้จากชุดสื่อการเรียนรู้เข้ากับทักษะการทำงานและทักษะวิชาชีพ เกิดการเรียนรู้ชีวิตการทำงานจริง ฉะนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงสามารถเรียนรู้ทักษะภาษาอังกฤษจากชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้

ภาษาอังกฤษด้วยตนเองของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน ประเด็นนี้จะพบว่า ความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนต่อชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับดี หากพิจารณาเป็นรายด้านมีความคิดเห็นในระดับดีทุกด้าน แต่เมื่อพิจารณาประเด็นในแต่ละด้านมีข้อควรอภิปราย ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหา เนื้อหาของชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงกว่าทุกด้าน ($\bar{X}=4.53$) ประเด็นนี้ได้สัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับระดับการศึกษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย (ร้อยละ 46.70) มีผลการประเมินทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 43.30) พอใช้และควรปรับปรุง มีค่าเท่ากัน (ร้อยละ 26.70) ไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 100) อีกทั้งไม่ได้ศึกษาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพิ่มเติม (ร้อยละ 93.30) ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผลการประเมินประเด็นเนื้อหาของชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ จึงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าประเด็นอื่น ๆ ของด้านนี้ อย่างไรก็

ตาม เนื้อหาของชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองครอบคลุมประเด็นสำคัญครบถ้วน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X}=4.30$) ในด้านนี้ได้สัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับความเพียงพอของทักษะภาษาอังกฤษในการประกอบอาชีพ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นตรงกันว่า ภาษาอังกฤษไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 100) ซึ่งทำให้ความต้องการเนื้อหาชุดสื่อการเรียนรู้ไม่มีเพียงพอต่อความต้องการ

3.2 ด้านภาษา คำสั่งใช้ในชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านนี้ ($\bar{X}=4.43$) ภาษาที่ใช้ในชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความชัดเจน มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X}=4.40$) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ที่ศึกษา แคมมณี (2545: 51) ได้สรุปการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีไว้ว่า ผู้สอนควรสอนจากสิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อน แล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและภาษาที่ใช้ในชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความถูกต้องและสอดคล้องกับสถานการณ์จริง ($\bar{X}=4.20$) ตามลำดับ

3.3 ด้านกิจกรรมฝึกฝนการใช้ภาษา ความยากง่ายของ

กิจกรรมเหมาะสมต่อการฝึกฝนด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.43$) ในด้านนี้กิจกรรมที่เกี่ยวกับเนื้อหาของชุดสื่อมีความเหมาะสม และปริมาณของกิจกรรมก็เหมาะสมต่อการฝึกฝนด้วยตนเอง ซึ่งจัดอยู่ในระดับเดียวกัน ($\bar{X}=4.27$) และมีค่าเฉลี่ยรองลงมาตามลำดับ ส่วนกิจกรรมฝึกฝนการใช้ภาษาเป็นกิจกรรมที่จัดทำเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการใช้ภาษาและทบทวนความรู้ของตนเอง โดยสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยมที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543: 38-39) ให้ได้หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีไว้ว่า การเรียนรู้เกิดจากการกระทำและการสังเกตจากผู้อื่น จึงมีผลก่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ โดยการเรียนรู้ควรเริ่มจากสิ่งที่ย่อยไปหาสิ่งที่ยากซับซ้อน จากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ เริ่มทีละเล็กทีละน้อยและเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการฝึกหัด อันหมายถึง การสร้างพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่งอย่างซ้ำ ๆ เพื่อให้จำได้อย่างคงทน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่จำเป็นในการเรียนทักษะต่าง ๆ

3.4 ด้านการออกแบบขนาดของชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความเหมาะสม แบบและขนาดตัวอักษรมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย

อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X}=4.47$) และรูปภาพประกอบมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X}=4.20$) ตามลำดับ ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองได้รับการออกแบบเป็นแบบคู่มือสำหรับพกพา โดยมีเนื้อหาแบ่งออกเป็นคำศัพท์ ประโยค บทสนทนา ตัวอย่างการใช้ แบบฝึกหัดท้ายหน่วยเรียนและเฉลยคำตอบเพื่อความเหมาะสมสำหรับผู้เรียนทุกเพศทุกวัย สะดวกในการพกพาติดตัวและสามารถใช้ศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์แหล่งศึกษาภาษาอังกฤษหรือค้นคว้าเพิ่มเติมที่กลุ่มตัวอย่างใช้ ได้แก่ ตำราหรือคู่มือ (ร้อยละ 13.30) และสอดคล้องกับอัญชลี อติแพทย์ (2553: 55-58) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ตำบลท่าคา อำเภอมักพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ผู้ให้บริการต้องการพบว่า ผู้ให้บริการสนใจการใช้สมุดภาพ คำศัพท์ คำศัพท์บทสนทนา เทปบันทึกเสียง ซีดี/วีซีดีฝึกพูดด้วยตนเอง และโครงการเรียนรู้รายบุคคล โดยผู้ให้บริการต้องการสมุดภาพคำศัพท์ สนทนามากที่สุด โดยสมุดภาพมีคำศัพท์หรือคำอธิบายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษประกอบและจัดทำเป็นเล่มแยกตามกลุ่มอาชีพ

3.5 ด้านการใช้ประโยชน์ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสะดวกต่อการนำไปใช้ในทุกสถานการณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.57$) ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาได้แก่ ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองช่วยเพิ่มพูนทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ($\bar{X}=4.40$) และชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบธุรกิจมี ($\bar{X}=4.33$) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับวราพร พูลเกษ และคณะ (2555: 52) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การปรับปรุงและพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์ จะต้องเน้นการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นประโยชน์ต่อการนำไปใช้จริงในการต้อนรับและแนะนำนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้านโฮมสเตย์ เนื้อหาที่นำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารต้องมีความสอดคล้องกับท้องถิ่นให้มากที่สุด และต้องติดตามผลของการพัฒนาทักษะการสื่อสารของชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์ที่นำความรู้ไปปรับใช้ในการต้อนรับและแนะนำนักท่องเที่ยว

ชาวต่างประเทศตามสถานการณ์และ
บริบทของท้องถิ่น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้
สามารถสรุปองค์ความรู้วิจัยที่ได้รับ
ดังต่อไปนี้

1. การสร้างชุดสื่อการเรียนรู้
ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร
ภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบการ
ธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน อำเภอตอย
สะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสื่อที่ได้รับ
การออกแบบที่ตรงกับความต้องการ
ของกลุ่มตัวอย่างและสามารถนำไปใช้
ได้จริงในชีวิตประจำวัน

2. ชุดสื่อมีหน่วยการเรียนรู้
ได้รับการออกแบบขึ้นจากการศึกษา
บริบทชุมชนเฉพาะ ทำให้กลุ่มตัวอย่าง
เรียนรู้ได้เร็วและมีประสิทธิภาพและ
สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

3. กลุ่มตัวอย่างได้รับการ
พัฒนาในด้านที่ตรงกับความต้องการ
ของตนเอง

สรุป

จากที่กล่าวมา สามารถสรุป
การวิจัยได้ว่า 1) การสร้างสื่อการ
เรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองสำหรับ
ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน ผู้
ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนมี
ความจำเป็นในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อ
การสื่อสารในการประกอบอาชีพ ส่วน

ใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศ
หญิงที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี มีการศึกษา
อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มี
ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ อยู่ใน
ระดับปานกลางและพอใช้ มีทักษะการ
สื่อสารไม่เพียงพอต่อความต้องการใน
การสื่อสาร เพราะไม่มีทักษะพื้นฐาน
ภาษาอังกฤษที่เพียงพอ มีความรู้สึกล
อาย ไม่กล้าสื่อสาร ระยะเวลาที่เคย
ศึกษาภาษาอังกฤษในโรงเรียน
ประมาณ 1-6 ปี ปัจจุบันไม่ได้ศึกษา
เพิ่มเติม จึงใช้วิธีศึกษาด้วยตนเองโดย
ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ดังนั้น การ
สร้างสื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วย
ตนเองสำหรับผู้ประกอบการ
ธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนจึงศึกษาข้อมูลปฐม
ภูมิจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นฐาน
ทักษะภาษาอังกฤษและความต้องการ
ในการพัฒนา รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิจาก
เอกสารวิชาการ ๆ แล้วนำข้อมูลมา
สังเคราะห์ วิเคราะห์สร้างหน่วยการ
เรียนรู้ด้วยตนเองที่มีลักษณะเฉพาะให้
สอดคล้องกับบริบทและความต้องการ
ของกลุ่มตัวอย่าง

2) การออกแบบชุดสื่อการ
เรียนรู้สำหรับสำหรับผู้ประกอบการ
ธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน พบว่า มีคะแนน
หลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ผล
การเปรียบเทียบโดยการใช้ชุดสื่อการ
เรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยตนเองดังกล่าว
นี้ สะท้อนให้เห็นว่า หน่วยการเรียนรู้

ของชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีลักษณะเฉพาะ สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของกลุ่มตัวอย่างสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นต่อชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษที่แบ่งเป็น 5 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหา ด้านภาษา ด้านกิจกรรมฝึกฝนการใช้ภาษา ด้านการออกแบบและด้านการใช้ประโยชน์ จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อชุดสื่อการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายละเอียดแล้วพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนมีความคิดเห็นว่า ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมีความสะดวกต่อการนำไปใช้ในทุกสถานการณ์ในระดับดีมากและเนื้อหาของชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่อยู่ในระดับดีมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณารายด้านมี

ความคิดเห็นในระดับดีทุกด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบ ด้านภาษาและด้านกิจกรรมฝึกฝนการใช้ภาษา

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านวัยและแรงจูงใจของกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมการดำเนินการวิจัย รวมถึงพื้นที่การวิจัยที่เข้าถึงยากตามสภาพของฤดูกาล ขณะที่ชุดสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองก็มีเนื้อหาเฉพาะกลุ่มเป้าหมายนี้เท่านั้น จึงไม่สามารถครอบคลุมเนื้อหาการสื่อสารทั้งหมดได้ ดังนั้น การพัฒนาต่อยอดงานวิจัยนี้จึงสามารถทำได้ด้วยการพัฒนาเนื้อหาให้ครอบคลุมการสื่อสารที่หลากหลาย รวมถึงการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุค 4.0 ที่เน้นการใช้เทคโนโลยี เช่น การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาออนไลน์ การใช้แอปพลิเคชันหรือแอนิเมชันด้านภาษาในการสื่อสารก็จะทำให้การประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนมีความยั่งยืนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ทิตินา แคมมณี. (2545). *กระบวนการเรียนรู้ความหมายแนวทางการพัฒนาและปัญหาข้อใจ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ประชาชาติธุรกิจ. (4 มกราคม 2562). *วิภาวลัย วรพัฒน์ มองเศรษฐกิจเชียงใหม่ปี 2562*. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2562, จาก <https://www.prachachat.net/local-economy/news-273732>

- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.
- ปวันรัตน์ นิกรกิตติโกศล. (2559). การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับผู้ประกอบร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหารและเครื่องดื่มที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 21 (2), 110-122.
- ยุพาภรณ์ พิริยศิลป์. (2557). ความต้องการทางด้านภาษาอังกฤษของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดขอนแก่น. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*. 9 (2), 16-30.
- ลลิตา ภูทอง. (2553). *การศึกษาสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้นำและสมาชิกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนในเขตจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วรภาพร พูลเกษ และคณะ. (2555). *การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของชุมชนหมู่บ้านโฮมสเตย์เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุนิดา ปานดำรงสถิต. (2556). ความต้องการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากรในสถานประกอบการธุรกิจโรงแรม จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*. 5 (1), 29-38.
- สุเมธ แยมุ่น. (2552). รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ. *วารสารสหกิจศึกษาไทย*. 1 (1), 11-18.
- อัญชลี อติแพทย์. (2553). *รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในพื้นที่ตำบลท่าคา อำเภอดำรงวิทยารพบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม*. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- Hutchinson, T. and Waters, A. (1989), *English for Specific Purpose: A Learning-centered Approach*. New York: Cambridge University Press.
- Nunan, D. (1999). *Second Language Teaching & Learning*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.

การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมโลกาภิวัตน์

The Existence of Local Wisdoms in the Globalization Era

ณวิญ เสริฐพล

Nawin Serthpol

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Political and Social Sciences, University of Phayao

Corresponding Author, E-mail: nawin_serth@hotmail.com

บทคัดย่อ

ถึงแม้โลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างรุนแรง แต่ภูมิปัญญากลับไม่ได้สูญหายไป ในทางตรงกันข้ามภูมิปัญญากลับมีบทบาทมากขึ้นในฐานะทางเลือกในการพัฒนา ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมโลกาภิวัตน์ โดยศึกษาจากเอกสาร คือ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ในฐานะที่มีความหลากหลาย คือ 1) เป็นทางเลือกในการพัฒนา 2) เป็นเครื่องมือการพัฒนาเศรษฐกิจ 3) เป็นทุนหรือสินค้าทางวัฒนธรรม 4) เป็นเครื่องจรรโลงจิตใจ 5) เป็นความมั่นคงของชุมชน 6) เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น 7) เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ

คำสำคัญ: การดำรงอยู่; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; โลกาภิวัตน์

Abstract

Although the globalization has seriously affected to the local wisdom but it can still exist and it has more roles as alternative development. So, this article aims to study the existence of local wisdom in globalization. The data is collected by the document reviewing follows the concepts, theories, and researches. It is found that local wisdom can exist in a globalization as diverse as: 1) as an

alternative to development; 2) as the tools for economic development; 3) as the cultural capitals or products; 4) as the entertainment; 5) as the community security; 6) as the local identity; 7) as the basic factors for living.

Keywords: Existence; Local Wisdom; Globalization

บทนำ

ภูมิปัญญาเป็นความรู้ความสามารถของชุมชนที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และนำไปปฏิบัติจริงเพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงอยู่ในลักษณะลงมือทดลองถูก กระทั่งแน่ใจว่าดี มีประโยชน์และเหมาะสมกับชุมชนของตนเอง จึงถ่ายทอดและสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ไหลเข้าสู่ชุมชนพร้อมกับวาทกรรมการพัฒนาที่ได้นำเอาความเจริญทางวัตถุและความรู้สมัยใหม่ตลอดถึงนโยบายการพัฒนาจากรัฐบาลส่งผลให้วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนไปอย่างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนวิถีการผลิตจากเดิมผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เหลือจึงแบ่งปันหรือขายในชุมชน โดยไม่ได้หวังกำไร แต่เน้นการกระจายผลผลิตให้สมาชิกในชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึงกัน ซึ่งเป็นรูปแบบการช่วยเหลือหรือพึ่งพาตนเองของชุมชน เป็นภูมิปัญญาที่ชุมชนคิดค้นและสั่งสมมาอย่างยาวนาน มาเป็นผลิตเพื่อขายเป็นหลัก ที่มุ่งกำไรเป็นหลัก ทำให้ชุมชนเข้าสู่

ระบบการผลิตแบบพึ่งพาที่ผูกนายทุนกำหนดคุณสมบัติของผลผลิต สมาชิกในชุมชนจึงดำรงอยู่ในฐานะเป็นแรงงานในการผลิตทั้งในภาคเกษตรและสมาชิกส่วนหนึ่งไปขายแรงงานในภาคอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ ๆ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในชุมชนจึงค่อย ๆ หายไป ส่งผลให้ชุมชนขาดความภาคภูมิใจในรากเหง้าและความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ความเป็นอิสระลดลง ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่กล้าตัดสินใจ เพราะถูกครอบงำ สั่งการและได้รับการตัดสินใจแทนจากคนภายนอกเป็นส่วนใหญ่ สภาพการณ์เช่นนี้ชุมชนจึงเริ่มสูญเสียภูมิปัญญาของตนเอง (สามารถ จันทร์สุรย์, 2534: 89)

เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 แรงงานที่อพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานคร ได้เดินทางกลับชุมชนประกอบอาชีพในภาคเกษตรเช่นเดิม แต่การทำการเกษตรมีรูปแบบพันธสัญญา เพราะพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกเป็นหลัก บางครัว

เรือนยังคงเป็นเจ้าของที่ดิน แต่บางครั้งเรือนเช่าที่ดินหรือบางครั้งเรือนทั้งเป็นเจ้าของที่ดินและเช่าที่ดินเพิ่ม การทำเกษตรของชุมชนจึงมีลักษณะเป็นการจัดการพื้นที่นาหรือผู้ประกอบการนาข้าว โดยใช้วิธีการจ้างแรงงานในชุมชนมาทำนาแทน รูปแบบการผลิตของชุมชนจึงมีความซับซ้อนมากขึ้น เพราะชุมชนไม่ได้ผลิตเพื่อบริโภคและเพื่อขายเพียงอย่างเดียว แต่ชุมชนผลิตภายใต้ความสัมพันธ์แบบใหม่ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีเสรีในการผลิตทำให้กระบวนการผลิตมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย แต่ชุมชนไร้อำนาจการควบคุม ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น ถึงแม้ความเป็นตัวตนของชุมชนยังมีอยู่ แต่ถูกปล่อยปละละเลยมองไม่เห็นว่าเป็นใคร (อานันท์ กาญจนพันธุ์, ม.ป.ป.: 13-16) อย่างไรก็ตาม โลกาภิวัตน์มีความขัดแย้งซับซ้อนและมีลักษณะสะท้อนกลับในตัวเอง ถึงแม้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทับถมความเป็นตัวตนของชุมชนจนทำให้ภูมิปัญญา ลดบทบาทลง แต่ในขณะเดียวกัน โลกาภิวัตน์กลับเป็นกระจกสะท้อนและเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนตระหนักถึงรากเหง้าของตนเองมากขึ้น ส่งผลให้เกิดแนวคิดท้องถิ่นนิยม มีลักษณะต่อต้านทานโลกาภิวัตน์เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและมีความเข้มแข็งโดยใช้ความรู้ความ

สามารถของชุมชนที่ได้สั่งสมและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ในลักษณะการจัดการชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้ทุนหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก ฉะนั้น โลกาภิวัตน์จึงมีลักษณะเปลี่ยนกลับไปกลับมา

ถึงแม้โลกาภิวัตน์จะมีอิทธิพลทำให้ชุมชนเปลี่ยนไปจนถูกมองว่าสูญเสียภูมิปัญญาของตนเอง แต่แท้จริงแล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่ได้สูญหาย เพียงแต่ปรากฏอยู่ในรูปลักษณะอย่างอื่นที่ยังคงแอบแฝงอยู่ในบริบทของชุมชนตลอดมา จึงนำไปสู่ประเด็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นดำรงอยู่ได้อย่างไรและในลักษณะใดบ้าง

เนื้อเรื่อง

การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็ง ความยืดหยุ่นและการบูรณาการของภูมิปัญญาในบริบทสังคมสมัยใหม่ที่ยังไม่ได้ยอมแพ้ต่อองค์ความรู้สมัยใหม่หรือความรู้ที่มาจากประเทศตะวันตกเป็นหลัก บทความนี้จึงแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์ดังนี้

1. ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่ชุมชนได้สร้างและสั่งสมประสบการณ์จากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรมที่หลากหลาย ภูมิปัญญาจึงเป็นกระบวนการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มนุษย์ได้ตั้งถิ่นฐานและการปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่น ทำให้ภูมิปัญญาเกิดขึ้นทั้งจากบริบทภายในสังคมนั้น ๆ และภูมิปัญญาจากภายนอกที่ผ่านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อการผลิตซ้ำในการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540: 11-12) ภูมิปัญญาจึงมีลักษณะเป็นการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ให้กลมกลืนกัน ส่งผลให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กันทั้งด้านสังคม คือ มนุษย์กับมนุษย์ ด้านสิ่งแวดล้อม คือ มนุษย์พึ่งพาอาศัยธรรมชาติและมนุษย์กับธรรมชาติ คือ การที่มนุษย์ให้ความสำคัญรอบน้อมต่อธรรมชาติ โดยการแสดงออกจากการประกอบพิธีกรรม

ต่าง ๆ เช่น การไหว้ผี การบูชาเทพเจ้า การลอยกระทง ภูมิปัญญาที่แสดงออกในลักษณะดังกล่าวช่วยลดความโหยงของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมเดียวกันได้อย่างสงบ พึ่งตนเองได้และมีความยั่งยืนตลอดมา กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภูมิปัญญา คือ เครื่องมือในการดำรงอยู่ของชุมชน (สามารถ จันทร์สุรย์, 2534: 88-89) เครื่องมือนี้ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่พึ่งตนเองได้ ไม่แตกแยก ไม่ก่อปัญหา เป็นมิตรต่อสังคม ธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติจึงทำให้ชุมชนมีความยั่งยืนตลอดมา

2. ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารให้ทั่วโลกสามารถเชื่อมโยงถึงกัน ทำให้คนที่อยู่ห่างไกลกันสามารถรับรู้ความเป็นอยู่ของกันและกันได้อย่างรวดเร็วและทันเวลา (Real Time) ส่งผลให้พรมแดนระหว่างประเทศลดความสำคัญลง เพราะแต่ละประเทศสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น ด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้โครงสร้างความสัมพันธ์ของโลกเปลี่ยนไป จากเดิมความสัมพันธ์ส่วนมากเกิดขึ้นในบริบทภูมิภาคเดียวกัน กลายมาเป็นการสัมพันธ์สามารถ

เกิดขึ้นได้ระหว่างประเทศที่อยู่คนละซีกโลก การแพร่ขยายของโลกาภิวัตน์มีตัวแบบ (Model) มาจากประเทศตะวันตกที่ต้องการเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม จากสังคมประเพณี (Traditional Society) เป็นยุคสังคมสมัยใหม่ (Modernization Society) โดยเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม (Agricultural Society) เป็นยุคสังคมอุตสาหกรรม (Industrial Society) อย่างไรก็ตาม นัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ ความต้องการถ่ายโอนทรัพยากรภายในประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะการถ่ายโอนทรัพยากรจากประเทศโลกที่สามไปสู่ประเทศโลกที่หนึ่งหรือจากประเทศที่ด้อยพัฒนาไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ ประเทศยุโรปและสหรัฐอเมริกา ภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศทำให้เกิดการพึ่งพาระหว่างประเทศ ประเทศแม่แบบได้นำวิทยาการสมัยใหม่ซึ่งเป็นจุดแข็งของโลกาภิวัตน์ (สมศักดิ์สามัคคีธรรม, 2558: 8) มาแพร่ขยายไปทั่วโลก ซึ่งมาพร้อมกับวาทกรรมการพัฒนาที่เป็นมายาคติที่มีนัยของการกดทับ ปิดกั้นความเป็นท้องถิ่นไว้ ทำให้ความเป็นท้องถิ่นหดหายและลดบทบาทลง โลกาภิวัตน์จึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบตะวันตกที่เน้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ โดยให้

ความสำคัญกับการผลิตเพื่อขายเป็นหลักและเป็นกระบวนการกระตุ้นให้เกิดเป็นสังคมบริโภคนิยมมากขึ้น มีลักษณะส่งเสริมความเป็นปัจเจกบุคคล และส่งเสริมการแข่งขันที่ต้องการความแข็งแกร่ง คนอ่อนแอ ย่อมแพ้ ไม่สามารถดำรงอยู่ได้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวก เช่น ชุมชนมีรายได้มากขึ้น ภาวะความยากจนลดลง คุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้น อัตราการรู้หนังสือของชุมชนดีขึ้น ตลาดแรงงานในประเทศไทยยกระดับมาตรฐานแรงงานของประเทศ พัฒนาประสิทธิภาพแรงงานและช่วยให้ระดับความยากจนโดยรวมของคนไทยลดลงก็ตาม ด้านลบ ชุมชนกลับประสบปัญหามากขึ้น เช่น รูปแบบของการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน (Unequal Income Distribution) ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อความมั่นคงในการทำงานของแรงงานนอกระบบที่โดยส่วนใหญ่จะทำงานในภาคเกษตรกรรม การได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่า และไม่ได้รับการคุ้มครองของแรงงานสตรีและเด็กหรือการที่แรงงานต่างด้าวอาจส่งผลกระทบต่อค่าจ้างที่ลดลงของแรงงานในประเทศ เป็นต้น (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2552: 71) ได้ผลักดันชุมชนให้เข้าสู่

เศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีกลไกซับซ้อน ทำให้ชุมชนเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพที่มีอิสระมาเป็นการผลิตเพื่อขาย ซึ่งมีอำนาจต่อรองเป็นของผู้ซื้อและกลไกตลาดที่เกี่ยวข้องกับความต้องการผลิตภายในประเทศ ทำให้ชุมชนสูญเสียความเป็นไทยแก่ตนเอง ชุมชนเป็นหนี้และประสบความทุกข์ยากเป็นอันมาก (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540: 6-7) การพัฒนาของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดในปัจจุบันนี้ได้ส่งผลให้สังคมในชนบทไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในชนบทล่มสลายลง เนื่องจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว สภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว การสูญเสียที่ดินทำกินและการอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อทำงานรับจ้าง อาจกล่าวได้ว่า ชนบทไทยในปัจจุบันเสื่อมโทรมลงอย่างมากจนไม่อาจกล่าวได้ว่า ยังคงมีชุมชนในชนบทเป็นแกนกลาง (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2558: 12)

โลกาภิวัตน์ไม่ได้ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนแปลงเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทุกด้าน ทุกกลุ่มและทุกเพศในอัตราส่วนและความรุนแรงที่แตกต่างกัน เช่น ก่อให้เกิดการเบียดขับวิถีชีวิตแบบชุมชน ทำให้ชุมชนล่มสลายพร้อมแทนที่ด้วยความเป็นปัจเจกชนแบบสุดโต่ง เน้นผลประโยชน์ที่วางอยู่บนเหตุผลเชิงเครื่องมือมากเกินไป ขาด

ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ไร้น้ำใจ ความผูกพันแบบเครือญาติล่มสลาย และนำไปสู่การทำลายสิ่งแวดล้อมลงอย่างมาก (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2558: 8) ส่งผลให้ครัวเรือนต้องเผชิญกับความเสี่ยงและไม่มีความมั่นคง เพราะการเสื่อมโทรมและการช่วงชิงทรัพยากร โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรได้กลายมาเป็นของนายทุนและถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อที่อยู่อาศัยแทน โดยเฉพาะพื้นที่ใกล้เมือง ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองทำให้ฐานทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่เป็นของสาธารณะเปลี่ยนรูปเป็นของปัจเจกมากขึ้น ส่งผลให้แหล่งอาหารของชุมชนลดลง สมาชิกในครัวเรือนจึงผันตัวเองมาเป็นแรงงานรับจ้างในเมือง โดยได้รับค่าจ้างเป็นค่าตอบแทนที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จนนำไปสู่ความขัดแย้งหรือความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเฉพาะในครัวเรือนที่ยากจนจะเผชิญกับความเปราะบาง ในครัวเรือนมากที่สุด (อภิศักดิ์ ธีระวิสิทธิ์, 2553: 17)

3. การการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์

ภูมิปัญญาสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ภูมิปัญญานามธรรมหรือภูมิปัญญาที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม 2) ภูมิปัญญารูปธรรมหรือภูมิปัญญาที่สามารถจับ

ต้องได้ เช่น กล่องข้าว บ้านเรือน เสื้อผ้า ภูมิปัญญาเหล่านี้ยังมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชนตลอดมา ถึงแม้โลกาภิวัตน์มีอิทธิพลต่อชุมชนมากขึ้น จนทำให้ชุมชนรับเอาค่านิยมแบบใหม่มากขึ้นและส่งผลให้บทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่นลดน้อยลง แต่ในปัจจุบันพบว่า ภูมิปัญญา ยังคงถูกจัดการผ่านกระบวนการที่หลากหลาย ทั้ง การอนุรักษ์ (Conservation) ฟื้นฟู (Recovery) ประยุกต์ (Modification) พัฒนาต่อยอด (Development) และสร้างสรรค์ (Creative) ขึ้นมาใหม่ จนทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ในสถานะที่หลากหลาย ดังนี้

3.1 ทางเลือกการพัฒนา การพัฒนาที่ผ่านมา มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ส่วนกลาง รัฐบาลกลางมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการกำหนดนโยบายการพัฒนาแล้วบังคับให้ชุมชนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การพัฒนาดังกล่าว มีลักษณะเป็นการสั่งการจากบนลงล่าง (Top to Down) ที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ส่งผลให้ชุมชนปรับวิธีการผลิตเพื่อการบริโภคมาเป็นการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก ทำให้ระบบนิเวศของชุมชนถูกทำลาย เพราะชุมชนได้ขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจมากขึ้น ป่าไม้ในชุมชนจึงลดลงและในขณะเดียวกันสมาชิกของชุมชนส่วน

หนึ่งได้ออกไปทำงานรับจ้างภายนอก ทำให้ความอบอุ่นในครัวเรือนและชุมชนลดลง ในขณะที่สมาชิกที่อยู่ในชุมชนยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่รูปแบบการทำเกษตรของชุมชนได้เปลี่ยนไปจากการพึ่งตนเอง และพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการผลิต มาเป็นการพึ่งพาภายนอก ในรูปแบบของการทำเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) ที่ใช้ปัจจัยการผลิตและองค์ความรู้จากภายนอกในกระบวนการผลิต ทำให้ภูมิปัญญาของชุมชนลดบทบาทลง ชุมชนกลายเป็นเพียงผู้ผลิตเพื่อโรงงานหรือตามใบสั่งของนายทุนเท่านั้น การพัฒนาตามกระแสหลักจึงไม่ยั่งยืน เพราะถึงแม้ระบบเศรษฐกิจเติบโต แต่ปัญหาจากการพัฒนากลับเพิ่มมากขึ้น เช่น ภาวะหนี้สิน ทรัพยากรเสื่อมโทรม ชุมชนพึ่งตนเองไม่ได้ ทำให้การพัฒนาตามกระแสหลักถูกตั้งคำถามมากขึ้นและเชื่อว่าไม่ใช่ทางเลือกเดียวในกระบวนการพัฒนาดังนั้น ในปัจจุบันจึงเกิดแนวคิดการพัฒนาทางเลือก (Alternative Development Approach) เช่น แนวคิดการพึ่งตนเอง (Self-reliance) การเสริมสร้างอำนาจให้กับชุมชน (Community Empowerment) และการจัดการดูแลตนเอง (Self-government) เศรษฐกิจพอเพียง

(Sufficiency Economy) เกษตรธรรมชาติ (Natural Agriculture) แนวคิดการพัฒนาทางเลือกเหล่านี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองมากขึ้น เป็นแนวคิดส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยทรัพยากรหรือทุนที่มีอยู่ในชุมชนเป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยหลักในการพัฒนา โดยการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนมากกว่า

ดังนั้น นับตั้งแต่ชุมชนประสบปัญหาจากการพัฒนา ในช่วง 20-30 ปี หลังจากการดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2540 ที่ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ชุมชนส่วนมากจึงได้หันกลับมาพึ่งตนเอง พึ่งพาภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองในฐานะเป็นทางเลือกในการพัฒนา ฉะนั้น ภูมิปัญญาจึงเป็นทางเลือกหลัก (Main Choice) ในกระบวนการพัฒนาของชุมชนในปัจจุบัน ดังเช่นงานวิจัยของ อัจฉรา รักยุติธรรม (2554: 15) ที่ชี้ให้เห็นกระบวนการผลิตซ้ำภูมิปัญญาชาวบ้าน การพึ่งพาตนเอง เกษตรกรรมยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตชนบท การจัดการโดยชุมชนเป็นปรากฏการณ์การพัฒนาทางเลือกที่

กลายเป็นกระแสหลักของสังคมและสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริยา รัตนช่วย (2560: 84) ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดการจัดการตนเองเป็นแนวทางในการจัดการกับปัญหาของชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานของความอิสระทางความคิด การแสดงออกและการเรียนรู้ที่ถูกถ่ายทอดผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะฉะนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงสามารถนำมาเป็นเครื่องมือกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะได้ นอกจากนี้ ปิยะพงษ์ บุชบงก์และสุนทรชัย ขอบยศ (2558: 72) ยังได้ชี้ให้เห็นว่า การใช้ทุนทางสังคมมาเป็นฐานในการขับเคลื่อนนโยบายและการจัดการที่โดดเด่นนั้น คือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 เครื่องมือการพัฒนาเศรษฐกิจ ถึงแม้ในโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลทำให้ชุมชนส่วนมากเปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อการบริโภคมาเป็นเพื่อขายเป็นหลักมากขึ้น แต่การผลิตเพื่อการบริโภคยังคงมีอยู่ ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนมีสองระบบ คือ การผลิตเพื่อขายและเพื่อบริโภคควบคู่กัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคมสมัยใหม่ของชุมชน โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาและองค์ความรู้สมัยใหม่เข้าด้วยกันเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยที่ชุมชนไม่ได้ละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม

ของตนเองทั้งหมดและไม่ได้รับเอาความรู้สมัยใหม่มาทั้งหมด ในทางตรงกันข้าม ชุมชนกลับพัฒนาระบบเศรษฐกิจของตนเองด้วยภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาอย่างยาวนานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มวิสาหกิจและกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ได้นำเอาวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาแปรรูปตามความรู้ความสามารถซึ่งเป็นภูมิปัญญาของตนเองเพื่อขาย ทำให้ชุมชนมีงานทำและมีรายได้สามารถเลี้ยงครอบครัว เช่น กลุ่มผักตบชวาสันป่าม่วง จังหวัดพะเยา กลุ่มผ้าม่อฮ่อม จังหวัดแพร่ เพราะฉะนั้น การนำภูมิปัญญามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจจึงเป็นกระบวนการกระตุ้นให้ชุมชนมีความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ เป็นการส่งเสริมในลักษณะของการให้ความรู้เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ในการสร้างเครือข่ายของชุมชนและเครือข่ายด้านวิชาการ การถ่ายทอดภูมิปัญญาของชุมชนเป็นการเชื่อมโยงและขยายระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นและชุมชน (เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และสวรัย บุญยมานนท์, 2556: 149)

3.3 ทุน หรือสินค้าทางวัฒนธรรม หมายถึง ผลผลิตของภูมิปัญญาทั้งที่เป็นรูปธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ผลผลิตเหล่านี้เป็นทุนหรือสินค้าทางวัฒนธรรมที่ชุมชนผลิต

คิดค้นขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงอยู่ในปัจจุบัน ภูมิปัญญาถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการผลิตสินค้าภูมิปัญญาเพื่อขายทำให้ชุมชนมีงานทำมีรายได้ ที่สำคัญกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ผลผลิตทางวัฒนธรรมมีความโดดเด่นมากขึ้น เพราะนักท่องเที่ยวนิยมซื้อสินค้าวัฒนธรรมเพื่อเป็นของที่ระลึกและของฝากจากแหล่งท่องเที่ยว หากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนผลิตสินค้าท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นของตนเองทำให้เกิดเป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ภูมิปัญญาจึงกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยชุมชนได้นำภูมิปัญญามาแปรรูปเป็นสินค้าหรือการให้ความหมายใหม่ของภูมิปัญญา เช่น ส้มโกลีที่ชุมชนบ้านบัวหรือบ้านดอกบัว อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ได้ให้ความหมายใหม่ คือ นอกจากชุมชนสานส้มโกลีเพื่อขังไก่แล้วชุมชนยังได้นำส้มโกลีไปทำเป็นสปาส้มโกลี ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวและทำสปาส้มโกลีจำนวนมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชนีย์ เมืองศรี และวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ (2556: 40) พบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านรูปลักษณ์และหน้าที่ คือ จากก่องข้าวรูปทรงเดิม

เปลี่ยนเป็นรูปทรงแปลกใหม่ เช่น ก่องข้าวรูปทรงหัวใจ ซึ่งรูปทรงที่เปลี่ยนไปนี้ย่อมส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ของตัวมันเองเปลี่ยนจากใส่ข้าวเหนียวเป็นใช้สำหรับทำสิ่งอื่น สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ก่องข้าวกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ เจนใจ (2563: 144) ที่ชี้ให้เห็นว่า ผ้าทอลายโกเป็นภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนบ้านแม่ลอยหลวงที่มีลวดลายความสวยงามและกลายมาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ภูมิปัญญาที่ถูกทำให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมหรือทำให้เกิดรายได้จากการนำภูมิปัญญามาเป็นจุดขาย ยังเกิดขึ้นในบริบทของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ตามความโดดเด่นของชุมชนแต่ละแห่ง เช่น การทำโฮมสเตย์ การปลูกฝ้าย การตีมีด และการเลี้ยงไหม เช่น งานวิจัยของ วิลาสินี เหมหงส์ และคณะ (2560: 63) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเลี้ยงไหมเป็นภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่นและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในชุมชนและสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้

3.4 เครื่องจรรโลงจิตใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างไม่ได้ผลิตออกมาเป็นสินค้าที่สามารถจับต้องได้โดยตรง แต่เป็นวิถีการดำรงอยู่ของชุมชน เพราะชุมชนมีหลายมิติทั้ง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและ

สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นมิติที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น บทเพลง ดนตรี การละเล่น ภูมิปัญญาเหล่านี้ยังคงทรงคุณค่าด้านจิตใจของชุมชน ทำให้ชุมชนมีความบันเทิง เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างสมาชิกในชุมชน ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น งานวิจัยของจารียา อรรถอนุชิต (2554: 1) พบว่า หนึ่งตะลุงและลิเกฮูลูเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อคุณค่าด้านสังคม เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในรับครอบครัว และชุมชนมีคุณค่าด้านจิตใจ คนดูมีความสุข สร้างความสามัคคี นอกจากนี้เพชรตะวัน ธนะรุ่ง และคณะ (2557: 196) ชี้ให้เห็นว่า ภูมิปัญญาเกิดขึ้นเพื่อสร้างความสบายให้กับสมาชิกในชุมชนเป็นเครื่องมือผ่อนคลายความเหงาและความกังวลให้กับสมาชิกในชุมชน เช่น การขับร้อง การแสดง การฟ้อนรำ บางครั้งสมาชิกในชุมชนทุกข์ใจ เจ็บป่วย ตลอดถึงจำเป็นต้องเดินทางไกล ชุมชนยังได้บวงสรวงเพื่อขออำนาจศักดิ์สิทธิ์ให้บรรลุตามปรารถนา นอกจากนี้ผลผลิตภูมิปัญญาบางอย่างที่จับต้องได้ ยังให้คุณค่าด้านจิตใจ เช่น ของที่ระลึก รูปหล่อพระเกจิ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นภูมิปัญญาประเภทหนึ่งที่ทำให้ความบันเทิงใจแก่ชุมชน ภูมิปัญญาที่

อยู่ในรูปแบบของการเล่าเรื่อง การขับร้องและการพ่อนรำเป็นสิ่งสะท้อนความจริงโล่งจิตใจหรือความบันเทิงในรูปแบบของท้องถิ่นอย่างชัดเจน เช่น หมอลำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิปัญญาที่ชุมชนคิดสร้างขึ้นเพื่อความบันเทิงในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งแฝงด้วยพุทธศาสนา คำสอนและความสนุกสนานที่คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมอย่างมาก ดังที่ศิริเพ็ญ อัดไพบูลย์ และคณะ (2559: 97) กล่าวว่า “หมอลำเป็นเพียงมหรสพเดียวที่เป็นความบันเทิงให้แก่คนอีสาน รูปแบบการแสดงไม่ซับซ้อน ประกอบด้วยหมอลำฝ่ายชาย หมอลำฝ่ายหญิงและมีเพียง แคน เครื่องดนตรีเพียงหนึ่งชิ้น... สิ่งที่สามารถสะกดคนดูได้ตลอดการแสดงนั้น คือ ไหวพริบปฏิภาณ ทักษะและความเชี่ยวชาญด้านภาษาของหมอลำ เรื่องราวที่น่ามาบรรยายในการแสดงแต่ละครั้ง ต้องเป็นเรื่องที่สนุกและให้ทั้งคติสอนใจแก่ผู้ชม”

นอกจากนี้ ภูมิปัญญาที่เป็นเครื่องจักรโล่งจิตใจ ยังมีอยู่ในรูปแบบของประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากกิจกรรมหลัก คือ การจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพญาแถนหรือพระอินทร์เพื่อขอฝนแล้ว ยังมีการแสดงหรือการเล่นอย่างอื่นหลากหลายควบคู่กัน เช่น การพ่อนรำ

หรือการเต้นของกลุ่มวัยรุ่น และการเล่นโคลนหรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า เล่นตมหรือเอากันลงตม เป็นการเล่นที่ลดอัตราหรือความเป็นตัวตนของตนเอง โดยไม่ถือโทษโกรธกันเพราะผู้เล่นยอมรับกติกา ทำให้การละเล่นมีความสนุกสนาน เพลิดเพลินและเป็นการผ่อนคลาย ส่วนในภาคเหนือ เช่น งานปอยหลวง เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองพุทธสถานตามความศรัทธาของชุมชน เช่น การฉลองอุโบสถ วิหาร ศาลาและกุฏิ แต่ในปัจจุบันการจัดงานปอยหลวงเกิดขึ้นทุกปี แม้ไม่มีการฉลองสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งกิจกรรมในการจัดงานปอยหลวง นอกจากการถวายจตุปัจจัยแด่พระสงฆ์และสามเณรแล้ว ยังมีกิจกรรมเพื่อการบันเทิงภายในวัดด้วยเสมอ คือ การแสดงมหรสพ เช่น การพ่อนรำของชุมชน

3.5 ความมั่นคงของชุมชน ในอดีตชุมชนดำรงอยู่โดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้ชุมชนคิดและผลิตเครื่องมือต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้ในการดำรงอยู่ในธรรมชาติอย่างเหมาะสม มีการสืบทอดผ่านรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ พึ่งตนเองได้ มีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืนตลอดมา ถึงแม้ในปัจจุบันภูมิปัญญาถูกละเลยเนื่องจากกระบวนการถ่ายทอดสืบทอด

หายไป ลูกหลานซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้วิทยาการใหม่ ๆ ในสถาบันการศึกษาตลอดถึงผ่านสื่อมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ลูกหลานซึ่งเป็นคนสมัยใหม่ กลับไม่ได้อยู่ในชุมชน คือ มีความรู้เพื่อนำมาใช้ในสังคมนอกชุมชนเป็นหลัก ในขณะที่คนในชุมชนส่วนมากเป็นผู้สูงอายุที่ดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ด้วยกระบวนการผสมผสานระหว่างความรู้ด้านภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดกันมา กับความรู้สมัยใหม่ที่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ตลอดถึงเครือข่ายสังคม ทำให้คนเหล่านี้กลับสามารถรักษาชุมชนให้คงอยู่ได้ ดังเช่น ฌวิญ เสรฐผล (2560: 434) ได้ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนสามารถปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่อย่างมั่นคงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รุนแรงและปัญหาภัยแล้ง โดยการจัดการทรัพยากรหรือทุนภายในชุมชน อันเป็นภูมิปัญญาของชุมชนในรูปแบบหนึ่ง ขณะที่วุฒิชัย สายบุญจวง (2561: 120) พบว่า การสร้างชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน คือ การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์และการส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่มและปรับวิธีคิด วิธีการทำงานของภาครัฐจากผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุน

นอกจากนี้ ชุมชนยังใช้ภูมิปัญญาในการสร้างความเข้มแข็งให้กับตัวเองในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เช่น งานวิจัยของพรเพ็ญ แก้วหาญ และคณะ (2561: 11) พบว่า ชุมชนใช้ภูมิปัญญาในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยเริ่มจากการค้นหาปัญหาค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อการรวมกลุ่มสร้างอาชีพและรายได้ในรูปแบบของความร่วมมือ โดยแบ่งกระบวนการใช้ภูมิปัญญาในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) การริเริ่มของกลุ่ม 2) การดำเนินการของกลุ่ม 3) การบริหารจัดการกลุ่ม 4) การจัดสรรผลประโยชน์ 5) การสร้างความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนของกลุ่ม 6) การติดตามประเมินผล ขณะที่งานวิจัยของมะยุรี วงศ์กวานกลม (2561: 140) พบว่า ชุมชนใช้ภูมิปัญญาสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การผูกเสี่ยว เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมโดยการนำประเพณีผูกมิตรของชาวอีสานมาใช้ในการส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตทำให้ผู้สูงอายุมีแหล่งสนับสนุนทางสังคม มีที่ปรึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุและมีความสุขในการดำรงชีวิต 2) การเฝ้าระวังจิตใจ เป็น

พิธีกรรมพื้นบ้านในการบำบัดรักษา ปัญหาสุขภาพจิตทำให้รู้สึกผ่อนคลาย ความเครียด ลดความวิตกกังวลและ อาการซึมเศร้า มีจิตใจที่มั่นคง มีความหวังและมีพลัง 3) การบายศรีสู่ขวัญ คือ การสู่ขวัญทางจิตโดยการนำ พิธีกรรมพื้นบ้านมาใช้ในการฟื้นฟู สุขภาพจิตช่วยให้มีขวัญกำลังใจ มีคุณค่าในตนเอง มีความหวัง สบายใจ และมีความมั่นใจในการดำเนินชีวิต และการศึกษาของอิสระ อินทรีย์า และเค็น เทย์เลอร์ (2558: 79-81) พบว่า ชุมชนได้นำภูมิปัญญามาใช้ในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม โดยการจัดการพื้นที่ 4 เขต คือ บ้าน นา ป่าและน้ำ ซึ่งเป็น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของ ชุมชนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติมีความ อุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการดำรงชีพ ของชุมชน โดยใช้หลักความสมดุล ระหว่างการบริโภคกับการบำรุงรักษา และการบริโภค ภายใต้ค่านิยมของ ความเคารพรัก คือ การเคารพตนเอง เคารพผู้อื่น เคารพธรรมชาติและ เคารพต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

ภูมิปัญญาจึงมีลักษณะ ยืดหยุ่นที่สามารถประยุกต์ใช้ในการ สร้างความมั่นคงให้กับชุมชนใน หลากหลายมิติ เป็นองค์ความรู้ที่ชุมชน สมัยก่อนได้คิดขึ้นภายใต้บริบทภูมิ ประเทศ สังคมและวัฒนธรรมที่มีความ

เฉพาะของตนเอง ซึ่งเป็นเครื่องมือใน การสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพได้ เป็นอย่างดี

3.6 อัตลักษณ์ของชุมชน ความแตกต่างเชิงพื้นที่มีผลทำให้ภูมิ ปัญญาแต่ละแห่งแตกต่างกันและความ แตกต่างของภูมิปัญญา คือ เอกลักษณ์ เฉพาะของแต่ละชุมชน เนื่องจากการ ดำรงอยู่ของชุมชนมีประวัติศาสตร์และ สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เพราะใน อดีตชุมชนดำรงอยู่ได้ด้วยธรรมชาติ โดยชุมชนได้หาวัสดุจากธรรมชาติมา ผลิตเพื่อการอยู่รอดของตนเอง หากใน ชุมชนมีวัสดุชนิดใดมาก ชุมชนมักใช้ วัสดุนั้นนั้นมากเป็นพิเศษ เป็นการใช ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่ชุมชน สามารถนำมาผลิตจนกลายเป็น สัญลักษณ์ของชุมชน เช่น บ้านทุ่งไธ้ง จังหวัดแพร่ ที่มีพืชอ้อยจำนวนมาก ซึ่ง ชุมชนได้นำสีจากต้นอ้อยมาย้อมผ้า จน กลายเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนหมู่บ้าน ทุ่งไธ้งและจังหวัดแพร่ กระบวนการ ดังกล่าวทำให้ภูมิปัญญายังคงอยู่กับ ชุมชนตลอดมา เช่นเดียวกับผ้าย้อม ครามของจังหวัดสกลนครซึ่งเป็น เอกลักษณ์ที่สำคัญของชาวภูไท ที่ได้ นำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาย้อมที่ได้รับ การถ่ายทอดสืบทอดภูมิปัญญา (สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์, 2561: 54)

การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ด้วยภูมิปัญญามีหลายรูปแบบ เช่น

งานวิจัยของขวัญชนก นัยเจริญ และ กฤษณา ชาญณรงค์ (2561: 329) ได้ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนมีภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น โดยแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ 1) วรรณกรรมพื้นบ้าน 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม และ 6) กีฬาภูมิปัญญา ภูมิปัญญาเหล่านี้มีความโดดเด่นและสร้างอัตลักษณ์ของคนในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ทำให้ชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ปฏิสัมพันธ์และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขบนพื้นฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มชน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ยิ่งส่งผลให้ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมีความโดดเด่นมากขึ้น โดยเฉพาะกระแสเรียกร้องชุมชนชนบทที่มีกลิ่นอายแห่งธรรมชาติส่งผลให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเหล่านี้ส่วนหนึ่ง คือ ความต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนที่ถูกสร้างตัวตนขึ้นภายใต้ภูมิปัญญาของชุมชนที่

ตกผลึกเป็นตัวตนของชุมชนและที่สำคัญนโยบายภาครัฐยังได้สนับสนุนการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวข้างต้น เช่น นววิถี ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการส่งเสริมภูมิปัญญาของชุมชน โดยหวังว่า นักท่องเที่ยวที่มาจะซื้อสินค้าภูมิปัญญาหรือสินค้าโอท็อป (OTOP) ซึ่งเป็นสินค้าที่แสดงอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น งานวิจัยของอักรินทร์ อังกรวงษ์วัฒนา (2561: 11) ได้ชี้ให้เห็นว่า ทูทางสังคมหรือทุนภูมิปัญญา เช่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ล้านนา มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ส่งเสริมสืบสานมีความโดดเด่นและทรงคุณค่า สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศมาสัมผัสเที่ยวชมวัฒนธรรมล้านนาอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นในตัวเองของแต่ละชุมชนบนพื้นฐานความแตกต่างด้านภูมิประเทศ สังคม วัฒนธรรมและความคิด ส่งผลให้ชุมชนคิดและสร้างผลผลิตของภูมิปัญญาออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเป็นนามธรรมและรูปธรรม และที่สำคัญยิ่งสังคมเปลี่ยนไปมากจากฐานเดิม ความเป็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาจึงมีความโดดเด่น

เด่นมากขึ้น เช่น ในสังคมที่ใช้สินค้าที่ทำจากวัสดุสังเคราะห์ที่ผลิตจากโรงงานเป็นหลัก ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างหรือเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาที่ส่วนมากผลิตจากวัสดุจากธรรมชาติเป็นหลัก เช่น ตะกร้า กระเป๋า ไม้กวาดและเสื้อผ้า

3.7 ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ (Basic Need) ในเชิงปฏิบัติการดำรงชีพไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ เกิดขึ้นภายใต้ความต้องการมีชีวิตอยู่หรืออยู่รอดปลอดภัยของมนุษย์ มนุษย์จึงต้องหากินในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง และการค้าขาย โดยขึ้นอยู่กับบริบททางกายภาพแต่ละพื้นที่ ซึ่งบางพื้นที่สามารถหากินได้ทุกรูปแบบและการสร้างเงื่อนไขในการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น กฎหมาย กติกา ข้อบังคับ หรือบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) สิ่งเหล่านี้ คือ วิธีการดำรงชีพของมนุษย์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ ซึ่งสังคมของมนุษย์มีภูมิปัญญาของตนเองทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมอย่างชัดเจน ลักษณะที่เป็นนามธรรมเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นที่เกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ส่วนลักษณะที่เป็นรูปธรรมเป็นเรื่องเฉพาะ

ด้านต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัด เช่น การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่น ๆ (เสรี พงศ์พิศ, 2536: 145-147) ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีลักษณะผสมกลมกลืนหรือเชื่อมโยงกัน เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้คนได้สั่งสมสืบทอดกันมาช้านาน จากพ่อแม่ปู่ย่าตายาย สู่ลูกหลาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบัน สำหรับภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ คือ เป็นความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยสี่ การหากินหากิน การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการอยู่ร่วมกันในสังคม ส่วนภูมิปัญญาเป็นศิลป์ คือ เป็นความรู้ที่มีคุณค่าดีงามที่ผู้คนได้ค้นคิดขึ้นมา ไม่ใช่ด้วยสมองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ด้วยอารมณ์ความรู้สึก ญาณทัศนะ คือ ด้วยจิตวิญญาณ (เสรี พงศ์พิศ, 2546: 44)

ฉะนั้น ภูมิปัญญาจึงเป็นเครื่องมือในการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เพราะมีลักษณะบูรณาการและอยู่ร่วมกันอย่างสัมพันธ์ไมตรี มีความโอบอ้อมอารีและตอบแทนกันและกัน ภูมิปัญญาจึงเป็นเครื่องมือในการดำรงชีพที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง ดังเช่น เพ็ญประภา ภัทรานุกรม (2560: 138) ได้ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนใช้ความรู้จากภูมิปัญญาพื้นบ้านแก้ปัญหาของตนเอง

ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหาและมีหน้าที่ต้องแก้ปัญหาอันเป็นกุญแจสำคัญที่ไขไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ชุมชนปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมาก จากการปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ทำให้ชุมชนสามารถรับวิทยาการสมัยใหม่ที่เป็นองค์ความรู้ของประเทศตะวันตกเป็นหลัก ส่งผลให้ภูมิปัญญาของชุมชนมีลักษณะผสมผสานเพื่อให้เหมาะแก่การดำรงชีพในบริบทใหม่ โดยชุมชนยังคงอยู่เพราะภูมิปัญญามีลักษณะยืดหยุ่นบูรณาการเข้ากับองค์ความรู้ใหม่จากภายนอกได้เป็นอย่างดี ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน เช่น งานวิจัยของอรุณวานิชกร (2557: 22) พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมีความหลากหลาย มีเรื่องราวและคุณค่าที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่สร้างสรรค์แบบข้ามแดน ผสมผสาน ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมร่วมสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา ไหมเครือแก้ว และคณะ (2560: 274) ที่พบว่า อาหารภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละชนิดเริ่มคิดค้นขึ้นมีความสัมพันธ์กับบริบทเชิงพื้นที่ที่มีการสืบทอดกันมายาวนานและมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย จึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม

และสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาจึงเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ ทดลองใช้จึงตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับการดำรงชีพในแต่ละชุมชน

สรุป

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นความรู้สมัยใหม่ที่โหมกระหน่ำเบียดขับ ทับซ้อน ขัดดันและปิดกั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ความรู้ในการดำรงชีพของชุมชนตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา จนทำให้ในช่วงหนึ่งชุมชนได้ละเลยและเพิกเฉยต่อภูมิปัญญา จนทำให้ภูมิปัญญาหลายอย่างสูญหายไปและกำลังจะสูญหายอีกจำนวนมาก แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับไม่ได้พ่ายแพ้หรือล่มสลายไปจนหมดสิ้น ในทางตรงกันข้าม ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นมากที่สุด (Flexibility) ทำให้สามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี ทำให้ภูมิปัญญาสามารถดำรงอยู่ในฐานะที่หลากหลายและแตกต่างกัน เพราะชุมชนสามารถบูรณาการระหว่างความรู้สมัยกับภูมิปัญญาได้อย่างเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่ได้หายไปไหนถึงแม้ในบางครั้งชุมชนได้ละเลยไปบ้างเพราะอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์

แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่กับชุมชนตลอดมาทั้งที่ยังคงฝังตัวอยู่ในตัวบุคคลที่เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน และในรูปของดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังไม่ได้หายไปไหน ถึงแม้ในบางครั้งชุมชนได้ละเลยไปบ้าง เพราะ

อิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่กับชุมชนตลอดมาทั้งที่ยังคงฝังตัวอยู่ในตัวบุคคลที่เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน และในรูปของผลงานของชุมชนที่แสดงออกในรูปของวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- ขวัญชนก นัยเจริญ และกฤษณา ชาญณรงค์. (2561). บทบาทหน้าที่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. *Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 11 (3), 329-344.
- จารียา อรรถอนุชิต. (2554). แง่งามของสี่พันบ้าน...คุณค่าที่ยังคงอยู่คู่สังคมภาคใต้. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*. 6 (2), 1-26.
- เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และสวรัย บุญยमानนท์. (2556). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและชุมชนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. 7 (1), 110-151.
- ณรงค์ เจนใจ. (2563). การพัฒนาผ้าทอลายไโกเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมชุมชนบ้านแม่ลอยหลวง จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. 12 (2), 144-155.
- ณวิญ เสรฐผล. (2560). *ความมั่นคงของชุมชนเสี่ยงภัยแล้งในลุ่มน้ำชีตอนบน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปิยะพงษ์ บุษบงก์ และสุนทรชัย ขอบยศ. (2558). นโยบายและการบริหารจัดการท้องถิ่นบนฐานของทุนทางสังคม: ทางเลือกการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. *วารสารสังคมศาสตร์*. 11 (1), 53-85.
- พรเพ็ญ แก้วหาญ และคณะ. (2561). การพัฒนากระบวนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน ในเขตพื้นที่ชนบทจังหวัดเชียงราย. *วารสารสังคมวิชาการ*. 11 (1), 11-19.

- พชนีย์ เมืองศรี และวิฑูรท์ จำรัสพันธุ์ (2556). ก่องข้าว: คุณค่าในวัฒนธรรมอีสานสู่กระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม. *วารสารวิจัย มข. มส. (ปศ.)*. 1 (2), 34-42.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2552). แรงงานไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*. 49 (3), 39-74.
- เพชรตะวัน ธนะรุ่ง และคณะ. (2557). การบูรณาการองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพของชุมชนพึ่งตนเอง. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*. 32 (1), 194-203.
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2560). วิจัยเพื่อท้องถิ่น: บทบาทมหาวิทยาลัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารร่วมพฤษภูมิ มหาวชิราวุธวิทยาลัย*. 35 (3), 137-156.
- มะยุรี วงศ์กานกลม. (2561). ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในสังคมวัฒนธรรมอีสาน. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*. 6 (1), 140-148.
- วิลาสินี เหมหงส์ และคณะ. (2560). การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุรินทร์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 19 (1), 59-68.
- วุฒิชัย สายบุญจวง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน: กรณีศึกษาบ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 8 (1), 119-129.
- ศิริเพ็ญ อัดไพบูลย์ และคณะ (2559). ศิลปินแห่งชาติปราชญ์ด้านหมอลำของชาวจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 7 (1), 97-110.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2558). ชุมชน ความเป็นส่วนตัวและการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารพัฒนาสังคม*. 17 (1), 1 -27.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ครุสภา.
- สิริยา รัตนช่วย. (2560). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้พลวัตของโลกยุคใหม่. *วารสารการเมืองการปกครอง*. 7 (1), 72-81.

- สุกัญญา ไหมเครือแก้ว และคณะ. (2560). ภูมิปัญญาวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นและความสัมพันธ์เชิงพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*. 9 (4), 274-296.
- สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์. (2561). พลวัตการสืบทอดและการผลิตข้าวสาลีวัฒนธรรมประเพณีวังควายในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*. 9 (2), 45-59.
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ปริ้นติ้งกรุ๊ป แอนด์พับลิชชิง.
- _____. (2546). *แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: ภูมิปัญญาไทย.
- อภิศักดิ์ ธีระวิสิทธิ์. (2553). การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครัวเรือนอีสานในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*. 27 (2), 1-27.
- อรัญ วานิชกร. (2557). องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทย: การออกแบบและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 15 (2), 22-28.
- อักรินทร์ อังกูรวงษ์วัฒนา. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์*. 6 (3), 11-17.
- อัจฉรา รักยุติธรรม. (2554). การพัฒนาทางเลือกกระแสหลัก. *วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา*. 30 (2), 13-43.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (ม.ป.ป.). *ชุดความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านการพัฒนา: โลกาภิวัตน์ ท้องถิ่นภิวัตน์ นโยบายภิวัตน์?*. เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อิสระ อินทร์ยา และเค็น เทย์เลอร์. (2558). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวภูไท. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*. 4 (2), 57-81.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ. (2546). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ปริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิง.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองที่ประชาชนคาดหวัง ในสังคมประชาธิปไตยของไทย The Civil Political Culture that People Expected in Thai Democratic Society

วินิจ ผาเจริญ

Winit Pharcharuen

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมทางการเมืองและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าที่ฝังลึกอยู่ในสังคมไทยด้วยระบบอุปถัมภ์แบบพึ่งพาและอำนาจนิยมไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือแบบพลเมือง ที่สามารถทำได้โดยผ่านกระบวนการปลูกฝังกล่อมเกล่า บ่มเพาะทางการเมือง ซึ่งมีสื่อกลางที่ทำหน้าที่นี้อยู่มาก แต่สื่อกลางที่ผู้เขียนให้ความสำคัญ คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสื่อสารมวลชน ฯลฯ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในท่ามกลางสังคมโลกยุคข้อมูลข่าวสารอันไร้พรมแดน วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนคาดหวัง คือ มีการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิเสรีภาพและกฎกติกาของสังคม รู้จักหน้าที่บทบาทของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและมีส่วนร่วมทางการเมือง บทความนี้อาจเป็นหนึ่งช่องทางที่สามารถจุดประกายหรือบ่มเพาะหล่อหลอมพลเมืองที่ดีขึ้นในสังคมประชาธิปไตยของไทยต่อไป สำหรับองค์ความรู้ใหม่ คือ การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองที่ต้องเริ่มจากสถาบันภายใน คือ การปลูกฝังและการเป็นตัวอย่างที่ดีจากสถาบันครอบครัว จากนั้น ก้าวไปสู่การเรียนรู้ แสวงหาประสบการณ์จากสังคมภายนอกในสถาบันการศึกษาและถ่ายทอด สื่อสารความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

ผ่านทางสถาบันสื่อสารมวลชน ทั้งสามสถาบันนี้จึงเป็นระบบที่เชื่อมสัมพันธ์ให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่สังคมคาดหวังไว้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมือง; พลเมืองที่ดี; สังคมประชาธิปไตย

Abstract

This article aims to demonstrate the theory of political culture and transformation of subject political culture that deeply embedded in Thai society with a dependency patronage system and authoritarianism to the democratic or civic political culture. It is able to be developed by the process of cultivating, instructing, and incubating the politics. In fact, there are many social media took responsibility to do it, but the media that the author emphasizes on it and it is very important are as follows: family institution, educational institution, and mass communication etc. These pay the role in a global society of boundless information. The political culture in a democratic society that citizens expect are that: respecting for human dignity, respecting the rights, freedom, and rules of society, recognizing the role of their own self, having social responsibility, criticizing rationally, respecting different opinions, inspecting the public state power, and participating in political processes. Hence, this may spark or nurture a good citizen in a democratic society of Thailand. The new body of knowledge is the development of political culture that has to start from internal institution in order to cultivate and be a good model form his or her family first, then move forwards to learn and get experienced from external institution such as educational institutes, and transfer and communicate the real democracy through mass communication. All of these are the system which is related to youngsters to learn and participate in political processes. It is the real purpose that society expects form new generation.

Keywords: Civic Political Culture; Good Citizenship; Democratic Society

บทนำ

ประเทศไทยได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และมีรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการปกครองของประเทศตามระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน โดยยึดหลักเสียงข้างมาก เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (Thamrongthanyawong, 1999: 1-11) ถึงแม้ว่า การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยที่ผ่านมาจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากสังคมไทยมีพื้นฐานวัฒนธรรมทางการเมืองที่ได้รับอิทธิพลมาจากอดีต ในรูปแบบแผนโครงสร้างทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นผู้ปกครองกับชนชั้นผู้ถูกปกครอง ส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน อาทิ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาซื้อสิทธิขายเสียง ปัญหาผู้นำใช้บทบาทหน้าที่เอื้อผลประโยชน์ให้ตนเองและพวก

พ้อง ทำให้สร้างผลเสียหายอย่างมหาศาลแก่ประเทศชาติ ซึ่งผลกระทบจากปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความล้มเหลวของพัฒนาการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยแบบล้มลุกคลุกคลานมาตลอด เพราะสาเหตุมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเก่าได้ฝังลึกในระบบของสังคมไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: 1-3)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้เขียนจึงสนใจที่จะนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมทางการเมืองและปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพื่อหาแนวทางเสริมสร้างการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนคาดหวังโดยผ่านสถาบันต่าง ๆ เพื่อให้พลเมืองมีความรู้ความเข้าใจและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย จนเกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความเหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนตามวิถีประชาธิปไตย ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความหวังว่า บทความนี้อาจเป็นหนึ่งช่องทางที่สามารถจุดประกายกระแสการบ่มเพาะวัฒนธรรมทางการเมืองให้เกิดขึ้นกับประชาชนในสังคมไทยต่อไป

เนื้อเรื่อง

ความหมายและความสำคัญ วัฒนธรรมทางการเมือง

คำว่า วัฒนธรรม เป็นภาษาบาลีและสันสกฤต แยกมาจากคำว่า วัฒน ในภาษาบาลี แปลว่า เจริญงอกงาม ส่วนคำว่า ธรรม เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง ความดี แปลตามรากศัพท์ คือ สภาพอันเป็นความเจริญงอกงามหรือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ให้ความหมายของวัฒนธรรมที่หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน สำหรับคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ได้ใช้เป็นครั้งแรกในบทความที่ชื่อว่า Comparative Political Systems ซึ่งเขียนโดยอัลมอนต์ (Gabriel A. Almond) โดยให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองหรือต่อระบบย่อยของระบบการเมืองและต่อบทบาททางการเมืองของบุคคล สำหรับแนวคิด

ของพาย (Pye, 1966: 33-46) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ 4 ความหมาย ได้แก่ 1) วัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจหรือความไม่ไว้วางใจต่อบุคคลหรือสถาบันทางการเมือง เช่น ความศรัทธาหรือความเชื่อมั่นต่อสถาบันหรือผู้นำทางการเมือง 2) วัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่ออำนาจทางการเมือง ซึ่งสะท้อนถึงการยอมรับและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง 3) วัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและการควบคุมบังคับทางการเมือง เพื่อให้เกิดการยอมรับหรือเคารพต่อเสรีภาพของประชาชนหรือมุ่งเน้นการใช้อำนาจบังคับเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม 4) วัฒนธรรมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับความจงรักภักดีและยึดมั่นในสังคม คือ วัฒนธรรมทางการเมืองช่วยสร้างเอกลักษณ์ทางการเมืองให้แก่บุคคลในสังคมที่จะยึดมั่นร่วมกันและพร้อมที่จะต่อสู้ ปกป้องรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์นั้นให้คงอยู่ต่อไป โดยการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ส่วน

ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ค่านิยม ความเชื่อ พฤติกรรมและทัศนคติที่บุคคลมีต่อระบบการเมืองการปกครองของตน และแสดงออกโดยการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ที่กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมือง อันเป็นที่รู้จักทั่วไป คือ อัลมอนด์ (Gabriel A. Almond) และเวอร์บา (Sidney Verba) โดยงานชิ้นสำคัญ คือ The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations เป็นการศึกษาสำรวจเพื่อวิเคราะห์ทัศนคติทางการเมืองและประชาธิปไตย 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (เยอรมัน) สาธารณรัฐอิตาลีและสหรัฐเม็กซิโก (เม็กซิโก) เป้าหมายของการศึกษาทั้ง 5 ประเทศในเชิงเปรียบเทียบนี้เพื่ออธิบายถึงความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร และความล้มเหลวของรัฐบาลแบบตัวแทนในประเทศอิตาลีและประเทศเยอรมัน รวมถึงความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชหลังปี พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945)

จากการศึกษาของอัลมอนด์และเวอร์บาได้แบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ แบบไพร่ฟ้าและแบบส่วนร่วม โดยแต่ละประเทศจะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสมผสานหรือเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองและคุณภาพทางการเมือง ดังนั้น เพื่อนำไปสู่การอธิบายและความเข้าใจลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างลึกซึ้ง จะได้กล่าวอย่างละเอียด ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: 191-192)

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางในระบบดั้งเดิม ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง รวมถึงไม่มีการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐธรรมนูญและข้อเรียกร้องทางการเมืองระหว่างประชาชนกับระบบการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ปรากฏในสังคมที่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีดั้งเดิมซึ่งปกครองแบบเรียบง่าย เช่น ชนเผ่าเงาะป่า ชาไกและเผ่าตองเหลืองในประเทศไทยหรือประชาชนในสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ในปัจจุบันจะปรากฏกลุ่มวัฒนธรรมแบบคับแคบในยุคสมัยใหม่

เช่น เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปประชาชนจะไปลงคะแนนเสียง เมื่อลงคะแนนเลือกตั้งเสร็จแล้วก็ไม่สนใจว่า ใครจะได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ได้ติดตามการทำงานหรือไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองแต่อย่างใด ถือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบโบราณที่ปรากฏอยู่ในสังคมทางการเมืองสมัยใหม่ซึ่งยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย ลักษณะการเมืองแบบคับแคบจะค้นพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจนและไร้การศึกษา เป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจในบทบาทของตนต่อระบบการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปในระดับหนึ่ง ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้สึก ว่า ตนเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง ประชาชนได้ยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ แต่ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าเรียกร้องทางการเมือง ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือผู้มีบารมี ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลางในประเทศกำลังพัฒนา ความเชื่อที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่อดีตอัน

เป็นอิทธิพลของสังคมเกษตรกรรมซึ่งมองว่า รัฐมีอำนาจเป็นผู้ปกครองเท่านั้น ประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เพียงเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้พบเห็นได้ในสังคมทางการเมืองของประเทศไทยโดยเฉพาะประชาชนนิยมไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ไม่ได้ติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมทั้งไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี ต้นตอทางการเมืองตระหนักรู้ในทางการเมือง มีจิตสำนึกทางการเมืองสูง เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเห็นว่า ต้องควบคุม กำกับและตรวจสอบผู้ปกครองให้ใช้อำนาจปกครองเพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของประชาชนด้วยความเป็นธรรม รวมทั้งการบังคับใช้อำนาจตามกฎหมาย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมพบเห็นได้ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบก้าวหน้าสูงและมีชนชั้นกลางกลุ่มใหญ่ที่มีจิตสำนึกทางการเมือง รวมทั้งมีความรับผิดชอบสูงซึ่งจะมีอยู่ใน

ประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว

สำหรับ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม อัลมอนต์และเวอร์บาเห็นว่า ไม่ทำให้รูปแบบการเมืองการปกครองเป็นประชาธิปไตยเสมอไป เพราะบางกรณีการตื่นตัวทางการเมือง สำนึกทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจเป็นไปเพื่อประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ในลักษณะจำกัดวงแคบก็ได้ ดังนั้น อัลมอนต์และเวอร์บา จึงเสนอลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองที่เรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอารยชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบผสมที่พลเมืองยอมรับเชื่อฟังการใช้อำนาจอธิปไตยในฐานะผู้อยู่ใต้การปกครอง และเป็นพลเมืองที่มีความเป็นอิสระมีส่วนร่วมในการปกครอง อัลมอนต์และเวอร์บา เห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอารยชน เป็นแรงผลักดันสำคัญ ที่ทำให้ระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยบังเกิดขึ้น และมีส่วนสนับสนุนให้ระบอบประชาธิปไตยคงอยู่และดำเนินต่อไป ในทางกลับกันระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ ก็จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอารยชนคงอยู่และดำเนินต่อไป (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, 2549: 380-382) ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแต่ละประเภทที่กล่าวมา ย่อมมีส่วนกำหนด

รูปแบบและลักษณะการเมืองการปกครอง ตลอดจนจนมีส่วนในการสนับสนุนให้ระบบการเมืองนั้น ๆ ให้คงอยู่และดำเนินต่อไปได้

วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยของไทย

ประเทศไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศ แต่ตลอดระยะเวลา 87 ปี ก็ยังไม่สามารถเกิดเป็นรูปธรรมได้จริง เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนยังมีน้อย เนื่องจากอำนาจส่วนใหญ่ในการปกครองประเทศตกอยู่กับชนชั้นนำที่เรียกกันว่า อมาตยาธิปไตย ในกลุ่มเจ้าขุนมูลนาย ข้าราชการ ทหาร นักธุรกิจ พ่อค้า (ศรายุทธ นกใหญ่, 2558: 1-2) นอกจากนั้น ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานและกระบวนการเรียนรู้ของไทยได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองภายใต้แบบดั้งเดิมที่ฝังลึกในสังคมไทยมายาวนานที่ยากต่อการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยเรื่อยมา เช่น 1) คนไทยส่วน

ใหญ่ชอบการใช้อำนาจเผด็จการ
เคารพเชื้อพืงและอ่อนน้อมต่อผู้มี
อำนาจ 2) นิยมระบบเจ้านายกับ
ลูกน้อง 3) ยึดมั่นตัวบุคคลมากกว่า
หลักการหรือระบบ 4) การจัดลำดับ
ฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5)
ความเป็นอิสรนิยม 6) ยึดมั่นใน
ประเพณีดั้งเดิม 7) เชื่อว่าไม่มีความ
กระตือรือร้นต่อกิจกรรมทางการเมือง
8) ขาดความเชื่อมั่นในตัวเองและมอง
โลกในแง่ร้าย 9) ประนีประนอมหรือ
หนีความขัดแย้ง 10) ยึดติดกับระบบ
อุปถัมภ์และการพึ่งพา 11) มีความเชื่อ
ในโชคลางของขลังและไสยศาสตร์ 12)
นิยมเรื่องเงินคือแก้วสารพัดนึก เงินคือ
พระเจ้า (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด,
2558: 10; วิศาล ศรีมหาโร, 2554)
จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง
ของคนไทยมีลักษณะไม่สอดคล้องกับ
วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
โดยสิ้นเชิง นอกจากนั้น ระบบการ
เมืองไทยยังมีแนวคิดเรื่องอิทธิพลอยู่ใน
สังคมซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรม
ทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย
ของไทย เพราะระบบการเมืองเหล่านี้
ได้ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยตราบนานถึง
ปัจจุบัน

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยจึง
ไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วน
ร่วมทางการเมือง เพราะประชาชน
โดยทั่วไปยังมีความเชื่อว่า การเมือง

หรือการบริหารประเทศเป็นเรื่องของ
กลุ่มชนชั้นนำเท่านั้น ในมุมมองของ
ประชาชนยังคิดว่า การเมืองเป็นเรื่อง
ของกลุ่มผลประโยชน์ ความรู้สึกเช่นนี้
ที่ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธา
ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามี
ส่วนร่วมทางการเมือง ถ้าเข้ามาก็มี
วัตถุประสงค์อย่างอื่นไม่ใช่เป็นเรื่อง
ของจิตสำนึกทางการเมือง เช่น การ
ยอมรับในอำนาจนิยมของความเป็น
ข้าราชการซึ่งประชาชนโดยทั่วไปมอง
ว่า ข้าราชการเป็นชนชั้นนำ เมื่อ
ข้าราชการแนะนำหรือชักจูงในทางใด
ประชาชนจึงมักปฏิบัติตามโดยไม่
โต้แย้ง ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวไม่
สอดคล้องกับหลักการของการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย (ชัยอนันต์ สมุท
วณิช, 2554: 82-83)

ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมทาง
การเมืองแบบพลเมืองในสังคม
ประชาธิปไตย จึงต้องมีการพัฒนาและ
ศึกษาอบรม บ่มเพาะหรือเสริมสร้าง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองให้
ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เชื่อมมั่น
และเห็นคุณค่าประชาธิปไตยว่า
อำนาจอธิปไตยที่แท้จริง คือ การ
ปกครองของประชาชน โดยประชาชน
เพื่อประชาชน ดังนั้น ประชาชนจึงต้อง
สร้างจิตสำนึกและมีจิตที่ปรารถนาต่อ
ระบบการปกครองในสังคมประชาธิปไตย
อย่างแท้จริง ด้วยการสร้างเหตุ

ปัจจัย ดังนี้ 1) จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย 2) จิตสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย 3) จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น 4) จิตสำนึกในเสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย 5) จิตสำนึกในเรื่องหลักความเสมอภาค 6) จิตสำนึกในหลักความยุติธรรมและเคารพกติกา 7) จิตสำนึกความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง 8) จิตสำนึกในหลักนิติธรรม 9) จิตใจแบบประชาธิปไตยต้องมองโลกในแง่ดี 10) จิตสำนึกที่ต้องรู้จักวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเชิงสร้างสรรค์ 11) จิตสำนึกที่ต้องสนใจการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองและติดตามข่าวสารของบ้านเมือง 12) จิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559: 5-6; สัญญา สะสอง, 2563: 40-45)

นอกจากนั้น จะสังเกตได้ว่าประชาชนในสังคมจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เจริญมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาอุปนิสัยหรือวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมนั้น ที่รู้จักปฏิบัติตนเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยในลักษณะต่อไปนี้ 1) เคารพเหตุผลมาก

กว่าตัวบุคคล ประชาชนจะใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาจะให้ความเคารพซึ่งกันและกัน 2) รู้จักการประนีประนอม ผู้ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่จะตกลงกันด้วยสันติวิธี 3) มีระเบียบวินัย ประชาชนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของบ้านเมือง และ 4) มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นหลัก ด้วยการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศและรักษาสমัติส่วนร่วมหรือสมบัติของสาธารณะ (สุขุม นวลสกุล และคณะ, 2550: 20-21) หรืออาจพิจารณาจากปัจจัย 6 ด้าน ที่ถือว่าเป็นปัจจัยตัวชี้วัดเยาวชนรุ่นใหม่ให้ตระหนักรู้ในบทบาทพลเมืองที่ดี ซึ่งประกอบด้วย 1) ความรับผิดชอบต่อนตนเอง 2) การเคารพหลักความเสมอภาค 3) การเคารพสิทธิผู้อื่น 4) การเคารพกติกา 5) การเคารพความแตกต่าง และ 6) ความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (พงษ์สนธิ คุณนะลา, 2563: 97)

อย่างไรก็ตาม เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วสามารถสรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยของไทย ประชาชนต้องมีจิตสำนึกและจิตใจที่ปรารถนาดีต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยต้องมีลักษณะดังนี้ คือ มีความ

เชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ยึดมั่นและเชื่อถือในหลักการสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล เคารพกฎกติกาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีความสำนึกในหน้าที่ของตนและมีความเชื่อมั่นในตัวเอง และต้องมองโลกในแง่ดี ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ วิชาปรัชญาวิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเชิงสร้างสรรค์

แนวทางเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของไทย

จากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า การสร้างพลเมืองให้มีความประชาธิปไตยในสังคมได้ตามที่ประชาชนคาดหวังได้จะต้องมีกระบวนการปลูกฝัง บ่มเพาะวัฒนธรรมทางการเมือง โดยผ่านสถาบันต่าง ๆ คือ

1. **สถาบันการศึกษา** ทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการศึกษา เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในบทบาทหน้าที่ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยในภาคทฤษฎี ต้องเน้นย้ำทำความเข้าใจทั้งในเรื่องของบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและหลักการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิ

เสรีภาพและกฎกติกาของสังคม และรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมและประเทศชาติ ตลอดถึงการศึกษาทฤษฎีแนวคิดของการเมืองการปกครองในประเทศและต่างประเทศ ทฤษฎีแนวคิดของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หรือกรณีศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองตามกระบวนการประชาธิปไตย ทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ สิทธิมนุษยชนและกฎหมายในชีวิตประจำวัน ทฤษฎีแนวคิดด้านประเพณี วัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม บรรทัดฐานและวัฒนธรรม และการยอมรับความหลากหลายของวัฒนธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2556: 38-43) ส่วนภาคการปฏิบัติต้องเน้นย้ำและฝึกฝนให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามวิถีประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ชมรมยุวชนนักประชาธิปไตย การเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียนนักศึกษาหรือสโมสรที่ทำงานเพื่อพัฒนาสังคม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้สอนต้องเน้นผู้เรียนเป็นที่สำคัญ กระตุ้นให้มีการแสดงออกทางความคิด การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิพากษ์วิจารณ์ตลอดจนฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม การนำเสนอผลงานและการให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสม

สถาบันการศึกษา จึงเป็นองค์กรสำคัญในการบ่มเพาะคุณภาพของคนให้ไปเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และใช้ความรู้ ทักษะและวัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องและมีความสุข และพัฒนาตนเองไปสู่ความเชื่อมั่นและถือปฏิบัติอย่างเป็นแบบแผนต่อไป

2. *สถาบันครอบครัว* เป็นสถาบันเบื้องต้นที่ต้องเป็นแหล่งการเรียนรู้ของวัฒนธรรมทางการเมืองระดับครอบครัว โดยทำหน้าที่ในการบ่มเพาะปลูกฝังอุปนิสัยแห่งความถูกต้องและดีงาม หล่อหลอมกล่อมเกลาให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงปลูกฝังและพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยความรับผิดชอบต่อนตนเองและพึ่งตนเองได้ เคารพความเสมอภาค เคารพกติกาและกฎหมาย เคารพความคิดเห็นที่แตกต่างและความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (Klaykaew, 2014: 1-18) ซึ่งสามารถยืนยันได้จากผลการศึกษาวิจัยของสุรวุฒิ ปัดโรสง (2542: 104-106) ที่ทำการศึกษาบทบาทของครอบครัวในการถ่ายทอดทางการเมืองให้กับนักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีการแสดงออกทางพฤติกรรมและคำพูด

คำถามได้มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบไม่เน้นประชาธิปไตย นอกจากนั้น ยังพบว่า นักเรียนที่มีการสื่อสารทางการเมืองภายในครอบครัวสูงก็จะได้รับผลของการถ่ายทอดทางการเมืองที่สูงกว่าเช่นกัน

ดังนั้น แบบอย่างที่ดีของพ่อแม่และผู้ปกครองที่อยู่ร่วมกันบนฐานของความรัก ความเข้าใจ มีการอบรมบ่มเพาะและให้เสรีภาพในการคิด ช่วยกันรับผิดชอบต่อกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว จะเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่จะส่งต่อสู่สังคมส่วนรวม โดยแบบอย่างที่ดีของคนในสถาบันครอบครัว สามารถสื่อสารและแสดงออกทางพฤติกรรมในประเด็นสำคัญ ๆ ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีการค้นคว้าศึกษาหาความรู้ ติดตามข่าวสารและความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศอย่างต่อเนื่อง มีการสนทนา พูดคุย ซักถาม และตอบคำถามระหว่างกันอย่างชัดเจนมีเหตุมีผล 2) เป็นผู้ที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ทั้งการทำงานหรือการทำกิจกรรมใด ๆ อย่างเคารพต่อสิทธิเสรีภาพและความคิดเห็นที่แตกต่าง ไม่มีปฏิกิริยาที่แสดงถึงการดูถูกดูแคลน ทั้งต่อการศึกษาหรือสถานะทางสังคมของบุคคลนั้น 3) เป็นที่ผู้ประกอบสมาอาชีพที่สุจริตไม่

เบียดเบียนผู้อื่นและสามารถเป็นที่พึ่งของบุคคลในครอบครัวได้ 4) เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกสาธารณะ มุ่งที่จะทำประโยชน์เพื่อให้เกิดกับส่วนรวม มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนที่เป็นสมาชิกอยู่อย่างไม่ว่างนิ่งดูตาย 5) เป็นผู้แสดงออกถึงการเคารพกฎกติกาของชุมชนและสังคม ถึงแม้จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การทิ้งขยะรีไซเคิล จอดรถในที่ห้ามจอด ขับรถฝ่าไฟแดงหรือแม้แต่การรอคอย 6) เป็นผู้ que แสดงออกถึงความตระหนักและมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสมัครใจและมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประชาชนทุกคนในประเทศ โดยการไปเลือกตั้งทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นหรือการเลือกตั้งระดับชาติและมีการแสดงความคิดเห็นถกเถียงกันด้วยเหตุผลหรือการแสดงการคัดค้านอย่างถูกต้องด้วยวิธีการที่เหมาะสม

3. สถาบันสื่อสารมวลชน มีบทบาทในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารรายงานสถานการณ์ที่ถูกต้องและชัดเจนให้กับประชาชน ทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์และสื่อออนไลน์ ฯลฯ และต้องทำหน้าที่ในการกลั่นกรองคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร

เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนหรือสร้างความแตกแยกในหมู่ประชาชน ผู้บริโภคข่าวสารและผู้ที่มีความคิดเห็นต่างในสังคม การสร้างเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ในการสื่อสารขององค์กรจนเป็นที่เชื่อถือหรือยอมรับของผู้บริโภคข่าวสารมากเท่าใด ก็จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของประชาชนมากเท่านั้น สถาบันสื่อสารมวลชนจึงต้องเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์และตระหนักในผลกระทบที่จะตามมาต่อสังคมส่วนรวมด้วยเช่นกัน

ตามที่กล่าวมา หากสถาบันหลักทั้งสามได้ทำหน้าที่ในการปลูกฝังและพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างเต็มที่ จะทำให้ประชาชนทุกคนมีความเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพเป็นกำลังสำคัญที่จะทำให้ระบบการเมืองการปกครองของประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์และเข้มแข็งมากขึ้น พลเมืองที่ดีเท่านั้นที่จะสร้างระบบการเมืองที่ดีให้เกิดขึ้นได้ และระบบการเมืองที่ดีเท่านั้นที่สามารถหล่อหลอมพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไปได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาผู้เขียนสรุปได้ว่า แนวทางเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของไทย ควรมีการกล่อม

เกลือบรมบ่มเพาะตั้งแต่เด็ก เพราะครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุดแต่สำคัญที่สุด เป็นสถาบันแรกที่จะหล่อหลอมและพัฒนาบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัวให้เป็นบุคคลอันพึงประสงค์ของสังคม สถาบันการศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติให้เกิดความรู้ ความสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม โดยมุ่งเน้นให้รู้จักค่านิยมพื้นฐานทางวัฒนธรรมและการเมือง การพัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวเข้ากับสังคม หากกระบวนการถ่ายทอดแนวคิดทฤษฎีและประสบการณ์ ที่ถูกต้องและดีงามจากสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว และสถาบันสื่อสารมวลชน ก็จะทำให้มีเยาวชนประชาชนได้ทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีมีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าประชาธิปไตย อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาในระบอบการปกครองประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือแบบพลเมืองที่มีคุณภาพ ดังนั้น หากประชาชนทุกคนตระหนักและศรัทธาในแนวทางแห่งวิถีประชาธิปไตยอย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว สังคมไทยก็จะเป็นสังคมแห่งการสร้างสรรค์ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนก็จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง โดย

มีพลเมืองที่ดีส่วนใหญ่เป็นแบบอย่างและเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างปกติสุขต่อไป

ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้ ก็คือ การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองต้องเริ่มจากสถาบันภายใน คือ การปลูกฝังและการเป็นตัวอย่างที่ดีจากครอบครัว จากนั้นก้าวไปสู่การเรียนรู้ หาประสบการณ์จากสังคมภายนอกในรั้วสถานศึกษา และการสื่อสารความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงทางสื่อสารมวลชน ทั้งสามสถาบันนี้จึงเป็นเหมือนระบบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง

สรุป

ประเทศไทยหลังได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นับเป็นเวลากว่า 87 ปี ที่ได้เห็นผลของพัฒนาการทางการเมืองการปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยแบบลัทธิคฤกุลคณา และไม่สามารถบริหารประเทศในระบบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบได้ มีทั้งการรัฐประหารและการยกเลิกรัฐธรรมนูญซ้ำแล้วซ้ำ

เล่า ถ้าจะพิจารณาและวิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคที่ฝังรากลึกในสังคมไทยและมีผลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ไม่ก้าวหน้านั้น มีสาเหตุมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม และเมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง จะเห็นได้ว่า สังคมไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบลักษณะอำนาจนิยมที่ยึดถือระบบอุปถัมภ์และการพึ่งพา ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ยอมให้อำนาจทางการเมืองอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำหรือกลุ่มอิทธิพล ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ต้องแก้ไขปรับปรุงอย่างเร่งด่วน วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า จึงถือเป็นจุดอ่อนและเป็นอุปสรรคของสังคมไทยในระบอบประชาธิปไตยหลายประการ ทั้งทำให้ขาดความความรับผิดชอบต่อสังคม ขาดระเบียบวินัย ขาดการเคารพสิทธิ เสรีภาพและกฎกติกาของสังคมและมีข้อยกเว้นสำหรับผู้มีอำนาจ การได้รับอภิสิทธิ์และใช้อิทธิพลจนเกิดความเคยชิน รวมถึงการละเลยข้อเท็จจริงและความถูกต้องของผู้มีอำนาจ จึงนำไปสู่ความอ่อนแอ ขาดเสถียรภาพของระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตยอย่างร้ายแรงต่อไป

แนวทางเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของไทย ควรมีการอบรมบ่มเพาะตั้งแต่เด็ก โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดแนวคิดทฤษฎีและประสบการณ์ที่ถูกต้องดีงามจากสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว และสถาบันสื่อสารมวลชน ซึ่งจะทำให้มีเยาวชนได้ทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีมีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและเกิดความศรัทธาในระบอบการปกครองประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่สังคมไทยคาดหวังในสังคมประชาธิปไตย ก็คือการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิเสรีภาพและกฎกติกาของสังคม รู้จักหน้าที่บทบาทของตนเอง มีความรับผิดชอบ การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล เคารพและแสดงออกต่อผู้มีความคิดเห็นต่างอย่างเหมาะสม ดังนั้น หากประชาชนทุกคนตระหนักและศรัทธาในแนวทางแห่งวิถีประชาธิปไตยอย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว สังคมไทยจะเป็นสังคมแห่งการสร้างสรรค์ มีระบอบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยมีพลเมืองที่ดีส่วนใหญ่เป็นแบบอย่างและพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างปกติสุขต่อไป

บรรณานุกรม

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2554). *รัฐกับสังคม: ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ฉานินธิ์ สันตะพันธ์. (8 กรกฎาคม 2550). *วัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมือง: แนวทางการสร้างสังคมประชาธิปไตย*. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2563, จาก <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=1117>
- พงษ์สนธิ์ คุณนะลา. (2563). บทบาทพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดลำพูน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 85-99.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2558). วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย. *รัฐสภาสาร*. 63 (11), 9-33.
- วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน. (2549). วิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมและแบบเผด็จการอำนาจนิยม. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองเปรียบเทียบ เล่มที่ 2 หน่วยที่ 8*, พิมพ์ครั้งที่ 17. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิศาล ศรีมหาโร. (2554). การเมืองไทยระบบหรือคน: การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*. 9 (3). สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2563, จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเมืองไทยระบบหรือคน_%3A_การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
- ศรายุทธ นกใหญ่. (2558). *วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคลากรวิทยาลัยเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข กาญจนภิเษก*. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สัญญา สะสอง และคณะ. (2563). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ หมู่บ้านแพมบก อำเภอปาย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*. 3 (1), 35-46.
- สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สุรุฒิ ปัดไธสง. (2542). *การเรียนรู้เพื่อความเป็นพลเมือง: รากแก้วของกระบวนการสร้างประชาสังคม, ในขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2556). *วัฒนธรรมทางการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (2559). *วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อภิรักษ์ ทะสุนทร และกมลวิษ ลอยมา. (2559). วัฒนธรรมพลเมืองของสังคมไทยในระบบอบประชาธิปไตย. *การประชุมวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 18 ประจำปี 2559 “เติมชีวิต คืนชีวาประชาธิปไตย” (Revitalizing Thai Democracy)*. ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร. วันที่ 4-6 พฤศจิกายน.
- Klaykaew, K. K. (2014). The Role of Families in the Fostering and Development of Children becoming Good Citizens in a Democratic Society. *Journal of Behavioral Science*. 20 (1), 1-18.
- Pye, L. W. (1966). *Aspects of Political Development: An Analytic Study*. Boston: Little Brown and Company.
- Thamrongthanyawong, S. (1999). *Political: Concept and Development*. Bangkok: Sema Dharma Publishing.

ทัศนะของนิสิตอาเซียนพุทธต่อสถานภาพของกลุ่มเพศวิถี
ในศาสนา กรณีศึกษาในพื้นที่สถาบันการศึกษาสงฆ์
Views of Buddhist ASEAN Students to Group of
Gender in Religion: A Case Study on Monks' Institution

มัลลิกา ภูมะธน¹, ดิเรก ด้วงลอย², พระปลัดระพิน พุทธิสารโร³

Mallika Phumathon¹, Direk Duangloy²,

Phrapalad Raphin Buddhissaro³

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์¹,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์²,

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus²,

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

Corresponding Author, E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาทัศนะของนิสิตอาเซียนพุทธต่อสถานภาพของกลุ่มเพศวิถีในศาสนา ใช้วิธีวิทยาการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า นิสิตในประเทศพุทธศาสนาเถรวาทอาเซียนส่วนใหญ่สะท้อนให้คิดย้อนกลับไปหาหลักการตามพระธรรมวินัย อันเป็นหลักปฏิบัติของพุทธศาสนาเถรวาทในกลุ่มอาเซียน ส่วนการยอมรับในเชิงสังคมเป็นเรื่องเชิงปัจเจกเฉพาะของแต่ละประเทศ トラบเท่าที่ยังไม่ได้สร้างความเสียหายหรือผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา แต่ทัศนะของนิสิตพม่าจะสะท้อนวิถีที่เข้มข้นว่า ควรยึดเกณฑ์ตามพระวินัยและให้สึกออกไป โดยถือเกณฑ์เชิงสังคมในประเทศพม่าว่า ควรมีการจัดการอย่างเด็ดขาด ส่วนเวียตนาม ลาว เขมร อาจมีท่าทีอาจมองไปถึงเรื่องสิทธิส่วนบุคคลเป็นเรื่องส่วนตัว แต่เมื่อถามส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยและไม่พึงใจต่อการที่กลุ่มบุคคลเพศวิถี 'กะเทย' ในศาสนาอยู่หรือได้รับอนุญาตให้มีในมหาวิทยาลัยสงฆ์

คำสำคัญ: เพศวิถีในศาสนา; มหาวิทยาลัยสงฆ์; สถาบันการศึกษาสงฆ์; นิสิตอาชีวน

Abstract

This article aims to study the views of ASEAN students on the status of sexuality groups in religion. This is based on documentary study, research papers, interviews, and participatory observations. The study indicates that most of the students in ASEAN Theravada Buddhist Countries reflect the idea going back to the discipline which is the frame of being a monk. As for social acceptance, it is an individualistic subject of each country as long as it does not damage or impact on Buddhism. In Myanmar students reflect the intensive way that should be seized and worn away by holding the social norms about absolute criteria, whereas In Vietnam, Laos, and Cambodia may consider the individual rights. When asked about their opinion, most of the students disagree and displease with the group of ‘homosexuality’ in religion or being allowed to stay at monks’ university.

Keywords: Gender in Religion; Monks’ University; Monks’ Institution; ASEAN Students

บทนำ

พระณระกะเทยเป็นเรื่องที่ถูกยกเป็นประเด็นทางศาสนาและสังคมในหลาย ๆ ครั้งและสิ่งที่เกิดขึ้นได้กลายเป็นปัญหาที่สะท้อนสภาพสังคมหลายครั้งต่างกรรมต่างวาทกัน เมื่อถูกถามว่า มีงานศึกษาเกี่ยวกับศาสนากับเพศในเชิงพื้นที่หรือไม่ ต้องตอบว่า มี และต้องให้ผู้เขียนได้เขียนบทความเกี่ยวกับเพศวิถีในศาสนาอีกครั้ง เพื่อสะท้อนแนวคิดต่อยอดและแสวงหาคำตอบในปรากฏการณ์เชิงสังคมกับ

ศาสนาว่ามีปัญหาอะไร เพื่อหาบทสรุปเป็นทางออกจากปัญหาร่วมกัน ด้วยคำว่า เพศกับศาสนาเป็นเรื่องต้องห้าม ไม่ว่าจะเป็นพุทธ คริสต์ อิสลาม ล้วนใช้ฐานคิดความเป็นเพศเข้ามากำหนดเป็นจริยธรรมหรือเป็นช่องทางหนึ่งในการพัฒนาคุณธรรมภายใน งานวิจัยในสังคมไทยที่พบจะมีการศึกษาใน 2 ประเด็น คือ ให้ยึดแนวปฏิบัติที่จะรักษาหลักการตามแนวปฏิบัติดั้งเดิมรวมถึงหาแนวปฏิบัติหรือทางออกอื่นที่ชัดเจนกับประเด็นที่มีคนกลุ่มหนึ่งได้

ศึกษาและพยายามเสนอทางออก เพื่อเปิดพื้นที่ให้เกิดการยอมรับต่อกลุ่มเพศกับพื้นที่ทางศาสนา โดยใช้แนวคิดตีความให้คำอธิบายแบบตีโต้หรือสร้างคำอธิบายใหม่ต่อเกณฑ์หลักการดั้งเดิมก็มี แม้จะมีประเด็นข้อโต้แย้งอยู่ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ ยังมีการยอมให้บวชหรือสมยอมให้บวชอยู่ นัยหนึ่งเป็นการยอมรับให้มีและกลายเป็นเรื่องปกติ ดังนั้น เมื่อมีสมาชิกอื่นมาอยู่ร่วมกับชุมชนเดียวกันมีทั้งเห็นด้วยไม่เห็นด้วยเมื่อไม่เห็นด้วยจะทำอย่างไรหรือจะมีแนวทางอย่างไร ซึ่งยังเป็นความไม่ชัดเจน กรณีแนวปฏิบัติในประเทศไทยยังคงยึดหลักเกณฑ์ตามพระธรรมวินัยดั้งเดิม แต่การปฏิบัติก็ยังไม่เคร่งครัดหรือผ่อนตามกระแสสังคม ประหนึ่งยอมรับกลาย ๆ トラบเท่าที่ผู้มาบวชยังไม่เป็นปัญหาในข้อปฏิบัติของพระธรรมวินัย

ดังนั้น การเขียนบทความนี้จึงประสงค์ศึกษาทัศนะจากการพบเห็นนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ร่วมเรียนในสถานะนิสิตของมหาวิทยาลัย โดยศึกษาตามเกณฑ์ของพระธรรมวินัยที่ปรากฏในประเทศของนิสิตเอง รวมทั้งเกณฑ์ทางสังคมต่อการยอมรับและทัศนคติส่วนตัวต่อการพบเห็นที่นำไปสู่การยอมรับหรือโต้แย้งต่อความเป็นเพศหรือเพศสถานะของความเป็นนักบวช/บรรพชิต รวมถึงทัศนคติในเชิงสังคมต่อความเป็นเพศสภาพหรือเพศทางเลือกในพระพุทธศาสนาจากพระภิกษุสามเณรประเทศเถรวาทอาเซียน (กัมพูชา พม่า ลาว เวียดนาม) ว่ามีทัศนคติหรือความคิดเห็นอย่างไร ซึ่งจะได้ทำการศึกษาและอธิบายต่อไป

ภาพ 1 ภาพสะท้อนความเป็นเพศในมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ผ่านการอยู่ร่วม ศึกษา ร่วมและใช้ชีวิตร่วม (ภาพจากเฟซบุ๊ก: สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562)

เนื้อเรื่อง

งานศึกษาเกี่ยวกับเพศในพุทธศาสนากับเพศวิถี

ในมิติความเป็นเพศรสของกะเทย บัณเฑาะก์ เกย์กับความจริงเกี่ยวกับเพศสถานะ คือ นักบวช-บรรพชิตหรือเพศในอุดมคติของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ยังเป็นพื้นที่สงวนไว้ ทั้งในเชิงหลักการและสังคม แต่ก็มีการศึกษาจำนวนมาก โดยเฉพาะประเด็นความเป็นเพศในศาสนา ศาสนากับพื้นที่ของการบวชยังดำรงสถานะเพศ-กะเทย ผสมรวมกับความเป็นเพศนักบวช ที่นัยหนึ่งยังเป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ เมื่อสำรวจจะพบงานด้านเพศวิถีศึกษากับประเด็นร่วมทางศาสนาในหลากหลายประเด็น คือ

1. งานวิจัยที่สะท้อนแนวคิดในเชิงหลักการของความเป็นเพศต่อการบวช หมายถึง การใช้เกณฑ์ในเรื่องพระธรรมวินัยเป็นกรอบปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหรือสร้างเกณฑ์ในการปฏิบัติให้ชัดเจน ดังปรากฏในงานวิจัยของพระมหาสักราย กนตสีโล (2551) เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบัณเฑาะก์ในกลุ่มพระภิกษุสามเณรไทยในปัจจุบัน โดยเสนอแนวคิดจากการวิจัยว่า พฤติกรรมข้ามเพศของสามเณร คือ ความเปี่ยงเบนทางเพศ หมายถึง ร่างกายเป็นชายแต่มีจิตใจเป็นหญิง ถือเป็นการบกพร่องทาง

จิตใจ สาเหตุเป็นเพราะการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว พ่อทำตัวไม่ดี ทำให้ลูกชายหันไปยึดแบบอย่างจากแม่หรือพ่อแม่เลี้ยงลูกไม่ถูกต้องตามบทบาททางเพศ เช่น สอนให้ลูกชายทำงานบ้านแบบผู้หญิง ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมผิดเพศ คำอธิบายนี้ตกอยู่ในวิธีคิดวิทยาศาสตร์ และทฤษฎีจิตเวชศาสตร์ตะวันตก ซึ่งนิยามว่า พฤติกรรมข้ามเพศเป็นอาการผิดปกติทางจิตชนิดหนึ่ง ผู้วิจัยได้ นำเอาทฤษฎีนี้มาใช้โดยปราศจากการทบทวนตรวจสอบองค์ความรู้เรื่องเพศภาวะและเพศวิถีอย่างรอบด้าน จนทำให้การอธิบายพฤติกรรมบัณเฑาะก์ของสามเณรไทยผลิตซ้ำมายาคติเกี่ยวกับความเปี่ยงเบนทางเพศที่สังคมตะวันตกสร้างขึ้น

การศึกษาของพระมหาอดุลย์ ยโสธโร (2549) เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบัณเฑาะก์กับการบรรลุนิพพาน ที่อธิบายแนวคิดทางพระพุทธศาสนากับความการเปี่ยงเบนทางเพศที่เนื่องด้วยอำนาจกุศลกรรมและวิบากกรรมในอดีต ทำให้บุคคลที่เรียกว่า บัณเฑาะก์ ไม่สามารถบวชเรียนเพื่อการบรรลุนิพพานได้ เพราะจัดอยู่ในกลุ่มอภัพบุคคล (มีระดับสติปัญญาเพียงแค่รับรู้และเข้าใจหลักธรรมในขั้นพื้นฐาน) การศึกษาเรื่องนี้มองว่า บัณเฑาะก์ คือ ผู้มีพฤติกรรมและอัตลักษณ์ทางเพศแบบ

โธโมเช็กชวลหรือรักร่วมเพศ ซึ่งเป็น การนำวิธีคิดเรื่องเพศของตะวันตกใน คริสต์ศตวรรษที่ 19 มาอธิบาย ผู้วิจัย เชื่อว่า บัณฑิตที่สามรถบรรลุธรรม ได้ต้องสร้างกรรมดี ประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ ตามหลักคำสอนใน พระพุทธศาสนา ทั้งนี้ผู้วิจัยมิได้ตั้ง คำถามเรื่องบริบททางสังคมและ วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการสร้างนิยาม ความหมายบัณฑิต จึงตีความ บัณฑิตในฐานะพฤติกรรมชายรัก ชายและผู้มีความคลุมเครือในเพศ สตรี

พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน) (2559) ในงานวิจัยเรื่อง บัณฑิตกับการบรรลุธรรมขั้นสูงใน พุทธศาสนาเถรวาท ตามหลักการแล้ว บัณฑิตก็จัดเป็นอภิปุคคล ไม่ สามารถบรรลุธรรมได้ในชีวิตนี้ ถึงแม้ จะพยายามฝึกปรือ พัฒนาตนเองตาม หลักไตรสิกขา ทำยที่สุดแล้วก็ไม่ใช่ทาง ที่จะบรรลุได้ เพราะบัณฑิตเป็นผู้ ถือกำเนิดมาเป็นมนุษย์เพราะผลแห่ง อกุศลกรรม ปฏิสนธิที่ปราศจากโสมพะ เหตุ คือ ผู้มีวิบากเป็นเครื่องกัน แต่ อย่างไม่ก็ตาม พวกเขาสามารถสั่งสม บุญเพื่อบรรลุธรรมในชาติภพต่อไป ใน ปัจจุบันนี้พระที่เป็นบัณฑิตนั้นมียุ่ ่มาก ผลกระทบต่อความเสื่อมศรัทธา ต่อพระพุทธศาสนาในระยะยาว

เพศภาวะและเพศวิถีของภิกษุ สามเณรในสังคมไทย เป็นเรื่องที่เป็น ปราฎการณ์ร่วมของสังคม แต่ยังไม่ มี การศึกษาในภาพกว้างถึงเกณฑ์ในการ วินิจฉัยทางบัญญัติหรือทางสังคม ที่ ควรมีเส้นแบ่งให้ชัดแล้วนำไปสู่การ ปฏิบัติที่ชัดเจน นัยหนึ่งเป็นการ แก้ปัญหา อีกนัยหนึ่งเพื่อเป็นการ หาทางออกที่เหมาะสมกับประเด็น ขัดกันในเรื่องการตีความเกณฑ์การ ปฏิบัติและหลักปฏิบัติในทางสังคม ซึ่งนฤพนธ์ ตัววิเศษ (2559) สะท้อน คิดในมิตินี้ว่า “...เพื่อทำความเข้าใจว่า ชีวิตของภิกษุสามเณรในสังคมไทยมิได้ เป็นเหมือนอุดมคติตามพระวินัย หากแต่ดำรงอยู่ท่ามกลางบริบทที่ ซับซ้อนระหว่างเรื่องทางโลกและทาง ธรรม นักบวชในพุทธศาสนาในหลาย วัฒนธรรมก็มีเงื่อนไขต่อการแสดงออก ทางเพศที่ต่าง...” ซึ่งสภาพเหล่านี้ยังคง เป็นประเด็นของการศึกษาเพื่อหา คำตอบและอธิบายร่วมกับปราฎ การณ์เชิงสังคมร่วมกันอย่างไร

ในเรื่องหลักพระธรรมวินัยกับ แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนว่า ควรยึดถือ หรือมีแนวปฏิบัติอย่างไร ปราฎใน งานของพระระพิน พุทธิสาร (2554) สารนิพนธ์ระดับปริญญาเอก เรื่อง บัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ประเด็นปัญหาว่าด้วยการบวชใน สังคมไทย รวมถึงในบทความเรื่องเพ

ชื่อกิจกรรมที่ทางความเชื่อและเพศ: การแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของภิกษุสามเณรไท (พระปลัดระพิน พุทธิสาร, 2561) โดยในงานทั้ง 2 ชิ้นสะท้อนแนวคิดว่าจะใช้เกณฑ์อย่างไรในการเปิดพื้นที่ระหว่างสมณเพศกับเพศภาวะ เพื่อให้เกิดแนวทางของการปฏิบัติที่ชัดเจนทั้งในเชิงหลักการสังคมและหลักสิทธิของความเป็นมนุษย์ และบทความเรื่อง Theravada Buddhism: Gender's Right and Ordination in Thai Society ที่ถูกนำเสนอในงานสัมมนาทางวิชาการในระดับนานาชาติ Theravada Buddhism in Vietnam and Thailand: The Regional Culture Dialogue ที่ Vietnam National University ประเทศเวียดนาม ในบทความกล่าวถึงพัฒนาการของความเป็นเพศทั้งชาย หญิงและเพศทางเลือกต่อสิทธิทางศาสนาในประเทศไทย โดยศึกษาผ่านปรากฏการณ์ทางสังคม ผสมฐานคิดในเรื่องหลักการดั้งเดิมตามพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการอธิบาย ดังนั้น งานการศึกษาความเป็นเพศตามที่ยกมา ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงหลักการดั้งเดิมกับแนวที่ต้องปฏิบัติ รวมทั้งแนวคิดเมื่อต้องลงรายละเอียดระดับกลุ่มสตรีเพศ กะเทย บัณฑิตและระดับบุคคล จะใช้เกณฑ์อย่างไรให้ชัดเจน

คือ จะปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดหรือจะอนุวัตโนโลมดั่งที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันว่า จะเอาแบบไหน อย่างไร เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่นำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน ประหนึ่งหลักการดั้งเดิมก็ควรปฏิบัติ ส่วนจะอนุวัตก็ต้องมีคำอธิบายหรือเกณฑ์เพื่อการปฏิบัติ โดยมีสาระของสมณสัญญาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยด้วย ในการแสวงหาทางออกภายใต้การยอมรับความเป็นเพศในพระพุทธศาสนา

2. งานวิจัยหรือบทความที่สะท้อนแนวคิดในเชิงแย้งหรือตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การตั้งเกณฑ์ปฏิบัติที่ชัดเจน ปรากฏในงานของชาญณรงค์ บุญหนุน (2557) เรื่องห้ามกะเทยเป็นพระ ห้ามพระเป็นกะเทย ที่สะท้อนมุมมองว่า

“...บัณฑิตที่ตั้งใจบวชเพื่อความหลุดพ้นมีอยู่ หากสามารถเลิกพฤติกรรมได้ ก็สามารถบวชได้ เพราะความเป็นบัณฑิตก็มีใช้เรื่องที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ จะเห็นได้ว่า คนที่เป็นไม่เป็นบัณฑิตก็สามารถเปลี่ยนเป็นบัณฑิตได้และคนที่เปลี่ยนเป็นบัณฑิตก็สามารถเปลี่ยนเป็นชายได้เช่นกัน...บัณฑิตก็มีปัญญาสามารถศึกษาพระธรรมจนหลุดพ้นได้และกำลังในการเผยแผ่พระศาสนาได้ เรื่องนี้คนละประเด็นกับเรื่องบัณฑิตทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่พระศาสนา

หากบัณฑิตจะเกลียดพฤติกรรม
บัณฑิตก็ได้ ก็เท่ากับว่า กลายเป็น
ชายและสามารถสืบพระศาสนาได้ แต่
หากเกลียดพฤติกรรมทั้งกายและใจไม่ได้
ความเสี่ยงภัยย่อมเกิดแก่พระ
ศาสนารวมทั้งตัวบัณฑิตเอง คือ
บัณฑิตที่ยังติดอยู่ในโลกีย์วิสัยไม่
อาจพัฒนาตนไปสู่ความหลุดพ้นได้ เรา
ต้องไม่นำบัณฑิตที่เกลียดพฤติกรรมได้
กับที่เกลียดพฤติกรรมไม่ได้ไปปะปนกัน
...”

หรือในงานของนฤพนธ์ ดั่ง
วิเศษ (2559) ในเรื่องเพศและความ
เป็นชายในพุทธศาสนากับการควบคุม
ภิกษุสามเณรและบัณฑิต ที่
พยายามเสนอให้มีการ “ศึกษาและทำ
ความเข้าใจวิธีคิดเรื่องเพศและความ
เป็นชายที่ต่างกันไปในนิกายต่าง ๆ ของ
พุทธศาสนา ซึ่งมีผลต่อการควบคุม
พฤติกรรมทางเพศและเรือนร่างความ
เป็นชายของภิกษุสามเณรและ
บัณฑิต โดยจะนำกระบวนการทัศน์เชิง
วิพากษ์แบบฟูโกต์มาวิเคราะห์ให้เห็น
ถึงตรรกะและฐานความคิดเรื่องเพศที่
สถาบันสงฆ์และราชการไทยนำไปจัด
ระเบียบและควบคุมเพศ กามารมณ์
และความเป็นชายของนักบวชในพุทธ
ศาสนา ซึ่งทำให้เกิดผลผลิตข้ามายาคติ
และอคติต่อพฤติกรรมชายรักชายและ
สภาวะข้ามเพศ...”

ในงานการศึกษาของกัณฑ์เทศ
เทศแก้ว (2543) เรื่องพุทธธรรมกับ
พฤติกรรมรักเพศเดียวกัน ศึกษากรณี
ทัศนคติของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัย
ในเขตกรุงเทพมหานคร อธิบายว่า
นักศึกษาชายเชื่อว่า สาเหตุของ
พฤติกรรมรักเพศเดียวกันเกิดจาก
อกุศลกรรมที่เกิดจากการปฏิบัติผิดใน
กามส่งผลให้ต้องเกิดมาเป็นกะเทย
รวมทั้งใช้กระบวนการทัศน์เรื่องเพศตาม
ทฤษฎีจิตวิเคราะห์แบบตะวันตกมา
เป็นแนวทางวิเคราะห์ด้วย

ในงานของ Jackson, P. A.
(1993) เรื่อง Male Homosexuality
and Transgenderism in Buddhist
Tradition หรืองานของ Chennery,
C. (2015) เรื่อง Destroying the
Binary: Transgenderism in
Buddhism งานศึกษาของชาว
ต่างประเทศที่สะท้อนแนวคิดต่อ
ประเด็นสิทธิทางเพศหรือพื้นที่ทางเพศ
ในศาสนา รวมไปถึงพระพุทธศาสนา
พูดถึงกลุ่มเพศวิถีที่ปรากฏในคัมภีร์
เท่ากับยืนยันได้ว่า มีบุคคลประเภทนี้
มาแต่อดีต ส่วนสถานะกับพื้นที่ทาง
เพศเป็นเรื่องต้องห้ามตามประเด็นทาง
สังคมในช่วงเวลานั้นด้วยเช่นกัน

3. งานวิจัยเชิงสำรวจสะท้อน
สภาพปัญหาหรือแนวคิดที่จะเกิดขึ้นจะ
มีแนวคิดอย่างไร โดยปรากฏในงาน
ของ Phra Raphin Buddhiso

(2018) เรื่อง Theravada Buddhism: Gender's Right and Ordination in Thai Society ใน งาน สัมมนา เรื่อง Theravada Buddhism in Vietnam and Thailand: The Regional Culture Dialogue เป็น การศึกษาสำรวจสภาพข้อเท็จจริงทั่วไปต่อสตรีเพศ กะเทย บัณฑิตเอก กับพื้นที่ทางศาสนา ประหนึ่งย้อนแย้ง เพื่อหาคำตอบและทางออกที่เกิดขึ้นว่า จะมีแนวทางหรือมาตรการอย่างไร รวมทั้งในงานของพระระพิน พุทธิสาร (2552) เรื่อง *บัณฑิตเอก กะเทย เกย์: ประเด็นปัญหาว่าด้วยการบวชในสังคมไทย* ที่ถูกนำเสนอในเวทีเสวนา ประเด็นเรื่อง *เพศวิถีศึกษาในสังคมไทย: วิพากษ์องค์ความรู้และธรรมเนียมปฏิบัติเรื่องเพศวิถีศึกษาในสังคมไทย* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นการนำเสนอแนวคิดเพื่อหาแนวปฏิบัติจากพระธรรมวินัย ภายใต้แนวคิดย้อนกลับไปหาหลักการดั้งเดิม หรือจะหาวิธีการที่เป็นทางออกในเชิงเกณฑ์ทางสังคมภายใต้การยอมรับร่วมกันว่า จะเอาอย่างไรหรือไปในทิศทางใด ไม่ใช่อย่างหลักว่า บวชไม่ได้ แต่อีกนัยหนึ่งก็ยอมรับให้บวช ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นประหนึ่งยอมรับอย่างที่ไม่อาจจะปฏิเสธได้

4. *ความเป็นเพศกับพื้นที่ทางศาสนา* ในงานของอาทิตย์ พงษ์

พานิช (2556) เรื่อง *เรื่องไม่ได้ขอให้มารัก: กะเทยกับความเชื่อทางพุทธเถรวาทในภาพยนตร์ไทย* โดยในบทความนี้ วิเคราะห์และวิพากษ์ภาพแทนของเพศสถานะ และเพศวิถีทางเลือก โดยเฉพาะอัตลักษณ์ความเป็นกะเทยอันเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อและการตีความของศาสนาพุทธเถรวาทในสังคมไทย *ไม่ได้ขอให้มารัก* (2555) ผลงานการกำกับภาพยนตร์โดยธัญญ์วาริน สุขะพิสิษฐ์ ที่มุ่งเสนอชีวิตตัวละครเพศทางเลือกจะเป็นกรณีศึกษาของบทความนี้ พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับภาพยนตร์ไทยที่มุ่งหรือมีประเด็นทางเพศทางเลือกเรื่องอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น

ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม โดยเฉพาะการผิดศีลข้อ 3 ที่เกี่ยวข้องกับ การผิดลูกผิดเมียผู้อื่น มักถูกอ้างถึงบ่อยครั้งเพื่ออธิบายสาเหตุของการ กลายมาเป็นเพศทางเลือกในสังคมไทย แม้ว่า ไม่ได้ขอให้มารัก จะนำความเป็นกะเทยกับความเป็นพุทธมาปะทะกัน อย่างชัดเจน แต่ภาพยนตร์กลับเพิกเฉยต่อความเชื่อนี้ ภาพแทนของตัวละครกะเทยจึงดูเหมือนได้รับการปลดแอกจากการตอกย้ำตราบาปตามความเชื่อทางศาสนา อย่างไรก็ดี ภาพยนตร์บรรจุความย้อนแย้งอย่าง น่าสนใจด้วยการสร้างซ้ำภาพมายาคติในด้านลบ ทำให้ภาพแทนของกะเทย

ในทางหนึ่งยังผูกติดอยู่กับความน่าอัศจรรย์ แต่ในอีกทางหนึ่ง ภาพเข้าแบบด้านลบอาจเป็นการใช้ลักษณะวิลักษณ์เพื่อตั้งคำถามกับมาตรฐานอันเป็นที่ปรารถนาและพึงพอใจของระบบสังคมนิยมรักต่างเพศ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ในตอนท้ายของเรื่องตัวละครกะเทยยังคงถูกแบ่งแยกจากสถาบันครอบครัวไทย และต้องพลีชีพเพื่อยังประโยชน์ให้แก่สังคมและสถาบันรักต่างเพศ อันส่งผลให้คนในสังคมกระแสหลักทน/ยอมรับความเป็นเพศทางเลือกได้ นอกจากนี้ ภาพยนตร์ยังสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลความเชื่อทางศาสนาผ่านการตีความอันคลุมเครือจากหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจของตัวละครเพศทางเลือกที่ไม้อาจเป็นหนทางแห่งการแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

ในงานของพระชาย วรรณโม (2555) ในหนังสือเรื่อง *แกะ*เปลือก*เพศ*พุทธ* รวมบทความว่าด้วยศาสนากับเพศและความเป็นเพศอื่น ๆ ที่สะท้อนแนวคิดในเรื่องสิทธิทางเพศกับการบวช ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มความหลากหลายทางเพศกับพื้นที่ของความ เป็นเพศและสิทธิในการเข้าถึงการบวช หมายถึง ท่านเป็นอีกรูปหนึ่ง ที่เรียกร้องให้มีการบวชได้โดยใช้ตัวท่านเองเป็นฐานในการเรียกร้อง

ในงานคว่ำของสมคิด แสงจันทร์ (2560) เรื่อง *เพศวิน (หรือการ) ศึกษาในพุทธศาสนา: ประกายความคิดเรื่องเพศวินในพุทธศาสนากับตัวอย่างพระอรหันต์เพศวิน* ที่ให้ผลการศึกษาถึงเพศภาวะ เพศสภาพและสิทธิทางเพศในพระพุทธศาสนา ประหนึ่งทวงถามและย้อนหาหลักการอันเป็นแนวคิดว่าจะมีผลหรือทางออกอย่างไรในอนาคต ดังทัศนะของผลการศึกษาที่ว่า “...เพศวินในสังคมพุทธกาลนั้นไม่ได้มีแค่ชายหญิงเท่านั้น แต่มีเพศวินที่หลากหลาย นั่นเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าเองก็คาดไม่ถึง แต่ด้วยสภาพสังคมที่กำหนดให้มีเพียงเพศชายและเพศหญิงได้กดทับความหลากหลายทางเพศวินเหล่านั้นไว้ สิ่งที่พระพุทธเจ้าตีความ ก็คือ ไม่ว่าเพศวินเหล่านั้นจะหลากหลายเพียงใดทุกอย่างล้วนเป็นเมณฺฑนธรรมทั้งสิ้น ในความหมายหนึ่ง คือ พระพุทธเจ้าตีความหมายของเมณฺฑนธรรมให้กว้างกว่าเพียงความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายกับหญิง ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างอวัยวะเพศและความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างคนเป็นกับคนตาย แม้จะไม่มี การบัญญัติคำขึ้นเรียกความสัมพันธ์แต่ละแบบขึ้นมา ดังเช่นปัจจุบันก็ตาม...”

5. ความเป็นเพศในพระพุทธศาสนาของประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อ

พยายามสำรวจเกี่ยวกับความเป็นเพศในศาสนาของประเทศเพื่อนบ้านลาว กัมพูชา พม่าและเวียดนาม ในงานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นเพศมีการพูดถึงประเด็นนี้อยู่บ้าง แต่ยังเป็นกลุ่มเล็ก โดยเฉพาะเพศหญิงกับการบวชปรากฏอยู่ในงานของเวียดนาม พม่า และกัมพูชา แต่กรณีของกลุ่มเพศชายกะเทยหรือบั้นเตาเก้ ยังไม่มีการพูดถึง ดังปรากฏใน Earth, B. (2007: 65-74) ที่ศึกษาเกี่ยวกับประเทศกัมพูชาในเรื่อง *Diverse Genders and Sexualities in Cambodia* ที่พูดถึงประเด็นเพศ แต่ก็เพียงแนวคิดที่เสนอให้สังคมเปิดกว้างในเรื่องเพศมากยิ่งขึ้น แต่พื้นที่สำหรับศาสนายังไม่มีการศึกษาหรือคำตอบ ในบทความของ Myint and Htwe (2017) เรื่อง *Prejudice and Progress: A Anapshot of LGBT Rights in Myanmar* ที่สะท้อนผลการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นเพศในบริบทของสังคมพม่า ในงานของ Burnet Institute and UNFPA (2008) เรื่อง *Young Women's Sexual Behavior Study Vientiane Capital, Lao PDR* ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นเพศในประเทศลาวหรือในงานเขียนของ Marr, R. (2015) เรื่อง *Vietnam Removes Same-Sex Marriage Ban* ที่สะท้อนความ

เป็นจริงเกี่ยวกับความเป็นเพศในประเทศเวียดนาม ทั้งหมดเป็นการศึกษาในบริบทของประเทศต้นทางที่นิสิตเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ยังไม่มีการเปิดพื้นที่มากนัก ในกรณีพื้นที่ของกลุ่มเพศทางเลือกกับพื้นที่ทางศาสนา แต่อาจมีงานที่ปรากฏในภาษาของเจ้าของ (เวียดนาม พม่า) ซึ่งข้อจำกัดของผู้เขียนในเรื่องการเข้าไปสืบค้นด้วยภาษานั้นอาจมีอยู่ แต่ยังสำรวจไม่พบ แต่ถ้าจากการสัมภาษณ์สอบถามนิสิตที่เป็นประเทศเถรวาท นับถือพระพุทธศาสนาทุกท่านจะให้แนวคิดไว้คล้าย ๆ กัน คือ ยังไม่ปรากฏ หรือมีก็อาจเป็นกรณีเล็กน้อยที่ไม่ได้ปรากฏจนกลายเป็นประเด็นทางสังคม

ในการสำรวจทำให้เห็นภาพความขัดกันของประชาคมชาวพุทธต่อประเด็นแนวคิดหลักการทางพระพุทธศาสนาในการแสดงออกปฏิบัติต่อเป็นความเป็นเพศที่ยังคงอยู่และปรากฏอยู่เป็นปกติในปัจจุบัน เป็นความคั่งคั่งที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง

เกณฑ์ตามพระธรรมวินัยจากพระไตรปิฎกของสงฆ์ในอาเซียน

ย้อนกลับไปที่การใช้เกณฑ์หรือหลักการในการวินิจฉัยต่อความเป็นพุทธศาสนาในแบบพม่า เมื่อสำรวจเกี่ยวจากพระไตรปิฎกเถรวาททุกฉบับมีแนวคิดที่เนื่องด้วยพระพุทธ

ศาสนาคล้ายกันทั้งฉบับภาษาไทย ภาษาเขมร ภาษาพม่า ภาษาเวียดนาม และภาษาลาว ซึ่งเป็นเถรวาทที่มีรากฐานมาจากภาษาบาลี แต่จะต่างกันในเรื่องการตีความและการใช้ในพื้นที่จริง ๆ เท่านั้น สำหรับประเทศไทยประเด็นนี้ก็ยังคงถกเถียงพูดคุยกันไม่จบว่า จะมีแนวปฏิบัติอย่างไร ในเมื่อเกณฑ์ต่อความเป็นเพศยังเป็นพื้นที่สับสนและยังไม่มีทางออกด้วยเช่นกัน เมื่อสอบถามพระภิกษุสามเณรจากประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ที่ความคิดเห็นในเรื่องความไม่เหมาะสมและสะท้อนคิดต่อไปว่า ทั้งกัมพูชา ลาว เวียดนามและพม่า ล้วนมีมาตรการในการดูแลพื้นที่ทางศาสนาสำหรับความเป็นเพศทางเลือกในพระพุทธศาสนาโดยตรง หมายถึง หลักการไม่อนุญาตและกระบวนการทางสังคมก็เป็นส่วนหนึ่งของการห้ามและยังเป็นพื้นที่สับสนไว้อยู่เช่นกัน

สะท้อนแนวคิดผ่านความคิดเห็นจากสิ่งที่เห็น

ประเด็นที่อยากสำรวจเป็นประเด็นอ่อนไหวในทุกประเทศ โดยเฉพาะศาสนากับความเป็นเพศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา กรณีในประเทศไทยก็ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ในวงกว้างว่า บวชได้หรือบวชไม่ได้ แม้จะมีการยอมรับในเรื่องภาพลักษณ์ เป็น

การสมยอมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อการเป็นและพื้นที่ในศาสนา ตราบเท่าที่ยังไม่ละเมิดสิกขาหรือกระทำผิดรุนแรงทางกฎหมายต่อความเป็นเพศในแบบที่เป็นหรือเรื่องที่ไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัยแล้ว สิ่งเหล่านั้นยังคงเป็นสิ่งที่สามารถกระทำหรือปฏิบัติได้แล้ว ก็ย่อมจะสมยอมแบบกลาย ๆ ประเด็นถกเถียงกันเรื้อรังได้หรือไม่ได้ แม้มีบทสรุปในเชิงหลักการ แต่สังคมก็เป็นประหนึ่งเหมือนสมยอมและยอมรับกระมัง แต่ในภาพรวมประเทศไทยได้ผ่านจุดนั้นมาพอสมควร ด้วยเหตุผลว่าหลักการถูกตีความว่า บวชไม่ได้ ผู้หญิงบวช กะเทยบวช ก็ยังห้ามขอดกันอยู่ แต่กรณีผู้หญิงบวชก็เติบโตด้วยวัตรปฏิบัติ ดังกรณีภิกษุณีเจริญเติบโตและปัจจุบันได้มีพื้นที่ทั้งในเชิงสังคมและการสื่อสารสาธารณะ ในส่วนของกะเทยบวชก็เริ่มมีพื้นที่ดังกรณีหลวงพี่แจ๊ส สรวิทย์ นักร้อง (ไทยรัฐออนไลน์, 2556) หรือหลวงพี่ชาย วรธมโม ที่แสดงตัวต่อสาธารณะว่า เป็นกะเทยและบวชอยู่ นับหนึ่งเป็นการยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นเพศ อีกนัยหนึ่งเป็นการยืนยันเชิงสิทธิ ซึ่งคงต้องติดตามและศึกษาในภาพกว้างต่อความเป็นเพศกันต่อไป แต่ที่ต้องการนำมาเขียนเป็นประเด็นศึกษา คือ ในปัจจุบันในมหาวิทยาลัยสงฆ์มีบุคคลที่เรียกว่า กะเทยบวชอยู่และแสดงออกทาง

สาธารณะทั้งในเชิงภาพลักษณ์ พฤติกรรมและการสื่อสารสาธารณะ ดังปรากฏในงานศึกษาเรื่อง *ขัณเฑาะว์ กะเทย เกย์: ประเด็นปัญหาว่าด้วยการ บวชในสังคมไทย* ของพระระพิน พุทธิสาร (2552) ที่สะท้อนแนวคิดในเรื่อง เพศบรรพชิตที่ต้องมีสมณสัญญา กับ เพศทางเลือก ที่ต้องข้ามเว้นในพื้นที่ ทางศาสนา แต่เมื่อจำเพาะลงไปทีกลุ่ม ในมหาวิทยาลัย ผู้เขียนไม่ได้ประสงค์ จะยอมตามเห็นด้วยหรือสนับสนุน หรือย้อนแย้งแบบไม่แสวงหาเหตุผล จนกระทั่งลดความเป็นมนุษย์กับพื้นที่ ทางศาสนา แต่ผู้เขียนประสงค์ถามผู้ที่ เหมือนในเชิงวัฒนธรรมศาสนาว่า จะมี ทัศนะอย่างไร เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย และทวนสอบร่วมกับบริบททางสังคม และหลักการของประเทศนั้น ๆ เพราะในอนาคตเมื่อพื้นที่ทางสังคม เปิดมากขึ้น กระแสวัฒนธรรมเชิง ศาสนาและสังคมไหลบ่าไปมาหาสู่กัน มากขึ้น ประเด็นเหล่านี้จะเป็นประเด็น สาธารณะที่ถูกยกขึ้นมาในศาสนาของ แต่ละพื้นที่ จึงได้สำรวจดูว่า หลักเดิม (เกณฑ์ทางวินัย) ของแต่ละพื้นที่ว่า อย่างไรและเกณฑ์ทางสังคมที่เมื่อถึง ที่สุดจะต้องเปลี่ยนไปอย่างไร เพื่อเป็น การทวนสอบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ควร มีทัศนคติอย่างไรต่อความเป็นเพศ ทางเลือกกับความหลากหลายทางเพศ เพราะหลายครั้งเมื่อเกิดปัญหาข้อ

โต้แย้งทำให้เกิดคำถามว่า ทำไม มหาวิทยาลัยสงฆ์จึงกลายเป็นสถานที่ ผลิคนข้ามเพศหรือทางเลือกสำหรับ เพศวิถี นัยหนึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ ทางการศึกษาสำหรับทุกคนกลุ่มโดยไม่ เลือกปฏิบัติ แต่อีกนัยหนึ่งเสมือนเปิด โอกาสให้กลุ่มเพศทางเลือกเข้ามาแฝง อยู่ในพื้นที่ทางศาสนาและกระทำผิด พระธรรมวินัยในประเด็นทางเพศใน หลายครั้งดังปรากฏในช่วงปีที่ผ่านมา

ทัศนะของความเป็นเพศใน ศาสนาของนิสิตอาเซียน

ถามว่า ทำไมต้องถามนิสิตกับ สิ่งที่พบเห็น เหตุผลเพราะ (1) ต้องการ สำรวจหลักวินัยที่ว่าด้วยเรื่องความเป็น เพศที่ปรากฏในคัมภีร์และหลักคำสอน ว่า มีสภาพการรับรู้อย่างไร (2) มี สภาพบังคับใช้อย่างไร (3) ทัศนคติใน เชิงสังคมและเชิงปัจเจก (4) เมื่อพบ เห็นภาพลักษณ์ต่อความเป็นเพศใน แบบประเทศไทยเป็นอย่างไร โดย ทั้งหมดเป็นประเด็นสำรวจด้วยเหตุผล ว่า ทุกประเทศใช้พระไตรปิฎกบาลี อัน เนื่องด้วยความเป็นเถรวาทที่แบบแผน จากพระไตรปิฎกเล่มเดียวกัน จะมี เพียงเวียดนามที่นับถือพระพุทธศาสนา เถรวาท แต่ในเวียดนามก็มีการแปล คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีเป็น ภาษาเวียดนามและใช้เป็นส่วนหนึ่ง ของการเรียนรู้พระพุทธศาสนาใน ประเทศเวียดนามด้วย ค่านิยมและ

ทัศนคติเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจึงไม่แตกต่างกันนัก เมื่อสอบถามนิสัย อาเซียน ซึ่งได้สะท้อนมา คือ

“...ในประเทศพม่า จะไม่มีคนที่เป้นเพศทางเลือกหรือกะเทยบวชหรือเข้ามาบวช เพราะคนเป็นกะเทยก็รู้อยู่แล้วว่า เป็นคนที่เป้นเจ้าอาวาสไม่รับเข้ามาบวช หรือถ้ามารู้ในภายหลังก็ให้สึกไป หรือไล่ออกจากชุมชนไปทันที...” (Interviewee A, 2019)

“...ในประเทศกัมพูชายังไม่พบการเป็นเพศบัณเฑาะก์มาบวช เมื่อเทียบกับที่พบเห็น ซึ่งในหลักการก็ไม่เป็นที่ยอมรับหรือการมีอยู่ในมหาวินัย แต่ในความเป็นปัจเจกอาจมีหรือแอบมีได้ แต่เป็นสิ่งที่ไม่ควรตามพระธรรมวินัย...” (Interviewee B, 2019)

“ในวินัยมีกฎห้ามบวชและสภาพสังคมก็ไม่เอื้อหรือไม่สนับสนุนให้เกิดการบวช โดยมีการกำหนดให้ผู้ที่จะบวชต้องมาใช้ชีวิตในฐานะนักบวช เมื่อครบ 1 ปีถึงจะอนุญาตให้บวช โดยส่วนตัวไม่ชอบและไม่สนับสนุนให้มีกลุ่ม บุคคล เหล่านี้ มาบวชในพระพุทธศาสนา...” (Interviewee B, 2019)

“...โดยส่วนตัวไม่ชอบและเห็นสมควรว่าไม่มี เพราะในพระธรรมวินัยกำหนดไว้ชัดเจน...ว่า ผู้จะบวชต้องเป็นชายตามกรอบของวินัยตอนก่อนที่จะนำเข้ามาบวชด้วยการ

สอบถามอันตรายิกธรรม...ส่วนในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรพุทธเถรวาทไม่ปรากฏมีกลุ่มกะเทยเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา หนึ่งรู้กันอยู่แล้วว่า บวชไม่ได้...” (Interviewee E, 2019)

“...ในวินัยมหาวรรคบอกไว้ชัดเจนว่า ห้ามบวช แม้บวชต้องให้สักรวมไปถึงในการสอบถามอันตรายิกธรรม ก็มีการถามชัดเจนของอุปัชฌาย์ และคู่สวดว่า ปุริโสสี หรือการถามหาความเป็นบุรุษ หลักฐานเหล่านี้ยืนยันถึงการห้ามบวชในพระพุทธศาสนา... แม้บวชและรู้ในภายหลังก็ให้สึก ซึ่งในประเทศพม่าจึงไม่มีคนบวชและแม้รู้ภายหลังก็จะมีการขับไล่ออกจากวัดหรือชุมชนที่อยู่อาศัย” (Interviewee A, 2019)

“...ขึ้นอยู่กับที่วัดจะเป็นผู้ดูแลควบคุม ในส่วนที่คนส่วนตัวเป็นเรื่องความไม่เหมาะสม แต่ถ้าสมณสาธูปเหมาะสมแก่การปฏิบัติก็เป็นสิ่งที่อนุโลมกันได้ กรณีในประเทศลาวได้ยึดเกณฑ์ตามพระธรรมวินัย จะใช้เกณฑ์ตามพระธรรมวินัย คือ ให้ออกไปจากคณะสงฆ์ ในส่วนของการดูแลจะใช้เกณฑ์และกฎเป็นเครื่องป้องกันหมู่คณะให้เกิดขึ้นและบังคับให้ใช้ได้จริง ใน ส่วน ของ พื้นที่ ของ มหาวิทยาลัยจะเป็นเครื่องของสมณสาธูปที่จะต้องรักษาและป้องกัน และการสื่อสารในพื้นที่สาธารณะจะเป็น

เงื่อนไขต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
และจะเป็นปัญหาต่อภาพลักษณ์และ

มหาวิทยาลัยได้...” (Interviewee D,
2019)

ภาพ 2 ผู้เขียนสัมภาษณ์นินิตเวียดนาม ลาว กัมพูชาและพม่าในประเด็นความหลากหลายทางเพศ
ต่อการบวช รวมทั้งวิถีสังคมของแต่ละประเทศในอาเซียน
(เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ และ 1 มีนาคม 2562)

ประเด็นทั้งหมดเป็นการ
สอบถามเชิงหลักการและทัศนะ
ความเห็น วิธีการตอบคำถามและให้
ข้อมูลของนินิตส่วนใหญ่จะเป็นแบบ
(1) *หลักการ*: ให้แนวคิดบนพื้นฐาน
ของหลักการในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งลาว กัมพูชา พม่าและ
เวียดนามในส่วนที่นับถือเถรวาท จะมี
กรอบคิดตามวินัยบัญญัติ ซึ่งไม่
แตกต่างกัน มีฐานมาจากคัมภีร์พระ
ไตรปิฎกฉบับบาลี ในคัมภีร์มหาวิงค์
แม้จะถูกแปลถ่ายทอดเป็นภาษาของ
ประเทศนั้น ๆ แนวคิดที่ปรากฏจึงอยู่
แหล่งเดียวกัน (2) *หลักปฏิบัติ*: การ
ตอบให้ข้อมูลบนฐานของจารีต
ประเพณีที่สังคมกำหนด อาทิ ในพม่ามี
ความคิดเห็นที่รุนแรงและมีปฏิกิริยา
เมื่อสอบถามนินิตหรือสัมภาษณ์จะ
ยืนยันว่า ประเทศพม่าไม่มี และถ้าเจ้า

อาวาสรู้ก็ให้สึกหรือขับไล่ออกจาก
ชุมชนนักบวชทันที (3) *ทัศนะ*: การ
สัมภาษณ์ทัศนะเมื่อพบเห็นในประเทศ
ไทยหรือกรณีเมื่อต้องมาอยู่ในชุมชน
มหาวิทยาลัยตามที่ปรากฏในเชิงแฝงมี
ทัศนะอย่างไร การตอบคำถามใน
ประเด็นนี้จะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (ก)
ไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมและทำที่ที่
บุคคลข้ามเพศหรือสะท้อนความเป็น
เพศกับการเป็นนักบวชในพระพุทธ
ศาสนา (ข) อีกส่วนหนึ่งก็มองว่า เฉย ๆ
แต่ก็ควรให้มหาวิทยาลัยหรือคณะสงฆ์
ไทยมีการควบคุมหรือกวดขันมากกว่า
นี้ เป็นต้น

เมื่อถามเกี่ยวกับนินิตเวียด
นามต่อประเด็นเชิงสังคม ท่านจะ
สะท้อนความคิดในเรื่องความเป็น
ส่วนตัวและสังคมก็ไม่ได้ปิดกั้นเสีย
ทีเดียว ประหนึ่งยอมรับในเชิงปัจเจก

แต่ก็ไม่บังคับหรือกระทำให้เป็น
สาธารณะ เมื่อพิจารณาในภาพรวม จะ
พบว่า (1) หลักพระธรรมวินัยเป็นสิ่งที่
ต้องรักษาต่อไป ด้วยเหตุผลในเรื่อง
ของความเป็นหลักการดั้งเดิม (2) การ
ปรับเปลี่ยนมุมมองหรือแนวคิดในเชิง
สังคมก็จะต้องเป็นสิ่งที่หาคำตอบหรือ
สร้างเกณฑ์การวินิจฉัยเพื่อการปฏิบัติ
เป็นทางเลือก การอนุญาตบวช/ให้มี
เท่ากับเป็นการยอมรับอย่างหลีกเลี่ยง
ไม่ได้ (3) การแสวงหาวิธีการหรือ
ทางออกในเชิงอนุวัต เพราะฉะนั้น
เป็นรูปแบบเชิงสังคมที่ต้องมีคำอธิบาย
การยอมรับให้เข้ารับการศึกษามหา
วิทยาลัยสงฆ์เท่ากับเป็นการเปิด
พื้นที่และยอมรับอยู่ด้วยเช่นกัน

เมื่อถามถึงประเด็นพระธรรม
วินัย นิสิตที่นับถือพระพุทธศาสนาเถร
วาทจะให้หลักการที่ใกล้เคียงกัน คือ
ในวินัยมหาวรรคในเรื่องเพศบัณฑิต
กะเทยหรือเกย์ที่ถูกตีความว่า เป็น
บุคคลที่ต้องคัดกรองก่อนเข้ามาบวชใน
พระพุทธศาสนาด้วย แต่เมื่อสอบถาม
เกี่ยวกับพระเถระกะเทยในประเทศ
ตนเอง นิสิตที่อยู่ในกัมพูชา เวียดนาม
จะให้ทัศนะแบบว่า น่าจะมี แต่เป็น
การสะท้อนแนวคิดเชิงบุคคลและมอง
ว่า เป็นเรื่องส่วนตัวหรือเชิงปัจเจก แต่
กรณีในเชิงสังคมหรือการแสดงออกต่อ
สาธารณะเป็นสิ่งไม่พึงมีหรือไม่ควรให้
ปรากฏในสังคม เมื่อสอบถามนิสิตส่วน

ใหญ่จะมีทัศนะคติหลากหลาย กรณี
นิสิตพม่าจะไม่เห็นด้วย และเมื่อพบ
เห็นนิสิตที่เป็นเพศวิถี-พระกะเทย ซึ่งมี
เกณฑ์เรื่องห้ามวินัยไวชัดเจน การ
วางตัวต่อสังคม มองเห็นครั้งแรกจะ
รู้สึกตกกว่ามีได้อย่างไร นิสิตที่
นอกเหนือจากพม่า อาทิ นิสิตกัมพูชา
หรือเวียดนามจะสะท้อนความคิด
ออกมาว่า เป็นเรื่องส่วนตัว แต่ใน
กัมพูชาและเวียดนามยังไม่ปรากฏ
ชัดเจน แต่ก็ต้องระมัดระวังภาพความ
เป็นพระนิสิตไปในคราวเดียวกันด้วย
ทั้งหมดเป็นเพียงมุมมองต่อภาพลักษณ์
ความเป็นเพศภายในขอบพื้นที่ของ
มหาวิทยาลัยสงฆ์ว่าพบเห็นแล้วคิด
อย่างไร

สรุป

การสำรวจนี้ไม่มีบทสรุป
โดยตรง เป็นเพียงความต้องการ
สะท้อนปรากฏการณ์ที่ปรากฏด้วยตา
เนื้อแล้วสะท้อนแนวคิดเป็นผลหรือ
แนวทางในการบริหารจัดการว่า จะมี
แนวทางอย่างไร รวมถึงการยืนยัน
แนวคิดในเรื่องหลักการและการคงอยู่
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาและ
สืบศาสนาโดยตรง การสะท้อนแนวคิด
เชิงหลักการที่ต้องรักษาแนวคิดความ
เป็นปัจเจก สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์ถูกทวนย้อนมาร่วมกัน
ด้วย ประเด็นถกเถียงเกี่ยวกับความ

เป็นเพศในศาสนายังเป็นมิติที่ยังไม่มี
คำอธิบายในเชิงสังคมร่วมสมัยเสีย
ทีเดียว การศึกษาจึงเป็นการสะท้อน
คิดจากสิ่งที่เห็นของนิสิตแล้วคิด
อย่างไร ซึ่งนิสิตส่วนใหญ่สะท้อน
แนวคิดในการให้กลับไปหาหลักการ
ดั้งเดิม เพื่อสืบสานคำสอนและการ
รักษาคำสอน แต่อีกนัยหนึ่งก็เปิดพื้นที่

เชิงปัจเจก ประหนึ่งยอมรับแต่ควรเป็น
สัดส่วนและมีความชัดเจนต่อพื้นที่ใน
การแสดงออก ทั้งหมดเป็นเพียงทัศนะ
ที่ผสมรวมกับหลักการและความเห็นที่
ปรากฏเป็นทัศนะของนิสิตอาเซียนที่
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ปรากฏใน
บทความนี้

บรรณานุกรม

- กัณฑ์เทศ เทศแก้ว. (2543). *พุทธธรรมกับพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน ศึกษากรณี
ทัศนคติของ นักศึกษาชายมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร*.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2557). ห้ามกะเทยเป็นพระ ห้ามพระเป็นกะเทย. *วารสารพุทธ
ศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 21 (2), 5-10.
- ไทยรัฐออนไลน์. (12 พฤษภาคม 2556). เบื้องลึกบวชไม่สึก แจ๊ส มิสทิฟฟานี่. สืบค้น
เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <https://www.thairath.co.th/content/344402>
- นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2559). เพศและความเป็นชายในพุทธศาสนากับการควบคุมภิกษุ
สามเณรและบัณเฑาะก์. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 12 (1),
3-25.
- พระชาย วรธมโม. (2555). *แกะ*เปลือก*เพศ*พุทธ: รวมบทความปี 2543-2551*.
กรุงเทพมหานคร: สะพาน.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. (2561). เพชฌัญญูพื้นที่ทางความเชื่อและเพศ: การแสดงอัต
ลักษณ์ทางเพศของภิกษุ – FACEBOOK as Belief and Gender Sphere:
Transgender Identity of Thai Buddhist Clergymen. *ก ว ร ป ระ ชุม
วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 ระดับนานาชาติครั้งที่ 3 The 5th National and
the 3rd International Conferences 2018 “จิตอาสากับการพัฒนาสังคม
ที่ ยั ง ยื น - Volunteer Spirit with Sustainable Social
Development*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ขอนแก่น. วันที่ 28 มีนาคม.

- พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน). (2559). บัณฑิตเพื่อกับการบรรลุธรรมขั้นสูงในพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*. 4 (2), 151-165.
- พระมหาสกลชัย กนต์สีโล (2551). *การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบัณฑิตเพื่อกับการบรรลุธรรมในสังคมไทยในปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาอดุลย์ ยโสธโร (บุตรตะเคียน). (2549). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบัณฑิตเพื่อกับการบรรลุธรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระระพิน พุทธิสาร (2552). บัณฑิตเพื่อก กะเทย เกย์: ประเด็นปัญหาว่าด้วยการบวชในสังคมไทย. ใน *เพศวิถีศึกษาในสังคมไทย: วิพากษ์องค์ความรู้และธรรมเนียมปฏิบัติเรื่องเพศวิถีศึกษาในสังคมไทย*. สำนักงานเลขาธิการจัดการประชุมประจำปี เพศวิถีศึกษาในสังคมไทย ครั้งที่ 1 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2554). *บัณฑิตเพื่อกในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ประเด็นปัญหาว่าด้วยการบวชในสังคมไทย*. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพชบุ๊ค. *ภาพสะท้อนความเป็นเพศ ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่ผ่านการอยู่ร่วม*. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <https://www.facebook.com/>
- สมคิด แสงจันทร์. (28 พฤศจิกายน 2560). *เพศวิถี (ที่รอกการ) ศึกษาในพุทธศาสนา: ประกายความคิดเรื่องเพศวิถีในพุทธศาสนากับตัวอย่างพระอรหันต์เพศวิถี*. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <https://www.tcijthai.com/news/2017/11/article/7544>
- อาทิตย์ พงษ์พานิช. (2556). ไม่ได้ขอให้มารัก: กะเทยกับความเชื่อทางพุทธเถรวาทในภาพยนตร์ไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 20 (2), 111-142.
- Buddhisāro, Phra Raphin. (2018). Theravada Buddhism: Gender's Right and Ordination in Thai Society. *International Conference "Theravada Buddhism in Vietnam and Thailand: The Regional Culture Dialogue,"* Organized by Thai Studies Center, University

- of Social Sciences and Humanities, Vietnam National University, Ho Chi Minh City, Vietnam (USSH, VNU-HCM). 13-16 September.
- Burnet Institute and UNFPA. (2008). *Young Women's Sexual Behaviour Study Vientiane Capital, Lao PDR. The Department of Health of Vientiane Capital (PCCA) in collaboration with the Burnet Institute and UNFPA*. Retrieved February 20, 2019, from <https://lao.unfpa.org/sites/default/files/resourcepdf/FinalReportYoungWomensSexualBehaviourStudy.pdf>
- Chennery, C. (2015). *Destroying the Binary: Transgenderism in Buddhism*. Retrieved February 22, 2019, from <https://dc.uwm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1045&context=rso>
- Earth, B. (2007). *Diverse Genders and Sexualities in Cambodia*, pp. 65-74, Retrieved February 20, 2019, from https://books.google.co.th/books?id=dIvD6eyT27UC&pg=PA62&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism (Myanmar), MCU. *Interview*. 1 March.
- Interviewee B. (2019). Student at Faculty of Buddhism (Vietnam), MCU. *Interview*. 8 February.
- Interviewee C. (2019). Student at Faculty of Buddhism (Cambodia), MCU. *Interview*. 1 March.
- Interviewee D. (2019). Student at Faculty of Social Sciences (Laos), MCU. *Interview*. 4 March.
- Interviewee E. (2019). Student at Faculty of Buddhism (Khmer-Vietnam), MCU. *Interview*. 1 March.
- Jackson, P. A. (1993). *Male Homosexuality and Transgenderism in Buddhist Tradition*. *Queer Dharma: Voices of Gay Buddhists*.
- Marr, R. (8 January 2015). *Vietnam Removes Same-Sex Marriage Ban*. Retrieved February 25, 2019, from <https://www.metroweekly.com/2015/01/vietnam-removes-same-sex-marriage-ban/>

Myint, L. Ph. P. M. and Htwe, N. E. E. (1 June 2017). *Prejudice and Progress: A Snapshot of LGBT Rights in Myanmar*. Retrieved October 9, 2018, from <https://www.mmtimes.com/lifestyle/26228-prejudice-and-progress-a-snapshot-of-lgbt-rights-in-myanmar.html>

ชีวิตเป็นไปตามดวงจริงหรือ

Does Human Life Depend on Horoscope?

อรอนงค์ ทองดอนใหม่¹, สุภานันท์ ลำเภา², ประยงค์ จันทรแดง³

Onanong Thongdonmai¹, Suphanan Samphao², Prayong Jandaeng³

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Bachelor of Arts Program in Social Development,

School of Political and Social Sciences, University of Phayao

Corresponding Author, E-mail: preawlove.pl@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ดวง คือ อะไร เหตุใดความเชื่อเรื่องดวงจึงยังมีอยู่ในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า ดวง หมายถึง โชคลาง ความเชื่อ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง เป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เป็นเรื่องลึกลับเป็นตัวกำหนดชีวิตของคน que ทุกคนสามารถรู้ผ่านการทำนายจากหมอดูในรูปแบบที่หลากหลายตามศาสตร์แห่งการดูดวง และสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เหตุที่การดูดวงยังมีอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นผลจากมนุษย์มีความสลับซับซ้อนและละเอียดอ่อน ภายใต้ความไม่แน่นอนของชีวิตที่ไม่สามารถอธิบายในเชิงวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว เหตุการณ์บางอย่างในชีวิตอยู่นอกเหนือความคาดหมายแม้มนุษย์คิดว่า สิ่งที่ตัวเองทำอยู่สามารถกำหนดได้หรือทำให้ประสบความสำเร็จได้ แต่ก็อาจมีเหตุปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางอื่นหรือเป็นไปในทางทิศทางที่ไม่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ในปัจจุบันความเชื่อในเรื่องของดวงจึงยังคงมีอยู่และมีคู่กับชีวิตของคนไทยมาโดยตลอด แม้ว่าเทคโนโลยีและนวัตกรรมจะเข้ามามีบทบาทกับชีวิตมากขึ้น แต่ก็ได้เพียงช่วยให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้นเท่านั้น แต่ไม่อาจทำให้เรื่องลึกลับซับซ้อนที่เกิดขึ้นในชีวิตกระจางแจ้งได้ ส่วนองค์ความรู้ใหม่ คือ ในเชิงบวก การดูดวงเป็นโอกาสที่จะได้สอดแทรกหลักคำสอนทางศาสนาที่จะช่วยให้คนมีธรรมะในการดำเนินชีวิตมากขึ้น แต่ก็มีผลกระทบในเชิงลบ 2 ด้าน คือ 1)

ด้านหมอดูที่ไม่คำนึงถึงจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ 2) ด้านเจ้าชะตาที่อาจทำให้เป็นคนหลงติดการเชื่อดวงชะตามากกว่าการพึ่งพาตนเอง

คำสำคัญ: ดวง; ชีวิตมนุษย์; ความเชื่อ

Abstract

This article mainly focuses on studying the meaning of horoscope and its existence in the contemporary society. The study reveals that the horoscope refers to fortune and belief in the unexpected, incredible stories or incidents. It cannot be seen with physical eyes because of its mystery, yet leading to destiny of life predicted by a fortune teller in various forms of the horoscope science. The predictions can be accordingly applied for daily life. The main reason of existing horoscope is because of life's complexity and sublimity. Life is under the uncertainty; it cannot be explained scientifically and logically. Some incidents in life are beyond expectations. Though human beings think their lives can be controlled or make them successful; yet their lives may depend on various factors that affect them in a diverse, unexpected way. Therefore, at present, the belief in horoscope exists and has been continuously along with Thai way of life. Though the technology and innovation take parts in modern lives; yet, they merely ease ways of life, but cannot decode the complexities and mysteries in life. The new body of knowledge indicates that on the positive side, horoscope is a chance to interpolate the religious doctrines that will enhance people become more virtuous in their lives. But it may have negative effects on two aspects: 1) the prophets who do not consider the professional ethics; 2) the people who are the owner of destiny may be obsessed with the belief in the horoscope rather than self-reliance.

Keywords: Horoscope; Human Life; Belief

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบันอยู่ในสถานะที่มีความสลับซับซ้อน โดยดำรงชีวิตภายใต้เงื่อนไขหรือข้อจำกัดที่หลากหลายและแตกต่างจากอดีต จนทำให้เกิดความเครียด การต่อสู้ดิ้นรน และข้อท้าทายต่าง ๆ เป็นอย่างมาก จึงทำให้คนต้องการทราบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นเพื่อเตรียมตัวเตรียมใจ พร้อมรับมือในภาวะที่บีบคั้นที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของตน ทั้งปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ปัญหา ระดับประเทศ ซึ่งทำให้คนในสังคมเกิดความเครียด สะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมต้องเผชิญกับภาวะที่ค่อนข้างอ่อนแอและท้าทาย โดยเฉพาะสังคมเมืองที่ทำให้การใช้ชีวิตปัจจุบันเปลี่ยนไป เมื่อเกิดปัญหาชีวิตจึงไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาหรืออยู่ตัวคนเดียวท่ามกลางความรู้สึกโดดเดี่ยว เนื่องจากขาดเครือข่ายในสังคมจึงมักจะแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ทำให้พยายามหาทางออกที่ดีให้แก่ชีวิตและจิตใจของตนเพื่อความอยู่รอดและรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงทางจิตใจ จำเป็นต้องหาที่พึ่งอื่น ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงในการตัดสินใจ โดยการหาที่พึ่งเป็นทางเลือกของคนที่อยู่อาศัยทั้งในเมืองขนาดใหญ่และเมืองขนาดเล็ก นั่นคือ การดูดวง

คนไทยมีค่านิยมอย่างหนึ่ง คือ ความเชื่อเรื่องดวง เชื่อถือโชคกลางและเชื่อถืออำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจลี้ลับและบุญวาสนา ไม่ว่าจะระดับใดในสังคม (ดวงใจ ภาวานานุรักษ์ และคณะ, 2554: 513) ดังมีคำกล่าวว่า ไม่เชื่ออย่าลบหลู่ คำนี้แสดงให้เห็นว่า มีความเชื่อเรื่องลี้ลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ห้ามตั้งคำถามหรือลบหลู่ เพราะถ้าลบหลู่แล้วเชื่อว่า จะมีอันเป็นไปโดยทั่วไปแล้ว คนไทยแต่ละคนจะมีทัศนคติต่อความเชื่อเรื่องดวงและการเสี่ยงดวงที่แตกต่างกันไป แต่ทัศนคติเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงตามกรอบการใช้ชีวิต บางคนเชื่อว่า เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเป็นไปตามดวงชะตาของแต่ละบุคคล โดยคำทำนายดวงชะตานั้นก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างกรอบที่มีผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในประเทศไทยที่ยังมีคนจำนวนมากเชื่อเรื่องเหล่านี้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องชีวิตเป็นไปตามดวงจริงหรือ เพื่อวิเคราะห์สาเหตุว่า ดวง คือ อะไร เหตุใดคนจึงชอบดูดวง ดวงเชื่อได้จริงหรือไม่ เหตุใดจึงมีทั้งฝ่ายที่ปฏิเสธและยอมรับในเรื่องดวงและเพื่อศึกษาว่า เหตุใดความเชื่อเรื่องดวงยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

เนื้อเรื่อง

แนวคิดเรื่องของดวง

ก่อนที่จะศึกษาเรื่องชีวิต เป็นไปตามดวงจริงหรือ ผู้เขียนได้ ศึกษาทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับ ชีวิตกับดวง ซึ่งมีผู้เขียนเผยแพร่ ดังต่อไปนี้

เรื่องแรกเกี่ยวกับพฤติกรรม ความเชื่อในการดูดวงด้วยไพ่ทาโรต์ (ไผ่ยิปซี) ของประชากรในบริเวณ สยามแควร์ สรุปได้ว่า สาเหตุในการดูดวงของประชากรส่วนใหญ่เกิดจากการอยากทราบอนาคต รองลงมา คือ มีความสงสัยในบางเรื่องความกังวลไม่สบายใจ ต้องการส่วนช่วยในการตัดสินใจและไม่มีสาเหตุตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่เคยใช้บริการการดูดวงด้วยไผ่ยิปซี จำนวน 211 คน สำหรับ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการดูดวงด้วยไผ่ยิปซีเป็นอันดับที่ 1 คือ ปัจจัยด้านการบริการ รองลงมา คือ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านบุคลากรในการให้บริการ ปัจจัยด้านกระบวนการการให้บริการ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและปัจจัยด้านศักยภาพตามลำดับ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยใช้บริการการดูดวงด้วยไผ่ยิปซีจำนวน 189 คน ส่วนใหญ่มีเหตุผลที่ไม่เคยใช้บริการดูดวงด้วยไผ่ยิปซี คือ ไม่ทราบ

ข้อมูลเกี่ยวกับการดูดวงในลักษณะนี้ว่า มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด (ดวงใจ ภาวนานุรักษ์ และคณะ, 2554: 512)

เรื่องต่อมามีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านโหราศาสตร์กับความสุขในที่ทำงานของพนักงาน บมจ. ธนาคารกรุงไทย สำนักงานใหญ่ สายงานปฏิบัติการ จากข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งสถานภาพของพนักงานมีสถานะสมรสแล้ว โดยมีตำแหน่งตั้งแต่เจ้าหน้าที่และอายุการทำงาน 15 ปีขึ้นไป ระดับความเชื่อด้านโหราศาสตร์พบว่า บริษัทธนาคารกรุงไทยจำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ สายงานปฏิบัติการมีความเชื่อด้านโหราศาสตร์ ระดับความสุขในชีวิตความเป็นอยู่เท่ากับคนทั่วไป ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ของพนักงานกับความสุขในที่ทำงานของพนักงาน บมจ. ธนาคารกรุงไทย ในภาพรวมมีความเชื่อด้านโหราศาสตร์ในด้านที่แตกต่างกัน เช่น การดูลายมือ การดูไฟ การดูฤกษ์ยามและการดูดวงจ้ย การดูดวงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของพนักงาน (ธัญญา นาคุบุตร, 2556: บทคัดย่อ)

เรื่องสุดท้ายเป็นผลสรุปจากงานวิจัยเรื่อง*การรับรู้และการเสพติด* *ผลจากการดูดวง* ที่พบว่า ผู้ใช้บริการดูดวงเชื่อว่า การดูดวงเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้ การดูดวงเป็นศาสตร์ที่ใช้สำหรับการทำนายอนาคต สิ่งกลับ อัศจรรย์ในแง่ของผลลัพธ์จากการเสพติดดูดวงทางด้านบวพบการดูดวงเป็นที่พึ่งทางใจและสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจยามที่เกิดปัญหาทำให้มีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าตัดสินใจเพิ่มมากขึ้นและในยามทุกข์ช่วยให้ความทุกข์ลดลงได้โดยคิดว่า หมอดูที่ตนไปดูด้วยนั้นเป็นที่ปรึกษา รับฟังและให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควร ส่วนผลด้านลบจากการเสพติดดูดวงนั้น พบการดูดวงทำให้เสียสุขภาพจิต ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหา เกิดการปรับเปลี่ยนทางอารมณ์ มีการหมกมุ่นอยู่กับการดูดวงอยู่ตลอดเวลาจนไม่สนใจสิ่งรอบตัวทำให้ส่งผลต่อความคิด และพฤติกรรมด้านการแสดงออก อีกทั้งยังทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม รวมไปถึงไม่สามารถจัดการกับปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ (อัครกิตต์ สินธุวงศ์ศรี, 2559: บทคัดย่อ)

ความหมายของดวง

ในเบื้องต้นขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของดวงและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับดวงให้ชัดเจนว่า เหตุใด

ความเชื่อเรื่องนี้จะยังคงมีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน

ดวง หมายถึง เกณฑ์ที่กำหนดชีวิตของคนหรือสัตว์ ตลอดจนบ้านเมือง โดยดวงชะตาของแต่ละบุคคลหรือแต่ละสถานที่จะมีความแตกต่างกันไปตามช่วงเวลาของชีวิตหรือสิ่งนั้น (สำนักข่าวเดลินิวส์, 2557) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อดวงชะตา จะเห็นว่า คนส่วนมากนิยมตรวจสอบดวงชะตาตนเอง รวมถึงสถานที่ที่ตนอยู่อาศัย ทั้งนี้ก็เพราะต้องการทราบพื้นฐานดวงชะตา ข้อมูลในอนาคตหรือที่เรียกว่าชะตากำหนด จากนั้น นำข้อมูลดังกล่าวไปคำนวณหาทางปรับแก้เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความเหมาะสมและเจริญรุ่งเรืองในอนาคต ดังนั้นคนบางกลุ่มจึงเชื่อในเรื่องการเสริมดวงหรือผูกดวงเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต การดูดวงมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในยามศึกสงครามก็มีการดูดวงชะตาก่อน ดังนั้นการดูดวงจึงเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการรับรู้ดวงชะตาของบุคคลหรือสถานที่อย่างหนึ่ง เช่น การดูดวงเมืองก็เพื่อรับทราบข้อมูลในการขอคำแนะนำการตัดสินใจ ซึ่งแล้วแต่ความเชื่อของแต่ละบุคคล นอกจากการดูดวงเมืองแล้ว ยังมีการดูดวงเรื่องเนื้อคู่ หน้าที่การงาน การเงิน

การศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดูดวงมีบุคคลที่เกี่ยวข้อง 2 ฝ่าย คือ 1) ผู้ทำนายเรียกว่า หมอดู 2) ผู้ดูดวงเรียกว่า เจ้าชะตา โดยผลลัพธ์ของการดูดวง ก็คือ คำทำนาย

ส่วนคำว่า ดวงชะตา หมายถึง ผังที่แสดงตำแหน่งของดาวพระเคราะห์ต่าง ๆ ในท้องฟ้าขณะที่เกิดเหตุการณ์บางอย่าง โดยเฉพาะดวงชะตากำเนิด ซึ่งกำหนดความเป็นไปในชีวิตของบุคคลต่าง ๆ ตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ เรียกสั้น ๆ ว่า ดวง (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2556) ดวงชะตาจึงมีความหมายถึงหลักของโหราศาสตร์ที่หมายถึง ศาสตร์แห่งการพยากรณ์หรือการทำนายโชคชะตาที่อาศัยการเคลื่อนที่ของโลก ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และดาวนพเคราะห์ต่าง ๆ ที่โคจรในระบบสุริยจักรวาลที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ (กฤติกาวัลย์ หิรัญลี, 2554: 55)

จากความหมายที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ดวง หมายถึง ตัวกำหนดชีวิตของคนที่ทุกคนสามารถดูผ่านการทำนายจากหมอดูในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ดูดวงด้วยลายมือ ดูดวงด้วยไฟ การเสี่ยงทายเพื่อคำทำนายในเรื่องราวความรัก การเรียน การทำงานและสุขภาพที่สามารถรู้ล่วงหน้าได้ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อความสบายใจของ

แต่ละบุคคล การดูดวงจึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สามารถบอกถึงเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคตเพื่อเตรียมรับมือต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นและเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่เชื่อถือได้

รูปแบบของการดูดวง

ในประเด็นนี้ ขอกล่าวถึงรูปแบบการดูดวงอันเป็นศาสตร์แห่งความเชื่อที่มีวิธีการหลากหลายและแตกต่างกัน ส่วนจะแม่นยำมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความเชื่อของตัวบุคคล รูปแบบแห่งศาสตร์การดูดวงในปัจจุบัน เช่น หัตถศาสตร์ (ลายเส้นบนฝ่ามือ) ไพ่ยิปซีหรือไพ่ทาโรต์ (Tarot Card) บาทศาสตร์ (พยากรณ์ฝ่าเท้า) นรลักษณ์ศาสตร์ (โหงวเฮ้งพยากรณ์) การพยากรณ์เลข 7 ตัว (พยากรณ์ดวงดาว 7 ดวง และ 9 ดวง) กราฟชีวิต (การทำนายแบบฐานเลข 12 ตัว) (ปริญญา นาคปทุม และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2560: 74; อัครกิตติ์ สินธุ์วงศ์ศรี, 2560: 211) หรืออาจแบ่งเป็น 9 ศาสตร์ ดังนี้ 1) อักขระ 8 ตัว อันเป็นการทำนายจากวันเดือนปีเกิดและเวลาตกฟาก 2) ดาราพยากรณ์ เป็นการทำนายจากตัวเลขของดวงดาวทั้ง 12 ดวง 3) การดูลายมือและรูปหน้า รวมถึงการสัมผัสกระดูก ซึ่งเป็นการดูรูปลักษณ์ทางกายภาพ 4) ศาสตร์แห่งการเสี่ยงทาย เป็นการทำนายจากการใช้เหรียญทองแดง กระดองเต่าหรือ

นกระจอกขวาสีขาว 5) ศาสตร์แห่ง
ชื่อสกุล เป็นการตั้งชื่อตามอักษรมงคล
6) ศาสตร์ว่าด้วยบ้านเรือน เป็นการ
ทำนายตามศาสตร์การตั้งตำแหน่งของ
อาคารสถานที่เพื่อให้ได้สมดุล 7)
ศาสตร์ว่าด้วยฤกษ์ยาม เป็นการ
ทำนายการกำหนดทิศทางการออกรบ
ปัจจุบันใช้ดูฤกษ์ในการประกอบ
กิจการต่าง ๆ 8) ศาสตร์แห่งดวงดาว
(ราศีเกิด) เป็นการทำนายตามดวงดาว
ทั้ง 10 ในระบบสุริยจักรวาล และ 9)
ศาสตร์แห่งไฟทาโรท์ เป็นลักษณะการ
ทำนายการเลือกไฟของเจ้าชะตาเอง
(สำนักข่าว Sanook, 2558) โดย
เฉพาะในข้อสุดท้าย คือ ไฟยิปซี ซึ่ง
เป็นการใช้รูปและสัญลักษณ์บนไฟที่
หยิบได้ เป็นสื่อกลางบอกเล่าความ
หมายหรือเรื่องราวที่จะเกิดขึ้น เช่น ไฟ
ยิปซีลายไทยที่เป็นโหราศาสตร์แขนง
หนึ่ง โดยนำเรื่องราวในรามเกียรติ์มา
เป็นอุปกรณ์การพยากรณ์ (เขมชาติ
ปริญญานุสรณ์, 2562: 72) สรุปแล้ว
ทั้ง 9 ศาสตร์นี้เป็นเพียงตัวอย่างการ
ดูดวง เพราะยังมีการดูดวงแบบเสี่ยง
ทายหลายรูปแบบ เช่น ลูกเต๋า เข็มชี
ไม้ดิว ไม้ปวย แต่ทั้งหมดนี้ก็เพื่อเป็น
การแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
ในช่วงที่ไม่สบายใจหรือเกิดความกังวล

สถานการณ์ดูดวงในปัจจุบัน

ในสังคมปัจจุบันการดูดวงได้
เปลี่ยนจากการนั่งดูแบบตัวต่อตัวเป็น

การดูแบบออนไลน์มากขึ้น การดูดวง
เริ่มปรับตัวสู่ฐานงาน (Platform) ใหม่
เช่น การถ่ายทอดสดโดยมีหมอดูที่
ได้รับความนิยมเป็นผู้คอยทำนายดวง
ชะตาให้กับผู้รับบริการผ่านทางแอป
พลิเคชันที่รวบรวมหมอดูออนไลน์ที่มี
ชื่อดังไว้เป็นจุดขาย เน้นเจาะตลาด
กลุ่มคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ ยังมีการ
ผู้ให้บริการอีกหลายเจ้าซึ่งสามารถ
เลือกตามความชอบของแต่ละคน ฐาน
งานลักษณะนี้มีการคิดค่าบริการเป็น
ครั้ง ๆ โดยจำกัดเวลาหรือจำนวนของ
คำถามที่จะถามหมอดูได้ในแต่ละครั้ง

อาจกล่าวได้ว่า การดูดวงผ่าน
แอปพลิเคชันมีแทบทุกศาสตร์ให้เลือก
เป็นการผนวกศาสตร์การดูดวงกับ
เทคโนโลยีเข้าด้วยกัน เช่น การเสี่ยง
เข็มชีในรูปแบบของดิจิทัลที่ก่อนเขย่า
ต้องตั้งจิตให้มั่น ไฟยิปซีในรูปของแอป
พลิเคชัน แม้กระทั่งการดูลายนิ้วมือที่
อาศัยการสแกนนิ้วเข้ามาช่วยในการ
ดูดวง โดยไม่จำเป็นต้องไปหาหมอดูถึง
ที่อีกต่อไป เพียงแค่มีอินเทอร์เน็ตก็
สามารถดูได้ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม
แม้ลักษณะการดูดวงจะเปลี่ยนแปลง
ไป แต่หลักการความเชื่อยังคงอยู่ เช่น
'ค่าครู' ที่ถูกเปลี่ยนเป็น 'ค่าบริการ'
การดูดวงจึงมีลักษณะเป็นเชิงธุรกิจ
มากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริม
การขายหรือโปรโมชัน เช่น การดูเรื่อง
การทำงาน เสริมด้วยการดูฟรีเรื่องความ

รัก ช่องทางการจ่ายเงินมีความสะดวกสบายด้วยการจ่ายผ่านบัตรเครดิตหรือจ่ายที่เคาน์เตอร์เซอร์วิส ปัจจุบันการดูดวงได้ปรับให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงได้ง่าย ใช้ภาษาและสัญลักษณ์ที่เข้าใจชัดเจน จะเห็นว่า วิธีการดูดวงได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ไม่ปรับเปลี่ยน ก็คือ การที่มนุษย์ทุกคนต้องการล่วงรู้อนาคตของตนเอง การดูดวงจึงยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน (Reethasri, 2562) ซึ่งในงานวิจัยของ อัครกิตติ์ สินธุวงศ์ศรี (2559: 57-59) ระบุเหตุผลในการดูดวงไว้ ดังนี้ 1) *ความคาดหวัง* โดยประสงค์ให้เป็นไปตามที่คิดหรือตั้งใจไว้และพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นเหตุผลที่มีมากที่สุด คือ ร้อยละ 49.6 2) *ความเครียด* โดยต้องการขจัดความรู้สึกไม่สบายใจและต้องการที่พึ่งทางใจ โดยเฉพาะการชี้แนะเรื่องราวที่จะเกิดในอนาคตเพื่อเพิ่มกำลังใจและป้องกันเรื่องราวที่จะทำให้เกิดเครียด เป็นเหตุผลรองลงมา คือ ร้อยละ 32 3) *ความสนุกสนาน* เป็นการดูเพื่อความบันเทิง โดยมีเหตุผล ร้อยละ 10 4) *ความกลัว* โดยเฉพาะการดูดวงเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายหรือความเสียหาย เหตุผลร้อยละ 7 และ 5) *ด้านอื่น ๆ* เช่น กลุ่มที่รู้สึกเฉย ๆ หรือเบื่อหน่าย ร้อยละ 0.5 ส่วนความสนใจในการดูดวง หากนับจากเรื่องที่

คนสนใจมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด มีดังนี้ 1) การงาน 2) การเงิน/ธุรกิจ 3) ความรัก 4) การเรียน 5) ครอบครัว 6) โชคลาภ 7) ที่อยู่อาศัย 8) สุขภาพ และ 9) อุบัติเหตุ โดยสรุปแล้ว จะเห็นว่า สถานการณ์การดูดวงปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบให้ทันสมัยขึ้น แต่เหตุผลหรือความสนใจก็ยังอยู่ใน 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ต้องการรู้อนาคตของตนเองหรือความคาดหวังในอนาคต เช่น การประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนหวังไว้ 2) ต้องการเสริมอำนาจบารมี หน้าที่การงาน ยศศักดิ์ รวมถึงความรัก 3) ต้องการคลายเครียดหรือความทุกข์ใจ จึงต้องการหาต้นตอของปัญหาหรือสิ่งที่สร้างความสนุกสนาน ทำลายให้กับชีวิต และ 4) ต้องการที่พึ่งทางใจ อันเนื่องมาจากความหวาดกลัวหรือสุขภาพที่ไม่ดี

เหตุใดคนถึงชอบดูดวง ดวงเชื่อได้จริงหรือ

ในประเด็นนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงมุมมองและทัศนคติของแต่ละกลุ่มที่มีต่อความเชื่อหรือความขึ้นชอบในการดูดวง สำหรับคนที่มีความเชื่อในเรื่องนี้เห็นว่า การดูดวงเป็นการทบทวนพฤติกรรมของตัวเอง โดยคำทำนายอาจช่วยให้การตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้ดีขึ้น การดูดวงจึงมีลักษณะพึ่งพาไว้หู่ บางคนอาจดูเพื่อความสนุกหรือดูไว้คุยกับเพื่อน บาง

ครั้งการดูดวงก็ไม่ได้ต้องการความเป็นเหตุเป็นผลหรือการพิสูจน์ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์เสมอไป เพราะบางครั้งการดูดวงอาจเป็นเหมือนการมอบสิ่งพิเศษให้กับมนุษย์ในการหนีจากโลกของปัญหา สามารถสร้างจินตนาการถึงอนาคตและสร้างขวัญกำลังใจในการสู้ชีวิตในยุคสมัยนี้ (Reethasri, 2562)

ส่วนสาเหตุที่ทำให้คนนิยมและชื่นชอบการดูดวง เนื่องจากความสลับซับซ้อนของวิถีชีวิตมนุษย์ที่เกิดจากความสับสน ความไม่แน่นอน รวมถึงความไม่มั่นคงในชีวิตในเรื่องความรักและความสูญเสีย จนทำให้ความวิตกกังวลเกิดความไม่สบายใจ อาจด้วยเหตุนี้การดูดวงจึงเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาที่ไม่ต้องการความซับซ้อนใด ๆ เพราะอย่างน้อยหากการทำนายเป็นที่น่าชื่นใจก็สร้างรอยยิ้มหรือกำลังใจได้ในการแก้ปัญหา ซึ่งอาจไม่ได้ยุติปัญหาได้ทุกอย่าง แต่การผ่อนหนักให้เป็นเบาก็ช่วยเยียวยาจิตใจได้ระดับหนึ่ง

ในมุมมองและทัศนคติของผู้เขียนเองคิดว่า เหตุที่คนนิยมการดูดวงเนื่องจากปัจจุบันการดูดวงเป็นเรื่องที่ง่ายและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เพียงใช้โทรศัพท์มือถือค้นหาก็สามารถดูได้อย่างง่ายดายและไม่เสียค่าบริการ ซึ่งต่างกับการดูกับหมอดู ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้คนนิยมการดูดวงนั้นเป็น

เพราะต้องการเสริมความเชื่อมั่นและความสบายใจ เช่น การเกิดความวิตกกังวลในการนำเสนองานจนถึงขั้นวิตกกังวล สิ่งที่คนไทยจะยึดถือเป็นอันดับแรก คือ การดูดวง โดยการตรวจดูการพยากรณ์รายวันด้วยการใส่เสื้อผ้าสีมงคล ใช้กระเป๋าสตางค์เสริมดวง นอกจากนี้ ยังนิยมดูดวงเพื่อรู้อนาคต ซึ่งแน่นอนว่า ทุกคนอยากรู้อนาคตของตนเอง เนื่องจากอนาคตเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถที่จะรับรู้ได้ว่า ชีวิตต่อไปจะเป็นอย่างไรบ้าง จะประสบความสำเร็จหรือไม่ จะเป็นตามที่คาดหวังเพียงใด สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่มนุษย์ต้องการหาคำตอบจนต้องพึ่งพาอาศัยการดูดวง แต่สำหรับบางคนที่ไม่เคร่งเครียดกับการดูดวงมากจะดูเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ยกตัวอย่าง กลุ่มเด็กนักเรียนที่มักดูดวงทำนายความรักเพื่อแลกเปลี่ยนหรือพูดคุยภายในกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยอมรับและเชื่อในเรื่องของการดูดวงได้ประการหนึ่ง

สำหรับประเด็นที่ว่า ดวงเชื่อได้จริงหรือไม่ หากมองในมุมของคนที่ชอบดูดวง ดวงเปรียบเสมือนเครื่องมือในการกำหนดอนาคต หากได้ทราบถึงอนาคตก็จะวางแผนการดำเนินชีวิตและเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ เปรียบเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเองได้ ฉะนั้น ความเชื่อเรื่อง

ดวงในทัศนะของคนกลุ่มนี้มีความเป็นไปได้และน่าเชื่อถือ อีกประการหนึ่งผู้เขียนเห็นว่า หากนำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ตามหลักพระพุทธศาสนา มาใช้ในการพิจารณา โดยเฉพาะวิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย มาวิเคราะห์โดยการเชื่อมโยงให้เห็นถึงเหตุและผลที่จะเกิดขึ้น ย่อมมีแนวทางในการรับมือเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ อีกทั้งความเชื่อเรื่องดวงนั้น อาจจะมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การปฏิเสธความเชื่อเรื่องของการดวง

ในประเด็นนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงมุมมองและทัศนคติของกลุ่มและบุคคลที่ปฏิเสธความเชื่อเรื่องของการดวง สำหรับบุคคลที่ไม่มีความเชื่อในเรื่องของดวง เพราะคิดว่า ดวงเป็นเรื่องที่หาข้อพิสูจน์ไม่ได้ อาจเป็นเพราะเชื่อในกรรมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในแง่ของกฎแห่งกรรม (Action and Reaction) คือ ทำอย่างไรย่อมได้รับผลอย่างนั้น หากทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 256: 374) กรรมเก่าเป็นเรื่องของอดีต ที่ติดตัวเรามาแต่กำเนิด โดยเชื่อว่า ทุกอย่างเกิดขึ้นไม่ใช่ความบังเอิญตั้งแต่ชาติกำเนิด สถานที่เกิด บุพการีหรือเพื่อนฝูง แต่เชื่อตามหลักที่ว่า *ทุกคนมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของ*

กรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 57: 100) ดังนั้น ชีวิตมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับกรรมเก่าเป็นทุน แต่อย่างไรก็ตามอนาคตก็ขึ้นอยู่กับกระทำปัจจุบันด้วยว่า จะกระทำอย่างไร หากถือตามหลักกฎแห่งกรรมแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่า ดวง อาจตีความได้ว่า เป็นผลของการกระทำ (กรรม) ในอดีตที่ยังส่งผลต่อมาถึงปัจจุบัน เพียงแต่มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นหรือจำได้ทั้งหมดว่าตนเองได้ทำอะไรมาแล้วบ้าง จึงเข้าใจผิดว่า เป็นดวงหรือโชคชะตาที่ฟ้าดินกำหนดมา ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นผลหรือวิบากของสิ่งที่แต่ละคนได้ทำไว้แล้วในอดีตนั่นเอง

ดังนั้น ชีวิตมนุษย์จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับดวง แต่ขึ้นอยู่กับกระทำของตนเอง บางคนมองว่า การดวงสามารถบอกถึงความรักในอนาคตข้างหน้า แต่ไม่มองวันนี้หรือขณะนี้ว่า กำลังทำอะไรอยู่ การใช้ชีวิตของมนุษย์เป็นการใช้ชีวิตแบบวิทยาศาสตร์ที่ต้องตั้งสมมติฐาน การทดลองและค้นหาข้อพิสูจน์ความจริงเพื่อหาคำตอบว่า อุปสรรคที่เจอเกิดมาจากไหน เกิดจากการกระทำของตนหรือไม่ หากต้องการพิสูจน์ในเรื่องของความรัก ต้องหา

คำตอบว่า คนสองคนรู้สึกและคิดต่อกันอย่างไร ปรับระเบียบ วิธีชีวิตเข้ากันได้หรือไม่ เมื่อต้องพบเจอกบททดสอบอะไรในระหว่างเส้นทางความรักของตน เหมือนเอาดวงเป็นตัวกำหนด แม้ว่าดวงจะเป็นตัวกำหนดเส้นทาง แต่การใช้ชีวิตอย่างมีสติและใช้เหตุผลนำทาง ก็ทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างสันติสุขและมีความสุข สามารถประสบความสำเร็จได้ การกระทำของตัวเราเป็นตัวกำหนดชีวิตของตัวเราเอง โดยไม่ได้ให้ดวงมาขีดเส้นความสำเร็จของชีวิตเรา นอกจากนี้ ฤกษ์ยามหรือสิ่งที่เรายึดถือตามดวงตามคำทำนายของหมอดูนั้นก็เพียงอุปายที่ทำให้เราสบายใจเท่านั้น แต่หากคิดดี ทำดี พุทธิแล้ว ถือเป็นเรื่องที่ดีโดยตัวเอง ไม่ใช่เพราะดวงแต่ประการใด ดังบทสวดที่พระมกสวดประจำบทหนึ่งในตอนท้ายบทถวายพรพระที่ว่า

สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุณฺธิตัง
สุขะโณ สุมุหุตโต จะ สุกุญฺญัง พรหมะจาริสุ
ปะทักขิมัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิมัง
ปะทักขิมัง มะโนกัมมัง ปะณิธิ เต ปะทักขิณา
ปะทักขิณานิ กัตวานะ ละภันตัตถะ ปะทักขิเณฯ
(พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี เล่ม 20 ข้อ 595: 379)

แปลว่า “สัตว์ทั้งหลาย ประพฤติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบูชาดีในพรหมจารีบุคคล กายกรรมเป็นส่วนเบื้องต้น วาจกรรม

เป็นส่วนเบื้องขวา มโนกรรมเป็นส่วน เบื้องขวา ความปรารถนาของท่านเป็นส่วนเบื้องขวา สัตว์ทั้งหลายทำกรรมอันเป็นส่วนเบื้องขวาแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อันเป็นส่วนเบื้องขวา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 156: 400)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เพราะเหตุใดถึงมีฝ่ายปฏิเสธความเชื่อในเรื่องของการดูดวง เนื่องจากกลุ่มและบุคคลมีมุมมองว่า ดวงเป็นเรื่องที่หาข้อพิสูจน์ไม่ได้ ไม่เป็นไปตามหลักวิทยาศาสตร์ ในการจะดำเนินชีวิตของคนนั้น ขึ้นอยู่กับ การกระทำของตัวเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “คนหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 27 ข้อ 15: 201) ชีวิตจะเป็นไปได้ดี ขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติตัวที่ดี และเหมาะสมถูกกาลเทศะ ชีวิตจะก้าวหน้าและประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับความขยันหมั่นเพียรของตัวเอง ไม่เกียจคร้าน หากต้องการความรักจากผู้อื่นอยากให้คนอื่นเห็นอกเห็นใจ ดังนั้น การที่เราจะได้ทุกอย่างอย่างที่เรต้องการนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับดวง แต่เป็นผลมาจากการกระทำ ของตัวเราเอง

อย่างไรก็ตาม ในทางพระพุทธศาสนา มีชาวพุทธส่วนหนึ่งที่ยอมรับ และเชื่อในเรื่องดวง จะเห็นได้ว่า มี

พระหมอดู พระที่ให้ฤกษ์ยามหรือทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาหรือเสริมดวงจำนวนมาก หากจะกล่าวว่า ท่านเหล่านี้ไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมตามที่พระพุทธเจ้าสอนก็ดูกระไรอยู่ แม้ในประวัติของพระพุทธเจ้าตอนเป็นเจ้าชายสิทธัตถะที่เพิ่งประสูติได้ 5 วัน ก็มีพิธีเชิญพราหมณ์มาพยากรณ์หรือทำนายลักษณะดวงชะตาชีวิตของเจ้าชาย เหตุการณ์นี้ทำให้มีผู้อ้างว่า แม้แต่ชีวิตของเจ้าชายสิทธัตถะยังเป็นไปตามดวงที่พวกพราหมณ์ทำนายไว้ว่า “1. ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม ครองราชย์โดยธรรม ทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทรทั้งสี่เป็นขอบเขต ทรงได้รับชัยชนะ มีพระราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ด้วยแก้ว 7 ประการ ฯลฯ ครบครองแผ่นดินนี้มีสาครเป็นขอบเขต 2. ถ้าเสด็จออกจากพระราชวังผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ไม่มีกิเลสในโลก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 34: 16) แต่การอ้างเช่นนี้ก็อาจแย้งได้ว่า นี่เป็นการกระทำของพวกพราหมณ์ไม่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เพราะตอนนั้นเจ้าชายยังไม่ได้เป็นพระพุทธเจ้า จึงไม่นับเนื่องตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

ในความคิดของผู้เขียน ผลจากการกระทำของมนุษย์ บางเรื่อง

อาจจะทำให้ชีวิตไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ด้วยเหตุที่ชีวิตมีความสลับซับซ้อนและละเอียดอ่อน อีกทั้งยังหาความแน่นอนไม่ได้และไม่อาจจะอธิบายในเชิงวิทยาศาสตร์หรือในเชิงของความเป็นเหตุผลได้ทุกขณะ บางครั้งเป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล แม้จะบอกว่า การกระทำที่ท่ายู่จะทำให้ประสบความสำเร็จหรือดีอยู่แล้วก็ตาม แต่ก็อาจมีปัจจัยในหลายด้าน เช่น ด้านการเงิน ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านครอบครัว ด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางอื่นหรือเป็นไปในทางทิศทางที่ไม่ได้กำหนดไว้ เช่น ข้าราชการที่ตั้งใจทำงาน เก็บเงินมาไว้ใช้ชีวิตหลังเกษียณ ด้วยความละโมภโลภมากจึงนำเงินที่ได้จากการทำงานและเงินบำนาญชีวิตหลังเกษียณไปลงทุนกับการเล่นแชร์ ในท้ายที่สุดเงินที่ได้ลงทุนไปสูญหายจากการถูกโกง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การกระทำของมนุษย์ถึงแม้จะประพติดดี ตั้งใจทำงานเก็บออมเงินมามากเพียงใด หากประมาทไม่คิดให้ถี่ถ้วนก็ทำให้สูญเสียสิ่งที่คาดหวังไว้ได้ การกระทำจึงไม่ได้ถูกต้องเสมอไปอาจจะมีข้อผิดพลาดไปบ้าง แต่ก็ก่อให้เกิดการเรียนรู้และ

สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปได้

เหตุใดความเชื่อเรื่องดวงถึงยังมีอยู่ในปัจจุบัน

ในปัจจุบันที่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องของดวง เนื่องจากดวงอยู่คู่กับชีวิตของคนไทยอาจจะเป็นบางเรื่องดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในเรื่องของการเลือกสีเสื้อผ้าตามวัน การเลือกวันในการออกรถใหม่ การเลือกสีกระเป๋าสตางค์ การเลือกวันเดินทางไปต่างจังหวัด บางครั้งเหตุผลและตรรกะที่อ้างตามหลักวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถคลายปมปัญหาที่อยู่ในใจ บางครั้งเรื่องเหนือธรรมชาติมีเพียงข้อมูลทางโหราศาสตร์ สามารถช่วยให้สบายใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งความสบายใจนี้มีผลต่อวิธีการรับมือกับความสับสน หลายคนใช้การดูดวงเป็นหลุมหลบภัยเมื่อต้องเผชิญหน้ากับความเครียดที่มองไม่เห็นทางออก คนส่วนใหญ่มักไม่กล้าให้ครอบครัวฟัง แต่จะกล่าพุดถึงปัญหากับเพื่อนอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งถือเป็นวิธีเดียวกันกับการดูดวง จึงเป็นเหตุผลว่า ทำไมการดูดวงทำให้เราสบายใจขึ้น ในยุคที่ทุกคนมีสมาร์ทโฟน (Smartphone) ที่สามารถเข้าดูดวงได้ง่ายขึ้น การดูดวงผ่านแอปพลิเคชันก็มีแทบทุกศาสตร์ให้เลือก เป็นการนำการดูดวงกับเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน เช่น การเสี่ยงเซียมซีดิจิทัล ไฟฟ์ปีซีแอป

พลิเคชั่นหรือการสแกนดูลายนิ้วมือ ซึ่งทำให้การดูดวงสามารถดูได้ตลอดเวลา เช่น ผ่านการพยากรณ์ทางไลน์ (LINE) กูเกิล (Google) เฟซบุ๊ก (Facebook) ดังนั้น เหตุผลที่ความเชื่อเรื่องดวงยังมีอยู่ในปัจจุบัน อาจเป็นเพราะบทบาทของโหราจารย์ทั้ง 5 ข้อต่อไปนี้ (พระมหาสมคิด เสือเกาะ, 2543: 149) ซึ่งสะท้อนถึงประโยชน์ของการดูดวงที่ยังมีต่อสังคมไทย ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมสุขภาพจิต ซึ่งทำให้ผู้รับบริการดูดวงคลายความกังวลลงได้ 2) การแนะแนวอาชีพตามศักยภาพของบุคคลที่มารับบริการ 3) การเป็นครูหรือผู้นำทางในการชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง 4) การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ ทั้งทางกายและทางใจ และ 5) การเป็นผู้เผยแผ่ศาสนาในกรณีที่ผู้ให้ฤกษ์ (หรือดูดวง) เป็นพระสงฆ์ ซึ่งสามารถแทรกหลักธรรมแก่ผู้รับบริการได้ หรืออาจเป็นเพราะเหตุผล 5 ประการ ตามงานวิจัยของอัศรภักดิ์ สินธุ์ศรี (2559: 67-68) ซึ่งระบุเหตุผลความเชื่อเรื่องดวงยังคงอยู่ในสังคมไทย โดยเรียงจากอันดับมากที่สุดดังต่อไปนี้ 1) ความคาดหวังในเรื่องที่ต้องการหาคำตอบและหนทางแก้ไข ร้อยละ 21.6 2) ความศรัทธาที่มีต่อหมอดูและศาสตร์ในการทำนาย ร้อยละ 19.1 3) การได้รับความเชื่อมโยงด้วยเหตุผลทางความเชื่อ ร้อยละ 16.1

4) การเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในตัวเอง จึงต้องพึ่งพาการดูดวง ร้อยละ 15.9 5) การเปรียบเทียบหมอดูว่า เป็นที่ปรึกษาของสังคม ร้อยละ 14.6 6) ความต้องการรับรู้สิ่งล่วงหน้า ซึ่งหมอดูเท่านั้น คือ ทางออกที่ดีที่สุด ร้อยละ 12.6 อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปสาเหตุได้ 2 ประการ คือ 1) เหตุผลภายใน คือ เรื่องของหมอดูและเจ้าชะตาเองที่ยังคงศรัทธาและชื่นชอบในศาสตร์นี้ว่า สามารถเป็นที่พึ่งได้จริง 2) เหตุผลภายนอก คือ สภาพเหตุการณ์ทางสังคม บ้านเมือง รวมถึงเศรษฐกิจที่เป็นตัวแปรให้ศาสตร์นี้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องนี้ ทำให้ได้แนวคิดอันเป็นองค์ความรู้ทั้งในด้านเชิงบวกและเชิงลบ ดังต่อไปนี้ ในเชิงบวก จะเห็นว่า การดูดวงจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ได้มีการสอดแทรกหลักคำสอนทางศาสนาไว้ด้วย เช่น หลักของการทำบุญ โดยเฉพาะการถวายสังฆทาน การปล่อยนก ปล่อยปลา การสอนหลักธรรมเรื่องความไม่ประมาทหรือการมีสติในการดำเนินชีวิต ดังนั้น การดูดวงหากไม่เป็นการลุ่มหลงจนเกินไป ก็สามารถเป็นสะพานบุญในการชำระกิเลสของผู้ดูดวงได้ ดังนั้น หมอดูจึงมีบทบาทสำคัญ

ในการชี้แนะสังคมที่เชื่อในเรื่องดวงให้เป็นคนดีมีศีลธรรม เพราะมีอิทธิพลทางด้านจิตใจเป็นอย่างมาก หากหมอดูมีสถานะเป็นนักบวชด้วยแล้ว ก็ยิ่งง่ายต่อการสร้างศรัทธาและเผยแพร่หลักธรรมทางศาสนา

ส่วนผลกระทบในเชิงลบ อาจจำแนกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านหมอดูที่ไม่คำนึงถึงจรรยาบรรณหรือหลักจริยธรรมในการประกอบอาชีพนี้ จึงเป็นช่องทางกอบโกยผลประโยชน์บนฐานความเชื่อของสังคมที่ยังไม่อุดมด้วยปัญญา แทนที่จะเป็นการให้กำลังใจในการดำรงชีวิต แต่กลับเป็นการส่งเสริมความมั่งงายต่อสังคมได้ ยิ่งหากเป็นนักบวชก็ยิ่งเสี่ยงต่อการประพฤติผิดหลักธรรมวินัยได้ด้วยเช่นกัน 2) ด้านเจ้าชะตาที่อาจทำให้เป็นคนหลงติดในการเชื่อดวงชะตา มากกว่าการพึ่งพาตนเอง ดังนั้น ความฉลาดในการทำบุญจากการดูดวง จึงดูเหมือนเป็นหนทางอึกยาวไกลสำหรับคนที่ต้องการจะพ้นทุกข์ตามหลักการของพระพุทธศาสนา

สรุป

จากที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องชีวิตเป็นไปตามดวงจริงหรือ สามารถสรุปเนื้อหาได้ว่า ดวงคือ โชคชะตา ความเชื่อ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง เป็นสิ่งที่ไม่

สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เป็นสิ่ง
ลึกลับ เป็นตัวกำหนดชีวิตของคน ที่ทุก
คนสามารถดูผ่านการทำนายจากหมอ
ดูในแบบต่าง ๆ ได้ เช่น ดูดวงด้วย
ลายมือ ดูดวงด้วยไฟ การเสี่ยงทาย
เป็นการทำนายเรื่องราวต่าง ๆ ทั้ง
ความรัก การเรียน การทำงาน สุขภาพ
ที่สามารถรู้ล่วงหน้าได้และสามารถ
นำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต
ประจำวันเพื่อความสบายใจของตัว
บุคคล และในส่วนของ การดูดวงถือ
เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สามารถบอก
ถึงเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต
เพื่อเตรียมรับมือต่อสถานการณ์ที่จะ
เกิดขึ้นและเป็นการสร้างความมั่นใจ
ให้แก่บุคคล ในปัจจุบันความเชื่อใน
เรื่องของดวงยังคงมีอยู่ เนื่องจาก
มนุษย์มีความสลับซับซ้อน มีปัญหาใน
ชีวิตที่มากขึ้นและละเอียดอ่อนต่อจิตใจ
จึงเกิดความไม่แน่นอนในชีวิตที่ไม่
สามารถอธิบายในเชิงวิทยาศาสตร์
หรือในเชิงของความเป็นเหตุผลได้ ซึ่ง

บางครั้งเป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ แม้ว่า
สิ่งที่ตัวเองทำอยู่จะทำให้ประสบ
ความสำเร็จหรือดีอยู่แล้วก็ตาม แต่ก็
อาจมีปัจจัยในหลาย ๆ ด้านส่งผล
กระทบต่อชีวิตให้มีการเปลี่ยนแปลงไป
ในทิศทางอื่นหรือเป็นไปในทางทิศทาง
ที่ไม่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ในหัวข้อ
บทความที่ว่า ชีวิตเป็นไปตามดวงจริง
หรือ จึงอาจตอบได้ว่า ชีวิตไม่ได้เป็นไป
ตามดวง แต่มนุษย์ต่างหากที่เป็นผู้
กำหนดดวงขึ้นมาจากการกระทำใน
อดีตและในปัจจุบัน ซึ่งคนที่ฉลาดก็จะ
อาศัยดวงชะตาที่ทำนายเป็นหนทางใน
การทำความดีต่อไป เป็นการสร้างดวง
ชะตาใหม่ที่ดีในอนาคต หากเป็นคนที่ยัง
ไม่ฉลาดเพียงพอ ก็จะทนทุกข์อยู่กับ
ดวงชะตาที่ย่ำแย่ แต่ไม่สร้างดวงชะตา
ใหม่ด้วยการทำความดีใด ๆ เรื่องดวง
จึงเป็นความเชื่อเหมือนดาบสองคมที่
สังคมต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไปว่า
จะให้คุณหรือให้โทษมากกว่ากัน หรือ
เป็นที่พึงอย่างแท้จริงหรือไม่ อย่างไร

บรรณานุกรม

- กฤติกาวัลย์ หิรัญสี. (2554). *ศึกษาความสอดคล้องของหลักการพยากรณ์ในคัมภีร์
พระพุทธศาสนาเถรวาทและวิชาโหราศาสตร์ไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เชมชาติ ปริญาอนุสรณ์. (2562). รูปแบบการพยากรณ์โหราศาสตร์ไทยเชิงพุทธบูรณา
การ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. 15 (1), 67-78.

- ณัฐธำ อำไพ และคณะ. (2554). *พฤติกรรมความเชื่อในการดูดวงไฟท่าไร่ ไฟยิปซี*. รายงานการวิจัย. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.
- ดวงใจ ภวานานนุรักษ์ และคณะ. (2554). *พฤติกรรมความเชื่อในการดูดวงด้วยไฟท่าไร่ (ไฟยิปซี) ของประชากรในบริเวณสยามแควร์. การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีการศึกษา 2554. สำนักงานโครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. วันที่ 17-18 กันยายน.*
- ธัญญา นาคบุตร. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านโหราศาสตร์กับความสุขในที่ทำงานของพนักงาน บมจ. ธนาคารกรุงไทย สำนักงานใหญ่ สายงานปฏิบัติการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ปริญญา นาคปฐม และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). *รูปแบบและพฤติกรรมในการบริการศาสตร์พยากรณ์ของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 8 (1), 68-94.*
- พระมหาสมคิด เสือกะ. (2543). *จริยธรรมในอาชีพโหราจารย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 10, 15, 20, 22, 27. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2553). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม 20. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- สำนักข่าวเดลินิวส์. (6 มกราคม 2557). *วิเคราะห์ดวงชะตาผ่าน ‘เส้นผม’ หนึ่งพลังเสริมมงคล เสริมความดี. สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/206417>*
- สำนักข่าว Sanook. (22 พฤษภาคม 2558). *ศาสตร์แห่งดูดวง ทั้ง 9 ศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2563, จาก <https://www.sanook.com/horoscope/67717/>*
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (1 กุมภาพันธ์ 2556). *ความหมายของดวงชะตา. สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://www.royin.go.th/?knowledge=ดวง-โฉลก-โชค-ขง-๑-กุมภาพันธ์>*

- อัครกิตติ์ สีนธวงศ์ศรี. (2559). การรับรู้ การเสพติดและผลกระทบจากการดูดวง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2560). พฤติกรรมการดูดวงของคนเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยสังคม. 40 (1), 201-225.
- Reethasri, N. (3 กุมภาพันธ์ 2562). จากการดูหมอ สู่วิทยาศาสตร์ในแอปพลิเคชันอะไรทำให้เรายังดูดวง. สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://thematter.co/social/horoscope-today/69980?fbclid=IwAR177qt9M7zuqAsXqscBEoFJusq-%20oNQ92r48AiaT3Vljrmn5Q6buZ3wwXg>

**การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน:
แนวคิด หลักการและการส่งเสริม**
**The Political Participation of People:
Concepts, Principles, and Promotion**

ภุริวัจน์ ปุณยวุฒิปริดา

Phuriwat Punyawutpreeda

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College
Corresponding Author, E-mail: phu9555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ศึกษาแนวคิด หลักการและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ถือว่า เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนในการปกครองหรือการบริหาร รวมถึงการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาในชุมชนเพื่อจัดสรรทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การให้คำแนะนำปรึกษา การร่วมวางแผนและการร่วมดำเนินการ รวมถึงการควบคุมโดยตรงจากประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นกลไกสำคัญเสมือนหัวใจในระบอบประชาธิปไตย เพราะก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน เช่น การสร้างคุณภาพในการตัดสินใจที่ดีขึ้น การสร้างฉันทามติ การนำไปปฏิบัติที่ง่ายขึ้น การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้าย การรักษาความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม การพัฒนาภาคประชาสังคมของสาธารณชน สำหรับหลักการมีส่วนร่วม เช่น กรณีที่ 1 การกระทำเพื่อสนับสนุนหรือเรียกร้องกับผู้นำของรัฐบาล กรณีที่ 2 ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินการของรัฐบาลหรือการเลือกผู้นำรัฐบาล กรณีที่ 3 การกระทำของพลเมืองของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนระดับขั้นของการมีส่วนร่วมสามารถแยกได้ ดังนี้ 1) ระดับการให้ข้อมูล 2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน 3) ระดับการปรึกษาหารือ 4) ระดับการวางแผนร่วมกัน 5)

ระดับการร่วมปฏิบัติ 6) ระดับการควบคุมโดยประชาชน สำหรับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถดำเนินการผ่านทางด้านต่าง ๆ เช่น ด้านระบบการศึกษา ด้านสื่อมวลชน ด้านรัฐบาลโดยตรง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง; การเมืองภาคประชาชน;
แนวคิดทางการเมือง

Abstracts

This article is to study the concept, principle, and promotion of political participation of people. It is the decentralization of governance or administration to people, including decision to solve the community problem to allocating resources for maximized benefits to community. Political participation is the process of collecting information, comments, counseling, joint planning, co-operation, and direct control by people. Hence, political participation seems like an important dynamics as a heart of democracy because it affects many aspects of benefits such as creating a good quality of decision, consensus oriented, easier implementation, avoiding bad encounters, maintaining credibility and righteousness, and civil society development. The principles of political participation are as follows: 1st case is action to support or demand the government leaders; 2nd case is an attempt to affect government operations or the election of government leaders; 3rd case is act of citizens of the state as required by law. For the classification of political participation, it is divided into six in following levels: 1) giving information; 2) public opinion; 3) consultation; 4) joint planning; 5) co-operation; 6) public control. The guidelines for promoting political participation can be implemented through various aspects such as educational system, social media, and direction to government.

Keywords: Political Participation; Civil Politics; Political Concepts

บทนำ

วิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สภาพการเมืองการปกครองไม่มีความเจริญก้าวหน้าเป็นเพราะความอ่อนแอของภาคประชาชนที่ขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและปล่อยให้เป็นที่หรือการดำเนินการของนักการเมืองและข้าราชการที่มีอำนาจในกำหนดนโยบายปกครองบ้านเมืองเพียงฝ่ายเดียว แต่เมื่อการปฏิรูประบบการเมืองที่ก่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดตามหลักการและสิทธิของความเป็นพลเมือง (Citizenship) ได้ขยายในหมู่ประชาชนที่ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจในหลักการนี้มากขึ้น การตระหนักในความเท่าเทียมกันในสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะความพยายามทำให้สิทธิพลเมืองทางการเมืองและทางสังคมเกิดขึ้นจริงและสร้างความเป็นสากลของสิทธิพลเมืองให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกระบวนการทางการเมืองอย่างต่อเนื่องนั้น ได้กลายเป็นที่มาของการเมืองภาคประชาชน (บุญทัน ดอกไธสง, 2552) ในประเทศไทยที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ยอมรับทั่วไปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็น

องค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามค่านิยมของอับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (วัชรฯ ไชยสาร, 2545: 44) โดยการเติบโตของภาคประชาชนดังกล่าวได้เกิดโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อน มีความหลากหลายและกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและส่งผลไปยังความไม่เสมอภาคทางการเมือง โดยเฉพาะการเข้าถึงศูนย์กลางของอำนาจภายในรัฐจะตกไปอยู่เพียงเฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่มที่มีโอกาสทางการเมือง ทางเศรษฐกิจและทางสังคมเท่านั้น จนนำไปสู่การจำแนกความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมไทย ซึ่งเมื่อพิจารณาสภาพของการจำแนกชนชั้นก็อาจกล่าวได้ว่า เป็นสภาวะที่รัฐได้กำหนดและออกแบบขึ้นมาในอดีตเป็นระยะเวลาอันยาวนานและแทรกซึมอยู่ในโครงสร้างทางสังคมไทย (มงคลเลิศ ด้านธานินทร์, 2551)

ดังนั้น บทความนี้จึงต้องการที่จะศึกษาแนวคิดและหลักการเบื้องต้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมถึงแนวทางการส่งเสริมเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาและ

พัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของภาคประชาชนต่อไป

เนื้อเรื่อง

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้ เจมส์ แอล เครย์ตัน (2551: 3) ได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่รวบรวมความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทางและเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณและถวิลวดี บุรีกุล (2548: 15) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชนเพื่อให้ทุกคนมีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

เดวิด อีสตัน (David Easton, 1971) ให้ความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของ

กระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support)

ส่วนสถาบันพระปกเกล้า (2545: 2) อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษานำมา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดถึงการร่วมควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงหมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน รวมถึงการควบคุมโดยตรงจากประชาชนหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการ

เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลตามนโยบาย แผนงานโครงการหรือกิจกรรม (คณะกรณีสถิติและคณะ, 2545) เช่น กรณีการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าบ้านห้วยฮี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยได้ดำเนินขั้นตอน ดังนี้ 1) ส่วนร่วมจัดตั้งคณะกรรมการ 2) กำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ 3) กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบ 4) ปลุกต้นไม้เพิ่มในพื้นที่ป่า 5) การปลูกฝังจิตสำนึกในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ 6) จัดเวรยามลาดตระเวนเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้และการจัดทำแนวป้องกันไฟป่า (วินิจ ฝาเจริญ, 2562: 145) ทั้งหมดข้างต้นเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเบื้องต้นเพื่อรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชุมชน หรือกรณีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย

ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ซึ่งชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่อบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง เช่น การเสวนากลุ่มเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล การหาแนวทางพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสม สวยงาม ปลอดภัย และสามารถเชื่อมต่อเส้นทางไปยังที่พักหรือโฮมสเตย์ โดยมีมีคฤหบดีท้องถิ่นนำชมบรรยากาศหมู่บ้าน เรียนรู้รูปแบบและวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การจัดงานเทศกาลวันดอกเสี้ยวบาน การชิมรสอาหารพื้นบ้าน การจำหน่ายของที่ระลึกที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน (ชุดิมนต์ สะสอง และคณะ, 2563: 81-82) ที่กล่าวมาเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมดังกล่าวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เพราะเป็นกิจกรรมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชุมชนและสามารถพัฒนาไปสู่การสร้างแรงกดดันหรือโน้มน้าวให้รัฐบาล ผู้กำหนดนโยบาย ผู้มีอำนาจหรือผู้มีอิทธิพลได้หันมาช่วยเหลือประชาชนในการ

ส่งเสริมกระบวนการทางการเมืองการปกครอง เช่น การตัดสินใจเลือกผู้นำท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของประชาชนในอนาคต

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกสำคัญเสมือนหัวใจในระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นการกระทำที่มีผลต่อการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองหรืออำนาจปกครอง รวมถึงการพ้นจากอำนาจนั้น นอกจากนี้ ยังมีผลต่อนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ เพราะฉะนั้น ผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตย หากจะอ้างความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครอง (Legitimacy) อันมีที่มาจากเหตุผลและหลักนิติธรรมนี้ได้ ก็ต่อเมื่อผู้ถูกปกครองเชื่อว่า การใช้อำนาจของผู้ปกครองนั้นถูกต้องตามกฎหมายและมีเหตุผลเพียงพอ ผู้ปกครองจึงต้องไม่ละเมิดกฎหมายและใช้อำนาจการปกครองอย่างมีเหตุผล นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของแต่ละประเทศยังเป็นเครื่องชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์หรือเจตคติทางการเมืองและพัฒนาทางการเมืองของประเทศนั้น อาทิ ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยในยุโรป รัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูง ประชาชน

มีความกระตือรือร้นและมีความพร้อมที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในด้านองค์ความรู้ทางการเมือง การกล่อมเกลางานทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นต้น

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่ต้องการปฎิรูปการเมืองสู่สังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สาละสำคัญของรัฐธรรมนูญจึงมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชาชนทุกคน โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ (เจมส์ แอล เครย์ตัน, 2551: 21-25; กลุ่มงานผลิตเอกสาร, 2561: 17-19) ดังต่อไปนี้

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากการปรึกษาหารือหรือการเสวนากับสาธารณชนช่วยก่อให้เกิดความชัดเจนในด้านวัตถุประสงค์ของนโยบายและความต้องการของโครงการที่ดำเนินการ ซึ่งทำให้การตัดสินใจที่จะเลือกปฏิบัติหรือการแสวงหาคำตอบมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง ในเบื้องต้นแม้การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่เมื่อก้าวโดยภาพรวมแล้ว จะประหยัดต้นทุนและ

เวลากว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียวอย่างมาก เพราะการตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนอาจทำให้เกิดการคัดค้านหรือการฟ้องร้องที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงและความล่าช้าอันจะเกิดขึ้นในระยะยาวในอนาคต

3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกันและสร้างความเข้าใจอันดีในระยะยาวระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความเห็นต่างกัน นอกจากนี้ ยังช่วยลดปัญหาการโต้แย้งหรือเห็นต่างทางการเมือง รวมถึงการช่วยสร้างความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4. การนำไปปฏิบัติที่ง่ายขึ้น ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในโครงการหรือนโยบายต่าง ๆ ดังนั้น ประชาชนจะให้ความร่วมมืออย่างกระตือรือร้นในการขับเคลื่อนให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติในขั้นตอนต่อไป

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการหรือนโยบายเป็นการช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่ายในการทำงานอันจะ

เป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงในอนาคต

6. การรักษาความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม กระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส สุจริต และมีความชอบธรรมตามหลักธรรมาภิบาลด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนให้เกิดการตัดสินใจที่ราบรื่น ปราศจากการโต้แย้งกันได้

7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่ได้มาทำงานร่วมกับประชาชนในกระบวนการมีส่วนร่วม จะได้รับทราบถึงความห่วงกังวลและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของประชาชนต่อการตัดสินใจขององค์กรได้

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในรายละเอียดโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรม เรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกฝนการเป็นผู้นำในการทำงานเป็นทีมและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

หลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้มีนักวิชาการแยกอธิบายไว้ในลักษณะของกิจกรรมทางการเมืองเป็น 10 กรณี (วัชร ไซยสาร, 2545: 44-98) ดังนี้

กรณีที่ 1 การกระทำเพื่อสนับสนุนหรือเรียกร้องกับผู้นำของรัฐบาลในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและเผด็จการ เช่น การชุมนุมคัดค้านหรือสนับสนุนการกระทำของรัฐบาล การออกเสียงประชามติหรือการทำโพล (Pole) ที่แสดงให้เห็นถึงความเห็นของมหาชน ซึ่งจะมีผลต่อการคัดค้านหรือสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลและสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล

กรณีที่ 2 ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินการของรัฐบาลหรือการเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การที่สื่อและประชาชนแสดงความเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลหรือการปรับคณะรัฐมนตรี

กรณีที่ 3 การกระทำของพลเมืองของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การร่วมชุมนุมและการยื่นข้อเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

กรณีที่ 4 การมีส่วนร่วมโดยการมีตัวแทน (Representation) ซึ่งประชาชนต้องออกเสียงเลือกตั้งเพื่อสรรหาผู้แทนมาทำหน้าที่แทนตน ตามระบอบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (Representative Democracy) หรือโดยอ้อม (Indirect Democracy) ที่เห็นว่า เป็นกรณีหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

กรณีที่ 5 การกระทำอันแสดงถึงความรู้สึกแปลกปลอม (Alienation) ที่ทำให้ขาดความสนใจและขาดการกระทำใด ซึ่งการไม่กระทำที่มาจากความรู้สึกแปลกปลอมอาจก่อให้เกิดผลทางการเมืองตามมา แต่ต้องพิจารณาให้ได้ว่า การไม่กระทำอันใดเกิดจากความรู้สึกแปลกปลอม เป็นการมีส่วนร่วมและการไม่กระทำในกรณีอื่น ๆ ไม่เป็นการมีส่วนร่วม

กรณีที่ 6 การกระทำที่แสดงถึงความตื่นตัวทางการเมืองทั้งที่ตื่นตัวทางการเมืองมากและตื่นตัวทางการเมืองน้อย เช่น ผู้รับสมัครเลือกตั้งหรือผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ไม่ได้ไปลงคะแนนเสียง แต่ขอวิพากษ์วิจารณ์หรือถกเถียงเรื่องการบริหารการเมืองกับเพื่อนบ้านหรือผู้ที่แสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือผู้ที่สนใจข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อต่าง ๆ

กรณีที่ 7 การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นการกระทำทางการเมืองทั้งที่มีความต่อเนื่องและเป็นครั้งคราว ซึ่งรวมถึงการกระทำทางการเมืองที่ใช้ความรุนแรงด้วย เช่น การรับสมัครเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การก่อจลาจล วนวายหรือการก่ออาชญากรรมทางการเมือง

กรณีที่ 8 การกระทำที่ประสงค์จะมีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองและการมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการและดำเนินการของข้าราชการได้ด้วย

กรณีที่ 9 การมีส่วนร่วมมิใช่การดำเนินการที่มีผลกระทบต่อการเมืองในระดับชาติเท่านั้น แต่เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

กรณีที่ 10 การปฏิบัติทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่อาจต่างกันได้ตามกาล เวลาและสถานที่ เช่น ครั้งหนึ่งอาจถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่อีกช่วงเวลาหนึ่งอาจไม่เป็น หรือในพื้นที่หนึ่งอาจถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่อีกพื้นที่หนึ่งอาจถือว่า ไม่เป็นก็ได้

ระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

การแบ่งระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552: 16) โดยมีข้อพึงสังเกต คือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด (บรรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548: 29-30) ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสารและการแสดงนิทรรศการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับชั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มโครงการต่าง ๆ

หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชนเพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ เหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อनुญาตตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งและการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมี

ส่วนร่วมโดยประชาชนเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ แต่การลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด โดยในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้ผลของการประชามติมีทั้งแบบที่มีข้อยุติโดยเสียงข้างมากและแบบที่เป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรี ซึ่งไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (มาตรา 165) ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่ 5 ประการ คือ 1) การออกเสียงเลือกตั้ง 2) การรณรงค์หาเสียง 3) การกระทำของแต่ละบุคคลเป็นเอกเทศต่อปัญหาทางการเมืองและสังคม 4) การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม 5) กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรงและอาจเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องเป็นการมีส่วนร่วมแบบสมัครใจ ไม่ใช่เป็นแบบปลุกเร้า สำหรับการมีส่วนร่วมแบบเสรีหรือแบบสมัครใจนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาชนมีความสำนึกทางการเมืองหรือความตื่นตัวทางการเมืองเสียก่อน ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงมีปัญหอุปสรรค (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552: 99-103) ดังนี้

- 1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2) โครงสร้างกฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ
- 3) การขาดแคลนผู้มีทักษะในการใช้เครื่องมือในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 4) ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองและความพร้อมของประชาชน
- 5) ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ
- 6) การไม่มีตัวชี้วัดชัดเจนที่จะบ่งบอกให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมหรือจำนวนมากน้อยที่หน่วยงานของรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำงานให้ดีขึ้น เพราะไม่มีมาตรฐานในการทำงานที่ชัดเจน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ระบุคำว่า *มีส่วนร่วม* 22 ครั้ง มากกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเขียนไว้ 11 ครั้ง แต่อย่างน้อยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ระบุไว้ 34 ครั้ง ในความเป็นจริงประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเข้าใจสิทธิของตนเองที่รัฐธรรมนูญได้เปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตามที่ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก ลงวันที่ 6 เมษายน 2560 หน้า 20, 38, 70 และ 76 ได้กำหนดแนวทางที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิโดยตรงตามมาตรา ดังต่อไปนี้

ประการที่แรก ในมาตรา 78 รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย การทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

ประการที่สอง มาตรา 133 (3) มาตรา 236 และมาตรา 256 (1) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้อำนาจแก่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ 1) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด 5 หน้าที่รัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย 2) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานพอสมควรเพื่อกล่าวหาว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง 3) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000

คน มีสิทธิเข้าชื่อขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

การเข้าชื่อเสนอกฎหมายโดยประชาชนซึ่งเป็นสิทธิของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2550 และ 2560 ระบุให้ประชาชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมทางการเมืองในการกำหนดอนาคตของตนเองและประเทศผ่านการเข้าชื่อเสนอกฎหมายด้วยเช่นกัน คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน ที่สามารถรวมตัวกันเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชาวไทย และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐต่อสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ การเข้าชื่อเสนอกฎหมายมีหลักการสำคัญที่ประชาชนผู้ต้องการเสนอกฎหมายควรรู้โดยมีตารางเปรียบเทียบให้เห็นดังต่อไปนี้

ประเด็น	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560
คุณสมบัติและจำนวนของผู้มีสิทธิเสนอร่าง พ.ร.บ.	มาตรา 170 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน	มาตรา 163 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน	มาตรา 133 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน

ประเด็น	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560
ร่าง พ.ร.บ. ที่ ประชาชนมีสิทธิ เสนอ	มาตรา 170 ประชาชน มีสิทธิเสนอร่าง พ.ร.บ. เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ ในหมวด 3 สิทธิและ เสรีภาพของชนชาวไทย และ หมวด 5 แนวน นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ	มาตรา 163 ประชาชน มีสิทธิเสนอร่าง พ.ร.บ. เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ ในหมวด 3 สิทธิและ เสรีภาพของชนชาวไทย หมวด 5 แนวนโยบาย พื้นฐานแห่งรัฐ	มาตรา 133 ประชาชน มีสิทธิเสนอร่าง พ.ร.บ. เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ ในหมวด 3 สิทธิและ เสรีภาพของปวงชนชาว ไทยและหมวด 5 หน้าที่ ของรัฐ
ข้อยกเว้นร่าง พ.ร.บ. ที่ ประชาชนมีสิทธิ เสนอ	มาตรา 171 หากเป็น ร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวกับ เงินต้องได้รับคำรับรอง จากนายกรัฐมนตรี	มาตรา 163 หากเป็น ร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวกับ เงินต้องได้รับคำรับรอง จากนายกรัฐมนตรี	มาตรา 133 หากเป็น ร่าง พ.ร.บ. เกี่ยวกับเงิน ต้องได้รับคำรับรองจาก นายกรัฐมนตรี

ตาราง 1 เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญไทยทั้ง 3 ฉบับ

แนวทางการส่งเสริมความรู้ เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน

การส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองในปัจจุบันสามารถการ
กระทำได้ผ่านหลายช่องทาง เช่น

1. ผ่านระบบการศึกษา ใน
ปัจจุบันรัฐบาลได้มุ่งเน้นการส่งเสริม
องค์ความรู้ด้านการเมืองผ่าน
สถานศึกษา โดยเริ่มจากการจัดทำ
หลักสูตรระดับปฐมวัยจนถึงหลักสูตร
ในระดับอุดมศึกษาให้มีแนวคิดในการ
ฝึกฝนนักเรียนและนิสิตนักศึกษาให้
รู้จักสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบและ
สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยด้วยการเรียนรู้ทฤษฎี

ควบคู่กับการปฏิบัติในวิถีชีวิต ตั้งแต่
เด็กการเรียนรู้การสอนในระดับอนุบาล
จนถึงระดับอุดมศึกษา ปัจจุบันได้มี
หน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อน
ทางการเมืองมากมาย เช่น สำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)
คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม
การทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้มีการ
ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับสถาน
ศึกษาหลายแห่ง เช่น บันทึกข้อตกลง
ว่าด้วยความร่วมมือทางวิชาการ
ระหว่างสำนักคณะกรรมการการ
เลือกตั้งกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ 6
พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 (สำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560)

ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การฝึกอบรม การส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น โดยมุ่งหวังที่จะปลูกฝังองค์ความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกระดับ

2. ผ่านทางสื่อมวลชน การสื่อสารทางสังคมโลกออนไลน์ (Social Network) มีความสำคัญในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนอย่างมาก ทั้งนี้ การใช้สังคมออนไลน์ของตลอดปี พ.ศ. 2559 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560 พบว่า คนไทยใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) ถึง 47 ล้านคน แต่เพิ่มขึ้นเพียง 15% ขณะที่คนใช้อินสตาแกรม (Instagram) 11 ล้านคน เพิ่มขึ้น 41% ไลน์ (LINE) มีผู้ใช้ 41 ล้านคน ส่วนทวิตเตอร์ (Twitter) ได้เติบโตมากที่สุดในทุกโซเชียลมีเดีย (Social Media) ในไทย มีผู้ใช้ถึง 9 ล้านคน เพิ่มขึ้น 70% อาจเป็นเพราะการที่ดาราทั้งไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะเกาหลีและญี่ปุ่นที่ใช้ทวิตเตอร์มากขึ้น (ปานระพี, 2560) หากเทียบกับในยุคก่อนที่การรับรู้ข่าวสารทางสื่อมวลชนของประชาชนส่วนใหญ่จะรับรู้จากโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์เท่านั้น แต่ยุคปัจจุบันสื่อจากสังคมออนไลน์มีอิทธิพลค่อนข้างมากในการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน และสามารถมีส่วนร่วมแสดงความ

คิดเห็นได้หลายรูปแบบ อีกทั้งทางรัฐบาลเองได้มีช่องทางให้ประชาชนได้สะท้อนปัญหาของตนหรือชุมชน แสดงข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาด้วยการรายงานหรือวิเคราะห์ผลการทำงานของรัฐบาลอย่างเต็มที่ สามารถตรวจสอบความโปร่งใสของรัฐบาลผ่านหน่วยงานตรวจสอบหรือองค์กรยุติธรรม โดยปราศจากอคติหรือการครอบงำทางการเมือง

3. ผ่านทางรัฐบาล ในปัจจุบันรัฐบาลมีเวทีรับฟังปัญหาของประชาชน รับฟังข้อเสนอแนะของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือส่งตัวแทนในการแก้ปัญหา พิจารณากฎหมายที่เสนอโดยประชาชนโดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก การทำประชาคมตีในการตัดสินใจที่สำคัญ เปิดโอกาสให้มีการชุมนุมประท้วงของประชาชนโดยสงบตามกรอบกฎหมาย เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเทศบาลเมืองแม่เหียะในจังหวัดเชียงใหม่ของ (สุปปรียา จันตะ, 2562) ไม่ว่าจะเป็นในด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านผลประโยชน์และด้านการประเมินผล อันเป็นการระดมความรู้ความสามารถจากเจ้าหน้าที่ทุกระดับขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเป็นการกระจาย

อำนาจจากเบื้องบนสู่เบื้องล่างได้แก้ไข ปัญหาของตนเองให้เกิดผลเป็น รูปธรรมในลักษณะของการมีส่วนร่วม ในภาคประชาชน

สรุป

สำหรับ ประเทศไทย มีรัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ ทุกฉบับมี หลักการที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การ ส่งเสริมให้ประชาชนเป็นเจ้าของ อำนาจสูงสุดหรือที่เรียกว่า อำนาจ อธิปไตย อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนในอดีต ไม่ได้มีส่วนในการพัฒนาระบบ การเมืองการปกครองเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ต่อเมื่อกระแสการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยจากโลกตะวันตกเข้าสู่ ประเทศไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ประชาชน จึงตระหนักในสิทธิเสรีภาพของตนและ มีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ดัง จะเห็นจากการปฏิรูปการเมืองที่ ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2540 และ ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนจึงมีแนวโน้มที่ดีขึ้น อย่างไร ก็ดี การมีส่วนร่วมดังกล่าวมีลักษณะ เป็นกระบวนการ คือ การมีรูปแบบ รวมถึงวิธีการปฏิบัติที่ต่อเนื่องหรือ เชื่อมโยงกับหลายองค์ประกอบและ

ต้องดำเนินการตามกฎหมาย เช่น การ ดำเนินการก่อนการตัดสินใจของ รัฐบาล รวมทั้งการมีเงื่อนไขที่จะต้อง จัดให้มีการก่อนการพิจารณาให้ทุนใน โครงการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่าง ประเทศของธนาคารโลกและธนาคาร อื่นในภูมิภาค นอกจากนั้น ในภาค บริษัทเอกชนได้ดำเนินโครงการการมี ส่วนร่วมของประชาชน โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจเกี่ยวกับการ จัดหาที่ตั้งโครงการหรือหน่วยงานของ ตน การกำหนดนโยบาย การจัดการ ด้านสิ่งแวดล้อมหรือการเยียวยาแก้ไข แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ ดังกล่าว เพื่อให้โครงการที่จะจัดทำขึ้น ได้รับการยอมรับหรือสนับสนุนจาก ประชาชนอย่างแท้จริง และที่สำคัญ ประการหนึ่ง คือ การไม่เกิดข้อ ร้องเรียนจากประชาชนที่ได้รับผลเสีย หาย ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการเมือง การปกครองของไทย ทั้งในระดับ ท้องถิ่นและระดับประเทศ เช่น ปัญหา การทุจริตคอร์รัปชันในการเลือกตั้ง การ ใช้อำนาจและตำแหน่งหน้าที่ในการ ตัดสินใจกำหนดนโยบายแก่พวกพ้อง ตนเอง การขาดการตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐในลักษณะถ่วงดุล ปัญหา เหล่านี้จะค่อย ๆ หดหายไป ก็ด้วยการ สร้างพลังประชาชนให้เกิดจิตสำนึกใน การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่าง แท้จริง เพราะฉะนั้น หน่วยงานภาครัฐ

ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ด้วยการสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของ

ตนเอง การปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้แก่ประชาชนให้มากที่สุด เพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงในอนาคต

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คะเนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). *แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหาอุปสรรคและทางออก*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดาเพลส.
- เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, แปล. *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- ชุติมันต์ สะสอง และคณะ. (2563). การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*. 3 (1), 75-86.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพมหานคร: เอ.พี.กราฟิก ดีไซน์และการพิมพ์.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2552). *ประชาธิปไตยรากหญ้า*. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- ปานระพี. (24 พฤษภาคม 2560). *เผยสถิติโซเชียลไทยใน Thailand Zocial Awards 2017 ผู้ใช้ twitter เติบโตก้าวกระโดด*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2561, จาก <https://www.it24hrs.com/2017/thailand-zocial-awards-stat-social-media-2017>
- มงคลเลิศ ด้านธานินทร์. (2551). *หลักคิดชาตินิยมและมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมทันสมัย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจิตรศิลป์.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (11 ตุลาคม 2540). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก. หน้า 1-99.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (24 สิงหาคม 2550). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก. หน้า 1-127.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.
- วัชร ไชยสาร. (2545). การมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับการเมืองภาคประชาชน. *รัฐศาสตร์*. 53 (5), 44-100.
- วินิจ ฝาเจริญ. (2562). การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ป่าบ้านห้วยอี ตำบลห้วยปลิง อำเภอมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 4 (2), 137-150.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดาเพรส.
- สุพรียา จันตะ. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่เหียะ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 4 (1), 16-29.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (6 พฤศจิกายน 2560). *บันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2561, จาก https://www.ect.go.th/ect_th/news_all.php?cid=116
- Easton, D. (1971). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*, 2nd ed. New York: Knopf.

คุณค่าวรรณคดีไทยว่าด้วยเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

The Values of Thai Literature on Epic Poem of Khun Chang Khun Phaen

กรนิษฐ์ ชายป่า¹, พิงพร ศรีแก้ว², ศิวพร จติกุล³
Koranit Chaipa¹, Pingporn Srikaew², Siwaporn Jatikul³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Corresponding Author, E-mail: koranit.chai@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อสารข้อเท็จจริง วิเคราะห์คุณค่าและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งเป็นวรรณคดีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สังคมได้รับคุณค่าและคุณประโยชน์ต่อไป การศึกษานี้เป็นการนำเนื้อหาข้อมูลจริงมาสำรวจและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษา พบว่า เสภาขุนช้างขุนแผนมีคุณค่าซึ่งจำแนกได้ ดังนี้ 1. ทางด้านวรรณศิลป์ ได้แก่ การใช้ภาษาคำเจรจา การใช้ภาษาที่ทำให้เกิดภาพพจน์ การใช้คำให้เกิดจินตภาพ การใช้ภาษาที่รวบรัดของกวี 2. คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม จำแนกได้ดังนี้ 2.1 ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรม ได้แก่ การเกิด การโกนจุก การบวชเรียน การแต่งงาน การทำศพ ประเพณีการทำบุญในวันสงกรานต์ ประเพณีการฟังเทศน์มหาชาติ ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อในเรื่องความฝัน 2.2 ความเป็นอยู่ค่านิยม จำแนกเป็นลักษณะบ้านเรือน ลักษณะครอบครัว การต้อนรับหลักความสามัคคี คุณค่าที่กล่าวมาเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องรักษาวรรณคดีให้ทรงคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์ไว้ในฐานะเป็นตำราไทยคดีศึกษา เพราะประกอบด้วยความรู้ในทางอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทั้งยังคงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมคู่กับชาติตลอดไป ส่วนองค์ความรู้ใหม่มี ดังนี้ ประการแรก

การเป็นศาสตร์และศิลป์ของบรรพชน ประการที่สอง การบูรณาการความเชื่อด้านศาสนาและวัฒนธรรมอย่างลงตัว และประการที่สาม ความร่วมสมัยของเนื้อหา

คำสำคัญ: ขุนช้างขุนแผน; คุณค่าวรรณคดี; วรรณคดีไทย

Abstract

This article aims to communicate the fact and to analyze the values and ideas of the epic poem of Khun Chang Khun Phaen, Thai literature as the cultural heritage, towards readers. Also, it is to propagate the values and benefits of the poem to society. It studies from original text and analyze systematically.

The result is that the epic poem values as follows: 1) literature or language usage of poetry such as using the words to communicate, interpret, imagine, and summarize the meanings; 2) values of culture: firstly, customs and rites that consist of the rite for newborn, shaving rite of the topknot on the head, ordained tradition as a monk or novice for learning; wedding ceremony, funeral ceremony, merit ceremony on the occasion of the Songkran Festival, listening to the story of Gautama Buddha as Vessantara Jataka, superstition, belief of dream; second, the lifestyle and values that consist of construction of house, family residential building, welcome ceremony, teaching of harmony, etc. As mentioned above, it is responsible for all to maintain the literature as a valuable Thai Studies text due to it is comprised of the knowledge of liberal arts, history, and social sciences. Also, it is for nurturing the identities and cultures of the nation forever. The body of knowledge is comprised of three aspects: 1) science and arts of ancestors; 2) integrated beliefs of religion and culture; 3) contemporary content.

Keywords: Khun Chang Khun Phaen; Values of Thai Literature;
Thai Literature

บทนำ

วรรณคดีไทยเป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดมุมมอง แง่คิดและความรู้สึกของผู้เขียนที่ต้องการสื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ทราบและเป็นการสะท้อนสภาพบริบทของสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ สิ่งเหล่านี้แฝงอยู่ในวรรณคดีที่ผู้อ่านต้องจินตนาการจึงจะสามารถล่วงรู้เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการสื่อ อย่างไรก็ตามเนื้อหาของวรรณคดีเป็นวรรณศิลป์ที่สอดแทรกวัฒนธรรมประเพณีมากมาย การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกศึกษาวรรณคดีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เพื่อต้องการวิเคราะห์คุณค่าด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แนวทางการดำเนินชีวิต ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม นอกจากนี้ ยังสอดแทรกความภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตในสังคมบางประการในวรรณคดีอาจถูกวิจารณ์ว่า มีเนื้อหาไม่เหมาะสมหรือมีบทศรรภัยเกินไป ทำให้เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ดังนั้น ผู้ที่สนใจศึกษาวรรณคดีจึงควรศึกษาอย่างละเอียดลออและคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ดังตัวอย่างของการเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนในประเด็นต่อไปนี้

เนื้อเรื่อง

ความเป็นมาของเสภาเรื่อง
ขุนช้างขุนแผน

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยที่มีเค้าโครงการใช้ขับเสภามาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งแต่งภายหลังแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงมูลเหตุของการขับเสภาไว้ในตำนานเสภาว่า ประเพณีการขับเสภามีมูลเหตุมาจากการเล่นิทานให้คนฟัง ต่อมาจึงได้คิดกลอนเล่นิทาน และได้ขับเป็นลำนำขึ้นเพื่อให้ไพเราะกว่าการเล่นิทานธรรมดา จึงกลายเป็นการขับเสภาขึ้นมา หลักฐานในกฎหมายเตียรบาลสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเมื่อปี พ.ศ. 2011 ตอนที่กล่าวถึงพระราชกิจประจำวันของพระมหากษัตริย์ว่า “หกทุ่มเบิกเสภาดนตรีเจ็ดทุ่มเบิกนิยาย” แสดงถึงการขับเสภาเป็นที่นิยมเล่ากันมาตั้งแต่สมัยนั้นหรือก่อนหน้านั้นขึ้นไป ในตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยานิยมขับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมาก เพราะถือว่าสนุกและเป็นเรื่องจริง ดนตรีที่ใช้ประกอบเป็นกรับ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้นำปี่พาทย์มาบรรเลงประกอบการขับเสภา บรรเลงเพลงหน้าพาทย์และแทรกเพลงร้องส่งเหมือนการแสดงละครใน สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ใช้ปี่พาทย์เครื่องใหญ่ใน

การบรรเลงประกอบการขับเสภาและให้ความสำคัญแก่วงปีพาทย์เท่า ๆ กับการขับเสภา จึงเรียกว่า เสภาเครื่องทรง ต่อมารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการนำเสภาเครื่องมาประกอบการรำและมีบทเจรจาเช่นเดียวกับการแสดงละคร จึงเรียกเสภาชนิดนี้ว่า ละครเสภาหรือเสภารำ (บรรเทา กิตติศักดิ์ และกัมพูชนาฏ เปรมกลม, 2524) สำหรับวัตถุประสงค์ในการขับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเพื่อให้ความบันเทิงแก่คนดูในยามค่ำคืน จากนั้น จึงแพร่หลายออกมานอกคุก โดยนำมาใช้ขับในงานประเพณีมงคลและได้พยายามที่จะนำเอาสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเรื่องขุนช้างขุนแผนออกมาแสดงให้เห็นว่า มีความสำคัญอย่างไร

เค้าโครงเรื่อง

เสภาขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยที่มีเค้าโครงเรื่องเล่าต่อกันมา เป็นเรื่องชีวิตรักสามเส้าของชายสองหญิงหนึ่ง คือ ขุนช้างกับขุนแผน และหญิงสาวชื่อว่า นางพิมพิลาไลย หรือวันทอง ทั้งสามคนเป็นเพื่อนเล่นกันตั้งแต่วัยเยาว์ ชีวิตฝ่ายหญิงดูเหมือนจะไร้หลักที่พึ่งพิง เพราะสังคมยุคนั้นนิยมให้ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลังนางวันทองถูกย้อยแอ่งเพราะเรื่องชู้รักระหว่างขุนช้างกับขุนแผน ในที่สุดก็ถูกตัดสินลงโทษประหารเนื่องจาก

ตัดสินใจไม่ได้เพราะไม่รู้จะอยู่กับใคร ในยุคนั้นนี้ยึดถือจารีตประเพณีการให้หญิงมีสามีเดียว วันทองจึงเป็นตัวละครหญิงที่มีคุณสมบัติตามคตินิยมของสังคมไทย คือ ความจงรักภักดีต่อสามี กตัญญูรู้คุณ รักลูก รู้จักให้อภัย และยอมรับชะตากรรมของตนโดยไม่ต่อต้านหรือขัดท้อผู้อื่น (รินฤทัย สัจพันธุ์, 2545) สภาพชีวิตของวันทองมีทั้งสุขและทุกข์ จนเป็นวรรณคดีอมตะตราบเท่าทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามวรรณคดีเป็นหนังสือที่มีภาษาไพเราะสละสลวย อ่านแล้วเกิดอารมณ์สะท้อนใจและยกระดับจิตใจผู้อ่านให้สูงขึ้น (สายสมร ยุวนิมิ, 2539) จากคุณลักษณะดังกล่าวนี้วรรณคดีไทยเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนจึงเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่า มีเนื้อหาที่เป็นคติสอนใจ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งในแง่รัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ จึงได้รับยกย่องว่า เป็นยอดวรรณคดีประเภทกลอนสุภาพ

วิเคราะห์คุณค่าของเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

1. ด้านวรรณศิลป์ การใช้ภาษาในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมีลักษณะเด่นทางวรรณศิลป์หลายลักษณะ ได้แก่

1.1 การใช้คำเจรจา

คำเจรจาของตัวละครในเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพ อารมณ์ อุปนิสัยของ

ตัวละครอย่างชัดเจน มีความหมายลึกซึ้ง ในตอนบทรักได้แสดงความรักที่หวานชื่น หากเป็นคำตัดพ้อก็ใช้ถ้อยคำอย่างเผ็ดร้อน คำเจรจาทุกตอนจึงน่าสนใจ ดังตอนที่ขุนแผนตัดพ้อนางวันทองเป็นคำเจรจาที่กล่าวเสียดแทงไม่อ้อมค้อมวาทะ เป็นคำเหน็บแนมที่สมเหตุสมผล แต่ไม่หยาบเกินไป เป็น

นิจจาเจ้าวันทองน้องพี่อา
นิจจาใจช่างกระไรมาแปลกแปลก
เจ้าลืมนอนซ่อนพุ่มกระพุ่มต่ำ
พี่เคี้ยวหมากเจ้าอยากพียังคาย

ข้อความต่อไปนี้เป็นตอนที่นางวันทองตอบโต้กับขุนแผน โดยเล่นคำสัทย์กับสัด คำว่าสัด เป็นมาตราตัวเท่ากับ 25 หนาน และถึงหนึ่งมีความจุ 20 หนาน (น้อยกว่าสัด 5 หนาน) นางวันทองว่า ที่แท้ถึงดอกหาใช้สัดไม่ จึงมีความหมายว่า ขุนแผนไม่รักสัทย์

ว่าพลางนางปิดพานหมากหก
ยีนบังฉากแค้นแสนทวิ
ความสัดยสารพันจะสัจจิง
น้ำลายคายซากจากปากไป
ขุนแผนแค้นคำแล้วตอบนาง
เปรี้ยงแปร้นแสนคมคารมจริง

1.2 การใช้ภาษาภาพ
พจน์ ได้แก่ การใช้คำเปรียบเทียบ

คำเจรจาที่แสดงอารมณ์ความโกรธที่แฝงอยู่ในศิลปะการประพันธ์อันแยบยลของกวี (เอกรัตน์ อุดมพร, 2544) ดังข้อความที่ขุนแผนตัดพ้อนางวันทองที่แสดงความน้อยเนื้อต่ำใจและรำลึกถึงความอาลัยอาวรณ์ ในตอนที่ 17 ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยา ความว่า

พี่จำหน้าเนื่อน้องได้ทุกแห่ง
เอามือคลำแล้วยังแคลงอยู่คล้าย
เด็ดใบบอนซ่อนน้ำที่ไรฝ้าย
แขนซ้ายคอดแล้วเพราะหนูนอน
(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

ไม่เที่ยงตรงเพราะยังขาดไป 5 หนาน แต่ขุนแผนได้ว่า เพราะวันทองแสนงอนสัดจึงหลุดจากมือ คือ เสียดสัทย์เหมือนกัน ซึ่งเป็นคำตอบโต้ที่คมคายเท่าทันกัน ดังคำประพันธ์ในตอนที่ 17 ความว่า

น้ำตาตกลูกไปเสียจากที่
ชะดีแล้วเจ้าข้าขอบใจ
ที่แท้ถึงดอกหาใช้สัดไม่
กลับกลักลั่นได้เจ้าดีจริง
ชะช่างพิไรได้ทุกสิ่ง
อย่าโม้วันนี้นี้ได้ฟังกัน

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

ภาษาที่ทำให้เกิดภาพพจน์ (Figures of Speech) คือ ภาษาที่มีความเปรียบ

(มิ่งขวัญ ทองพรหมราช, 2546) ทำให้
สำนวนกลอนเกิดความไพเราะ มักจะ
เปรียบเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาหรือ
คุณสมบัติพิเศษของตัวละคร เช่น
เหตุการณ์ตอนที่สมภารมี วัดป่าเลไลยก์
กำลังลงวิชาอยู่กับเณรแก้ว โดยให้

เณรแก้วรับแล้วกินชานหมาก
ไม่แตกไม่บุบดังทุบหิน
เจ้าเณรหมั่นปรนนิบัติพิศวี
แต่ฝึกสอนทดลองจนว่องไว

นอกจากนี้ กวียังใช้อุปมากับ
ตัวละครขุนช้าง ซึ่งมีศีรษะล้านเหมือน

จะกล่าวถึงขุนช้างเมื่อรุ่นหนุ่ม
เคราคางขนอกรกกาย

ในหลายตอนที่แสดงการ
เปรียบเทียบได้อย่างคมคาย เป็นข้อคิด

วันทองมองแม่นเหมือนแหวนเพชร
จะผูกเรือนก็ไม่รับกับเรือนงาม

ฯลฯ

เต่าเตี้ยดอกอย่าต่อให้ตีนสูง
หิ้งห้อยถนจะแข่งแสงพระจันทร์

1.3 การใช้คำให้เกิด

จินตภาพ กวีเลือกใช้คำที่ทำให้ผู้อ่าน
เกิดภาพเคลื่อนไหวตามเหตุการณ์ใน
เรื่องได้อย่างชัดเจน ผู้อ่านสัมผัสได้ทั้ง
รูป เสียง กลิ่นและรส เหมือนอยู่ร่วมใน

เณรแก้วกินชานหมากของสมภารมี
จากนั้น สมภารมีก็ใช้สากตีหัวเณรแก้ว
ปรากฏว่า หัวของเณรแก้วไม่เป็นอะไร
กวีจึงเปรียบเทียบหัวเณรแก้วว่า แข็งราวกับ
หิน ดังคำประพันธ์ในตอนที่ 3 พลาย
แก้วบวชเณร ความว่า

ขร้วยด้วยสากแทบหัวบิน
ท่านขร้วยหัวเราะดินคากคากไป
ท่านขร้วยก็ยังมีความรักใคร่
มีน้ำใจกำเร็บทุกวันมา
(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

นกตระกูล มีใบหน้าเหมือนลิงค่างใน
ป่า ดังปรากฏในตอนที่ 3 ความว่า

หัวเหมือนนกตระกูลล้านหน้าหนา
หน้าตาดังลิงค่างที่กลางไพร
(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

ที่ตีความได้อย่างมีแง่มุม ดังคำประ
พันธ์ในตอนที่ 17 ความว่า

แตกเม็ดกระจายสิ้นเป็นสองสาม
แม่จึงห้ามหวงเจ้าเพราะเจ็บใจ

มิใช่งูจะมาย่อมให้เห็นชั้น
อย่าปั่นน้ำให้หลงตะลึงเงา

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

เหตุการณ์ด้วย เช่นตอนนางทองประ
ศรีสั่งให้บ่าวไพร่จัดเตรียมข้าวของ
เครื่องใช้และอาหารอย่างโกสาลเพื่อ
ใช้ในการบวชของพลายแก้ว ดังคำ
ประพันธ์ตอนที่ 3 ความว่า

บางคนออกมาหาขมิ้น
ออแม่เอ๋ยไม่เคยฤไรรนา
เอาน้ำส้มพรมแก้แลเห็นสุก
ช่วยกันผูกรวชิงฝิ่งทันที่
ฝ่ายพวกแม่ครัวที่ตัวยวด
หน้าดำคล้ำไหม้ใกล้เชิงกราน

จะเห็นว่า กวีใช้คำสั้น ๆ
เข้าใจง่าย บรรยายเหตุการณ์และ
พฤติกรรมของตัวละคร นอกจากนี้ ยัง
ใช้การบรรยายวิธีการบวชอย่างย่อ
รวดเร็ว สอดคล้องกับความคิดและ
ความต้องการอยากบวชเรียนของ

แล้วหันหน้ามาสั่งแก่นรงค์
ปูเสื่อลาดอาสนะกะที่ทาง
ครั้นแล้วลงมาศาลาใหญ่
พलयแก้วอุ้มไตรไปวันทา

1.4 การใช้คำกะรัต
หัด เมื่อนางทองประศรีทราบว่ เณร
แก้วต้องการไปเรียนวิชาที่วัดป่าเลไลย์
สุพรรณบุรี ครั้นนางฝากฝังเณรแก้วแก่
สมภารวัดป่าเลไลย์แล้ว นางก็อำลา

ทองประศรีฟังข่าวหัวเราะว่า
ฝากลูกแล้วก็ลาคลาไคล

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้
ชัดเจนว่า เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนมี
คุณค่าทางวรรณศิลป์เป็นอย่างยิ่ง

โกลกลืนแล้วไปเอามาอีกหว่า
ย้อมผ้าซิดอยู่ดูไม่ดี
พันทุกซ์แล้วหนอหั่วร้อรี
แห้งดีเข้าไตรงไ้บนพาน
หุงต้มเร็วรววดอลหม่าน
บ้างชาวข้าวสารใส่กระทะ

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

พलयแก้ว ทั้งยังสอดคล้องกับการ
ตัดสินใจที่รวดเร็วของนางทองประศรี
และเมื่อนางทองประศรีพาพलयแก้ว
ไปขอให้สมภารบุญช่วยบวชเณร
สมภารบุญก็จัดการบวชให้อย่างฉับไว
ดังคำประพันธ์ตอนที่ 3 ความว่า

เอ็งนิมนต์พระสงฆ์ลงปล่าง
โกนหัวเจ้าพलयพลางแล้วพามา
พระสงฆ์ลงไปอยู่พร้อมหน้า
ขรวบุญให้บรรพชาเป็นเณรปล้น

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

กลับ ซึ่งกวีใช้กลอนเพียงสองวรรค
เท่านั้น ไม่ฟุ่มเฟือย นางทองประศรีก็
เดินทางกลับถึงบ้านที่เขาสวนไก่ ดังคำ
ประพันธ์ตอนที่ 3 ความว่า

พ่อเณรจำไว้หนาเอาใจใส่
กลับถึงเขาสวนไ้ก็ขึ้นเรือน

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

เพราะกวีมีกลวิธีการแต่งในการ
แสดงออกทางอารมณ์ ได้อย่าง
เหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์

คล้ายตาม ใช้ภาษาไพเราะ มีความน่าสนใจ

2. ด้านวัฒนธรรม เสนาเรื่องนี้มีจุดเด่นที่สำคัญที่สุด คือ คุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้ ได้แก่

2.1 ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ กวีจะเน้นพฤติกรรมของตัวละครที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรมนั้นเป็นสำคัญมากกว่าให้ความสำคัญของพิธีกรรม ซึ่งปัจจุบัน คุณค่าทางวัฒนธรรมเหล่านี้ยังคงรักษาไว้เช่นเดิมถือเป็นมรดกที่บรรพบุรุษสร้างสรรค์ไว้

หมอต้าแยแยงแยเข้าคร่อมท้อง
ตัวสั้นห้วนไหวมิใคร่ลง
ยายคงไก่อ้งโค้งโขงข่ม
ลูกร้องแงแงแม่ลืมตา

2.1.2 การโกนจุก เมื่อเด็กชายอายุ 13 ปี และหญิงอายุ 11 ปี ก็จะมีพิธีโกนจุก ดังคำประพันธ์

นัยน์ตากลมคมขาดุดำขลับ
ทองประศรีดีใจไล่ทุกข์ยาม
จะโกนจุกสุกดิบขึ้นลิปคำ
พวกเพื่อนบ้านวานมาผ่าหมากพลู

เมื่อเด็กโกนจุกเรียบร้อยแล้ว พ่อแม่จะนำไปฝากกับพระเพื่อฝึกอบรมนิสสัยและเรียนวิชาความรู้จาก

ในเสภานี้มีเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ การเกิด การโกนจุก การบวช การแต่งงาน การทำศพ ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ได้แก่ วันสงกรานต์ การเทศน์มหาชาติ ในที่นี้จะนำมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

2.1.1 การคลอดลูก ในสมัยก่อนผู้ทำคลอด คือ หมอตำแย จึงมีความเชื่อและพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหมอตำแย ดังคำประพันธ์ตอนที่ 1 กำเนิดขุนช้างขุนแผน ความว่า

แม่นางเทพทองเข้าข่มส่วง
หมอต้าแยว่าตรงแล้วข่มมา
เสียงผลุนนอนล้มไปจมฝา
พอช้างเผือกเข้ามาถึงวันนั้น
(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

ในตอนี่ 24 กำเนิดพลายงาม ความว่า

ใครแลร์รักใคร่ปราศรัยถาม
ได้ลิปสามปีแล้วหลานแก้วกู
แกทำน้ำยาจิ้นต้มดินหมู
บ้างปัดปุ่เสื้อสาตลาดพรมเจียม
(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

การบวชเรียนเป็นสามเณร ดังคำประพันธ์ในตอนี่ 3 ความว่า

พระสงฆ์องค์ใดวิชาดี
ให้เป็นอุปมาอาจารย์

แม่จางพาลูกนี้ไปฝากท่าน
อธิฐานบวชลูกเป็นเณรไว้
(ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ)

2.1.3 การแต่ง

งาน การแต่งงานสมัยก่อนชายหนุ่มหญิงสาวจะพบหน้ากันในงานเทศกาลต่าง ๆ เมื่อเกิดความพึงพอใจกัน ฝ่ายชายจะให้พ่อแม่ส่งเจ้าแม่มาพูดจาสู่ขอกับพ่อแม่ฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายหญิงไม่ปฏิเสธก็จะตกลงเรื่องสินสอดทองหมั้นหาฤกษ์แต่งงาน ฝ่ายชายต้องไปปลูกเรือนหอในบริเวณบ้านฝ่ายหญิง พอถึงวันแต่งงานเจ้าบ่าวจะยกขบวนขันหมากไปยังบ้านเจ้าสาว มีดนตรีปี่พาทย์ครั้นคร่ง พอขบวนถึงบ้านเจ้าสาวจะมีคนมาขันหมากไว้ ยังไม่อนุญาตให้เจ้าบ่าวขึ้นเรือนบ้านจนกว่าจะเสียเงินก่อน พอขันหมากขึ้นบนบ้านจะมีเด็กผู้หญิงถือขันหรือพานหมากออกไปต้อนรับ ต่อจากนั้นจึงเปิดขันหมากเพื่อตรวจให้ครบตามที่ตกลง

โอ้เจ้าพินนิมวาลของแม่เอ๋ย
ร้อยซังจงฟังคำมารดา
ร้อยคนพันดลไม่ดลใจ
แม่เลี้ยงไว้มิให้อันใดแพว
ครั้นเติบโตใหญ่จะไปเสียจากอก
ฉวยชุกคำทำผิดแม่คิดกลัว
เนื้อเย็นจะเป็นซึ่งแม่เรือน
เข้านอกออกในให้ระวัง
อย่าหึงหวงจ้วงจาบประจานเงิน

กันไว้ พอเสร็จพิธีเชิญขันหมากแล้วก็มี การเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงาน ตอนเย็นมีพิธีชดน้ำโดยนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธรูปที่เรือนหอ เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธรูปจบแล้วมีการสวมมงคลคู่ให้แก่บ่าวสาว พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา (บทชยันโต) พร้อมกับชดน้ำมนต์ให้ หลังจากนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว ตอนกลางคืนเจ้าบ่าวจะต้องมาเฝ้าหอ มีดนตรีซบกล่อมเรียกว่า กล่อมหอ เมื่อครบ 3 วัน จึงส่งตัวเจ้าสาว พอได้ฤกษ์ส่งตัว พ่อแม่เจ้าสาวก็จะส่งสอนลูกสาวเกี่ยวกับการครองเรือน การปรนนิบัติสามีและหน้าที่ของภรรยา ดังคำประพันธ์ตอนที่ 7 พลายแก้วแต่งงานกับนางพิม ความว่า

เจ้าไม่เคยให้ชายเสนาหา
นี้คู่เคยของเจ้ามาแต่ปางแล้ว
จำเพาะเจาะได้เจ้าพลายแก้ว
แต่แนวไม้เปรียะหนึ่งไม่ต้องตัว
แม่วิดกอยู่ด้วยเจ้าจะเลี้ยงผัว
อย่าทำชั่วขึ้นเชิงให้ชายชัง
ทำให้เหมือนแม่สอนมาแต่หลัง
ลูกนั่งนอนบบแก่สามี
อย่าก่อเก็นก่อนผัวไม่พอที่

แม่เลี้ยงมาหวังจะให้ดี

จงเป็นศรีสวัสดิสุขทุกเวลา
(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

2.1.4 การทำศพ

การทำศพในเรื่องนี้มีพิธีกรรมหลายอย่างคล้ายกับปัจจุบัน เริ่มจากการอาบน้ำศพ มัดตราสังและพระสงฆ์สวดพระอภิธรรมก่อนถึงวันเผาศพ จะมีการตั้งศพไว้ 3 วัน ระหว่างนั้น

มหรสพและจุดดอกไม้ไฟพะเนียง ประทัดพลุเมื่อครบ 3 วัน จึงเผา ในงานศพมักมีญาติพี่น้องของผู้ตายบวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย ดังคำประพันธ์ในตอน ที่ 2 พ่อขุนช้างขุนแผน ความว่า

ฝ่ายว่าวศาตคณาญาติ
พากันรำไรอยู่ไปมา
อาบน้ำศพแล้วทาขมิ้น
เข้าไม้ไผ่ในเรือนใหญ่นั้น

ตกใจหวีดหวาดร้องเหว่ยหว
ครั้นคลายโศกาก็พร้อมกัน
ผ้าขาวห่มสิ้นตราสังมัน
คำสวดทุกวันหลายคืนมา

ฯลฯ

ครั้นเสร็จก็ชักทั้งสองศพ
ปีกลองคร่ำเคร่งโหม่งเหม่งไป
ประทัดพลุผลูตึงอยู่ฝั่งผาง
โป่งปีบดับบราวปิวป้าวเปรี้ยง

เวียนประจบแล้วตั้งในเมรุใหญ่
คำจุดดอกไม้ไฟพะเนียง
จ้งหันกรวดวางครางส่งเสียง
จอหนั่งตั้งเรียงเล่นครื้นไป

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

2.1.5 ประเพณี

การทำบุญในวันสงกรานต์ วันสงกรานต์ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย ซึ่งตรงกับเดือน 5 ในทางจันทรคติ ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนปลาย แก้วบวชเณรกล่าวถึงการทำบุญตามประเพณีของชาวเมืองสุพรรณ ก่อนจะ

ถึงวันสงกรานต์ 1 วัน ชาวบ้านพากันขนทรายเข้าวัดและร่วมกันก่อพระเจดีย์ทราย ตอนบ่ายจึงมีการฉลองพระเจดีย์ทรายโดยนิมนต์พระสงฆ์นำเจริญพระพุทธมนต์ ดังคำประพันธ์ในตอน ที่ 3 ความว่า

ทีนี้จะกล่าวเรื่องเมืองสุพรรณ
จะทำบุญให้ทานการศรัทธา
หญิงชายน้อยใหญ่ไปแออัด
ก่อพระเจดีย์ทรายเรียรายไป

ยามสงกรานต์คนนั้นก็พร้อมหน้า
ต่างมาที่วัดป่าเลไลยก์
ขนทรายเข้าวัดอยู่ขวกไขว่
จะเลี้ยงพระกะไว้ในพรรษา

นิมนต์สงฆ์สวดมนต์เวลาบ่าย
แล้วกลับบ้านเตรียมการเลี้ยงเจ้าชื

ต่างฉลองพระทรายอยู่อิงมี
ปึงจีสารพัดจัดแจงไว้

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

จากนั้น ทุกคนจะรีบกลับบ้าน
เพื่อไปเตรียมทำอาหารคาวหวานและ
นำมาถวายพระในเช้าวันสงกรานต์ ซึ่ง
ในวันนี้ทุกคนจะแต่งกายอย่างประณีต
สวยงาม นำอาหารที่เตรียมไว้และรูป
เทียนไปวัดเพื่อให้พระรับศีลและฟัง

ธรรม จากนั้น จึงทำบุญตักบาตรแก่
พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหาร
เสร็จแล้วก็จะให้พรและกรวดน้ำเป็น
อันเสร็จพิธี ต่อจากนั้น อาจมีการร้อง
รำทำเพลงเพื่อเฉลิมฉลองตามอัธยาศัย
ดังคำประพันธ์ตอนที่ 3 ความว่า

ครั้นพระสงฆ์ฉันเสร็จสำเร็จพลัน
อันดั่งรับสัพพัตถ์โมทนา
ต่างคนยินดีปรีดา
เสียงแซ่ซ้องบ้างร้องเป็นลำน่าน

ท่านสมภารมีนัยกียถา
สัปบุรุษสีกาก็กรวดน้ำ
เสร็จแล้วกลับมาอยู่คลาคล่ำ
บ้างพอนรำฉลองทานสำราญครัน

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

2.1.6 ประเพณี

การฟังเทศน์มหาชาติ ประเพณีนี้เป็นการฟังเทศน์เรื่องมหาเวสสันดรชาดก ซึ่งถือว่า เป็นมหาชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพระพุทธเจ้า มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ มีการเตรียมเครื่องบูชา โดยใช้ไม้ไผ่สานเป็นกระจาดสำหรับใส่เครื่องกัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วยขนมผลไม้ต่าง ๆ อาหารแห้ง นอกจากนี้ ยังมีหมากประจำกัณฑ์ ผ้าไตรและเครื่องสังเค็ด

(ไทยธรรมที่ถวายพระสงฆ์ เช่น ตู้เตี้ย) สำหรับที่ใส่หมากประจำกัณฑ์นั้นมักจะมีพานรองใส่เงินบูชากัณฑ์ที่เรียกว่า เงินติดกัณฑ์เทศน์ และใส่หมากพลูไว้ด้วย พานรองนั้นจะตกแต่งอย่างสวยงาม โดยนำมะละกอดิบ ฟัก เผือกหรือมันมาแกะสลักเป็นรูปต่าง ๆ จากนั้น จึงย้อมสีให้สวยงาม เช่น หมากประจำกัณฑ์ของนางพิมพิลาไลย ดังคำประพันธ์ตอนที่ 3 ความว่า

อยู่มาปีระกาสัปดาห์
ถึงเดือนสิบจวนสารทยังชาดวัน
พระมหาชาติทั้งสิบสามกัณฑ์
ตาปะขาวเฝ้าแก้แซ่กันมา

ทายกในเมืองสุพรรณนั้น
คิดกันจะมีเทศน์ด้วยศรัทธา
วัดป่าเลไลยก์นั้นวันพระหน้า
พร้อมกันนั่งปรึกษาที่วัดนั้น

ฯลฯ

แกะเป็นราชสีห์สิงห์อัด
แกะเป็นเทพนมพรหมินทร์
แกะรูปนารายณ์ทรงสุบรรณ
ยกไปให้เขาโมทนา

เหยียบหยัดยืนอยู่ดูเฉิดฉิน
พระอินทร์ถือแก้วแล้วเหาะมา
ผาดผันแผ่นผยองล่องเวหา
ฝูงข้าก็รับไปทันที

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

จะเห็นได้ว่า ประเพณีและพิธีกรรมที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องนี้ล้วนเกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวเมืองสุพรรณบุรี และแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องการทำบุญ หากทำมากก็จะส่งผลให้ผู้ทำมีชีวิตที่เป็นสุขทั้งภพนี้และภพหน้า

2.1.7 ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ในสมัยก่อนมีความ

ความรู้เรื่องนี้ไม่มีแล้ว
อยู่คงปล้นสะดมมีถมไป

ฯลฯ

เจ้าอุตสาห์ศิษย์วิชากร
ดำรับใหญ่พิชัยสงคราม
อยู่ยงคงกระพันล่องหน
รักทั้งเรียนเสกเป่าเป็นเจ้าชู

ฯลฯ

กุจะให้วิชาสารพัด
ท่วงทีเอ็งจะดีดังจินดา

2.1.8 ความเชื่อในเรื่องความฝัน ครั้งหนึ่งนางวันทองฝันตอนใกล้สว่างว่า นางกับนางสายทองว่ายน้ำข้ามแม่น้ำ เมื่อไปถึงฝั่ง นางสาย

เชื่อเรื่องคาถาอาคม การอยู่ยงคงกระพัน การล่องหน การเสกเป่า ทั้งนี้เพื่อใช้ป้องกันภัยหรือออกศึกในยามสงครามหรือต้องการผูกจิตผู้หญิงที่ชื่นชอบ ซึ่งโบราณจารย์ถือว่า พระ คือครูของการเรียนรู้ของสังคมยุคก่อน และสังคมปัจจุบันก็ยังมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เช่นเดียวกัน ดังคำประพันธ์ตอนที่ 3 ความว่า

กูรักเณรแก้วจะยกให้
เลี้ยงโหงพรายใช้ได้ทุกตา

เขียนอ่านท่องได้แล้วได้ถาม
สุรย์จันทร์ฤกษ์ยามก็รอบรู้
ภาพยนตร์ผูกใช้ให้ต่อสู้
ผูกจิตรหญิงอยู่ไม่เคลื่อนคลาย

ให้ชะงัดเวทมนตร์พระคาถา
แล้วคายขานหมากมาให้เณรกิน
(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

ทองได้ยื่นบัวทองให้ นางรับบัวทองมาชื่นชมด้วยความยินดี นางสายทองทำนายว่า นางพิมจะได้คู่ครองโดยความช่วยเหลือจากนาง แม้วานางวัน

ทองจะแสดงความไม่เชื่อในคำทำนาย
ของนางสายทอง แต่ไม่นานนางก็ได้
คู่ครองกับพลายแก้วด้วยความ

สายทองฟังน้องบอกนิมิต
เคยได้สังเกตไว้แต่ไรมา
ซึ่งฝันว่าได้ดอกบัวชม
ชายนี้เห็นที่ไม่ไกลไกล
ซึ่งฝันว่าได้ดอกบัวส่ง
ถ้ากะไรได้เหมือนดังจินดา

จะเห็นว่า ประเพณี พิธีกรรม
และความเชื่อที่ปรากฏในเรื่องเสภานี้มี
อิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการดำเนิน
ชีวิตของผู้คนในยุคหนึ่งอย่างมาก กวีจึง
ได้นำเหตุการณ์และประสบการณ์ที่พบ
เห็นมาถ่ายทอดไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
เรื่องเหล่านี้ไม่สามารถแยกออกจาก
ชีวิตของมนุษย์ได้แม้แต่ในยุคปัจจุบัน

2.2 ด้านความเป็น อยู่ค่านิยม

2.2.1 ความเป็น
อยู่ ค่านิยม ในเรื่องนี้จะเห็นลักษณะ
การสร้างบ้านเรือนที่ต้องดูฤกษ์ยาม
และมีการทำขวัญเสา บ้านของขุนช้าง
เป็นลักษณะบ้านเศรษฐี ซึ่งน่าจะเป็น
เรือนสามหลัง ชานนอกแล่นถึงกัน

มาถึงเตียงเคียงข้างขุนช้างหลับ
จะจากเจ้าเหมือนดังว่าขาดลมลอย
ก้มกอดเท้าผ้าเห็นม้วนึง
จะปลุกสักเท่าไรไม่ไหวตัว

ช่วยเหลือของนางสายทอง ดังคำ
ประพันธ์ตอนที่ 3 ความว่า

ประจักษ์จิตรคิดความไม่กังขา
แก้ตัวอย่าประหวั่นพรั่นใจ
จะได้คู่คู่สมพิสมัย
คงจะได้โดยพลันมิทันช้า
คงจะได้พึ่งแม่ไปภายหน้า
แม่เมตตาสายทองให้ได้ดี

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

หลังหนึ่งหันหน้าเข้าหาสองหลัง มีหอ
กลางสำหรับนั่งเล่นและรับแขก มีนอก
ชานต่อระเบียงเป็นที่วางกระถางไม้ตัด
ไม้ดอก แสดงให้เห็นถึงศิลปะการจัด
สวนในบ้าน โดยยกไม้ดอกไม้ใบขึ้น
ระเบียง มีกระถางเลี้ยงปลาเงินปลา
ทองบริเวณระเบียง ตกแต่งประดับ
ประดาด้วยแฉกโกลกระดิ่ง พรวน ฯลฯ

ลักษณะครอบครัวฐานะของ
ภรรยาในสมัยก่อนต้องพึ่งพิงสามีเป็น
หลัก เช่น วันทองอยู่กับขุนช้างในฐานะ
ที่ได้ความรักความ ค้ำครองเป็น
หลักฐานมั่นคง เมื่อจะจากขุนช้างไป
วันทองถึงกับสะอื้น ดังคำประพันธ์
ตอนที่ 17 ความว่า

พอมนตร์เสื่อมนางกลับหวนละห้อย
อย่าหมายคอยเลยว่เมียจะเป็นตัว
ไอ้สันบุญจริงพ่อขุนหัว
มานอนมัวทิ้งเมียเสียอย่างไร

ฯลฯ

วันทองกอดผ้าเห็นม้วนัง
หวั่นไหวใจนางระริกัว

สิ้นบุญจริงแล้วพ่อขุนหัว
ก็มีดมัวลมหจับหลับผอยไป

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

2.2.2 การต้อนรับ
การรับแขก ในสมัยก่อนใช้เขียนหมาก
รับรองแขก หลังจากเชื้อเชิญให้นั่งแล้ว

ก็จะถามสารทุกข์สุกดิบ ดังคำประพันธ์
ตอนที่ 6 พลายแก้วเข้าห้องนางสาย
ทอง ความว่า

ครั้นถึงเรือนศรีประจันเข้าทันใด
ศรีประจันครั้นเห็นขุนช้างมา
แล้วปราศรัยไต่ถามฉันทเพื่อนบ้าน
ธุระอะไรว่าไปอย่าเกรงกัน

ดีใจก้าวขึ้นบนเคหา
ก็ต้อนรับเรียกหาเข้ามาพลัน
เสือกพานหมากเชิญกินหมากนั้น
แม่นั้นอยู่ดีดอกฤๅณา

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

2.2.3 หลักธรรม
ความสามัคคี (การลงแขกสร้างบ้าน)
ความสามัคคีจะเห็นจากการช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกันในงานบวช งานแต่งงาน
งานศพ งานเทศน์มหาชาติ ฯลฯ ซึ่ง
แสดงให้เห็นว่า คนไทยสมัยนั้นมีน้ำใจ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังตอนปลูก
เรือนของพลายแก้วกับนางพิมสามารถ
ปลูกเสร็จภายใน 1 วัน ทั้งนี้ เพราะ
ความสามัคคีช่วยเหลือกัน ดังคำ
ประพันธ์ตอนที่ 7 ความว่า

ครานั้นจึงโฉมเจ้าพลายแก้ว
บอกแขกปลูกเรือนเพื่อนผู้ชาย
ให้ชุดหลุมระดับซักปักเสาหมอ
ดีสิบเอ็ดใกล้รุ่งฤกษ์สำคัญ

ครั้นถึงกำหนดแล้วจึงนัดหมาย
มายังบ้านท่านยายศรีประจัน
เอาเครื่องเรือนมารอไว้ที่นั่น
ก็ทำขวัญเสาสเสร็จเจ็ดนาทีก

ฯลฯ

ศรีประจันแกล้งเรียกว่าว้า
เลี้ยดังสับสนคนทำงาน

ให้ยกสำรับมาทั้งคาวหวาน
อิมแล้วไปบ้านด้วยทันใด

(ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

จากเนื้อหาบทความที่กล่าวมา
ทั้งหมด แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของ
เสภาขุนช้างขุนแผน ทางด้านวรรณ

ศิลป์การใช้ถ้อยคำที่พรรณนาให้เกิด
นาฏการ อารมณ์ ความรู้สึกที่กวี
ถ่ายทอดออกมาสื่อให้ผู้อ่านเกิดความ

รู้สึกคล้อยตาม นับเป็นวรรณคดีที่มีวรรณศิลป์ที่เลอคุณค่า นอกจากนั้นยังให้คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม เพราะเป็นเหมือนตำราเรียนหลักในวิชาด้านสังคมศาสตร์

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ทำให้ได้องค์ความรู้หลายประการ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ประการแรก ศาสตร์และศิลป์ของบรรพชนที่ใช้ศิลปะการประพันธ์เป็นเครื่องมือในการสืบทอดเรื่องราวเล่าเหตุการณ์ที่เป็นวิถีชีวิตชาวบ้านให้อนุชนรุ่นหลังได้รับทราบ ในแง่ของการใช้ภาษาต้องยอมรับความเป็นกวีของผู้แต่งคำประพันธ์ที่มีความชาญฉลาดในการเลือกใช้คำให้เกิดจินตนาการตามตัวละคร ซึ่งมีลักษณะของจินตกวีที่ถ่ายทอดให้เกิดรสของวรรณคดีชัดเจน

ประการที่สอง การบูรณาการความเชื่อด้านศาสนาและวัฒนธรรมอย่างลงตัว ในเรื่องนี้ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เป็นวรรณคดีที่ถ่ายทอดสภาพความเป็นอยู่ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีตั้งแต่การเกิดกระทั่งตายครบทุกรสชาติของชีวิต ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นตำราไทยคดีศึกษา ทั้งในด้านอักษรศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ รวมถึงรัฐศาสตร์

เนื่องจากได้บันทึกรายละเอียดวิถีชีวิตของคนไทยครบถ้วน ตั้งแต่ระบอบการปกครอง ระบบสังคมที่สามารถอ้างอิงในฐานะข้อมูลเชิงประจักษ์ได้เป็นอย่างดี

ประการที่สาม ความร่วมสมัยของเนื้อหา คุณค่าประการหนึ่งของเสภาเรื่องนี้ คือ การเป็นนิยายระดับชาวบ้านอย่างแท้จริง เพราะนอกจากการบันทึกรายละเอียดวิถีชีวิตคนไทยสมัยก่อนไว้แล้ว ยังเล่าเรื่องราวความจริงอันเป็นธรรมชาติของสามัญชน เช่น เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่ปิดบังเสียทีเดียว แต่จะใช้ถ้อยคำอุปมาอุปมัยพอเข้าใจได้ ดังนั้น ผู้อ่านจึงควรเปิดใจกว้าง ยอมรับเนื้อหาบางตอนถึงเรื่องราวเหล่านี้ที่เป็นการร่วมสมัยให้เข้าถึงวิถีปวงชนชาวบ้าน ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนจึงเหมาะสมที่เป็นวรรณคดีที่เลอค่า อันเป็นสมบัติส่วนรวมของคนไทยทั้งปวง (กุสุมา รักษ์มณี, 2531) ที่ต้องรักษาหวงแหนและสืบทอดคุณค่านี้ไว้ตลอดไป

สรุป

ในทัศนะของผู้เขียน เมื่อศึกษาเรื่องนี้แล้วเห็นว่า นักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงคุณค่าของขุนช้างขุนแผนมาทั้งหมดเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เป็นสิ่งกระตุ้นเตือนคนไทยยุคใหม่ไม่ให้ลืมนวัตกรรมอันเป็นสมบัติของ

ชาติและช่วยกันรักษาไว้ให้คงอยู่ ทั้งนี้ไม่ควรคิดว่า เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นหนังสือที่คร่ำครึ โบราณหรือเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีในเรื่องศีลธรรม เพราะในความเป็นจริงเรื่องนี้เป็นตำราไทยคติศึกษาในแง่การศึกษาเรื่องราวในอดีตของบรรพชน โดยเฉพาะเนื้อหาด้านการดำรงชีวิต วัฒนธรรมทางสังคม ความเป็นอยู่ของคนไทย การประกอบอาชีพ ความเชื่อและประเพณีที่ดึกดำบรรพ์ไว้ให้คนรุ่นลูกหลานได้สืบสานความเป็นไทยไว้ตลอดกาล ดังนั้น องค์

ความรู้ที่ได้จากการอ่านจึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งในแง่มุมมองด้านปรัชญาและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอดแทรกเอาไว้ โดยนำตัวละครและเหตุการณ์มาเป็นครูทำหน้าที่สอนประสบการณ์ให้กับผู้อ่าน จึงกล่าวได้ว่า เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นตำราไทยคติศึกษาที่น่าสนใจอีกตำราหนึ่งในวงการวรรณคดีและผู้ที่สนใจศึกษาพื้นฐานความเป็นชาติไทย

บรรณานุกรม

- กุสุมา รัชมณี. (2531). *ลักษณะเฉพาะของวรรณคดีสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว 200 ปี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บรรเทา กิตติศักดิ์ และกัมพูชนาฏ เปรมกลม. (2524). *วรรณคดีมรดก*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- มิ่งขวัญ ทองพรหมราช. (2546). *ขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วบวชเณร*. กรุงเทพมหานคร: ทองพูลการพิมพ์จำกัด.
- رينฤทัย สัจจพันธุ์. (2545). *มิใช่เป็นเพียง “นางเอก”*. กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สาส์น.
- สายสมร ยุวนิมิ. (2539). คุณค่าของเสภาขุนช้างขุนแผน. *สารสถาบันภาษาไทย*. 3 (1), 97-103.
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ*. สืบค้นเมื่อ 8 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://vajirayana.org/ขุนช้างขุนแผน-ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ>
- เอกรัตน์ อุดมพร. (2544). *วรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาการศึกษา.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุสมผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุลักษณะประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วย ชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมบรรณานุกรม) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัด และอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่ผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี²

Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,

Pongratchadapisek School²

Corresponding Author, E-mail: somsr334@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี²

Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,

Pongratchadapisek School²

Corresponding Author, E-mail: somsr334@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 300 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัดแบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับ
ข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

(4)

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ซึ่งให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบุงบ่งชี้ความรู้ใหม่จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุงบ่งชี้สรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. บรรณานุกรม (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงบรรณานุกรม โดยใช้อ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงบ่งชี้ความรู้ใหม่
4. สรุป (Conclusion)
5. บรรณานุกรม (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content)
4. บทวิจารณ์ (Discussion)
5. สรุป (Conclusion)
6. บรรณานุกรม (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)
2. เนื้อหา (Content)
3. บทวิจารณ์ (Discussion)
4. สรุป (Conclusion)
5. บรรณานุกรม (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและบรรณานุกรมทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือ หรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะ

ไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เพื่อกำกับท้ายเนื้อความที่อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในบรรณานุกรมท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283), (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)

2. ผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และ เขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

5. ให้เรียงลำดับบรรณานุกรมตามลำดับพยัญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่ง

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น (Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น (Hersey & Blanchard, 2000: 3) และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al, ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง (Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 บรรณานุกรม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ./ ครั้งที่พิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อาภาภิโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ในชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ ชื่อเรื่อง/ เลขหน้าแรก-สุดท้าย
ที่ตีพิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน

ปริทัศน์ หงส์สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459.

กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/ (ฉบับที่)/ เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตวิทย์ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ

การวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์*

ปริทรรศน์. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ในชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./ สถานที่พิมพ์./
สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อาภัพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่าย*

เหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp.

390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ปีพิมพ์./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.*

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปี./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต), (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.*

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณฺโณ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274*

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy.* etrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างบรรณานุกรม

โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

จรรยา รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.*

- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวและศูนย์บริการแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. (2561). เพชฌัญษิณที่ทางความเชื่อและเพศ: การแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของภิกษุสามเณรไทย- FACEBOOK as Belief and Gender Sphere: Transgender Identity of Thai Buddhist Clergymen. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 ระดับนานาชาติครั้งที่ 3 The 5th National and the 3rd International Conferences 2018 “จิตอาสากับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน- Volunteer Spirit with Sustainable Social Development*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. วันที่ 28 มีนาคม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุต.โต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุซฮาอาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก*, 24 สิงหาคม 2550.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., Robert, M. K. & Hal, B. J. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- Boo, E. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- John, J. L. (1987). *Carrying Capacity for Tourism Development in National Part of the United States*, UNEP, Industry and Environment. Vol. 9 No. 1.
- Keown, D. (1995). *Are There “Human Right” in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.

Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดตามที่ระบุในรูปแบบข้างต้น

2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงค์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและบรรณานุกรม) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 3,000 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ จำนวน 3,000 บาท/บทความ ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา

ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มจร.พะเยา

บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอนและชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

***ทั้งนี้ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณา
กลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
ระดับการศึกษาสูงสุด..... ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ
(ภาษาไทย).....

(English).....

ชื่อผู้เขียนร่วม
1.
2.
3.
4.
5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

โทรศัพท์..... E-mail

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การ
พิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิ์พิจารณา ตรวจสอบแก้ต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน
()

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมบรรณานุกรม)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

1 นิ้ว

2.54 **pt.** (Before 6 pt.)

1 นิ้ว/

2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.): ; ; (ขนาด 16 pt.) (3-5 คำ)

(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.) (Abstract ไม่เกิน 300 คำ)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.)::: (ขนาด 16 pt.) (3-5 คำ)

(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

2

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)

1.(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
2.
3.

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

3

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บรรณานุกรม (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

การอ้างอิงบรรณานุกรม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/ครั้งที่พิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิษณุไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ในชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/
สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์
สตัน และอัมพร หมาดเต็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations
Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

4

ตัวอย่าง:

อิติวุตม์ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ/ ในชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ/ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)/ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์/ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี)/ ตำแหน่ง/ สัมภาษณ์./ วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ/ สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./ จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

5

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artdecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมบรรณานุกรม)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

2

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บรรณานุกรม (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

การอ้างอิงบรรณานุกรม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬารามราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬารามราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/ครั้งที่พิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อภิภาโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ในชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/
สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์
สตัน และอัมพร หมาดเต็น. ศาสนากับความรุนแรง, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations
Editions.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

3

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

อิติวุตม์ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ในชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปี./ตำแหน่ง/สัมภาษณ์/วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สัมภาษณ์ 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artdecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -12 หน้ากระดาษ A4 (รวมบรรณานุกรม)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่oได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 300 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 300 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

2

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บรรณานุกรม (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

การอ้างอิงบรรณานุกรม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/ครั้งที่พิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ในชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/
สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

3

ตัวอย่าง:

ชาวนรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์ สตัน และอัมพร หมาดเต็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่/(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ในชื่อสารานุกรม/เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกววย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อหนังสือพิมพ์/เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์/(ปี)/ตำแหน่ง/สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

4

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (1 พฤษภาคม 2555). การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artdecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 10 หน้ากระดาษ A4

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

ภาพหน้าปกหนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

2

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บรรณานุกรม (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

3

การอ้างอิงบรรณานุกรม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/ครั้งที่พิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ในชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์ สัติน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตติวิทย์ วัฒนมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ในชื่อสารานุกรม/เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนธิ อาจพันธุ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อหนังสือพิมพ์/เลขหน้า.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

4

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/
ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ตอสดิ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง
กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี)./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

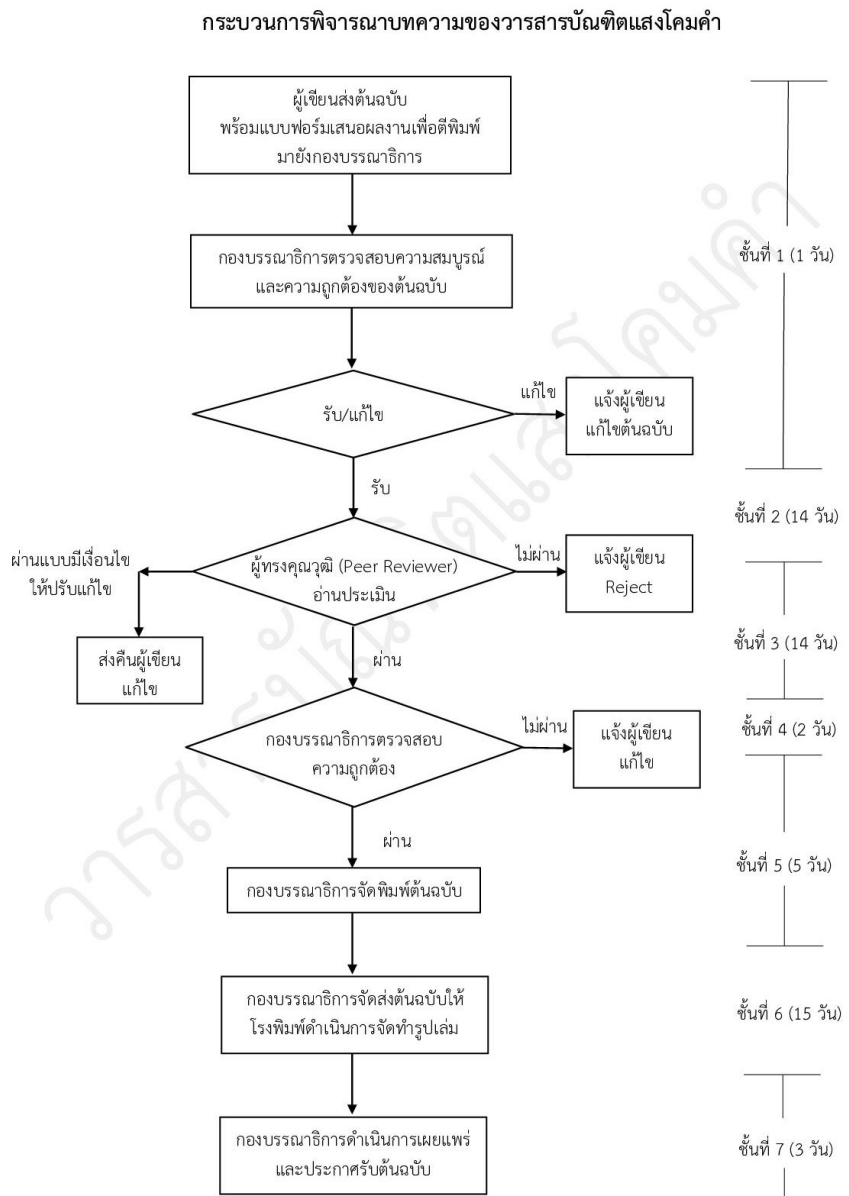
ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artdecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141
E-mail: jsbsmcu@gmail.com

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>